BARBU SLĂTINEANU

SUB SEMNUL PALOȘULUI

BARBU SLĂTINEANU

SUB SEMNUL PALOŞULUI

Roman
cu un Cuvânt înainte de
ŞERBAN CIOCULESCU

Versiune electronică realizată
după textul volumului apărut la
EDITURA MINERVA
Bucureşti, 1989

Barbu Slătineanu (14 iulie 1895, Paris - 31 octombrie 1959, Jilava, judeţul Ilfov)prozator român şi editorialist, a fost fiul Irinei (născută Metaxa) şi al lui Alexandru Slătineanu, medic bacteriolog. Învaţă mai întâi acasă şi îşi dă examenele în particular, pentru ca din 1908 să fie elev la Liceul „Gh. Lazăr" şi la Liceul „Matei Basarab" din Bucureşti.

În 1914, la izbucnirea primului război mondial, era student la Politehnica din Munchen. Revine în ţară şi intră la Şcoala de Ofiţeri de Artilerie. Va participa, ca sublocotenent, la luptele de la Turtucaia, Valea Prahovei, Oituz şi Mărăşeşti, în 1919 făcând parte din armata care eliberează Budapesta. La întoarcerea de pe front se reangajează ca ofiţer şi face carieră militară, din 1941 fiind profesor la Şcoala de Război, iar din 1945 şef al Secţiei muniţii din Ministerul înzestrării Armatei.

Debutează în „Revista istorică română" în 1933 cu Contribuţiuni la studiul portretelor lui Mihai Viteazul, iar editorial cu Ceramica românească (1938), pentru care va fi distins cu Premiul Academiei Române. Va colabora la „Convorbiri literare", „Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice", „Revista Fundaţiilor Regale" etc.

Instalarea comunismului în România îl transformă şi pe el într-o victimă: în aprilie 1947 este arestat împreună cu toată familia sa, în 1950 i se naţionalizează casa din cartierul Cotroceni şi o fermă. Se vede constrâns să doneze parţial statului colecţia de artă decorativă şi ceramică populară. În 1952 va fi angajat ca lector de istoria ceramicii la institutul de Arte Plastice, însă în 1958 este din nou arestat, împreună cu toţi membrii de seamă ai cenaclului literar pe care îl găzduia în casa lui, capul de acuzaţie fiind faptul că aici se citise cartea lui Emil Cioran *La Tentation d'exister.*

I se confiscă manuscrisul unui studiu de arheologie, acuzat că hărţile anexate ar fi fost hărţi de stat major privind debarcarea aeriană a trupelor Statelor Unite. În octombrie 1959 este arestat iarăşi şi peste o lună moare în timpul anchetei. Colecţia donată de familie, rămâne închisă pentru public; după alte avataruri, va fi mutată, în 1979, la Muzeul Colecţiilor de Artă. Contribuţiile sale privind ceramica românească se vor publica în 1972, în cuprinzătorul volum *Studii de artă populară*.

Slătineanu nu a fost doar gazdă a cenaclului literar la care, începând din 1949, participau Vladimir Streinu şi Elena Streinu, Şerban Cioculescu, Barbu Cioculescu, Dinu Pillat, Cornelia Pillat, V. Voiculescu, Valeriu Anania, Constantin Bălăceanu-Stolnici, Alice Voinescu etc., ci a citit el însuşi din ceea ce scria, paginile rămânând în bună parte în manuscris.

Postum va fi editat romanul *Sub semnul paloşului* (1989), a cărui elaborare datează din 1955-1958.

În manuscris au rămas alte culegeri - Joagărul Marghitei, Din vina motanului, Întâmplări din război - proiectate să includă o nuvelistică de un larg evantai tematic: „nuvele comice, tragice, fantastice, unele cu caracter etnografic, altele mistice sau de moravuri", cum le caracterizează Slătineanu într-o notă.

CUVÂNT ÎNAINTE

Am fost unul dintre privilegiaţii cărora regretatul Barbu Slătineanu, în casa lui primitoare, încărcată cu opere de artă, le-a citit captivantul său roman *Sub semnul Paloşului.* Partea imaginaţiei era tot atât de seducătoare ca şi adânca intuiţie a obiceiurilor strămoşilor noştri din primele decade ale secolului al XIII-lea. Pornind de la ipoteza că biserica, monument istoric, din Ostrovul Snagov, ar fi fost ctitorită de Cavalerii Teutoni, care participaseră la a cincea cruciadă, autorul a zugrăvit o frescă minunată a epocii, titlul romanului implicând în decurs de două generaţii consecinţele fatale ale jurământului de castitate depus, în calitate de cavaler teuton şi călcat, prima oară, dintr-un impuls necugetat, a doua, ca urmare a unei pasiuni nimicitoare.

Avem, aşadar, în această povestire epică, impecabil arhitecturată, pe de o parte o icoană veridică a strămoşilor noştri, anterior şi din vremea lui Seneslau, Voievodul românilor din stânga Oltului, iar pe de alta, în partea finală, deznodământul tragic al unui roman de dragoste mai puternică decât raţiunea şi, după cum se ştie, soră bună cu moartea.

Indicaţiile tematice mă scutesc de rezumarea acţiunii. Sunt de părere că trebuie lăsată cititorului plăcerea de a se orienta în dedalul împrejurărilor. De pe atunci, după vorba cronicarului moldovean, valabil şi pentru Muntenia, ţara era aşezată „în calea răutăţilor”, adică a invaziilor pustiitoare. Acestea nu

lipsesc, dar localnicii, conduşi de urmaşul viteazului cruciat (în limba veche crijac), le ţin piept cu dârzenie.

Etnograf de frunte, specializat în studiul ceramicii, căreia îi închinase o lucrare fundamentală, dar cunoscător al întregii arii a disciplinei, Barbu Slătineanu ne arată dibăciile mâinilor harnice ale snagovenilor, în ritmul anotimpurilor. Dublat de un poet, sensibil la farmecul naturii, romancierul a zugrăvit numeroase tablouri pleneriste, care adaugă caracterului „palpitant" al acţiunii o nouă dimensiune frumosului.

Sub semnul Paloşului este într-adevăr, cum am mai spus, un roman captivant, cu răsunet lung în amintirea cititorului. Dragostea, în acea vreme, nu era sofisticată, ca în zilele de sfârşit de veac la care asistăm. Oamenii se dăruiau total, pe viaţă şi pe moarte, mistuitoarei patimi. Este cazul celui de al doilea „crijac", care a luptat cât a putut împotriva sentimentului cotropitor, până ce i-a cedat, pierzându-şi viaţa. Veacul era mistic şi întâmplarea finală putea fi interpretată de martorii sfârşitului tragic al călugărului cavaler ca o pedeapsă a Cerului. Noi, însă, judecând laic şi cunoscând unde poate duce paroxismul pasiunii, îi recunoaştem caracterul sempitern, indiferent de spaţiu şi de timp, de starea civilă sau socială a victimelor ei.

Un alt merit al cărţii este darul învăţatului autor de a nu fi privit epoca şi oamenii în mod livresc, ascunzându-şi bogata informaţie istorică şi social-politică. Nelăsându-se însă nici furat de ispita fantazării, Barbu Slătineanu a reuşit cu romanul *Sub semnul Paloşului* o restituire autentică a începuturilor noastre medievale. Ca în dictonul latinesc *utile dulci,* romanul este pe cât de instructiv, pe atât de

delectabil. Cititorii, sunt convins, nu-mi vor dezminţi afirmaţia, riguros cumpănită.

Acestei prime apariţii din scrierile literare ale lui Barbu Slătineanu, care ne-a lăsat şi o suită de excelente schiţe, nuvele, amintiri şi piese de teatru, îi revine rolul deloc neînsemnat de a introduce în capitolele istoriei noastre literare un nume care nu putea lipsi.

Când, în sala centrală a colecţiei sale de artă, în care se aflau şi unele magnifice arme vechi, Barbu Slătineanu mă îndemna să ridic şi să studiez vreo sabie cu lama de oţel de Damasc, în luciul căreia se întrezăreau mai departe lungile fire de sârmă topite şi bătute laolaltă, puteam oare presimţi că voi avea misiunea de a înălţa, mult mai târziu, în aceeaşi mână, Paloşul Crijacului?

ŞERBAN CIOCULESCU

SUB SEMNUL PALOŞULUI[1]

CUVÂNTUL AUTORULUI

Povestea de faţă este numai un roman. L-am scris căutând să ţin seama de faptele cunoscute din prima jumătate a veacului al XIII-lea.

Cer iertare pentru eventualele greşeli istorice pe care le voi fi făcut, fie din pricina neştiinţei mele, fie din sărăcia documentaţiei.

Aş dori ca cititorul să aibă în vedere că încercarea mea de evocare a unor vremuri puţin cunoscute are menirea să se folosească de cadrul unui roman.

Cine doreşte să desluşească partea de adevăr sau de ficţiune ce o cuprinde acest roman să ostenească citind *Cuvinte lămuritoare* de la sfârşit.

PROLOG

UN REGE ÎNGÂNDURAT

De când se întorsese din Cruciadă, era tare îngândurat. Cum? El, eroul atâtor bătălii în slujba Crucii, el mare crai unguresc, el, Andrei al II-lea, zis „cel sfânt”... tocmai el, nu putea avea un strop de tihnă? Ce vremuri... Acum, ştia bine care a fost preţul izbânzilor. Papa îl lăudase, Apusul îi pusese cunună de lauri, dar, aici acasă, ce găsise? Un popor ce nu-l mai cunoştea, iar „peste păduri” – Trans Silvano – sau Erdeli cum îi plăcea lui să zică, în pământurile de curând cucerite, vlahii, ce nu numai că nu i se închinau, dar nici nu voiau să treacă la adevărata credinţă apostolică, ţinând cu schismaticii de peste munţii cei cu creste de zăpadă – vlahi de-ai lor – şi tot de rit grecesc. Dar asta nu era destul! În lipsa lui, nobilii uneltiseră. Fusese silit, el, marele crai apostolic, să dea acea blestemată Bulă de aur, care-l îngrijora într-atât, încât pe zi ce trecea, îi piereau şi liniştea şi somnul. Unde îi era gloria? Unde – puterea? Papa, departe la Roma, iar nobilii, aici! De când îşi întinsese cuceririle şi peste pământurile vlahilor lui Gelu şi Glad, de aproape două secole, nicicând scaunul crăiesc nu fusese mai ameninţat. Puterea aflată în mâna viclenilor nobili îi clătina din temelie coroana şi ţara. Şi, pentru că un necaz nu vine

niciodată singur, îşi mai născocise încă unul, chiar el: Cavalerii Teutoni! Aceşti monahi cu spadă, pe care el, Andrei, îi oploşise la poalele „munţilor cei cu creste de zăpadă”, începuseră să-şi arate colţii. Îi adusese să-l apere, la nevoie, de nobilii cârtitori, iar ei?... făceau cum îi tăia capul, nesocotindu-i poruncile, cum limpede grăise şi preacinstitul episcop. Le dăduse voie să-şi întindă mâna, în numele lui, al craiului, şi al Papei, peste pământurile de dincolo de munţi, la brodnici, vlahi şi cumani. Întru slava credinţei apostolice încuviinţase să-şi ridice cetăţi numai de lemn, iar ei, iată, umblau cu gând de viclenie. Îşi duraseră cetăţi de piatră, trainice şi semeţe. Şi unde? Tocmai la Marienburg, Brassau şi Torzburg, adică numai bine să închidă şi să vămuiască toate trecătorile ce duc peste munţi spre pământurile vlahilor. Şi, mai mult de atât! Nu numai că vămuiala le umplea lor pivniţele, dar trecuseră munţii şi ridicaseră cetate mândră – Cruceburgul – tocmai peste posadă în pământul schismaticilor vlahi. De ce? De ce tocmai acolo? Era vârful, ori, dimpotrivă. Mânerul de lance al ataculuice-i plănuiau împotrivă-i. Papa mă iubeşte, vezi Doamne, dar ei sunt slujitorii lui, preacucernici. Ş-atunci, nu cumva...?!? El, „cel sfânt”, el, mare crai, erou al crucii, el, el atunci ce rost mai are? Şi ce nevoie va mai avea Papa de dânsul după ce şi-o sădi luptătorii lui în haine preoţeşti în pământurile atât de râvnite ale blestemaţilor de vlahi?

Părtaş al gândurilor acestora, negre, era şi marele episcop al ungurimii. Şi el se simţea de prisos. Ceruse să fie primit la prealuminatul crai şi acum ţinea ochii în pământ: Era la fel de mohorât la suflet şi din aceleaşi pricini. Craiul se plimba plin de fiere între jilţ şi ferestre, dar, fără a vedea nimic. I se brăzdase adânc

faţa de nesomnul ultimelor săptămâni. Îl privi pe episcop cu nişte ochi turbaţi şi totuşi străini, de parcă l-ar fi văzut pentru întâia dată. Îi făcu semn să şadă la masa de scris. Mâinile lui tremurau, ca şi ale episcopului, de parcă amândoi ar fi fost cuprinşi de fierbinţeli. Şi vremea se stricase. Se desprimăvăra greu. De câteva zile ploua rece. Parcă Dumnezeu le-ar fi cetit în suflete!

Se hotărâse Craiul să trimeată ultimatum! N-avea de ales! Dar ce răsunet va avea acesta în urechile cavalerilor plini de ţâfnă? Poate, mai bine ar fi să răpeadă solie chiar la Cruceburg, unde avea ştire că trăsese Marele Maestru al acelor nemernici de călugări, cu platoşe şi paloş. Dar, de fapt, cu ce gând trecuse Magistrul, tocmai în ţara vlahilor? De ce tocmai acolo, dincolo de munţi?!

I. LA CRUCEBURG

Pe vârful cel fără pădure, înălţaseră crijacii[2] cetate din piatră cioplită, să stăpânească trecătorile munţilor. Cu turnuri ascuţite, crescută din stâncă, sta strajă împotriva prădalnicilor, ce ar fi încercat să pătrundă în Ţara Borsei[3]. Sau, cine ştie cu ce gând şi-o duraseră crijacii tocmai aici, înfiptă ca un vârf de suliţă în pământurile valahilor. Teutonii o numiseră Kreuzburg, ce pe graiul vlahilor se tălmăceşte „Cetatea Crucii” de-i mai ziceau şi Cruceburg. În lăuntrul zidurilor duraseră şi biserică de piatră.

În cea dimineaţă de primăvară, a văleatului 1222 de la Întruchiparea Cuvântului, ploua iar, ploua mărunt. De sub meterezele de lemn de peste zidul turnului, un stol de ciori îşi luă zborul, croncănind. Parcă prevesteau ceva, parcă simţiseră ele, primele, adevăratul înţeles al gândurilor craiului Unguresc. Acum, mânate de vânt se depărtară până la pădure, unde, în ciucuri grei, se aşezară pe ramuri, îndoindu-le. Dar nu stătură mult şi, neliniştite, îşi luară zborul, întorcându-se spre turnurile ascuţite, rotindu-se peste cetate, fâlfâind şi cârâind speriate.

În curtea castelului se auzeau poruncile scurte ale crijacilor, nechezatul cailor, lătratul câinilor, strigătele slugilor, care pregăteau de plecare. Grăbiţi, încărcau olahii desagii pe spinările cailor, iar dincolo de poartă, mocanii, asmuţind dulăii, adunau vitele şi oile, stând gata să pornească la vale. De sub şopron venea sunet de nicovală. Bătea făurarul potcoavele pentru drum.

Numai în cealaltă parte a castelului, spre colţul de miazănoapte era linişte. Zidurile groase nu lăsau să pătrundă larma. După slujba de dimineaţă, se

adunaseră crijacii în trapeză să-şi ia rămas bun de la cei ce urmau să plece. Încă un rând pornea cu gând să întindă stăpânirea tagmei în ţară nouă. Atâţia fuseseră trimişi spre necunoscute meleaguri, că puţini mai rămăseseră în cetatea Cruceburgului. Îndată ce veneau noi ciraci din ţara teutonilor, nevoile tagmei îi şi risipeau spre pământurile schismaticilor vlahi. Îi era grabă Mistrului să nu se răzgândească craiul unguresc ce le făgăduise ţara vlahilor, sau ca nu cumva, trezindu-se poftele altora, a celor de peste Dunăre, să sosească prea târziu. Să fi înţeles Mistrul semnele sloiului înaripat, ce cârâise în zori, deasupra cetăţii?

În sala cu pereţii de piatră, unde, într-o firidă se vedea crucea Domnului, vorbele sunau parcă mai aspre. Marele Maestru, sau Mistrul – cum îi ziceau localnicii mai marelui tagmei teutonilor ce, purtând mantia albă cu cruce neagră sta în picioare, privind la un cavaler îngenunchiat în faţă-i. Era un tânăr cu ochii albaştri şi plete aurii ce i se revărsau pe umeri, iar pieliţa obrazului o avea subţire, ca de fată.

Unic fiu al marelui vornic valah Matei, din Dăbica, urmaş al acelor viteji ce l-au slujit cu credinţă pe neînfricatul cneaz Gelu românul – Simon – îi urmase de bunăvoie pe crijaci. Era tânăr şi plin de vise. Aceşti cavaleri ai credinţei, aşa cum îi credea el, buni şi drepţi, i-au aprins închipuirea. A lăsat apele Someşului, casa părintească, bătrânul tată cu lacrimi în ochi şi a venit aici, tocmai peste munţi, să intre în slujba tagmei. Inima lui rămăsese la credinţa cea dintâi, mai ales când îl ducea gândul la strămoşii răpuşi de sabia ungurească şi părăsiţi pe câmpul de luptă fără cruce la căpătâi. Ai lui nu lăsaseră, cu toată urgia ce-a urmat, credinţa valahilor, socotită de năvălitorii papistaşi, schismatică. De gura bătrânii, tătâne-su mare, trecuse

– în ochii cârmuirii – la adăpostul preamilostivei biserici apostolice. Şi numele şi l-a schimbat să nu mai sune românește. Căci pe unguri nimic nu-i seca mai tare la inimă, decât amintirea cneazului Gelu, românul, în ţara căruia ei rămăseseră tot puţini la număr şi tot venetici.

Acum, Simon sta cu ochii plecaţi, dar cu inima plină de speranţă. Năzuia în sinea lui, să renască el slava moşilor neamului vlah. În jur se rânduiseră crijacii, în mantiile lor albe, fiecare cu mâinile rezemate de mânerul paloşului ţinut dinainte. Mistrul, în limba lui, grăi răspicat:

— Ia aminte, Simon de Doboca… Crucea este semnul tagmei noastre. Noi luptăm pentru credinţa adevărată ce nu e aceea a strămoşilor tăi. Priveşte paloşul ce ţi-l dau. Vezi-i straja petrecută de-a curmezişul. Ori unde vei fi, la nevoie ori la ispită, gândeşte la semnul ei şi te va izbăvi. Pune paloşul în faţă şi închină-te! Nimeni nu a mai folosit acest oţel. El poartă încă, pe feţele lui, urma făurarului.

— Smerit rogu-te, părinte, binecuvântează-mi paloşul! Prin el să pot învinge, să făptuiesc fapte măreţe, nimeni să nu i se poată împotrivi. Binecuvântează şi mâinile care îl vor mânui… iar în gând, se rugă Domnului moşilor lui să-l ierte, cu toate că, îşi zisese adesea, unul fiind Dumnezeul tuturor creştinilor, poate nu era aşa mare păcat să intre în slujba crijacilor catolici.

— Eşti cutezător, Simone, dar în cinstea contelui Matias de Doboca, tatăl tău, îţi voi împlini dorinţa. Vezi numai şi ţine minte: cel ce va folosi paloşul să fie vrednic de binecuvântarea ce o dau. Altcum, i se va întoarce împotrivă.

Marele Maestru făcu semnul crucii peste spadă, luă apă sfinţită din pocalul adus de Sigmund, naşul noului

cavaler, apoi sărută locul strajei, se uită la paloş şi urmă vorba mai departe:

— Binecuvântat să-ţi fie oţelul, nepătată să-ţi rămână sclipirea atâta vreme cât mâinile ce te vor ţine vor fi neîntinate de păcat. Cale lungă să deschizi în rândurile duşmane, iar pe stăpânul tău, de va fi neprihănit, nimeni să nu-l poată înfrânge, şi primejdiile să-l ocolească. Oţelul tău, mai desăvârşit decât platoşa şi scutul, să-l păzească de fier străin. Şi de va cădea în ispită, să nu-l mai aperi de moarte, ci, să fii tu însuţi pricină pieirii lui.

Mistrul se opri, îşi întoarse privirile de la paloş către tânărul ce rămăsese în genunchi, şi, părinteşte, glăsui:

— Fiule, te-am făcut frate! Acum urmează legile tagmei noastre, aşa cum ţi-au fost tălmăcite de naşul tău Sigmund. Vei fi cavaler şi tălmaciul nostru în pământurile vlahilor ce vorbesc tot limba strămoşilor tăi. Ne vei fi de mare folos printre îndărătnicii aceştia, căci tu, cu pilda ta, le vei lumina cugetul spre adevărata credinţă. Aşa, se vor închina şi nouă, trimişilor lui Dumnezeu pe pământ. Eşti tânăr, dar nădăjduiesc că tatăl tău, Contele Matias, care a ştiut să te pregătească cu atâta pricepere în meşteşugul armelor, să-ţi fi sădit, cu chibzuinţă, în suflet şi învăţăturile credinţei noastre.

— Mi-a arătat, părinte, toate ale spadei şi ale lăncii, cum să mânuiesc calul. Cu copiii de casă m-am deprins să ţin isonul cu alăuta, să cânt pe sub ferestrele jupâniţelor, iar la turniruri, ştiu să le port culorile cu izbândă.

— Cu începere de astăzi va trebui să uiţi cântecele, petrecerile, să nu te mai gândeşti la jupânese. Vezi de dă ascultare fratelui Sigmund.

— Da, părinte, îi voi da ascultare.

— Simon de Doboca, te-am făcut cavaler şi monah înainte de vreme, şi, prin această grabă, am călcat legea tagmei. Fie ca această faptă să nu se arate greşită. N-ai făcut decât o prea scurtă ucenicie. Suntem cu toţii chemaţi să secerăm holdele ce ni le-a hărăzit Domnul, şi culegători sunt prea puţini. Nu e cine să strângă bucatele în hambare. Mai trebuie să-i aducem pe schismatici şi necredincioşi pe calea cea dreaptă. Împlinim astfel poruncile preasfântului părinte de la Roma. Nu uita… Sigmund îţi va aminti…

— Nu voi uita, părinte.

— Pleci departe de cuibul tagmei. Aminteşte-ţi de legile noastre: ajută pe cel nevoiaş! apără pe cel slab! ocroteşte pe femeie, pe copil! cinsteşte pe cei bătrâni! îngrijeşte bolnavii! nu vărsa sânge fără folos! şi, ca să te ţii curat, nu te atinge de trup de muiere! M-ai înţeles?! Uită cântecele, lasă-ţi alăuta.

— Da, părinte, zise Simon şi parcă aceste ultime cuvinte îi picurară miere în suflet. Da, aşa da! Aşa îşi vedea şi el, în visele lui, drumul spre slavă şi mântuire.

— Cucereşte suflete pentru împărăţia cerurilor, cucereşte prin cuvânt sau, la nevoie, prin tăişul paloşului. Nu uita că prin moarte păgânilor li se poate deschide calea răscumpărării.

La auzul acestor ultime vorbe pe fruntea lui Simon apăru o cută care îi dădu o înfăţişare aspră. Cum adică? Să ucidă în numele Domnului? Păi, ce fel de creştini sunt aceştia care-şi zic adevăraţii purtători ai crucii?! Să fie atâta deşertăciune sub mantia lor albă?! Şi, câtă osebire faţă de credinţa din sufletul lui valah. Îi pizmuise pe crijaci pentru soarta lor, pentru vitejie, pentru strălucirea lor. Acum îi izvorâse în ochi un dispreţ pe care încerca din greu să-l ascundă. Îl străbătu însă o hotărâre: Nu, nu va fi ca ei. Va fi un

adevărat cavaler al lui Dumnezeu şi, acest ultim gând îi aduse din nou în ochi acea flacără care-l făcea atât de frumos.

Mistrul îi dădu paloşul să-l sărute, apoi, făcându-i semn că îi îngăduie să se ridice, i-l întinse, iar proaspătul crijac şi-l prinse la cingătoare.

— Du-te, fiule, şi urmează sfaturile pe care ţi le-am dat. Sigmund de Manhaim, ţi-l încredinţez pe acest frate, ai grijă de el!

Sigmund, ce stătuse alături, nemişcat, se îndreptă spre Simon şi-l sărută.

— Dumnezeu să te ocrotească! Măcar că-mi erai drag şi înainte, acum îmi eşti chiar frate.

Marele Maestru ieşi din sala trapezei, urmat de crijacii lui.

— Crezut-ai, Simone, atunci când ai venit la noi, să te faci crijac atât de repede?

— Ce s-ar mai bucura tătuca… Şi amintirea tatălui îi prinse inima ca un cleşte. Îmi pare rău că cei de-acasă nu ştiu. Măcar cu atât să-i fi bucurat, după multa durere. Ce ar zice Luxandra… sau Mara… să mă vadă cu grozăvia asta de paloş la brâu?

— Nu uita, Simon, că acum eşti monah… Acum pe umerii tăi apasă răspunderi grele… Fi-vei vrednic de ele? Dar de-ajunsă vorbă. Înainte de a ne lua rămas bun de la fraţi, să coborâm în curte să-i rânduim pe olahi cu toate cele de nevoie pentru o călătorie atât de lungă. Acolo, în ţara vlahilor, va fi nevoie de înălţat ziduri, de tăiat lemn, de cioplit piatră, de luat rodul pământului. Vezi să se ia scule, barde, securi, dălţi şi topoare. Ai grijă să fie cireada îndestulată, vitele sănătoase. Avem nevoie de boi puternici să tragem trunchiuri de copaci. Ia şi fier pentru scoabe, pentru potcoave. Eu cobor să grijesc de cele sfinte pentru

noua biserică ce-o vom înălţa. Vei lua un chip al Maicii Domnului, tăiat în piatră şi, cum e datina, vom închina lăcaşul Fecioarei Maria.

Dar Simon nu mai asculta. Îşi scosese paloşul din teacă şi, măsurând lungimea, tăişul şi sclipirea oţelului, în albastru privirii lui, trecu o lucire de mândrie. Sufletul îi era însă îndoit. Va trebui, poate, să se măsoare cu fraţii lui de-o limbă şi de-o credinţă?... de care vorbeşte cu atâta dispreţ Mistrul şi crijacul Sigmund. Va trebui, poate, să se bată cu valahii?! Nu, asta niciodată. Din nou se lumină la gândul că el va opri şi mâna lui şi-a altor crijaci de vor vroi să-i ucidă fraţii. Şi atunci înţelese că însuşi Dumnezeu l-a mânat aici să-i însoţească pe cavaleri pe pământurile valahe. De aceea, murmură: „Frumoasă spadă!... iar în mâna mea va fi, cu adevărat sfântă!”

Dar cuvintele lui se pierdură în larma curţii.

II. SIMON

În dumineca de după Rusalii, întâmplându-se vreme geroasă, măcar că-nfrunzise codrul şi că fojgăiau jivinele pământului, degrabă era fieştecăruia să ajungă la masul de odihnă. De atâta zloată, otânciseră vitele. Cu greu împingeau mocanii turma din urmă, iar câinii, bătând laturile, îndemnau oile. Volnici ar fi fost drumeţii să-şi găsească adăpost, dar acum, în miez de zi, orbăcăiau fără să vază cer prin desişul ramului, necum soare dinapoia norilor. Cernea ploaie măruntă. Pe umeri, cămăşile nu se zbiceau, iar iţarii erau încă ţepeni, de cum trecuseră vadul Ialomiţei.

Olahii mergeau laolaltă cu dobitoacele. Dinapoi, călări, veneau crijacii ferecaţi în criţă[4]. Erau doi, stăpâni peste gloată. La cingătoare purtau paloşe lungi, cu straja petrecută de-a curmezişul.

Se lăsase întuneric, oamenii căutau prin desişul codrului, fără să mai desluşească şleaul. Într-un târziu, rărindu-se ghindarii, ieşiră la luminiş. O apă lucind printre trestii le tăia calea. Nu găsiră loc de trecere. Se vorbiră deci crijacii să facă mas, părându-le locul prielnic.

Mocanii scăpărau din amnar să aprindă focul. Când se înălţă vâlvoarea, puseră turta de mălai de mei să se coacă în spuză şi, mai într-o parte, peste jar, înfiptă în ţepuşă, învârtiră ciozvârta de miel.

Olahii, tot dibuind malul în sus şi în jos, obliciră un ostrov unde, după luminiţa ce se zărea, părea să fie locuinţă omenească. Se auzise şi lătrat de câine. Degrabă deteră vorbă crijacilor, dar fără folos, că apa adâncă n-o puteau trece.

Cel mai bătrân dintre ei, desprinzându-şi platoşa, nu

dete ascultare vorbelor mocanului. Nici nu le înţelegea. Obosit, se lungi lângă foc, punând coiful căpătâi. Vorba lui străină suna aspră.

— N-am avut parte de odihnă, frate Simone. Opt zile au trecut de când am pornit din Cruceburg. În astă-seară socotesc să fi ajuns în Ţara Vlasciei, la marginea brodnicilor. Oricum, mâine vom desluşi locurile.

— N-aş şti să-mi dau cu părerea, dar, frate Sigmund, din vorbirea olahului am înţeles că prin apropiere văzut-a locuinţă de om. Ar fi păcat să dorm afară în frig, când aş putea găsi culcuş să-mi încălzesc mădularele.

— Lasă gândurile trupeşti… Grijă să ne fie la îndeplinirea poruncii Magistrului; apoi om odihni. După cum ştii, dorinţa lui e să întindă cât de grabnic stăpânirea până în Ţara Brodnicilor, a paznicilor de vaduri. Pentru înscăunarea credinţei noastre, dura-vom în aceste părţi cetate mânăstirească din lemn. Olahii ce i-am adus de pe plaiurile Ţării Borsei ne vor ajuta şi apoi îşi vor face sat, să ne fie la îndemână. Pentru agonisita lor şi a celor din mânăstire, vor lăzui pădurea, să aibă folos de pământ.

— Da, frate Sigmund, vom îndeplini porunca Magistrului; braţe vor fi destule şi, la nevoie, vom lua băştinaşi tot din neamul olahilor sau al brodnicilor, cum le mai zice.

— Fireşte. Din păcate, aceştia sunt călăuziţi de episcopi neadevăraţi, veniţi de dincolo de Dunăre, schismatici; vom încerca să-i aducem la credinţa cea dreaptă.

— Pe toate le-om face la vremea lor. Frate Sigmund, acum îngăduie să prind limbă cu oamenii din aceste părţi. Mă ştii dibaci; poate voi găsi o colibă cu fân mai puţin jilav decât frunzarul de sub pădure.

— Ia seama, Simone, ia seama. Noaptea e duşmană. Adastă mai bine lumina zilei, apoi după dorinţă vei iscodi locurile.

Dar Simon, fără să mai dea ascultare, descătărâmă platoşa, rămânând doar cu mantaua lungă de cruciat, cu paloşul şi cu junghierul. Aşa părea mai tânăr, aproape un copil. De sub coif îi scăpau pletele bălaie. Deşi avea trupul înalt şi subţire, umerii îi erau laţi. Se depărtă de foc, apucând o urmă de-a lungul apei.

Cerul se limpezise şi luna, aplecată într-o parte, se ridica de după copaci. O ceaţă uşoară se târa peste ape de părea că pluteşte codrul. Dincolo se vedea coama unui acoperiş de şovar.

Simon, mânat de dorinţi nedesluşite, de nevoia unei vetre, a unui chip mai blând, dibui prin păpuriş o luntre pe jumătate afundată. Folosind ispolul atârnat deoparte, o goli de apă, apucă prăjina, se propti în pământ, împinse şi, alunecând, porni spre ostrov. Deşi se umplea, tot golind-o, ajunse la mal, sări pe uscat şi voios se îndreptă spre coliba apropiată, unde zărise o luminiţă prin ferestruica întinsă cu beşică de porc. Un câine zăpăi şi se apropie să-l muşte. Necăjit, Simon îl îndepărtă cu piciorul. Oblonul ce servea de uşă se deschise mare şi, în lumina jarului din vatră, desluşi boiul unei femei înalte, numai în cămaşă. Văzând pe prag om strein, ea voi să închidă uşa, dar el, mai iute, o propti şi intră înăuntru. Din spate, câinele se repezi şi îi sări la gât: crijacul, sprinten, se întoarse pe jumătate şi înfipse junghierul în pântecele dihaniei, care căzu grămadă, cu măruntaiele afară. Simon îşi scutură mâna plină de sânge, mai făcu un pas înainte. Femeia speriată, cu ochii mari, se dete înapoi spre fundul bordeiului. Acolo, într-un coş de nuiele, scâncea un copil. Vâlvătaia unei buturugi ce se scufundă în vatră,

lumină faţa femeii. Îi păru nespus de frumoasă, cu părul ei negru despletit pe spate, în cămaşa care lăsa să se vadă rotunjimile trupului. Lui Simon îi fulgerară prin minte vorbele Mistrului, „nu te atinge de trup de muiere”, dar pierzându-şi cumpătul, zvârli junghierul, desprinse catarama cingătoarei care îi ţinea paloşul şi, parcă cerşind milă, păşi cu mâinile întinse. Femeia, proptindu-se de peretele din fund, nu mai avu unde să dea înapoi. Cămaşa îi alunecă într-o parte, lăsând să iasă sânul alb, pietros. Simon desluşi groaza în ochii ei. Această teamă îl îndârji şi mai tare. Cuprins de o poftă nestăpânită, uită de legea tagmei. Ca o ultimă scăpare, ea se întinse s-apuce copilul, să-l ia în braţe, dar el puse mâna pe pieptul ei, îi cuprinse trupul. Zadarnic se luptă, se zbătu. Împiedecându-se, alunecară împreună grămadă pe lăicerul ce folosea de pat. Trupurile se opintiră dârz; în sfârşit se împăcară într-o lungă destindere, Crijacul, înmuiat până în adâncul mădularelor, îi mângâie obrazul, îi sărută gura, dar vorbele ce le rostea rămaseră fără răspuns.

După o vreme, Simon adormi cu capul rezemat pe pieptul femeii. Copilul din coşuleţ tăcuse. Afară era linişte desăvârşită. Doar un greiere ţiuia prelung.

Deodată se auzi zgomotul unui pas. Îngrijorată, femeia îl scutură pe Simon care, buimac, rămase locului. Oblonul se deschise şi Voicu, păşind înăuntru, se împiedecă de hoitul câinelui. Vlahul privi uluit jos la câine, la femeia lui, la omul care sta alături. O clipă rămaseră nemişcaţi. Simon cel dintâi, dezmeticindu-se, întinse mâna să apuce paloşul, dar cum îşi sucise capul, vlahul repezi bâta ce-o avea în mână şi-l atinse după ceafă. Crijacul căzu grămadă.

Femeia împinse trupul într-o parte şi se sculă. Fără altă vorbă, netezindu-şi cămaşa, arătă câinele în balta

lui de sânge; apoi se duse la copil, îl luă în braţe.

— Neaga, cum de...

— M-am împotrivit... a fost mai tare.

— Mai tare – da... mai tare. Ia desaga: am adus bulgări de sare.

Voicu se plecă peste trupul crijacului, îl întoarse cu faţa în sus şi zise:

— Mai sunt şi alţii. Am zărit unii culcaţi în pădure lângă foc. Sunt mulţi, de-l găsesc aci, ne omoară. Aplecându-şi urechea până în dreptul gurii omului de jos, îi păru că mai aude o suflare.

— Nu e mort... şi dacă trăieşte, va vorbi...

— Ce ne facem?

— Socot să-l aruncăm în apă, să i se piardă urma... Dar cum? Zi cum...

— Am deschis, crezând că eşti tu. S-a năpustit asupră-mi, a înjunghiat câinele care sărise la el. M-ar fi înjunghiat şi pe mine.

— Hmm... apucă-l de picioare.

Voicu îl ridică de umeri şi-l duseră până la mal, unde îl lăsară jos. N-aveau cum să-l arunce. Socotea să fi venit crijacul într-un fel şi Voicu porni să cerceteze locurile. Găsi luntrea desfundată, aceea cu care venise străinul. Ajutat de Neaga, îl aşezară pe fund. Rupse lemnul, mări gaura să intre apă mai multă şi-i dădu vânt spre lumina lacului. Repede se va cufunda. Chiar de va ieşi cândva la faţă, vor înţelege că s-a înecat. Câinele îl azvârli în stuf, să-l ciugulească răpitoarele.

La înapoiere în colibă; Voicu găsi paloşul lung al crijacului, pe care nu-l văzuse dintru-nceput. Nu se îndură să piardă aşa sculă. O îngropă lângă vatră, la loc uscat. Femeia sclivisi pomosteala, presără pleavă să nu lase urmă. Şi junghierul îngust, dinadins croit să se strecoare fără împotrivire printre zalele platoşei, îi

plăcu. Şterse cu paie sângele ce păta oţelul. Ca să-l aibă la îndemână, îl ascunse în scorbura unui stejar. Oricând, de acolo, uşor îl va putea lua.

Gândea că peste câteva zile, când noii veniţi se vor îndepărta, el, Voicu, fiul lui Răducea Ciuntul, va scoate spada din ascunzătoarea pământului, să fie cel mai tare, cel mai temut dintre voinicii codrului.

Mai era vreme până în zori şi Voicu se trânti jos, să hodinească, dar nu putu aţipi.

III. VOICU

În zori, când se lumină de zi, pierise ceaţa. Soarele înfierbânta spinările vitelor, dezmorţea mădularele oamenilor. Copacii fremătând îşi scuturau stropii. O adiere legăna mlădiţele sălciilor, turburând luciul apei.

Într-altă parte a ostrovului, lângă o colibă măruntă afundată în pământ, Tâncabă privea peste baltă. I se păruse că aude zgomotul securii muşcând lemnul. În urmă, loviturile încetară: fusese numai o părere? Când se ridică de pe buturugă şi vru să intre în casă, fu nevoit să-şi plece capul. În odaie, femeia făcea fiertură într-un blid. Tâncabă îşi ridică faţa uscăţivă, privi la ea, dar nu stete mult la îndoială şi desprinse din agăţătoare cârlionţul şi desaga cu merinde.

— Mă duc să cercetez vârşele, să văd de s-a prins peşte la cârlige. Dacă trece cumva văru-tău, Voicu, cere-i partea de sare ce mi se cuvine, în schimbul darabului de criţă ce i l-am dat. Nu uita.

— N-ai grijă; ţi-a făgăduit un calup.

— Tu, treci pe la capcană. Cercetează momeala pe care am pus-o. M-aş bucura să fi prins vulpea cea care tot dă târcoale. Acum, la sfârşit de iarnă, are blana mai împlinită. Numai tu, de-ai şti s-o argăseşti! Nu uita, dubeala bună se face cu tărâţe muiate în zară.

— Eu m-oi pricepe. Numai s-o fi prins, numai să nu-ţi fi fost capcana dibăcită. Dumnezeu să te aibă în grijă.

Omul nu răspunse şi fără a mai privi înapoi, trecu pragul, coborî până la apă. Îşi pregăti ciobaca îngustă, scobită dintr-un trunchi şi începu să mânuiască vâsla.

La aceeaşi vreme, în cea parte a ostrovului, Voicu, clefăind la fiecare îmbucătură, sta aplecat peste strachină. Ochii îi erau înroşiţi de nesomn, iar lingura-i

tremura în mână. Neaga, punându-i dinainte turta rumenită, îl privea sfioasă pe sub gene. Desluşise în ochii lui o licărire neobişnuită, o teamă. De când avântase în ajun luntrea cu trupul crijacului, omul nu-i mai vorbise. Îl ştia întunecat la fire şi nu se dumirea cum de nu se mâniase pentru o pricină atât de cumplită. Dar Voicu nu-i povestise gândurile care îl munceau, semnele rele pe care le avusese la drum. Nu-i povestise cum, întorcându-se spre casă, cu desagii grei pe spinare, rezemându-se de un copac să se mai odihnească, o cucuvaie i se aşezase pe umăr, stătuse acolo ca pe o ramură uscată şi acasă... găsise crijacul... uitase de Neaga...

Voicu nu-şi găsea linişte şi, cum sfârşi mâncarea, o porni; sui pe un grui să privească peste apă. Dincolo oamenii umblau forfota prin pădure. Străinii păreau să n-aibă gând de plecare, ba dimpotrivă: unul, cu barda, însemna copacii, alţii izbeau cu securile. Săreau aşchii galbene sub soare. Voicu stătu să-i privească, dar, tot cu gândul la crijacul înecat, socoti c-ar fi primejdios să rămână, mai bine să se depărteze o vreme... Dacă cumva mortul, ieşind la faţă, ar prilejui nedumeriri, cercetare... Când se înapoiase în ajun, nu-l văzuse nimeni. Dac-ar pleca, nu s-ar şti că s-a întors de la târgul de sare, iar Neaga, femeie, va putea, la nevoie, să tăgăduiască. Îndată ce străinii vor fi departe, se va întoarce.

— Nevastă, tu nu vorbi nimănui de înapoierea mea, nici cumnatului meu nu-i da sarea... Iau bucata de criţă s-o duc la faur, să-mi facă cârlige şi vârfuri de săgeţi. N-oi sta mult, pune-mi la desagă turtă şi afumătură, iar tu fii cu luare-aminte: n-ai văzut, n-ai auzit. Despre mine, nu m-am întors.

— T-am înţeles. Din gura mea nimic n-or afla. Iacă,

ţi-am umplut desaga, ţi-o ajunge pentru trei zile. Pleacă sănătos.

Voicu se strecură pe sub tufani, coborî pe locul unde avea luntrea ascunsă şi-o desprinse. Îşi ducea ciobaca ferindu-se de vedere, împingând-o cu ghiondarul, să se strecoare printre trestii. Vâsli atât de uşurel, de părea fâlfâit de lişiţă lăsându-se pe apă. Ajuns la cel mal, merse pe după tufe, făcu un ocol, să vie dinapoia streinilor, fără să fie văzut. Auzea loviturile de secure care izbeau în lemn, făcând să răsune pădurea, şi se opri în apropierea unui luminiş. Pitulat după un mărăcine, zări un crijac călare; va fi fost ortacul celui mort. Auzi şi vorbă vlahă, pe înţelesul lui, din cea a olahilor de dincolo de munţi. Dintru început gândise să fie niscaiva cumani, din cei creştinaţi, dar acum că le vedea portul, care nu se deosebea de al lui şi le desluşise vorba, nu mai era îndoială. Cămaşa scurtă peste nădragi, era prinsă cu cingătoare lată de piele, iar obielele erau legate cu nojiţe; doar iţarii îi purtau mai strâmţi. Erau mocani din cei cu oile, ce obişnuiau să vină de la munte. Voicu se linişti, deşi nu desluşise pricina care îi făcea pe olahi să doboare copacii la poruncă.

Crijacul ieşind din umbră, împinse calul până la marginea pădurii. Platoşa îi scânteia sub soare. Coiful cu ceafă[5] de zală avea o ieşitură, care se cobora peste nas şi-i da înfăţişarea aspră. Măsurând din ochi copacii, arăta câte unul şi cel cu barda îl însemna din urmă să-l taie. Vorbele îi erau tălmăcite de un olah, care sta dinadins alături.

Îl auzi cum porunceşte, să vie tânjelele să tragă trunchiurile până la apă. Din vorba lor, Voicu desluşi că aveau gând să tocmească o plută. O clipă ar fi vrut să-i lămurească, să le spuie că nu era nevoie de atâta

muncă. Vadul era mai jos. Se aflau tocmai în dreptul apelor revărsate, mai adânci. Dar după cumpănească, se răzgândi.

Stând să privească la crijac, zări, atârnat de cingătoare, un junghier, întocmai ca cel din scorbură. Îl cuprinse părerea de rău de a nu-l fi luat. Socotea că bine i-ar prinde să-l aibă. Îl va ţine ascuns sub chimir.

Fără să mai pregete, făcu calea întoarsă, intră în ciobacă şi ajunse la ostrov, se îndreptă spre copacul cel cu pricina.

*

* *

În zadar Sigmund îl aşteptase pe Simon. Gândea crijacul că tânărul, obosit de drum, va fi fost furat de somn mai mult decât se cuvine. Se apucase singur de lucru, îi era degrabă să îndeplinească porunca. Avea meşteri buni şi de-ajuns oameni de dârvală. Dintr-un început va să facă pod umblător, o plută mare să ducă vite şi scule până la ostrov. Chibzuia cum mai întâi va clădi întăritură de apărare şi apoi va dura biserică.

Lăsând olahii la treaba lor, privea spre ostrov. Nici când nu gândise să găsească loc mai bun, mai adăpostit.

Cei trimişi de-a lungul văii aduseseră vestea că se aflau în codrul Vlasciei. Apele erau adânci; în sus şi în jos se strâmtau. Mai încolo era şi un sat, îi zicea Gruiu, fiind aşezat pe loc înalt.

Cum sta să privească pe sub pădure, tot cercetând peste apă, zări un olah strecurându-se cu luntrea prin păpurişi. Nu era dintr-ai lui. Părea că se păzeşte de o primejdie, că e dornic să se ascundă. O vreme îl urmări din ochi, apoi fiind cuprins de bănuială, îl arătă celor din apropiere şi porunci să-i fie adus. Fiind om din

partea locului, va şti să dea unele lămuriri şi poate că îl va fi văzut pe Simon…

Voicu ajunse a doua oară la malul pădurilor întinse, dar aici în loc să-şi urmeze calea se opri, nu îi venea să se depărteze fără să le priceapă gândul. Un mocan din cei noi veniţi îi ieşi înainte şi fără vorbă lungă îl pofti să-l însoţească la stăpânul său. Vrând să iscodească, nu-şi dăduse seama că la rândul lui era iscodit; acum sta locului nehotărât. Această poruncă nu era pe placul lui Voicu. Mânios de a fi fost descoperit şi crezându-se singur cu olahul, îi zvârli ciomagul, în picioare şi o luă la fugă. Crezu că scăpase, dar din urmă auzi nişte paşi, strigăte şi desluşi un fâlfâit ciudat. Deodată se simţi înfăşurat peste piept, peste braţe, strâns, tras înapoi de laţul pe care îl zvârlise o mână dibace. Izbuti să scoată junghierul, voind să taie frânghia, dar o lovitură cu ciomagul peste braţ îl făcu să scape fierul. Degrabă îl doborâră mocanii la pământ, îl legară. Mai mult pe sus îl duseră până în faţa crijacului.

Sigmund sta pe gânduri, nelinişti de lipsa îndelungată a lui Simon. Când sosiră olahii aducându-l pe Voicu legat, îl privi mirat, neînţelegându-i împotrivirea. Firesc era să vină de bunăvoie, dar când unul dintre paznici îi întinse junghierul, înţelese pricina… îl ştia prea bine. Plin de mânie, îşi repezi povodnicul asupra omului, să-l doboare, să-l calce cu picioarele calului, dar se opri. Îşi amintise de legea tagmei, nu putea osândi un creştin, chiar dacă ar fi fost schismatic, fără să-l asculte, să-i dea putinţa dezvinovăţirii.

— Slăbiţi legăturile… Spune de unde ai junghierul?

— L-am găsit.

— Unde?

— Pe mal.

— Pe mal? Spune drept... poate l-ai luat de la un crijac, poate... răspunde...

— L-am găsit jos... între buruieni... lucea în soare...

— Arată-ne unde l-ai aflat.

O porniră cu toţii. Însoţindu-l pe Voicu, care o clipă nu ştiu încotro s-apuce, apoi se hotărî să meargă în josul apei, unde sunt locurile mai smârcoase, poate acolo...

Sigmund nu-i da răgaz. Îl tot întreba:

— Când l-ai găsit? Ce căutai? Din ce loc eşti?

În sfârşit Voicu se opri şi într-o doară spuse:

— Iacă! Aici l-am găsit...

Mai mulţi se aplecară să cerceteze prin buruieni; poate vor mai afla câte ceva; însă nu văzură urme de paşi pe pământul moale, nici ierburile nu erau răvăşite.

Tocmai atunci se auziră strigăte: un mocan venea cu boii de la adăpat, făcând semne:

— Fraţilor, hei fraţilor... am găsit... o luntre... am găsit crijacul... crijacul nostru... de mult i s-a dus viaţa.

Să fi spus omul drept? Poate se luptase Simon cu careva, pierduse junghierul... dar lipsa de urme... Alergară cu toţii într-acolo. Pe Voicu nu-l mai strângeau legăturile, ar fi putut s-o ia la fugă, dar îndată l-ar fi prins. Mai bine s-aştepte o clipă prielnică.

Prin şovar, luntrea afundată rămăsese numai cu piscul în afară. Înăuntru, sub apă, zăcea mortul. Se grăbiră câţiva s-o tragă la mal şi, apucându-l binişor, cu teamă parcă să nu-l trezească, îl scoaseră şi-l întinseră pe iarbă.

Voicu fu cuprins de frică; îşi aminti de bufniţa din ajun. I se păru că trupul crijacului stă mărturie împotriva lui, crezu că e semn ceresc. Plin de spaimă, căzu în genunchi să ceară îndurare. Din privirile încruntate cu luciri albastre de oţel ale crijacului

înţelese că totul era zadarnic, n-avea iertare. Încordându-se, se ridică în picioare şi-l privi drept în ochi pe cel ce-l osândise.

Sigmund, răstit, îi strigă:

— Câine spurcat, mărturiseşte... cum ai îndrăznit... cum ai putut...

— L-am găsit... l-am găsit în colibă... jos...

Voicu simţi cum limba i se lipeşte în gură, se face grea. Amuţi.

Crijacul ridică paloşul să dea, dar se stăpâni; lăsă fierul jos.

— Nu-mi spurc paloşul cu sânge de ucigaş. Să fie înecat.

Olahul pe care Voicu îl cotonogise îi puse mâinile la spate, le legă strâns, scoase merindele din desagă, puse bolovani în loc şi i-o atârnă de gât. Doi inşi îl împinseră să urce în lotcă. Înainte să se depărteze, vâslaşii aşteptară în picioare cuvântul crijacului.

Sigmund descălecase. Îi trecuse mânia şi acum sta cu inima îndoită. Nu lămurise pricinile morţii lui Simon şi i se păru că ar fi mai bine să nu afle. Totodată ar fi vrut să dea şi omului o ultimă scăpare, măcar pentru cealaltă lume.

— Leapădă-ţi credinţa schismatică, fă-te catolic, nu e prea târziu, îţi vei uşura păcatele cu judecata cea din urmă.

Voicu îl privi dârz, rânji şi nu răspunse. Cum sta în picioare în mijlocul luntrei, întoarse capul. Se uită sus peste trestii, spre coliba lui. La o poruncă, cei doi lopătari începură să vâslească şi lotca se depărtă încetişor.

În ostrov, Neaga ieşi cu doniţa la apă. Coborând prin runc la mal, zări luntrea şi pe Voicu înăuntrul ei. Îl desluşea îndeajuns şi, văzându-l legat, înţelese că era

osândit. Şi Voicu o zărise. Dar ochii lui nu se opriră la făptura ei, căutau mai sus, la acoperişul solzit cu trestii, la coliba lui.

Un lopătar, cel mai vârstnic, îl întrebă:

— Pe nume cum îţi zice?

— Voicu a lui Răducea.

O vreme se auziră doar lopeţile izbind în luciul apei. Nici broaştele nu orăcăiau. De sus, din cerul albastru, două raţe s-abătură între trestii. Bolta era senină, nespus de senină şi lopătarul înduioşat de limpezimea văzduhului, îl întrebă iar:

— Ai muiere?

— Am…

— Unde e?

— Colo-n ostrov.

— Tânără, vrednică?

— Vrednică.

— Am înţeles după nădragi, după cămaşă… e meşteră…

Pe lopătar îl frământa un gând:

— N-am soţie… nu m-aş mai duce să-mi aduc una tocmai de sus, de pe plaiuri… Dă-mi-o mie… pe a ta…

Voicu rămase la cumpănă, apoi hotărât zise:

— Ţi-o dau, s-o ai în grijă.

— Copii ai?

— Unul mărunt, nici anul nu are…

După o vreme, lopătarul glăsui iar:

— Le port de grijă. Cum îi zice muierii?

— Neaga.

— Acolo ţi-e bordeiul, cel cu acoperiş de trestie?

— Acolo… Va trebui să-i faci coamă nouă.

— Fii pe pace, o fac eu, sunt meşter.

Luntrea ajunse la furcitura de dinaintea ostrovului, unde apele sunt mai adânci. Se ridicară lopătarii în

picioare, dar Voicu nu-i luă în seamă. Îl urmărea gândul să ştie cui rămân coliba, sculele lui, Neaga.

— Ţie cum îţi zice?

— Pe nume, Constandin, dar după poreclă „Snagul”, adică cel vânjos. Am putere să ridic un bou. Snagul îmi zice.

— Şi de fel, de unde eşti?

Dar nu-i fu dat să afle. La un semn al celuilalt lopătar, amândoi îl îmbrânciră peste margini. O dată cu zgomotul trupului căzând în apă, se auzi dinspre ostrov ţipăt de femeie. Cei doi luntraşi, în picioare, îşi făcură semnul crucii. O vreme priviră locul unde fierbea apa ca într-o bulboană şi, fără altă vorbă, înfigând lopeţile, se depărtară să ajungă înapoi la mal.

În ostrov, Neaga, în genunchi, cu capul în mâini, plângea.

Sub frunzarul pădurii, crijacul puse să se facă pat cu polog. Peste trupul lui Simon întinse mantia lui albă cu cruce neagră. Faţa mortului era descoperită şi pletele bălaie se revărsau în jur. Se minunau olahii să-l vadă atât de frumos. Păcat doar, gândeau ei, că nu e femeie să-l bocească cum se cuvine. Sigmund sta la căpătâi, se ruga. Paloşul era înfipt în pământ, servindu-i de cruce.

Îl va îngropa în ostrov, să fie os de mucenic la temelia mânăstirii. Simon căzuse jertfă pentru propăşirea tagmei, pentru credinţa cea catolică, departe de ţara lui.

Într-un târziu, Sigmund porunci să se cerceteze locurile să se găsească paloşul lui Simon. Dar zadarnic căutară toţi olahii. Nici de la Neaga nu aflară nimic.

IV. CLĂDIREA MĂNĂSTIRII

Răsuna pădurea de loviturile securilor. Gorun după gorun, se clătinau uriaşii şi cu zgomot de tunet se prăbuşeau la pământ. De cârlige, înfipte în capătul trunchiului, îi trăgeau boii până la baltă. Acolo, pe apă, olahii, legându-i cu curmeie, împingeau pluta să ajungă dincolo, la malul ostrovului. De astă parte, cu tânjelile îi târau pe făgaş până la locul hărăzit mânăstirii. Se făcuse şanţ pe calea lemnului, de lunecau mai uşor pe jgheab decât la loc buruienos.

Sfârşiseră crijacii să înconjoare clădirea cu palan înalt. Înfipseseră adânc în pământ stâlpii cu proptitorile lor, să nu-i poată răsturna berbecii de război. Iar la colţuri înălţaseră turnuri cu pridvor de pază, de puteau străjile stăpâni laturile. La partea dinspre apă, făcuse Hermann crijacul, cel nou venit după moartea lui Simon, poartă întărită, după chipul cetăţilor de piatră.

În timpul ce le era îngăduit, se vredniceau olahii să-şi facă şi pentru ei adăposturi de iarnă. Aleseseră locul de curătură. Colibele le făceau din chirpici. Foloseau ramurile retezate de la trunchiuri şi, printre stâlpii ascuţiţi, înfipţi în pământ, împleteau lăstăriş, peste care zvârleau lut moale, scos din smârcul bălţii şi îi netezeau faţa până se umpleau crăpăturile. Ca să ţină mai bine, pregăteau lipitura frământată cu paie şi rogozuri, să facă legătură.

Peste căpriori aşterneau snopi de şovar, iar la coamă legau mănunchiuri de trestie. Alţii făceau case din trunchiuri aşezate unele peste altele, petrecute la colţuri, să ţină straşină acoperişului.

Tot lucrând la întăritură, se făcuse vară. Venise şi rândul bisericii. Le era degrabă crijacilor s-o sfârşească

înainte de iarnă şi prea puţină vreme lăsau pe olahi să-şi vadă de treburile lor. Unii, crezându-se năpăstuiţi cu prea multă muncă, cuprinşi de dorul casei, plecară de istov, fără gând de întoarcere. Dar cei mai mulţi, bucurându-se de bogăţia pământului şi a pădurii, de belşugul vânatului, îşi aduceau muierile să le fie într-ajutor.

Sigmund de Manheim, stareţul, sfătuindu-se cu Iohannes, maistrul dulgher, întocmise planurile. Aşezându-i bârnele zi de zi, se înălţa biserica. În partea de apus, peste intrare, îi făcuseră turn înalt cu pridvor de strajă, iar dimpotrivă, peste altar orânduiseră crijacii să facă pod cu metereze, pe unde să poată azvârli bolovani şi smoală. Pentru desăvârşirea la timp, tocmise maistrul Iohannes oameni de dârvală, vlahi, aduşi dinadins din părţile Deliormanului, a pădurii celei nebune, cum îi ziceau cumanii. Cei mai mulţi, brodnici, veniseră de pe vadul Ialomiţei, dinspre Gruiu de dincolo de apă, să înlocuiască fugarii. Se aşezară cu toţii în vatră nouă, ca de ijderenie i s-a zis Satul Nou.

Constandin, după poreclă Snagu, tăietorul de lemne, îşi găsise în Ostrov, după moartea lui Voicu, colibă gata tocmită, iar, după învoirea mortului, şi femeie să-i pregătească fiertura. Ca unul mai priceput la doborâtul copacilor, lucra la o parte de ceilalţi, doar lua câte un ajutor. Se ferea de gloată, că dintre toţi cei noi veniţi, el singur se înfiripase mai bine şi-l pizmuiau olahii, că era cel mai puternic şi cel mai dibaci dintre tăietorii de lemne.

Căţărându-se ca o veveriţă, urca pe trunchi în sus, prinzându-şi mijlocul cu un curmei de după copac, în vreme ce reteza ramurile cu bărdiţa, una câte una, să rămână trunchiul curat ca lumânarea. De vârf lega funia şi o lăsa să atârne, să aibă de ce trage când o fi

să-l răstoarne, apoi cobora şi apucând securea, repezea fierul în tulpină. Da o lovitură în lungul firului şi câte două de-a curmezişul, să sară aşchia, să deschidă trupul copacului. Când i se părea crestătura îndeajuns de adâncă, trecea pe partea cealaltă, cioplea lemnul până simţea că trunchiul înalt se cumpăneşte numai pe un miez subţire. Era minune cum nu se prăvălea jos cu totul. Dar până nu trăgea în partea potrivită, rămânea stejarul tot mândru, nehotărându-se să se răstoarne. Se agăţau de frânghie şi proptindu-se de aceeaşi parte, trăgeau smucind la poruncă, slăbeau deodată funia ca s-o întindă iar mai tare: „Hooo rup!...” până ce copacul se clătina într-o parte şi, luându-şi vânt, frângându-se trosnind, se apleca din ce în ce mai repede şi se prăvălea din tot înaltul, zdrobind ce-i sta în cale.

Când Snagu da cu securea, buza fierului muşca adânc din lemn; şi la fiecare izbitură, ieşea din pieptul omului câte un „ha”, de părea că se goleau plămânii de suflarea lor, iar când ridica securea în sus, aerul îi intra şuierând printre dinţi. Fulgerător cădea fierul, de sărea aşchia galbenă, puţin roşcată către miez. Apoi, obosit se oprea în loc, îşi agăţa fierul sclipitor de un ram sau îl lăsa înfipt în trunchi şi scuipând în podul palmei, îşi freca mâinile să nu-i lunece coada toporului. Privind o dată în jur şi către creasta uriaşului, ce mai purta un smoc de frunze prindea iarăşi securea să izbească mai departe.

La amiază avea obicei Neaga să-i aducă mâncarea, că omul nu se mulţumea cu ce-i dau crijacii, o bucată de mălai de mei şi câte o rădăcină de buruiană. Era voinic, de aceea avea poreclă Snagu, muncea din greu şi la un trup atât de mare avea nevoie să înfulice mult. Dar mai cu seamă simţea în foalele lui o sete ca o

arsură, care nu se stingea decât cu băutură. Când îi ducea lipsa, îi părea că nici treaba nu-i treabă, nici odihna, odihnă. Nu se mulţumea omul cu câte o duşcă şi dacă avea de unde, lua câte două, câte trei, golea plosca. Doar femeia, afurisita îl ţinea din scurt şi nu-i aducea după nevoi, după putere.

Târziu în toamnă sfârşiră crijacii şi biserica. Le era degrabă să gătească acoperişul chiliilor şi al stăreţiei, să aibă adăpost noii ciraci veniţi de peste munte.

Se schimbase timpul, căzuse bruma; ultimele frunze se scuturau de pe copaci. Olahii dădeau zor să sfârşească lucrul, tăiau că mai era de nevoie. Femeile strângeau muşchi de pădure să înfunde crăpăturile. Un meşter, venit dinadins, zidea sobe, înălţa cotloane cu fumuri, să ţină căldură.

În cea zi de toamnă, cum bătea un vântişor de miazănoapte, tăind Snagu cu securea în trunchiuri, era doritor să bea o duşcă, să prindă putere, să i se încălzească mădularele. Se dusese la un loc mai dosnic, ce îi zicea Poiana Izvoarelor şi dintre toţi copacii de pe margine alesese un gorun falnic, nu pe atât de gros cât era de înalt, şi drept ca bradul. Crescuse din umezeala grasă a poienii, nu departe de iazul în care, seara la apus, îşi oglindea frunzişul.

Atârnase Snagu frânghia de vârful copacului şi cu Stancu, ajutorul lui, încrestau lemnul de săreau aşchii pale-pale departe zbârnâind. Izbeau repede să sfârşească.

De fiecare dată când izbea cu securea, Snagu suduia la gândul că n-avea plosca la el. Femeia, tot potrivnică, îi dăduse numai lapte de capră. În schimb, îi făgăduise să-i aducă la prânz o stacană de zamă de prune.

Neaga întârzia. Poate din pricina pântecelui mare.

Snagu scuipă în palme şi spuse vorbe de ocară.

— Vezi, Stancule, a trecut soarele de cumpăna lui şi muierea nu-mi aduce nici să îmbuc, nici să beau. O să mi se moaie puterile. Neştiind să mă afle, va fi nimerit la ceilalţi tăietori, sau poate o vor fi apucat durerile facerii. Ia-o din loc, Stancule. Du-te până la apă, strigă-i să vină. O să-i dau câteva ciomege pe spinare.

— Ar fi păcat. E vrednică, măcar că-i este pântecele greu, trebăluieşte şi îţi aduce mâncarea.

— Femeia de n-o baţi, se face închipuită. Socoteşte în mintea ei să-ţi fie asemeni. Hai, du-te, sfârşesc eu să-l dobor.

— Ia, mă duc.

Snagu izbea: gorunul se clătina, scârţâind din adânc. Tremura tulpina de loviturile fierului. Snagu ştiindu-se singur, îl subţia mai tare, să nu ţină decât într-o vână îngustă, vâna miezului, cea roşie ca sângele. Când socoti să fi tăiat îndeajuns, se duse într-o parte, trase funia, se propti, trase mai tare, copacul se clătină dar vâna cea de lemn nu vru să se frângă şi trunchiul rămase drept, cu faţa spre cer. Va fi nevoie să-l mai cresteze şi, lăsând frânghia, se aplecă să ridice securea de la pământ.

Atunci se întâmplă necazul: poate din cumpăneala ce i-o făcuse, sau mai degrabă din pricina că sufla vântul tare. Oricum, când să ridice scula, fără alt gând decât foamea ce-i zgârcea pântecele, i se păru deodată că se prăvăleşte cerul peste el. N-avu timp să cugete şi, cum se aplecase într-o parte, trunchiul, în căderea lui, îl atinse peste coapsă, mai sus de genunchi, trântindu-l la pământ.

Snagu nu simţi durere; rămase fără suflare, doar mirat. Nu ţipă. Privi la piciorul lui şi nu înţelese. Când voi să se scoale, văzu că e pironit. Atunci îl străpunse o

durere surdă şi gemete îi ieşiră din piept. După o vreme, venindu-şi în fire, începu să strige după ajutor. Dar ce putere avea glasul lui la aşa depărtare? Ceilalţi tăietori, lovind cu securile, nu-l puteau auzi. Totuşi strigă fără socoteală. Lemnul apăsa, strivindu-i piciorul. Poate-i rupsese osul. Zadarnic încerca să tragă; durerea acum se făcu groaznică şi îi curma orice putere. De ar fi avut barda la îndemână, ar fi încercat să şi-l taie, să scape din prinsoarea chinuitoare. Dar scula sărise departe. Urla ca lupul prins în ghearele capcanei, hăulea văzduhul, dar oamenii nu-l auzeau.

După un timp lung, nespus de lung, desluşi zvon de glasuri. Stancu şi Neaga veneau. Auzindu-i ţipetele, se grăbiră mai tare, răspunzând la chemarea lui.

Neaga lăsă toate jos şi alergă cât îi îngăduia greutatea pântecelui. Femeia nu-şi pierdu cumpătul şi hotărî cu Stancu să încerce slobozirea piciorului, ridicând capătul trunchiului.

— Ridicaţi, ridicaţi, nu mai pot! Apucă pe dedesubt, ardică, Neaga, ardică, nu te lăsa, nu mai pot!

Omul şi femeia, opintindu-se din şale, încercară zadarnic să mişte lemnul, să-i slobozească prinsoarea, nu izbutiră să urnească trunchiul. Copacul era prea greu.

— Nu mai pot, ah!... Omorâţi-mă, tăiaţi-mi piciorul!

— Ba mai bine o să tai lemnul, să-l scurtez sau... alerg să aduc ajutoare.

— Nu te duce, Stancule frate, nu te duce, taie lemnul şi, de vrei, taie piciorul... nu te duce.

— Să tai lemnul.

Neaga dădu lui Snagu o înghiţitură din ploscă şi omul se mai linişti. O vreme nu mai ţipă. Doar icnea adânc din piept. Părea că-i amorţise suferinţa.

Stancu alese locul şi începu să dea cu securea să

cresteze tulpina. Da vârtos, dar la fiecare izbitură tremura lemnul de părea că răsună ca o coardă şi stârnea în piciorul omului dureri mai groaznice, care făceau să-i zvâcnească trupul. Snagu începu să urle. Nu era chip de tăiat. Stancu, hotărându-se, zvârli securea şi, fără să se uite înapoi, o apucă la fugă, să aducă ajutoare.

Alături sta Neaga, frământându-se, neputincioasă, privea la omul de jos şi de durerea lui i se surpau proptelile inimii. Peste puterile ei cercase să ridice lemnul şi din opintire o cuprinse o durere în şale. Gândi că se va fi zdruncinat plodul din locaşul lui. Deodată simţi o fulgerare de-a lungul spinării, din creştetul capului până la furcitura coapselor o străbătu un junghi, o strângere, o zvâcnitură, care o lăsă fără răsuflare. Când şi când se domolea suferinţa şi deodată o apuca şi mai tare.

Snagu iar începu să ţipe. Ar mai fi vrut să bea, dar Neaga, nemaiavând puteri, nu-i veni în ajutor, zdrobită de sfâşierea lăuntrică. Simţind cum i se despică trupul, se lăsase în genunchi, proptindu-se de trunchiul care strivea piciorul lui Snagu. Îşi încleşta braţele, îşi înfigea unghiile în coaja copacului.

Snagu privea la ea şi cu toată durerea ce-l muncea, înţelese ce se întâmplă.

Femeia gemea, uneori ţipa, se frământa, iar alături omul, uitându-şi suferinţele, scormonea pământul şi fiecare îşi rostea durerea singuratică. Erau aproape, îşi puteau atinge mâinile şi totuşi nu mai ştiau unul de altul.

Când sosiră tăietorii să salte lemnul, găsiră tăcere, Snagu istovit nu mai ţipa. Faţa îi era pământie, ochii i se adânciseră în fundul capului, dar totuşi priveau, înţelegeau.

Din spate veni un zgomot ciudat. Auziră scâncet de copil. Neaga, culcată la pământ, ţinea în braţe noul născut, încercând să-l înfăşoare în broboada ei de lână.

Când oamenii izbutiră să ridice trunchiul, găsiră sub el doar carne moartă, ce atârna din şold. Snagu nu mai simţea piciorul şi când îl tăiară, îi era sângele închegat.

Neaga se sculă cu greu, merse la iaz, la iazul cu ape străvezii, să-şi răcorească gura, apoi trecu pe capul pruncului mâna udă, să-i limpezească faţa cu apa iazului ce oglindea cerul şi stelele, copacii şi buruienele.

V. ICOANA

Aşezată, pe un buştean din cei rămaşi de la înălţarea mânăstirii, Neaga, cu o mână, îşi desfăcu pieptarul să dea ţâţă copilului din braţe. Sânul umflat atârna greu. Sub apăsarea degetelor, laptele ţâşni subţire până jos, pe un firicel de iarbă, făcându-l să tremure. Gura pruncului apucă sfârcul, începu să sugă, să tragă lacom până se înecă. Laptele îi curgea pe obraji, pe scutece. Femeia îl întoarse într-o parte, îl bătu pe spinare şi nerăbdătoare îi băgă iarăşi sânul în gură. Gândul îi era plecat aiurea.

Alături de ea, prin iarbă, se jucau doi copii: Radu, cel mai mare, bătea pământul cu un băţ, scormonind pulberea dintr-un muşuroi de cârtiţă. Celălalt, mai mărunt, Costea, sta gata să plângă, căuta adăpost în zăvelcile maică-si. Avea părul gălbui, ochii albaştri şi pielea bălană, deosebindu-se de fraţii lui mai oacheşi. Uneori, văzându-l atât de alb, Neaga îşi amintea de noaptea aceea când venise tatăl lui, crijacul. De atunci trecuseră mai bine de trei ani. Se obişnuise să fie soţia lui Snagu, gâdele lui Voicu, se obişnuise măcar că nu-l iubea. Omul, după făgăduială, le purta de grijă. Pe Costea, cel născut în Poiana Izvoarelor, îl credea al lui. Femeia, cu toate că ştia pruncul fără vină, avea uneori ciudă văzându-l atât de deosebit de ceilalţi, dar gândul nu prindea să se închege şi, cuprinsă de milă pentru fiinţa neputincioasă, îl ridica de jos şi-l săruta mai cu drag, se uita apoi la cestălalt din braţe, care sugea, fiul lui Snagu. El încaltea avea, ca toţi copiii vlahi, ochii ca murele.

Pruncul de la sân adormi. Alături, Costea muşca dintr-o bucată de mălai căzută din mâna lui Radu.

Ochii Neagăi fugiră în zare, în susul apei, să desluşească, venind după cotituri, luntrea lui Snagu. În ajun, Tâncabă, care se mutase la strâmtoarea apelor, trimisese vorbă printr-un olah, să vină să ia un oaspete. Omul plecase de la amiazi şi nu se mai înapoiase. Când întârzia nu era semn bun. Venea băut.

Lacul îşi clătina domol valurile mărunte, făcându-le să sclipească. Spre apus, o dâră de soare însângera faţa lor şi Neaga, văzând-o atât de roşie, se cutremură ca de o prevestire. O munceau fel de fel de gânduri. De la o vreme văzuse atâta moarte, atâtea schimbări! Mai întâi crijacul care murise alături, lovit de Voicu, apoi osânda lui Voicu, înecat cu pietrele de gât şi, curând după aceea, cei trei olahi care se cufundaseră în apa bălţii fără urmă. Şi moartea dulgherului, căzut din turn şi piciorul lui Snagu prins sub trunchi, când îl născuse pe Costea. Şi Caplea – pruncul – venise înainte de vreme. De când Snagu rămăsese şchiop, toate mergeau mai din greu. Noroc de bunătatea călugărilor, care îl făcuseră paznic la poartă, îngăduindu-i să rămână în vechea colibă a lui Voicu.

Neaga îşi întoarse privirile spre mânăstire. Cum o vedea împotriva apusului, i se arăta neagră, mohorâtă. Doar turla cea mare, din revărsarea ultimelor raze, părea cuprinsă de foc. Singură biserica, sub adăpostul streșinii, rămăsese gălbuie, cu lemnul proaspăt. Crijacii… Sigmund… Tocmai când se pregăteau să pună temeliile unei noi biserici de piatră, le venise poruncă de plecare. Îşi aminti femeia cum la această veste plângeau monahii. Din vorba lor se înţelegea că erau izgoniţi de craiul Andrei. Dar călugării, purtători de paloşe, nădăjduiau că se vor întoarce cât de curând. De atunci trecuse anul şi rămăsese mânăstirea pustie. Snagu, portarul, o păzea. Avea în grijă să toarne ulei în

candela cea din dreptul chipului de piatră al Maicii Domnului, după cum îi poruncise stareţul. Dinadins îi lăsase ulei din cel bun.

Neaga privi iar spre baltă. Luntrea tot nu se ivea. Era neliniştită. De când cu piciorul, Snagu mai vârtos prinsese gust la băutură şi ades îşi pierdea firea. Dar, de bine de rău, era omul ei.

Dintr-un început ea se temuse să-i spună şi lui de anumite taine. Nu-i povestise cum sub pomosteala de lângă vatră se găsea ascuns paloşul lung al crijacului; se sfiise să-i vorbească de paloş, să nu fie nevoită să-i destăinuiască şi altele. Şi acum, pe ce trecea vremea, cu atât era mai greu să-i mărturisească cele întâmplate.

Strigătele păstorilor, behăitul oilor, mugetul vacilor ce se auzeau de pe malul dimpotrivă o făcură să se uite peste baltă. Turmele mânate dinapoi coborau la apa. Erau mocanii, veniţi o dată cu crijacii, ce ajutaseră la înălţarea mânăstirii. Când îi vedea, pe Neaga o apucau părerile de rău. Se simţea atât de singură în Ostrov. Mai cu seamă de când Tâncabă, după moartea Marinei, soţia lui, se mutase tocmai spre obârşie, la cotitura apelor. De ar fi rămas crijacii, deşi glăsuiau altă limbă, nu ar fi simţit locul atât de pustiu. Pe Snagu mai mult nu-l vedea. El, tot cu luntrea într-o parte şi în alta, după peşte sau după băutură. De n-ar fi venit mocanii să-şi adape turmele, n-ar mai fi auzit glas de om. Copiii ce puteau vorbi? Se jucau, plângeau, gângăveau. I-ar fi plăcut Neagăi să locuiască în sat, printre oameni, să stea laolaltă cu femeile seara la o şezătoare, să audă poveşti, cântece. Pe înnoptate, când Snagu întârzia, se temea de singurătate. Umbra tăcută a mânăstirii o înfiora. În cuprinsul ei acum creşteau buruieni şi lespezi de morminte ascundeau

morţi neîmpăcaţi. Acolo în biserică se petreceau lucruri ciudate.

Cu mai multe zile înainte, mergând să smulgă scaieţii la intrarea lăcaşului sfânt, auzise zgomot, un glas străin şi, voind să se lămurească, privise prin crăpătura uşii. În lumina slabă a candelei nu zărise nimic. Atunci, nedumerită, intrase în biserică şi deodată se oprise fără suflare. Desluşise crijac stând într-o parte, închinându-se în faţa altarului. Prin deschizătura mantiei îi sclipeau zalele şi, măcar de nu-l vedea decât pieziş, chipul îi era cunoscut. Dintr-un început se miră de înapoierea călugărilor în zale. Cum de intraseră fără ştirea ei? Deodată, îngrozită, gemuse făcându-şi cruce. Îl cunoscuse pe Simon, cel îngropat lângă altar, sub lespedea de piatră. El îşi întorsese faţa şi păruse că vrea să vorbească, dar nu grăi nimic. Apoi, îl văzuse cum foarte încet se afundă în pământ până la gleznă, până la genunchi, până la cingătoare. Pe faţa lui curgeau lacrimi. Femeia, nemaiputând sta în picioare, se prăbuşise la pământ. Când îşi veni în fire, biserica era goală, nici urmă de crijac.

De atunci nu mai îndrăznea să intre în biserică. Uneori, pe înserate, când se apropia, îi părea că aude un cântec de slavă, cel pe care obişnuiau să-l cânte străinii în limba lor neînţeleasă. Şi, totuşi, ştia bine că nu e nimeni înăuntru şi îngrozită fugea.

Soarele se afunda dincolo de pădure şi, pe baltă, dâra cea roşie se făcu vânătă, apoi se şterse cu totul. Numai într-o parte se mai oglindea câte o lucire trandafirie, răsfrântă dintr-un nor.

Costea, băiatul cel bălai, începu să plângă, iar Răduţ îşi lăsă şi el jocul, înghesuindu-se în fotele mamă-si. Neaga tot nu se îndura să intre în colibă. Ar fi trebuit să pregătească mâncarea pentru copii. În sfârşit, zări

luntrea printre trestii, văzu umbra întunecată a lui Snagu vâslind, plecându-se când într-o parte, când în alta. O altă umbră sta jos, dinapoia luntrii. Neaga oftă uşurată. Se sculă, îl apucă pe Costea şi, urmată de Răduţ care o ţinea de vâlnic, pătrunse sub acoperiş.

Peste jarul aproape stins, zvârli un mănunchi de surcele, scormoni cenuşa să iasă flacără, să se facă lumină. Copilul cel din braţe îl aşeză într-o copaie, propti oala pe pirostrii şi îndată ieşi afară, în întâmpinarea celor ce soseau. Snagu, ciocănind pământul cu piciorul lui de lemn, urca dâmbul. În urma lui venea un călugăr înalt, slab, cu barba cărunţă. Purta, agăţată de un toiag, o legătură şi pe umăr îi atârna o desagă. Culionul îl făcea să pară şi mai înalt. Ca să intre pe uşă, îl scosese şi totuşi fu nevoit să se plece, să nu atingă pragul de sus. Binecuvântă femeia şi pe copii, făcând semnul crucii în dreptul fiecăruia. Apoi, parcă stânjenit de înălţimea lui, se aşeză pe singurul scăunel din colibă, un butuc cu trei picioare. Vorba suna domoală, dar în ochii negri, sub sprâncenele stufoase, luceau sclipiri pătrunzătoare.

Povestea cele întâmplate la drum. Venise dinadins la mânăstire, trimis fiind de Episcopia Durostorului, cea de peste Dunăre. Ajunsese acolo zvon, cum că prin părţile Vlasciei s-ar afla o mânăstire pe un Ostrov, o mânăstire întărită şi părăsită de crijaci. Gândeau cei din Durostor să fie păcat ca un asemenea lăcaş să rămâie în paragină, irosindu-se averea Domnului. El, ca unul ce umbla, avea poruncă să cerceteze şi, când va oblici, să dea de veste. Cât despre el, Antiohie, nu era decât un neînsemnat călugăr, un zugrav pornit la drum spre schitul Tisău, unde avea de lucru. Nimerise la rateşul lui Tâncabă. Acolo, din vorbă în vorbă, aflase de mânăstirea părăsită. Ar fi venit călare pe măgarul lui,

dar dobitocul era vătămat la picior şi tot n-ar fi putut să treacă apa. Gazda îl sfătuise să odihnească şi să meargă cu luntrea. Bucuros era să fi ajuns şi socotea că Snagu, fiind paznic în Ostrov, va putea să-i dea lămuriri cu privire la mânăstire.

— După cum am aflat, sfântul lăcaş e închinat Maicii Domnului. Mai are vreun nume?

— I se mai zice „Mânăstirea crijacului”... sau „a mortului”, fiindcă un crijac stă îngropat în dreptul altarului.

— Şi bălţii cum i se mai spune?

— Îi zic unii după numele meu, balta lui Snagu, că numai eu umblu forfota peste ape. De la plecarea crijacilor, am rămas singur stăpân peste toată întinderea ei. Olahii veniţi o dată cu mine stau mai departe, în „Satul Nou” şi ei nu se învrednicesc cu pescuitul.

— Dar cum ai învăţat meşteşugul bălţii?

— De fel sunt din Ţara Oltului. De copil aruncam undiţa în râu să prind peşte, sau scormoneam fundul cu ciorpacul. Ei, mocanii, sunt cu oile tot pe drumuri. Pornesc de pe plaiurile munţilor şi coboară până în lunca Dunării sau până la Marea cea mare, ce-i zice Neagră. Eu, cu beteşugul, cum vă spuneam în drum, mă îndeletnicesc să prind vietăţile din baltă şi ce prind afum şi schimb pe brânză, pe caş dulce, pe puţină băutură şi aşa mă îndestulez.

— Eşti vrednic dar... Ostrovul nume are?

— Ostrovul crijacilor, sau de la o vreme i se mai zice tot după numele meu, al meu Snagu, numele cel vechi nu l-am aflat...

Neaga spune că i se zicea Ostrovul morţilor, că în vechime ar fi fost cimitir. Când au săpat crijacii să pună temelie, au găsit oase, oase de uriaşi.

— Fă bine şi om merge la biserică.

Neaga sări de lângă vatră.

— Nu te duce pe întuneric, preacuvioase, nu te duce.

— N-ai grijă, femeie, va să răsară luna, nimerim drumul, aprindem opaiţ. Fireşte, la lumina zilei s-ar vedea mai bine, dar mă duc să mă închin.

— Nu vă duceţi, lăsaţi pe mâine.

— Preacuviosul va să doarmă în chilia stareţului. Are laviţă bună. Toate au rămas precum le-au lăsat.

— Cum de s-or fi îndurat crijacii să părăsească mânăstirea?

— Poruncă de la stăpânire. Zice-se că i-a izgonit craiul Andrei din pricină că înălţau cetăţi de piatră şi nu le era îngăduit să facă decât din cele de lemn.

— Hai, Snagule, sunt dornic s-o văd.

— Nu vă duceţi, preacuvioase, noaptea umblă stafiile.

— Tacă-ţi gura, muiere, cum să umble stafiile, candela înăuntru e aprinsă. O ţin aprinsă, cuvioase, după porunca stareţului Sigmund. Arde zi şi noapte în faţa chipului Maicii Domnului, cel cioplit în piatră.

— Cioplit?... zici cioplit?... măcar că stă scris să nu faci chip cioplit. Schismaticii Romei... Rămâi cu bine, femeie, n-ai teamă. Să purcedem, Snagule.

— Te urmez, preacuvioase, să iau opaiţul.

După ce intrară în curtea mânăstirii, Snagu deschise uşa bisericii; i se păru ciudat să nu fie lumină. În faţa altarului candela nu ardea. Era întâiaşi dată de la plecarea crijacilor că se stinsese flacăra. Pesemne se va fi sfârşit uleiul, sau se va fi înecat feştila rămasă prea scurtă. Cu opaiţul în mână, se îndreptă spre altar, cu gând să aprindă candela, dar cârja i se prinse între două lespezi şi, împiedicându-i-se, căzu; opaiţul îi

scăpă din mână, se fărâmă bucăţi, răspândindu-şi uleiul. Biserica rămase în întuneric. Snagu, ajutat de călugăr, se sculă cu greu şi-l pofti să aştepte să aducă altă lumină.

Cuviosul Antiohie sta în mijlocul bisericii cu faţa spre altar. Căuta în întuneric să desluşească cele din jur, dar, neştiind locurile, nu se dumerea. Cum era cu ochii aţintiţi în beznă, i se păru că aude o şoaptă grăită în limbă străină. Înţelese că e o rugă. Călugărul îşi făcu semnul crucii, îngenunche, închise ochii şi-şi alintă glasul întru lauda Domnului. Cânta un psalm. Cu toată ciudăţenia întâmplării, sufletul nu i se clintise. Când preacuviosul ridică ochii, văzu aurriturile de pe altar sclipind într-o lumină nefirească. Candela ardea, răspândind o lumină blândă. Se aprinsese singură... sau flacăra nu se stinsese de tot... poate va fi fost arzând cu o lumină ascunsă.

Când Snagu se înapoie, aducând opaiţul, nu înţelese cum de putuse călugărul să aprindă candela. Mai vie, mai albastră i se părea lumina ei.

— Candela... candela, cuvioase... cum de s-a aprins?

Călugărul nu răspunse, mai făcu o dată semnul crucii şi rămase pe gânduri. Fusese semn dumnezeiesc. În mintea lui hotărî: va aduce călugări de la Schitul Chiojd, de la Tisău, de la Cislău, de sus de prin peşterile munţilor şi lăcaşul va fi iar pus în slujba Domnului. Mânăstirea era întărită, dar, peste toate, o încingeau apele şi pădurile până departe, ocrotind-o. Nu se putea loc mai nimerit. Minunea candelei dovedea că Sfânta Născătoare îi da încuviinţare pentru înjghebarea unei noi aşezări mânăstireşti. Privi lung la chipul cel de piatră, se închină, îndoindu-şi trupul firav şi se întoarse spre uşă.

În curtea mânăstirii, Snagu îl îndreptă spre chilia

unde, pe vremuri, locuise stareţul crijacilor. Chilia era ca toate celelalte, dar fiindcă în ea stătuse stăpânul mânăstirii, i se păruse şchiopului că e mai bună. Aduse dinafară legătura, desaga cu lucruşoarele călugărului şi puse jos un ulcior cu apă, să fie pentru noapte, apoi, lăsându-l pe călugăr singur, plecă.

Monahul se întinse pe crivatul de scânduri, dar zadarnic încercă să doarmă; se rostogolea când într-o parte, când într-alta. Gândul îi era la biserică, la chipul cel de piatră al Maicii Domnului. Ca meşter zugrav, era dornic de înfăptuiri. Nemaiavând răbdare, se sculă, luă opaiţul şi desaga cu scule, luă şi ulciorul cu apă şi se îndreptă spre biserică.

Târziu, în noapte, sau mai bine-zis, devreme, în zori, umbra călugărului, puţin adusă din umeri ca îndoită de o povară, se strecură afară până la tufanii cei bătrâni. Părea că duce în braţe un prunc învelit în ţoale. Peste puţin, cu mâinile slobode, se întoarse înapoi în biserică.

O dată cu lumina soarelui ce se revărsa din plin, ieşi monahul pe uşa mânăstirii. Snagu aştepta. Cuviosul, de cum îl zări, ceru să fie dus cu luntrea înapoi la rateş. Îi era degrabă să pornească. Neaga îl ospătă cu lapte de capră şi-l pofti să îmbuce pită de mei. Călugărul, nerăbdător, nici nu sfârşi bine de mâncat şi după cuvinte de mulţumită, binecuvântând pe cei din Ostrov, se urcă în luntre. Spunea râzând că-l aşteaptă asinul. Inima îi era plină de bucurie, îl ajutase Domnul întru toate. Se minuna de felul cum găsise scorbura unde ascunsese chipul cel cioplit. Acum biserica va putea sluji dreptei credinţe. Când va veni cu monahii lui, o va târnosi după lege şi vlahii din părţile Vlasciei vor găsi aicea sprijin şi adăpost în vreme de restriște. Cât de curând, va sfârşi zugrăvelile de la Tisău şi se va reîntoarce să orânduiască toate cele de cuviinţă.

Înainte să fie luntrea prea departe, Snagu strigă femeii care rămăsese pe mal să nu uite, de întârzie în astă-seară, să puie ulei la candela din biserică, numai să toarne binişor. Îşi amintise de porunca crijacilor şi de cele întâmplate în ajun. Şi totuşi socotea că fusese îndeajuns ulei şi feştila se dovedise bună... Cum de se stinsese... cum de izvorâse flacăra, sau poate cuviosul să fi făcut minunea... dar nu cercetă mai departe. Tot vâslind, luntrea se îndepărtă în susul apei.

Şi în acea zi, după plecarea călugărului, potrivit rânduielii, fieştecare munci întru agonisita hranei, din zori până în seara. Dogoarea se muiase. Neaga, obosită, sta rezemată de un trunchi, alăptându-şi copilul. Din ochi îl urmărea pe Costea, care se lupta voiniceşte cu Răduţ. Mai că-l răzbea. Neaga, în sufletul ei, se întreba cum de Snagu nu desluşise pe chipul prea bălai al băiatului că semăna cu cei din Satul Nou.

Balta, trăgând umezeala serii, lăsase rouă, se făcuse răcoare. Ca în ajun, femeia sta să vadă ivindu-se luntrea lui Snagu. De astă dată omul va fi rămas la rateş, va fi sorbind dintr-o ulcică, o stacană ce se umplea mereu. Tâncabă îl înşela. Cu câte o vorbă, cu puţin vin, îi lua rodul muncii, peştele. În susul apei, la gâtuirea bălţii, avea o plută cu care trecea pe călători, fie de veneau dinspre Dunăre, de la Târnova, fie de coborau de pe plaiurile Ţării Borsei. Se făcuse omul hrăpăreţ. Obişnuia Tâncabă să ia vamă de la cei pe care îi ajuta sau pe care îi găzduia. Câte un călător mai zgârcit se întâmpla să nu voiască să-i dea plată, încercând să treacă apa cu piciorul. Mai mult păgubea, se afunda în smârcul înşelător şi de acolo, striga după ajutor. Atunci Tâncabă îl izbăvea de moarte. Om chibzuit, el nu se mulţumise să facă numai punte umblătoare peste apă, dar şi loc de odihnă, rateş

pentru călători. Acolo găsea fieştecine mâncare aleasă şi adăpost, dar mai cu seamă băutură din belşug. Mulţi aveau plăcere să bea câte o năstrapă de vin, povestind snoave sau cele auzite din lumea largă. Veneau unii de departe numai să bea, să afle veşti de la Tâncabă, care le culegea pe toate din gura trecătorilor şi le povestea la rându-i, socotindu-le în preţul vinului.

Şi Snagu era doritor de veşti, îi plăcea vorba, dar mai cu seamă zama cea de struguri.

Neaga socotea că şi în astă-seară, potrivit obiceiului, omul se va fi oprit la rateş, unde Tâncabă îl cinstea cu câte o stacană. Îi aflase slăbiciunea. Adesea se întâmpla să se înapoieze acasă numai în cămaşă; îşi da totul pentru un strop de vin.

Înnoptase. Zadarnic îl mai aştepta. Neaga intră în casă şi gândi că, după porunca bărbatului, nevoită va fi să se ducă pe întuneric să pună ulei în candelă. După ce culcă copiii, nehotărâtă, mai stătu puţin. Merse până la mal şi, nemaiavând nădejde, se îndreptă spre mânăstire. Când să intre în biserică, o cuprinse teama, deschise uşa şi se opri în prag. Ca să-şi dea răgaz, să mai prindă încredere, începu să se roage. În sfârşit, înzdrăvenită sufleteşte, îşi îndreptă ochii spre altar, spre locul unde candela, ca de obicei, ardea în dreptul Maicii Domnului. Cum sta privind, rămase fără suflare. În firidă era lipsă chipul cel de piatră, iar pe fundul peretelui sta zugrăvită înfăţişarea Preasfintei Născătoare ţinând pe Domnul Isus în braţe. Pruncul cu faţa bălaie avea mâna mângâioasă dusă la obrazul Maicii Sale. Neaga, zdruncinată, îngenunche. Privirea Fecioarei era blândă, iar pruncul din braţe avea asemănare cu copilul ei, cu cel bălan. Îndată simţi pentru el o apropiere, o dragoste de mamă. Căpătând încredere, femeia se sculă, se îndreptă spre icoana

zugrăvită, se uită cu ochii lăcrimaţi la Maica Domnului ca la o soră mai mare, ca la aceea care suferise atâtea şi putea înţelege şi suferinţele altora. Apoi, binişor, turnă din şip ulei în candelă. Se întreba cum de se va fi preschimbat dintr-o dată chipul cel de piatră în acesta zugrăvit, sau poate... era numai o plăsmuire a minţii ei. N-avea cum să afle.

Mâine în zori va da de veste, îl va trimite pe Snagu să povestească minunea, să vină mocanii cu femeile lor să se închine.

Cum sta privind îi păru că aude, pornit din adânc, un geamăt. Călcase fără de vrere peste mormântul lui Simon. Plină de obidă, ruşinată, se îndepărtă. Când ieşi, crugul cerului era plin de stele. Liniştea stăpânea cu desăvârşire.

Răscolită în suflet, femeia se duse la bordei.

A doua zi, buimac de băutură, fără haină, fără opinci, Snagu, dus de apă, ajunse la Ostrov. Când Neaga îi povesti cum Maica Domnului cea de piatră se preschimbase în chip zugrăvit, omul, neîncrezător, rânji. Va fi fost o nălucire, aşa cum obişnuiau să aibă femeile şi, şoltâc-şoltâc, se duse până la biserică. Când ajunse înăuntru, se închină dar nu înţelese. Poate fumurile vinului îi mai tulburau vederea. Şi întorcându-se la lumina zilei, toate îi părură fireşti... chiar dacă chipul cel de piatră se preschimbase în zugrăveală... erau toate după porunca Celui de Sus... Se duse sub stejar, îşi puse braţul căpătâi şi adormi.

Neaga, nemaiaflându-l, lăsă copiii şi plecă să vestească pe cei din Satul Nou. Într-un târziu veni şi Tâncabă să se încredinţeze. Auzise vestea.

VI. POGHIAZUL CUMANILOR

Zvonul cu minunea icoanei Maicii Domnului se domolise. Mai osteneau unii venind să i se închine, deşi câţiva, ca alde Hârtop sau Tâncabă, spuneau în gura mare că nu fusese minune, ci faptă omenească. Zugrăveala va fi fost făcută de cel călugăr găzduit peste noapte, care venise cu desaga la spinare.

Oricum, nu era cu putinţă, ziceau credincioşii, ca o mână omenească să fi desăvârşit într-o noapte chipul gingaş al Fecioarei. Babele proroceau pedeapsă cumplită – moarte năprasnică – celor ce nu dădeau crezare minunii, dar Tâncabă şi Hârtop râdeau de vorbele lor.

Timpul trecea. Fiecare îşi vedea de treburi. În curtea mânăstirii creşteau buruienile. Snagu, ciocănind pământul cu cârjele lui, se întâmpla să mai intre în biserică, dar mai des mergea cu luntrea după peşte, după vin. Copiii singuri stăpâneau Ostrovul.

Într-o zi, nu trecuse soarele de cumpăna lui, Snagu auzi larmă pe celălalt mal. Strigau unii să vină careva cu luntrea. Socotea omul să fie străini, că nu-l chemaseră pe nume.

— Heeei, Măăă… careva! Luntreaaa!…

Când Snagu se apropie, zări câţiva călugări în straie negre şi printre ei cunoscu şi pe cuviosul Antiohie. Pesemne cuviosul îi uitase numele. Noii oaspeţi ţineau de funie măgari încărcaţi cu desagi mulţi şi grei. Dobitoacele, ciulind urechile, trăgeau la apă, să se răcorească de zăduful zilei.

Snagu, după urarea de bun venit, la cererea lui Antiohie, plecă înapoi, făgăduind să se întoarcă cu luntrea cea mare, să poată trece şi dobitoacele cu

încărcătura lor. Înţeleseseră cei din Ostrov că venirea preacuviosului Antiohie, însoţit de monahi nu era întâmplătoare, ci faptă chibzuită, pesemne pentru a pune iar vechiul lăcaş în slujba credinţei.

Bucuroasa era Neaga să vadă feţe bisericeşti, să nu mai fie locul pustiu. Lui Snagu îi era totuna, el vedea lume ducându-se la rateş. Pentru copii, venirea străinilor era prilej de veselie, de joacă. Holbau ochii la toate ce le făceau călugării. Numai Radu, când le pricepu rostul, sătul să tot privească, plecă după altele. Cel mai fericit era Costea, care, din zori şi până în seară, îşi găsea treabă prin mânăstire; ajuta după puterile lui, asculta la vorbele înţelepte ale călugărilor, sta la slujbe. Îl numise Radu, în derâdere, „călugăraşul”.

Mânăstirea părăsită avea nevoie de rânduire nouă. Îndată Antiohie se apucă să facă învelitoarea, şubrezită de vânt. Dregeau monahii pe dinăuntru, că-i căzuse tencuiala şi chipul Maicii Domnului începuse să se cojească.

Trecură veri, trecură ierni... Se înfiripase mânăstirea. Înalţi se făcuseră prunii în livadă, bogat îşi dădea via rodul, voinici crescuseră copiii Neagăi; numai Snagu, de atâta băutură, se stafidise, nici vlagă nu mai avea. Şi barba stareţului Antiohie cărunţise, dar se simţea voinic de muncă, dornic de înfăptuiri.

Hotărâse stareţul să împodobească cu zugrăveli pereţii bisericii. Gândea că în acest fel să amintească credincioşilor în ce chip făcuse Dumnezeu cerul, pământul şi să arate cu adevărat zămislirea omului, izgonirea lui din rai precum şi faptele şi patimile Domnului. Cei ce vor intra în biserică vor desluşi privind ceea ce nu puteau buchisi din slovă. Când

Antiohie fusese peste Dunăre, pentru hirotonisire, în măreaţa cetate a Târnovei, făcuse ucenicie anume, de putea zugrăvi pe toate, după cum era tipicul şi pe înţelesul tuturor. Acolo, învăţase de la călugării veniţi din mânăstirea Chilandaru, a Sfântului Munte Athos, meşteşugul culorilor şi felul cum să întocmească chipurile, să înfăţişeze cu asemuire faţa Domnului şi a sfinţilor, a îngerilor şi a heruvimilor. De la ei aflase taina amestecului prafurilor de piatră cu lapte, cum să le moaie cu undelemn, cu răşină, cu zemuri de buruieni, ca să prindă în tencuiala udă.

Adusese cuviosul toate cele de cuviinţă. Dinainte ştiuse că se va apuca s-o scrie din pensulă. După ce orânduise toate pe dinafara mânăstirii, terminase tencuiala pe dinăuntru, începuse să zugrăvească pereţii altarului, catapeteasma şi, încetul cu încetul, an de an, trecu şi în părţile navei, unde stăteau bărbaţii. Când ajunse în pridvor, la partea femeilor, făcu prelungitoare, rezemată pe stâlpi. Aici, la intrare, zugrăvi pereţii înfăţişând judecata cea din urmă, cu caznele nelegiuiţilor şi ale păcătoşilor, să fie pildă celor care ar cădea în ispită, să fie femeilor spre luare-aminte. Înfăţişă muierea cea fără copii, care alăpta în lumea cealaltă cu ţâţele ei puii de şarpe şi pe femeia preacurvită, înşfăcată de diavoli, şi pe cea clevetitoare, prinsă în cuie de limba ei neastâmpărată. Dar nici bărbaţii nu erau scutiţi, lăsaţi uitării; caznele lor erau toate înfăţişate de-a rândul: a omului mincinos, a înşelătorului la cântar, a beţivului pe care îl înfundă diavolul într-un boloboc şi câţi alţii. Pe toţi îi zugrăvise Antiohie cu atâta pricepere, că fiecare chip era pildă şi spaimă pentru cei în viaţă, silindu-i să cugete la ziua de apoi.

Stăteau Costea şi Caplea în apropierea meşterului,

minunându-se de toate câte vedeau şi mai dădeau cuviosului câte o mână de ajutor. Priveau cum stareţul cerceta izvoadele, ca să înfăptuiască zugrăveala.

Pentru Antiohie era desfătare să mânuiască beţişoarele cele cu smoc de păr în vârf, să umble la toate ulcelele cu prafuri, să aştearnă culorile una lângă alta, una peste alta, după chibzuială. Costea nu-l slăbea din ochi. Uita de casă, uita de masă. Neaga venea să-l cheme sau îi aducea mâncare, că nu se îndura să-l lasă răbdător şi nu-l putea depărta de la mojarele cu vopsele pe care, tot amestecându-le, tot frecându-le, nu mai ştia de trecerea timpului. Dar pe el nu borcanele de prafuri îl ţineau în apropierea zugrăvelii, ci dragul celor făcute de stareţ de cum îşi ducea în voie mâna, de lăsa pensula urmă vie şi înfiripa chipurile. Se aşternea sineala cerului alături de stacojiul iadului, verdele copacilor alături de aurul de pe rochiile sfinţilor; era mai mare dragul. Şi aveau chipurile atâta asemănare cu oamenii, de păreau să prindă viaţă, gata fiind să grăiască. I se părea că toţi acei pe care îi întruchipa, trăiesc aievea, mai mult decât cei din jurul lui, erau mai apropiaţi, îi putea privi fără sfială.

Zugrăvise cuviosul cu dibăcie, ca unul ce ajunsese la stăpânirea tainelor meşteşugului. Migălea la toate mărunţişurile. Mai întâi, tocmea marginile chipurilor cu vopsea întunecată, în urmă, da culoarea pielii întocmai după înfăţişarea omului, la sfârşit făcea şi hainele, cununile, copacii.

De aproape nu se desluşea bine chipul, dar de mai departe, de jos, toate se orânduiau pentru desăvârşita plăcere a ochiului. În faţa lui Costea se desfăşurau minunile Domnului, faptele sfinţilor, începuturile lumii. O vedea şi pe Eva, aşa cum o făcuse Dumnezeu, dintr-

o coastă a lui Adam, stând gata să culeagă rodul din pomul raiului. Pe trunchiul solzit se încolăcea şarpele, ispitind femeia. Neînţeles îi părea păcatul Evei, dar goliciunea ei era mai îmbietoare decât mărul pomului.

Veni rândul să zugrăvească în tindă pe Salomia, fata Irodiadei, dănţuind în faţa regelui. O înfăţişă stareţul gingaşă, cu ochi mari, cu gură ca cireşile. După frumuseţea ei, socoti Costea să fie cea mai sfântă între femei. O zugrăvise cuviosul cu atâta meşteşug, că părea să joace cu adevărat. Ades i se întâmpla lui Costea s-o viseze. Purta haină albă şi sub pânza subţire se ghicea trupul mlădios, trandafiriu. Zburau vălurile dezgolindu-i piciorul. Nu se dumirea tânăra calfă cum de era cu putinţă ca asemenea înfăţişare să tăinuiască păcat. Stareţul cerca să lămurească în ce fel se trăsese moartea Sfântului Ion Premergătorul, dar băiatul rămase nedumerit.

Tot frecând la vopsele şi privind la mâna meşteră, primisese şi Costea tainele zugrăvelii, îi desluşise tâlcul. Învăţase numele şi înfăţişarea fiecărui sfânt, ale fiecărui mucenic, dar dintre chipurile zugrăvite, mai mult îi plăcea tot al Salomiei, măcar de i se spusese că fusese păcătoasă.

Văzându-l Snagu pierde-vară, tot stând la mânăstire după cele călugăreşti, îl ocăra, ameninţându-l cu băţul, îndemnându-l să-i vie în ajutor la pescuit. Treburile mânăstirii să le facă monahii, că erau destui. Şi Neaga îl dojenea, dar nu se îndura să-l lase nemâncat, când se întâmpla să vină prea târziu. Într-ascuns punea deoparte câte o bucată de mălai sau o strachină de fiertură, s-o găsească băiatul, că Snagu, cu inima lui neîndurătoare, nu i-ar fi dat, doar să flămânzească.

Se răcise vremea. Copacii lăsau să cadă frunze îngălbenite. Cei din sat strângeau bucatele în

hambare, iar cei de la mânăstire înşirau pe aţă mânătărci, să se usuce. Tescuiau peştele în putini, iar în poduri atârnau carne la afumat. Se bucura fiecare să aibă îndeajuns, să iasă din iarnă.

Dar nu e după voia omului, ci după a Domnului. Uneori se nimereşte să n-ajungă bucăţica din strachină până la gură. Aşa şi cu rodul câmpului. Tocmai când au credinţă secerătorii să aibă haznă de cele semănate, se revarsă norii de lăcuste şi retează nodul paiului, de rămâne locul pârloagă, sau se întâmplă să se înmulţească sobolii într-atâta, încât să mănânce tot bobul, sau se sparg burdufurile cerului şi îneacă bucatele sau, mai rău, grindina toacă roadele livezilor şi spicele, de le face tot una cu pământul. Atunci socoteşte omul că năpasta e dată de la Dumnezeu, pedeapsă întru ispăşirea fărădelegilor săvârşite cu vrere sau fără vrere.

Dar, din toate năpastele, din toate răutăţile, mai mare este cea pe care o îndură omul de la om. Atunci cu greu scapă cu viaţă. Se întâmplă să năpustească duşmanii, care fărâmă totul în cale, de rămâne locul sterp în urma lor. Mari nenorociri, nespusă pagubă aduce nebunia împăraţilor şi a cnezilor când se războiesc între ei, semănând moarte şi pojar mistuitor. Mai vin uneori şi cete prădalnice, să jefuiască pe socoteala lor şi ca ereţii risipesc agonisita trudnică, de rămâne moşia pustie şi prefac vetrele de sat în silişte.

La vreme de seară, pesemne socotind să culeagă fără împotrivire rodul muncit de alţii, se revărsă un poghiaz venit tocmai din pustiul Răsăritului. În sat, fiecare trăsese la casa lui şi monahii se pregăteau de vecernie. Ceata de cumani, să tot fi fost ca la o sută de călăreţi, se oprise pe malul bălţii, privind la mânăstire. Văzând-o singuratică, jinduiră s-o prade. Ameninţători,

strigau să li se trimită plute, dar stareţul, auzindu-i şi înţelegând că nu era de bine, porunci cuviosului Timotei să sune buciumul, să vestească primejdia.

Câţiva cumani, mai îndrăzneţi, se încumetară să treacă singuri apa, folosind ciobacele găsite pe mal. Când se apropiară, săgeţile trimise dinapoia meterezelor izbiră fără greş. Cei rămaşi nu se opriră. Cum ajunseră pe mal, se repeziră la porţi, dar le găsiră ferecate. Urmăriţi de săgeţi, se traseră înapoi, să se adăpostească în pădure. Cât va mai dăinui lumină, nu se vor încumeta să se apropie de palanuri. Între timp, cei rămaşi pe cel mal, aflaseră de la un mocan pe care îl munciseră, prăjindu-i tălpile, că în Ostrov nu erau decât cinci călugări, un paznic şchiop şi o femeie cu copiii ei. Socotiră prădalnicii că împotrivire nu vor avea, măcar că zidurile erau înalte şi porţile întărite. Trecură mai mulţi cu căpetenia lor de astă parte a apei, să fie de ajutor. Aşteptară să se lase întunericul şi aprinseră foc mare în pădure, departe îndeajuns să nu-i ajungă săgeţile apărătorilor. Bizuindu-se pe vâlvătaia flăcărilor, care orbeau pe cei din cetate, cumanii se apropiaseră de poartă, cu gând s-o desfunde, în timp ce alţii, la adăpostul întunericului, voiau să pătrundă înlăuntru, sărind palanul. Cei de la poartă izbeau cu securile, făceau larmă cât mai mare, să amăgească pe apărătorii din ceastă parte, dar nici nu gândeau ce-i aşteaptă. Peste intrare, în duşumeaua pridvorului de strajă, lăsaseră crijacii găuri anume prin care, la nevoie, puteau arunca bolovani şi smoală topită în capul celor ce s-ar încumeta să vină. Snagu le aflase rostul şi îndată porunci Neagăi să-i pună oala cea mare pe foc.

— Pregăteşte apă fierbinte, apă multă, să ospătăm cum se cuvine pe oaspeţi, să le încălzim cefile.

Când paznicii socotiră clipa potrivită, deschiseră capacele de la podină şi turnară în capul cumanilor apă clocotită. Se auzi urlet de durere; securile încetară să izbească, iar dinăuntru, de după porţi, izbucni un strigăt de izbândă.

Tocmai atunci Costea, stând la pândă, desluşi prin întuneric o nouă primejdie. Văzu cum cercau unii să sară peste ulucul înconjurător.

— Cuvioase!... duşmanii urcă palanul... îi vezi?... Cuvioase!...

Îndată cuviosul Ieronim aleargă într-acolo şi, cu bărdiţa, fără cruţare, reteză mâinile celor ce se căţărau, o dată, de două ori, de trei ori. Viclenii căzură pe rând, cu braţele ciuntite, în fundul şanţului.

Cumanii, văzând împotrivirea neaşteptată, se traseră înapoi, lângă foc, să se sfătuiască. Credeau de bună seamă că-i înşelase olahul şi că în mânăstire se va fi aflând gloată multă.

Dincolo, peste apă, ascunşi în pădure, rămăsese parte din prădalnici, păzind caii, cu gând să dibuiască până în sat, unde vor face plean. Ştiau că era satul înconjurat cu şanţ, dar ce putea un şanţ împotriva lor.

Acum, că le amuţiseră pe veci vreo zece din cei mai buni şi alături se chinuiau în dureri grozave, gata să moară, cei cu mâinile scurtate, mai îndârjită era căpetenia lor. Porunci să se taie copaci, să facă fără zăbavă turn umblător, mai înalt ca palanul cetăţii şi să-l împingă pe suluri cât de aproape. De sus, vor săgeta înăuntru. Blestema şi suduia starostele prădalnicilor, ca turbat de mânie.

Îndată începură să taie copacii, să facă bârne mari, să le încheie, să înalţe turnul.

Se făcu iar zi. Soarele sta însă ascuns dinapoia norului şi peste apă, peste Ostrov, se răspândise o

ceaţă de toamnă. Începuse şi un vânt aspru, se scuturau ultimele frunze. Alesese căpetenia păgânilor, ca să-l doboare, un stejar falnic, îndeajuns de gros să-l despice drept. Izbeau cumanii cu securile în trunchi mai sus de rădăcină, să le fie mai uşor, să nu se aplece, că ei de fel nu erau tăietori de lemne. Nu le ştiau rostul şi nici taina. Dădeau doi odată, când unul, când altul; izbeau grăbiţi, dar mai era mult până să-l răstoarne. Suna dinăuntru inima lemnului ca din cobuz. Fără încetare izbeau, de răsuna Ostrovul ca de toacă, o toacă de moarte. Azvârli un cuman laţul de frânghie, să prindă ramura cea mai groasă, să-l poată trage într-o parte.

În cer se adunaseră nori grei şi, cu toate că era nămiezul zilei, întunecase ca după asfinţit. Zburau frunzele ca fluturi galbeni, roşii, fluturi nebuni. Cumanilor li se păru că întunecarea firii era semn. Toate păreau că le stau împotrivă. Lucrau fără încredere, dar căpetenia mânioasă, arătându-le morţii şi pe cei ce se zvârcoleau de durere, mai cu dinadinsul îi îmboldea să-şi iuţească treaba.

În cuprinsul mânăstirii, stareţul Antiohie, singur, slujea în biserică. Aprinsese toate candelele, toate lumânările, ca de slujba învierii. Smerit, se închina cuviosul la chipul Maicii Domnului, îi cerea îndurare pentru lăcaşul care se afla sub ocrotirea ei. N-avea nădejdea-n isprava mâinilor omeneşti, prea puţine şi neputincioase. Numai mila Celui de Sus i-ar putea izbăvi.

Monahii îngrijoraţi stăteau de pază la metereze. Radu şi Costea, în pridvorul turnului, cu ochi ageri, privegheau la cele ce făceau duşmanii, la uneltirile lor. Neaga, pe lângă ceaunul cu apă clocotită, pusese de fiertură şi pentru monahi.

Cumanii izbeau fără contenire să doboare copacul. Se stârni vânt mai tare, trosnea lemnul de suflarea lui; un fulger brăzdă cerul. Copacul, deşi nu era tăiat la jumătate, se cutremură, se aplecă şi pe neaşteptate se prăbuşi. Dp-abia avu timp căpetenia să sară într-o parte. Oamenii încremeniră cu feţele încruntate şi deodată holbară ochii îngroziţi. Din mijlocul trunchiului răsărise un chip de femeie, chipul Maicii Domnului, ţinând pruncul în braţe. Un trăsnet căzu dincolo de apă în apropierea cailor şi îi lumină faţa. Se cutremură pământul. În baltă se porniră valuri de părea că fierb apele. Înspăimântaţi, cumanii căutau să se ascundă, să nu mai vadă arătarea cea ieşită din miezul copacului, tocmai peste tăietură. Dincolo de apă, caii, rupând legăturile, scăpară prin pădure, răzleţindu-se. Paznicii fugeau care încotro să-i prindă.

Căpetenia, copleşită de atâtea semne, se hotărî să părăsească Ostrovul. Porunci ca răniţii să fie înjunghiaţi, să li se curme suferinţele. Îi puseră într-o ciobacă, pe care o răsturnară la furcitura apelor. Înghiţea balta trupuri multe. Nemaiîndrăznind să privească înapoi, la chipul ieşit din scorbură, făcură calea întoarsă.

Cădeau trăsnetele, se zdruncina pământul, se cutremura văzduhul.

În Ostrov, în afara palanului mânăstirii, singur stăpânea chipul Maicii Domnului, chipul cel de piatră.

Cu toate că vintrele cerului vărsau potop de apă, ieșiră călugării cu stareţul în cap, să aducă chipul Maicii Domnului cel cu minunea, la loc, de cinste. Toţi i se închinară, măcar că era „chip cioplit”. Numai Antiohie, ca să nu calce legea, hotărî în mintea lui să-l zugrăvească.

Cumanii, înainte de fugă, ca să se răzbune şi să se

despăgubească, se îndreptară spre sat. Deteră foc la câteva colibe mărginaşe, schingiuiră doi bătrâni, siluiră câteva femei, dar nu le fu dat să facă mare ispravă. Nici acolo nu izbutiră: ceata luptătorilor, adunată anume, veni pe neaşteptate şi îi puse pe fugă, izbindu-i cu securile, săgetându-i, împungându-i cu furcile. Căci, ca unul mai înţelept, Marin Hârtop, tălmăcind sunetul buciumului, adunase oameni din Grui şi din Satul Nou, într-o margine de pădure. Aşa-l zdrobise pe duşman. Însăşi căpetenia poghiazului căzu în mâinile lor. Prea puţini izbutiră să scape cu fuga. Pe cei prinşi, îi judecă Marin Hârtop şi puse să-i lege pe toţi şi îi aruncă de vii în apă, să fie partea peştilor, a bălţii.

VII. DE PAŞTI

În anul de la Christos 1237, fiind primăvara timpurie, de Sfintele Paşti ale Învierii se îmbrăcase firea în straie bogate, înflorise liliacul, cireşii stăteau grei de neaua florilor, înverzise codrul.

Luna, cu cornul plecat într-o parte, sta să împungă turnul. Pe apă, o dâră de argint tremura la unduirea stârnită de vânt. Către margini, sub umbra întunecată a pădurii, venea mulţimea credincioşilor în straie de sărbătoare. Porniseră călări sau în căruţe, iar nevoiaşii pe jos, de cu noapte, pe nemâncate. Cei din apropiere îşi aduceau copiii. Veneau şi cumani, din aceştia noi trecuţi la credinţa Romei şi care nu făceau încă osebire de cea a vlahilor.

Luntraşii aşteptau pe mal, care cu câte o ciobacă, cu câte o luntre mai mare, din lemn încheiat, gata să ducă norodul la Sfânta Mânăstire. Snagu pusese făclia aprinsă pe piscul luntrei, să-l desluşească mai bine noii veniţi. Şi Radu, măcar că n-avea decât vreo şasesprezece ani, aştepta cu ciobaca lui, nădăjduind să capete turte, faguri de miere şi altele de ale gurii. Chiar cei mai săraci vor da de pomană câte ceva, măcar un covrig.

Costea nu plecase cu ciobaca. Se dusese la capătul Ostrovului în întâmpinarea lui Tâncabă şi a fetelor lui, Sofica şi Maria. Ştia că acolo trăgea bătrânul, după cum obişnuise înainte, când locuia în această parte.

Dobândise, Costea, cu câteva zile înainte, o cruciuliţă de acioaie[6]. Deşi tânăr, fusese ales căpetenie peste o ceată de copii şi se luptase, mai în joacă, mai în adevăr, cu cei ai cumanilor. Învingător, ceruse să ia cruciuliţa ce o văzuse atârnând de gâtul unuia. Era

pradă şi zălog de la cei învinşi. Acum, îi venise în gând că bine i-ar sta Mariei să-i fie podoabă de grumaz. Azi, de Paşti, îi va da cruciuliţa.

Nici Caplea, cel mic, blând şi ascultător, nu plecase, îşi găsise de lucru pe lângă Neaga. Nu-i plăcea să se depărteze de casă. Marea lui bucurie era să cânte din fluier, cum îl învăţase un mocan. Cânta mergând după oile lui Snagu.

Luntrile încărcate se depărtau de mal. Lopătarii vâsleau grăbiţi să se înapoieze, să aducă alţi oaspeţi.

În curtea mânăstirii, lumea se aduna în tăcere. Biserica fiind neîncăpătoare, mulţi rămâneau afară. Cuviosul Timotei, mai vârstnic, trecea prin mulţime, cântând rugăciuni potrivite şi fiecare le îngâna în şoaptă. La uşă, Simion paracliserul împărţea lumânări de ceară.

Venise omenire din susul şi din josul văii. Numai la sărbători mari, „din an în Paşti”, se întâlneau unii cu alţii. Cei veniţi de prea departe şi care ascultaseră prohodul de Vinerea Mare, îşi aduseseră merinde. Stăteau în pădure să aştepte Învierea. Femeile roşiseră ouă şi cele mai meştere le împestriţaseră.

Doar copiii, neînţelegând toată mucenicia din jur, zglobii, se veseleau. Nu că le-ar fi fost inima împietrită, ci asemenea buruienilor, nu puteau să nu se bucure de atâta frumuseţe primăvăratecă.

Prin reţeaua tinerelor frunze şi a ramurilor subţiri, se întrezărea cerul, plin de stele. Doar câte un nor venea dinspre apus. Şi în sufletele fragede mijeau mugurii, gata să înflorească la o adiere mai caldă.

Şi-n trupuri, curgea vlagă nouă. Măcar de nu-şi dădea seama, lui Costea şi la alţii mulţi, le pornise sângele mai iute. Nu-şi găsea astâmpăr. Costea îl vedea pe Neacşu, fiul cneazului Marin Hârtop, de o

seamă cu Radu, care da târcoale la fete. În astă-seară, se ţinea după a lui Tâncabă, mai cu seamă după Sofica, mai trupeşă. Neacşu era deşirat la trup, frumos la faţă, cu părul cârlionţat, ochii galeşi şi îndrăzneţi. Pe amândouă surorile le-ar fi vrut pentru el. Nu îngăduia altuia să se apropie. Îi era ciudă lui Costea că-l avea de potrivnic. Nici c-ar fi putut sta o clipă cu Maria să-i dea cruciuliţa, dacă ea nu s-ar fi tras într-o parte, să-i vorbească. Când i-o dădu, fata se uită lung la cruciuliţă, apoi la el; o vreme nu înţelese. În sfârşit, ochii îi luciră de bucurie, îşi trecu şnurul de gât şi, când vru să mulţumească, Sofica o trase de mână să vie după Neacşu.

Costea rămase locului, nehotărât; ar fi vrut să caute pricină flăcăului care, fiind băiatul cneazului, îşi credea îngăduit orice. Şi vorbele lui Neacşu spuse Mariei, adânc îl mâhniseră. Poruncise fetei să nu se uite la el, că nu e decât un copil, un spălăcit – şi altele pe care nu le înţelegea. De n-ar fi fost apropiată clipa Învierii, Costea s-ar fi aruncat asupră-i, i-ar fi arătat ce poate un copil.

Tocmai se auzi bătând toaca de jos, cea de lemn. Răsună prelung. Apoi începu să bată toaca cea de acioaie, de sus, nemişcătoare. Era semn de începere a slujbei. Înăuntrul bisericii era aproape întuneric. Numai o candelă ardea, revărsând luciri. Credincioşii, în genunchi, aşteptau minunea.

Deodată, de la luminiţa albă ce o ţinea stareţul, se aprinse o lumânare, apoi alta, şi, din mână în mână, flacăra trecu mai departe. Se răspândi cuprinzând biserica, curtea mânăstirii, până afară, dincolo de porţi. Văzduhul era nemişcat şi lumânările îşi înălţau limbile de foc, tremurătoare, unele lângă altele, de păreau să cuprindă întreg Ostrovul.

Antiohie, stareţul, în odăjdii, ieşi în pragul bisericii, făcu slujbă după rânduială şi, când sfârşi, ca să vestească întregului norod, strigă „Christos a înviat!”. Mulţimea răspunse într-o suflare.

Toţi cântau. Costea nu îşi mai aminti de supărare.

Maria rămase cu mâna pe cruciuliţa ce-i atârna de gât; nici Sofica nu mai privea la băieţii care-o înconjurau; Marin cneazul, cu ochii înlăcrimaţi, cânta. Uitase şi el de griji. Îi pierise din minte vestea cea năprasnică, ştirea adusă de cumanii veniţi din depărtatul răsărit, fugind de urgia seminţiei ieşite din Tartar, din iadul pustiului. De teama lor, cumanii nu s-ar fi oprit nici la capătul pământului. Dar acuma cneazul se înseninase. Barba căruntă îi tremura pe piept.

După utrenie, cei cu locuinţe mai în apropiere rămaseră să audă şi liturghia, dar cei mulţi plecară spre casă. Urcaţi în luntrii cu lumânările aprinse, roiau în jurul Ostrovului, se împrăştiau spre malul dimpotrivă. Fieştecare îşi păzea cu mâna flacăra, să n-o stingă vreo adiere. Li se desluşeau feţele luminate, iar luntraşii vâsleau domol, să păstreze flăcările nestinse. La capătul fiecărei luntri puseseră feştile, adăpostite în colivie cu beşici de bou, alţii aveau lumânări groase înfipte în ţepuşe. Apele negre răsfrângeau mii de luminiţe şi fiece unduire înmulţea licăririle roşietice. Luntrile purtătoare de flăcări alunecau în tăcere, lăsând în urma lor dâră de foc.

După un nor, luna îşi arătă iar cornul, dar îndată se ascunse. În depărtare se auzi un uruit prelung. Deodată se porni un vânt care înfioră pădurea. Faţa apelor se încreţi. Lumânările fâlfâiră, unele se stinseră, luntrile se clătinau dintr-o parte, un fulger despică întunericul. Luntraşii vâsliră mai repede. Mâinile

credincioşilor ocrotiră cu mai multă băgare de seamă flăcările slabe, care pâlpâiau. Şi iar se făcu linişte, tăcere desăvârşită, o tăcere apăsătoare.

După o vreme un trăsnet căzu în apropiere. Văzduhul trosni, pământul se cutremură, pe ape porniră valuri. Stropi grei începură să cadă. Lumea ajunsă la mal se adăpostea cum putea: care sub frunzişul pădurii, care punându-şi ţoluri peste capete şi spinări.

Curând furtuna se îndepărtă; lumânările se stinseseră, doar ici, colo mai ardea câte-o faclă de răşină.

Frumoasa zi a Sfintelor Paşte, începută cu soare de primăvară, se sfârşise în vijelie şi trăsnete.

Bătrânii vedeau în aceasta semn rău. Pe cei tineri mai mult îi năcăjea că obişnuita masă de după slujbă, unde fiecare se ospăta din ce aduseseră cu toţii se dusese pe apa sâmbetei.

VIII. TURBAŢII

În sala rateșului, cu pereţii înnegriţi de fumul opaiţelor, flacăra din vatră îşi revărsa lumina pâlpâitoare.

Doi călători, în straie de ungureni, cu scurteici de piele, îşi întindeau picioarele la foc. Afară bătea vânt de toamnă, norii atârnau jos. Câte o suflare mai vijelioasă smulgea frunzele gălbenite, îndoind copacii, rupând ramuri. Se auzeau picând streşinile, gemând trunchiurile. Pe aşa vreme Tâncabă nu se învoise să ducă pe călători peste apă. Ca să le treacă de urât, poruncise Sofichii să le toarne vin, din cel acrişor, plin de mireasmă, care îi va înfierbânta mai temeinic decât focul din vatră.

Tot gustând şi privind la fata cu ochi negri, băură un şip, apoi încă unul; li se dezlegară limbile. Tâncabă, vrând să afle câte cele din lumea largă, mai puse să aducă din beci o ploscă cu un vinişor străveziu, mirosind a pelin. Plescăiau din limbă oaspeţii, să-l guste mai bine. Rău nu le pătea să mâie peste noapte la un izvor atât de dulce. Dacă li se desfăta gura, nici ochii nu duceau lipsă, urmărind-o pe Sofica, ce, sprintenă, unduind din şale, îi îmboldea cu câte o privire.

Povestea ungureanul snoave, de râdea şi Tâncabă, apoi mai înghiţea câte o duşcă, cercând în treacăt să pipăie şoldul ce-i venea la îndemână.

— Hei, fârtate, unde ai găsit aşa miere care să curgă pe beregată? Merge drept în suflet, te unge şi, de n-ar fi să-l…

Străinul n-apucă să sfârşească vorba. Uşa se deschise, vântul se năpusti, zvârlind frunze şi stropi de apă. Un călugăr se arătă în prag, urmat de alt călugăr –

Simion – şi de Snagu proptit în cârjă.

Când gazda văzu feţe bisericeşti, plecat grăi:

— Venirea cuviosului Ieronim este o cinste pentru rateş, o cinste neaşteptată pe aşa vreme. Mai bine ar fi rămas Cuviosul la Mânăstire şi ar fi trimis pe Snagu.

— Am venit din porunca stareţului, e de nevoie…

— Fireşte! Nu s-a pus cuviosul la drum de pomană. Cu ce vă pot fi de folos? Poftiţi preacuvioase, puteţi bea vin bun. Întrebaţi pe ceşti doi. Numai şedeţi. Sofica! Maria!…

— Vinul tău e bun, ce e drept. Păcat că eşti zgârcit… zise călugărul Simion. Cuviosul Ieronim n-are vreme. Ne oprim puţin, aşteptăm caii şi purcedem mai departe.

— Dar ce păs grăbit aveţi?

— Am pornit să căutăm un vraci, din cei ce ştiu leac împotriva turburării minţilor, ce-i zice turbare.

Străinii se deteră într-o parte şi făcură loc noilor veniţi.

— Turbare? se miră Tâncabă. Zi, Snagule, dar cine, cum?

— Să grăiască cuviosul Ieronim, el le ştie mai bine, c-a fost în sat.

— De n-ar fi să aflu ajutor, n-aş povesti cele ce le-am văzut. Nu sunt dibaci în ale vorbei. Avem puţin răgaz până or veni caii. De la obârşie le-oi înşirui pe toate, numai aşa le veţi putea desluşi. Să fie zece zile, înturnându-se ciobanii noştri de la munte, izgoniţi fiind de zăpezi, maseră într-o noapte în nişte păduri şi au auzit cum se luau câinii la harţă cu lupii. A doua zi au găsit un hoit de fiară, dar nu din pricina câinilor. După înfăţişare socotiră că ar fi murit de turbare. Mocanii, după puţine zile, n-au apucat s-ajungă în sat, că dulăii s-au pornit să muşte tot în jur, vite şi oameni, ş-apoi s-

o ia razna peste câmp, fără a privi nici într-o parte, numai drept înainte, în pământ. Alergau cu gâturile țepene, cu gurile spumate de bale, muşcând, neţinând seama de i-ar fi stăpân sau strein şi piereau, luaţi de „ducă-s-ar în pustie”. Dar n-a fost pricină numai că au pierit dulăii. Prăpădul a veni în urmă.

— Dar ce prăpăd să vină?

— Zice Hârtop că necazul a început cu Codin al Stancăi şi cu Toader Cârlig, de-au ieşit din bordeiele lor răcnind, cerând să bea, iar când li se da apă, în loc să ducă ulcica la gură, înfricoşaţi, scrâșneau din dinţi şi o azvârleau cât colo. Întunecate le erau feţele, însângeraţi ochii, nu mai voiau să vadă pe careva. Astea ni le-a povestit cneazul, care a venit azi de dimineaţă să ceară ajutor de la stareţ. S-a rugat să facem slujbă de dezlegare pentru cele rele. Preacuviosul Antiohie ne-a trimis pe mine şi pe Ion Dascălu să ne încredinţăm de cele spuse. Le-am văzut şi ne-am cutremurat. Încăpuţi în gheara diavolului, se trânteau oamenii la pământ, îşi încordau mădularele, se arcuiau din spate, făcând punte pe creştet şi pe călcâie, ş-apoi rămâneau ţepeni, până învineţeau. Bătrânii, ca unii ce-au văzut multe, spre ajutorare se suiau cu picioarele pe mijlocul lor, să-i dezdoaie, dar nu le era de folos, mai de grabă trosneau oasele. Şi mureau înăbuşiţi, fără suflare. Eu fiind, mai umblat prin lume, am lăsat pe fraţi să se roage, ca mila Domnului să-i dezlege pe cei nenorociţi, şi-am pornit după porunca stareţului să oblicesc un vraci, din cei care vor fi ştiind să taie sub limbă, să scoată sângele râu, cel cu viermuşi. Dar numai Domnul îi va putea izbăvi. Îndurarea sa e mare. Şi de îi va fi în voie, va înfăptui minunea prin mâna vraciului, numai să-mi fie îngăduit să-l găsesc. Chiar cei ce au scăpat de colţii câinilor, îi

muşcă oamenii, până şi copiii nevinovaţi au ajuns ca fiarele, îşi înfig dinţii şi când le vine sorocul, năbuşesc, rămân ţepeni. Unii au fugit în pădure şi cuprinşi de dureri, se urcă în copaci şi de acolo de sus, se aruncă de se izbesc la pământ. Apoi şi vitele cu ochii însângeraţi, ieşindu-le parcă din cap, îşi îndreaptă coarnele în ţărână, se reped, împung, până cad istovite. V-am povestit toate câte le-am văzut. Urgie. La rândul vostru, de vă stă în putinţă, îndreptaţi-mă să găsesc ceea ce caut. Nădăjduiesc că Tâncabă, ca unul ce se află la răscrucea drumurilor, va fi ştiind...

— Dac-aş şti...

Călugărul, cu privirea pierdută în lumina jarului, părea că le vede iarăşi pe toate.

Unul din străini, cel mai înalt şi mai limbut, se ridică şi spuse:

— S-ar putea, să vă fiu de folos. Trecând în sus de Târgşor, ne-a sfătuit gazda să ne păzim de lupi, care au muşcat oameni în părţile locului. S-ar putea să fie tocmai din cei care s-au luat la harţă cu dulăii păcurarilor. Dar spre luminare, au adăugat că s-ar fi găsind un vraci, care ştie să taie sub limbă pe cei apucaţi de boala diavolicească, de le scoate viermuşii, ce le mănâncă sângele. Tămăduieşte, fără greş. Însumi am văzut o femeie, pe care o apucase dorul de „ducă-s-ar în pustie”, iar după ce se vindecase, povestea cum toate i se păreau alt decât le vedea de obicei; se năpustea pe cele ce erau în apropiere, crezându-le departe, iar de cele din depărtare părându-i aproape, se ferea să nu dea peste ele. O chinuise setea, dar când vedea apă, se cutremura, i se înnoda beregata. Nici lumină nu suferea, ar fi intrat în gaură de şarpe. Atunci o legară rudele şi o duseseră la vraci, care cu meşteşug a tăiat-o sub limbă. Femeia se tămăduise.

Atât am aflat! Nu ştim unde este vraciul, dar cei târgoveţi de la marginea din jos vă vor putea lămuri mai bine. Pornind de dimineaţă, până seara ajungeţi. Numai de s-ar învoi vraciul.

— Dumnezeu mi te-a scos în cale. Fără zăbavă mă pun la drum. De ne-o ajuta Domnul, aducem vraciul, să scape bieţii oameni de prăpăd. Cinstiţi oaspeţi, cum v-aş putea răsplăti? Spuneţi cum vă este numele să-l pomenesc la slujbă? Şi încotro vă poartă paşii?

— Numele e uşor să vi-l lămuresc. Chiar Lupu îmi zice, dar cei de peste munte m-au poreclit Vâlcu sau Farcaş, fiecare după limba lui. Pe însoţitorul meu l-au botezat Mielu şi aşa a fost sortit ca oaia să se-mperecheze cu Lupul. Dovadă că nici Lupu nu e atât de rău, cât îi merge faima, şi nici Mielul atât de blând cum îl arată înfăţişarea. Suntem oameni de ispravă. Ne mulţumim cu puţin, numai să ne îndestulăm pântecele. Dumnezeu ne-a înzestrat cu mâini lungi să apucăm, cu picioare agere să hălăduim, şi, pe semne dintr-o greşeală, cu o gură spintecată până-n urechi numai bună să păcătuiască; o gură nesătulă, pâlnie în care să se afunde mâncărurile, să curgă băutura. Pe toate le punem în slujba celor ce ne dau pită şi vin. Le cântăm din gură şi din cimpoi, scârţâim din alăută, batem ţambalul în timp ce cu piciorul scuturăm clopoţelul şi, dacă ni se astupă gurile vorbim din foale. Suntem măscărici. Ghicim soarta oamenilor în stele, facem din trei – cinci, mergem pe sârmă, scoatem foc pe gură, panglici pe nas şi toate cele, pe care omul nici nu le-a visat...

— Dar, oameni buni, învăţaţi în atâtea meşteşuguri cum de se întâmplă să rătăciţi prin meleagurile noastre şi nu vă aflaţi găzduiţi la vreo curte împărătească?

— Ar fi multe de povestit. Porniţi din Bălgrad,

cetatea de scaun a principelui de coroană Bela, unde nu ni se dăduse cinstea cuvenită, am tras un timp la curtea contelui Conrad din Ţara Loviştei, dar şi aicea, din pricina unor vorbe pizmaşe, am plecat, căutând să ne găsim rostul prin alte ţări şi acum ne îndreptăm spre Crăiia Târnovei, să ne încercăm norocul.

— Dar însoţitorul, cum de este atât de tăcut? Ne-ar putea povesti şi el…

— Mielul, cum îl vedeţi, a rămas aproape mut. E dibaci la joc pe sârmă şi la scule de suflat. I s-a retezat limba de pe când era în ţara lui, a bolohovenilor, la izvoarele Seretului zice-se că îi era limba veninoasă, furcită şi i-au scurtat vârful.

— Mergeţi spre Târnova?…

— Da. Ne îndreptăm spre Ţara lui Assan. Dacă nici acolo nu ne-om căpătui, vom merge şi mai departe, până la Crăiia romeilor, care stăpâneşte Gurile Pământului, la strâmtoarea apelor…

— Lupule, dacă nu mi-ar fi gândul la cele ce le-am văzut şi dacă n-aş avea grabă, bucuros aş sta să te ascult, până în zori. Dar iată că au venit. Aud nechezatul cailor.

— Nu puteţi porni pe întuneric, zise Tâncabă.

— Şi noaptea caii dibuiesc şleaul: n-am vreme de zăbovit.

— Dumnezeu ne are-n grijă, frate Ieronim; a stat ploaia, s-a domolit vântul.

— S-a milostivit Domnul, a limpezit şi vremea, ne-a scos în cale şi pe aceşti doi cinstiţi călători. Poate vom izbuti. Măscăriciul Lupu ne-a dat îndreptare; să purcedem, frate Simioane.

— Aveţi de grijă, când vă veţi afunda în pădure să vă păziţi de fiare şi de făcători-de-rele. Puneţi la cingătoare baltagul.

— Avem scut credinţa cea creştină.

— Ai dreptate, cuvioase. Răufăcătorii, când văd faţă bisericească, nu se-ncumetă.

— Mai bine-aţi rămâne să odihniţi în astă-noapte. Pe noi gazda n-a vrut să ne treacă apa, zise măscăriciul şi ochii îi fugiră la Sofica: – Dacă-ngăduie badea Tâncabă, noi ne vom pune la drum mâine în zori. Om merge la mânăstire să ne închinăm.

Călugării însă nu zăboviră. După o înghiţitură de vin gălbior, îndeajuns să le încălzească mădularele, purceseră către miazănoapte.

Măscăricii se învoiră cu Snagu, Mielu dând din mâini şi celălalt din gură. Îi va duce cu luntrea până în Ostrov. Socotea Lupu să se înfrupte prin mila călugărilor. Sfintele Mânăstiri sunt îndestulate şi neprihăniţii călugări, uşor de îmbunat şi la nevoie de înşelat. Minuna-se-vor ca îndeobşte de năzdrăvăniile lor şi desagii se vor umple cu bunătăţi.

Snagu, surâzând pe sub musteaţa căruntă, rămase cu mâna pe clondirul de pe masă. Tâncabă, zgârcit din fire, de astă dată se lăsă prins în mrejele limbuţiei măscăriciului, părând că n-o vede pe Sofica umplând stacană după stacană. Ea era oacheşă, înaltă, trupeşă, şi tot da târcoale în jurul mesei. Ungureanul găsea locul prielnic, vinul bun. Fata îmbietoare. Socotea că va mai veni.

Târziu Sofica plecă să se odihnească şi, trecând în odaia de alături, privi înapoi cu înţeles.

Când Tâncabă, purtat de fumurile vinului picoti alături de Snagu, măscăriciul, răsucindu-şi mustaţa, se strecură tiptil în camera fetei.

IX. MOARTEA LUI SNAGU

Pe frunzele îngălbenite, stropii atârnau, sclipind în soarele dimineţii. Cerul, spălat de ploaie, era albastru, puţin verzui; părea mai adânc ca-n alte zile.

Lupu măscăriciul, înalt, mlădios, se îndrepta spre mal, urmat de ortacul lui, scurt şi gros, cu nasul berbecat, cu părul creţ ca al oilor. Duceau în desagi sculele lor. Le încărcaseră în luntrea lui Snagu. În timp ce şchiopul vâslea, măscăriciul destăinuia cu amănunte, la urechea Mielului, farmecele trupeşti ale Sofichii. Era cale lungă, dar Lupu grăia cu atâta patimă, că nici nu luară seama când ajunseră în dreptul Ostrovului.

Radu şi Costea văzând luntrea, alergară întru întâmpinare. Numai Neaga se-ncruntă: zărise străini. Nu-i plăcea lume nouă. Îndeobşte, oaspeţii veneau hămesiţi, înfulecau fără să se mai sature. Dimpotrivă, băieţii se bucurau, le plăceau toate cele nemaivăzute. Lupu, ca să le câştige încrederea, începu să facă măscări: trăgea din nasul însoţitorului său o panglică ce nu se mai sfârşea, scotea din urechea lui un bănuţ de argint, pe care, în văzul tuturor, îl pusese pe limbă. Toţi rămâneau cu gurile căscate. Radu, înalt aproape cât măscăriciul, se uita când în gura, când în urechea lui şi nu înţelegea. Încercă şi el. Puse banul sub limbă, aşa cum îi arătase şi se scobi în ureche, dar nu găsi nimic. Lupul, în schimb, scotea bănuţul când din cea dreaptă, când din cea stângă, nu dădea greş. O dată îl scoase chiar din urechea lui Radu. Neaga, mai într-o parte, bodogănea. Costea sta neîncrezător, căuta să înţeleagă. Caplea nici măcar nu încerca, iar Radu, tot vrând să facă „întocmai,” gata-gata era să înghită

argintul.

Către amiază, după ce împărţiră prânzul cu Snagu, se duseră la mânăstire. Stareţul Antiohie îi primi cu bunăvoinţă, ascultă povestea cu turbaţii din părţile Târgşorului şi mulţumi pentru ajutorul ce-i dăduseră călugărilor îndreptându-i să găsească vraci. Porunci să se dea noilor veniţi toată cinstea, să fie ospătaţi şi găzduiţi. Către seară, înainte de vecernie, călugării se veseliră văzând năzdrăvăniile pe care cei doi măscărici le încercau în faţa lor. Povesteau şi snoave potrivite, ca pentru feţe bisericeşti.

O dată cu venirea întunericului, se duseră să se culce într-o chilie. Când a doua zi intrară în biserică, se minunară de frumuseţea zugrăvelilor pe care Antiohie le aşternuse pe ziduri. Dar şi aci, în sfântul lăcaş, gândurile Lupului fugeau tot la rele. Prinsese gust la frăgezimea cărnii de fată şi nu venise aici la mânăstire să se facă pustnic. Îi era degrabă să se-ntoarne.

După trei zile, sătui, odihniţi, cu desagi pline, având în punga de la cingătoare şi câţiva banali sau pfenigi de Friezach, din cei de argint, plecară de cu noapte, fără să-şi ia rămas bun. Veniră doi, plecau trei, Radu îşi legase soarta de a lor. Îi va duce până la hanul lui Tâncabă, cu luntrea cea nouă a lui Snagu. Era priceput la mânuitul lopeţilor, la pescuit, la vânătoare cu laţul şi încă la altele. După chibzuială îndelungată, cei doi prieteni, socotind că băiatul le-ar prinde bine, se învoiseră să-l ia. Va fi de ajutor la cărăuşie. Mai târziu, de va fi volnic să înveţe meseria, vor fi trei să facă măscări şi va fi mai uşor, când s-adună mulţime să privească, să fie câte unul care să ducă vorba, să tragă cu ochiul. Dar gândul Lupului era mai mult la Sofica. Se chibzuia fel şi chip cum să facă. De va lua seama bătrânul, se vor depărta, vor folosi aşternut frunzele şi

muşchiul copacilor. Nici vinul cel gălbior al lui Tâncabă nu era de lepădat.

Neaga, la prânz voi să dea de mâncare copiilor; îl căută pe Radu. Află de la Costea că plecase cu cei doi străini să-i ducă la rateş. O clipă îi păru bine că nu se dusese Snagu; iar s-ar fi afundat la băutură. Totuşi, o munceau presimţirile. Întrebându-l pe Caplea, acesta, fără înconjur, mărturisi că Radu fugise. Neaga, învrăjbită de mârşăvia măscăricilor, îmboldi pe Snagu să plece după ei, să-i ajungă din urmă, să-l aducă pe Radu. În simţirea ei, avusese dreptate: de câte ori veneau străini în Ostrov, nu era de bine...

Când, târziu, Snagu ajunse la rateşul lui Tâncabă, nu mai erau nici măscăricii, nici Radu, şi peste toate fugise şi Sofica. Folosindu-se de lipsa bătrânului, plecat în ajun la târg, se înhăitase fata cu măscăricii.

Maria, fata cea mică, de-o samă cu Caplea, ca să potolească mânia lui Snagu, să nu cumva să se ia după fugari, teamă fiindu-i pentru soru-sa, aduse un ulcior. El sudui, blestemă, dar repede îşi uită supărarea în mireasma celui vin, puţin acrişor. Bună era zeama de struguri, mai bună ca apa la necaz; apa e înecăcioasă... Radu... n-o pune mâna pe el... era băiatul lui Voicu... pe semne de aceea... al lui Voicu înecatul...

Îşi aminti de dimineaţa însorită, asemănătoare cu cea de astăzi, când îl îmbrâncise peste margini. Uneori, stând să prindă peşti cu undiţa, vedea pe faţa apei ridicându-se broboanele, întocmai ca atunci şi simţea cum îl sugrumă ceva de gât. Pesemne că, acolo în fund, Voicu scormonea mâlul... odată chiar i se păruse că-i vede ochii privindu-l... dar dăduse cu nuiaua, se tulburase luciul şi nălucirea pierise.

Mai bău o stacană, se ridică şi dădu să plece în

urmărirea celor fugari. De Sofica nu-i păsa, o pomenea doar ca s-o sperie pe Maria, să-i mai aducă băutură. Dar Radu era tocmai la vârsta când îi putea fi de folos. Ce nu fugise Costea! Măcar că era feciorul lui, îl socotea netrebnic. Mai bine îl făcea Dumnezeu fată. Părul îl avea spălăcit şi ochii cei albaştri îi erau blânzi, deşi uneori atât de aspri. Cu el nu era chip să te înţelegi – prea avea firea tăcută şi mândră! Nu se juca cu ceilalţi decât să se războiască. Treabă!... o făcea pentru mânăstire. Chiar lui Radu, deşi mai mare, îi era teamă de privirea lui ca apa lacului de adâncă. Caplea, singur, îi va fi de un ajutor; deşi cam prostănac, pentru muncă era bun.

— Mărio... auzi, Mărio... mai scoate-mi un ulcior... altcum mă duc s-o prind pe afurisita de soru-ta... O aduc legată... Năpârca, ea l-o fi asmuţit pe Radu... O ucid... m-auzi... o ucid.

Maria, mai de voie, mai de teamă pentru Sofica, umplea ulciorul, să-i ieie gândurile, să-l îmbuneze. Îi dădu şi o stacană din zeama cea de prune; care arde pe gât.

Către amiază, de atâta băutură, Snagu începu să chicotească. Maria, mai liniştită din partea Sofichii, care acum se va fi îndepărtat, da vinul cu socoteală.

— Nu vrei să-mbuci ceva? Am o ciorbă de peşte... Dar vin, să ştii că nu mai dau fără bani... mă află tata şi mă bate. De-acu ce iei, să fie de plată.

— Legată o aduc... legată... Ce n-a fost tat'-tu aici... Oi pune mâna pe ei... Pe Radu, pe măscărici... să afle cine e Snagu... nu-mi zice degeaba Snagu Constandin...

Dar Maria era încredinţată că Sofica va fi ajuns departe. Snagu n-avea decât să plece. Nu-i va mai da vin, afară doar cu plată dinainte.

— Mărio, mai dă-mi din zeama cea de prune... zgârcito... mai dă-mi... ia peştele uscat din desagă... ia cât socoteşti... Ca tată-tu... Ştii cât îl preţuieşte el? Dă-mi să beau, auzi, guşteriţo... nu mă înşela... dă-mi...

— Cum să te înşel? Îţi dau băutură pentru tot peştele?

Soarele apunea peste pădure. Snagu bău până nu mai avu putere să ducă la gură şi ceru Mariei să-l ajute, s-ajungă la luntre; şchiop fiind, îi era teamă să nu lunece. În luntre nu-i mai păsa, va trece să cerceteze vârşele, cârligele, să strângă peştele, de la coteţe şi nădăjduia, dacă va fi prins ceva mai deosebit, să se întoarcă iar să bea, să-şi înece necazul... de nu, va odihni învelit în şuba lui pe fundul luntrei, ca să scape de gura Neagăi... Se ştia vinovat, dăduse peştele uscat pe băutură. Plăcut e să dormi în luntre, când încetişor te duce la vale, spre Ostrov.

Ascuns dinapoia gorunilor, soarele mai aprinse în frunzişurile tomnatice câte o sclipire de foc. Într-o parte, bolta cerului era mierie şi, dinspre soare-apune, deasupra stejarilor, roşie. La margini, trestiile uşoare îşi tremurau moţul, foşnind la orice adiere. Măciuliile negre ale papurii se înălţau, ca vârfuri de suliţe. Din desişul stufului, un stârc, cu gâtul îndoit, cu labele roşietice, stârnit dinapoi, îşi luă zborul, ducând un şarpe în cioc. Speriate de zgomotul vâslei, două raţe bătură apa, pierzându-se în stufiş. O clipă broaştele tăcură, dar repede porniră mai tare cântecul lor.

Luntrea aluneca lăsând în urmă dâra undelor ce se depărtau în lături, până se izbeau de mal, de unde, răsfrânte, porneau înapoi, stricând oglinda apelor. Cu mişcările încete, luntraşul îşi înfigea lopata, strecurându-se prin stuf. Căuta ochiurile limpezi unde-şi aşezase coteţele. De-ar găsi vreo ştiucă albastră, din

cele mari sau vreun crap cu burta aurie, se va înapoia la rateş. Mult e dulce vinul la inima omului pricăjit. Piciorul îi făcea viaţa anevoioasă, nu mai putea umbla după treburi, după turmă, doar în cârje sau cu luntrea. Avea nevoie de o mângâiere... un strop de vin... teamă îi era că nu va găsi decât mărunţiş, din cel numai bun să-l ducă acasă, pentru Neaga... I se păru că-i aude vorba, i se urâse de gura ei... Când venea şi el mai vesel, îl lua din scurt, îl întreba de toate cele şi nu mai era trai... Astă dată, luase peştele să-l schimbe pe sare şi pe o sulă de acioaie, să-i fie de cusut pielea. Sula va spune c-a pierdut-o, dar sarea... sarea...

Vâslea încet, pătruns de aleanul vinului, legănat de unduirea luntrii. Norii cei roşietici acum nu se mai oglindeau pe baltă. Câteva ciori întârziate zburară dintr-o parte, căutând un hoit. Acum cerul întunecat, ciuruit, lăsa să treacă sclipiri de dincolo... de peste boltă: stelele. Acolo era numai lumină.

Piscul luntrii se propti în păpuriş, un ochi de apă lucea între trestii. Snagu era moleşit, dar îi era sete, sete de vin. Sete de altă viaţă, poate de lumina cea de dincolo. Îl cuprinse o toropeală. Ar fi lăsat totul, s-ar fi culcat în şuba lui, dar gustul vinului îi veni deodată pe limbă, amăgitor, îmbietor. Dorea să-l simtă iar, curgând pe gâtlej. O adiere i se prelinse pe faţă ca o mângâiere. Îl învioră. Hotărât, îşi afundă braţul în locul cunoscut, unde ştia că trebuie să fie capcana. Se aplecă peste margini. Mâna dibui prin apă, dădu de împletitura de răchită, a coşului. Afundă braţul mai adânc, să-l apuce şi simţi cum ceva se mişcă, cum zvâcnește peştele înăuntru. Era pesemne vreun crap din cei mari, ce nu mai putea scăpa. Gura capcanei era mărginită cu ţepi întorşi ascuţiţi dinadins.

Snagu, ţinându-se de luntre, trase, dar nu urni

capcana, ba dimpotrivă, coteţul părea că se afundă. Îngrijorat, dornic să nu-şi piardă vânatul, se aplecă mai tare, îşi strecură mâna prin gaură, să prindă peştele. Şi deodată îşi simţi degetele apucate într-un cleşte. Jivina înfipsese dinţii în carnea lui. De durere îşi trase braţul atât de repede, încât vârfurile se înfipseră în mână, prinzând-o în capcană. O durere nespusă îl săgetă. Îşi simţea mâna mestecată, suptă, înghiţită. Peştele gustase sânge şi căuta s-o înghită, s-o tragă între dinţişorii lui ascuţiţi, întorşi ca şi ţepii capcanei, spre-năuntru. Snagu nu vedea ce se întâmplă sub apă. Deodată îl fulgeră un gând: Voicu!... da, Voicu se deşteptase din adânc!... îi apucase mâna şi-l trăgea la fund!...

Ca să scape, duse celălalt braţ şi apucă coşul de răchită să-l ridice. Smuci, dar părea că o putere nevăzută îl trăgea în jos. Degeaba se propti în genunchi. Se aplecase peste măsură, nu mai avea cum să se ţină şi nu se mai rezema decât de coşul care acum se afunda. Era Voicu!... El îşi înfipsese dinţii în mâna lui!... Aluneca... căută să mai prindă marginea, dar nu izbuti, îl trăgea Voicu... Dintr-o smucitură a întregului trup, izbuti să tragă coşul până afară, o clipă, numai o clipă şi atunci văzu capul lui Voicu... era capul lui Voicu!... Băgase mâna în gura mortului! Îngrozit, vru să-l împingă. Alunecă iarăşi, faţa i se afundă în apă şi luntrea se răsturnă...

Apele tremurară puţin. Din adâncuri ieşiră câteva beşicuţe. Luntrea se mai clătină o vreme, apoi rămase locului, prinsă în stufăriş.

Zadarnic aşteptase Neaga toată noaptea. Pesemne Snagu nu izbutise să-l ajungă pe Radu. Către amiază, cuviosul Ieronim sosi şi el în Ostrov. Adusese vraciul, cel care ştia să taie sub limbă. Nu-l găsise după vorba

măscăriciului în părţile Târgşorului, ci tocmai în sus pe Teleajen. Neaga nădăjduise că monahul se va fi întors cu luntrea lui Snagu, dar călugării, la întoarcere nu-l văzuseră. La rateşul lui Tâncabă, călugărul aflase de fuga lui Radu, ba şi de a Sofichii. Nici bătrânul nu-şi da cu socoteala încotro s-apuce. Îngrijorată, Neaga porni singură, în vreme ce Costea cerceta de-a rândul malurile Ostrovului. Ajunsă la vadul lui Tâncabă, nu avu altă lămurire, doar că Snagu băuse în ajun până târziu seara. Şubrezit, Maria îl dusese până la luntre şi-l văzuse vâslind în josul apei.

Zile de-a rândul îl aşteptară. Nici Radu nu se înapoie.

În sat, prin mila lui Dumnezeu, vraciul săvârşise minunea: oprise molima.

*

* *

După o iarnă grea, când desprimăvără, cuviosul Simion se urcă în ciobacă să aşeze momeli la cârligele din susul bălţii. Tot cercetând marginea, după ochiurile limpezi, printre trestii găsi luntrea lui Snagu. Sta răsturnată cu dosul în sus. Veniră la faţa locului stareţul Antiohie şi oamenii din sat. Răscolind cu cârligele, traseră afară un coteţ de nuiele. Înăuntru găsiră oscioarele unei mâini şi un cap de ştiucă.

— Va fi a lui Snagu?... i-a prins dracul mâna, să-l ducă la-fund, în iad, în iadul cel de apă.

Cum era pe-nserate, unora uitându-se la coteţul cu pricina, putrezit, găurit de vreme şi de lighioane le păru că se asemuie unui cap de mort cu gura căscată, gata să-nghită. La locul ochilor erau două găuri, în care sclipeau, albi, câţiva solzi de peşte.

X. LA MÂNĂSTIRE

Obişnuia Simion Dascălu, la asfinţit, să plece cu lotca să pună nadă proaspătă la cârlige, să cerceteze coteţele, să ia peştele ce se va fi prins în capcane şi mai scormonea adâncul cu ciorpacul, de scotea câte un lin ori câte o caracudă aurie.

Căuta să-l ia şi pe Costea de ajutor, mai mult pentru a lui învăţătură şi atunci îi desluşea tainele vieţuitoarelor din baltă.

— Vezi, fiule, peştele, ca şi omul, după fel îşi are năravul. Bunăoară, roşioara adulmecă mai cu plăcere nada cu pâine şi se prinde la cârlig, iar dacă pui în vârful undiţei o râmă, ai noroc să prinzi un crăpcean. Ştiuca o momeşti cu o albişoară argintie, pe care lighioana hrăpăreaţă o înghite dintr-o îmbucătură, iar păstrăvului albăstrui, stropit cu mărgean, mai mult îi plac musculiţele, după care se aruncă afară să le prindă. Dar păstrăvul nu l-ai văzut, fătul meu, vieţuieşte numai în apele iuţi ale muntelui şi tu nu ştii…

— Uneori în limpezimea dimineţii, se-ntâmplă să zăresc munţii. Înalţi să fie? Mai decât turnul mânăstirii?

— Nici gândeşti s-ajungi în culmea lor tot urcând din zori până-nămiezi.

Nici cuviosul Ieronim nu se lăsa mai prejos. De dimineaţă, nevăzut de nimeni, îl trăgea pe Costea mai într-o parte, să-i arate meşteşugul războiului, felul cum să mânuiască sabia, cum să ţină pavăza, să nu-l izbească duşmanul. Îi arăta cum să întindă arcul, cum să chitească săgeata; când băiatul, din întâmplare, nu nimerea ţinta, măcar că ar fi fost măruntă cât vrabia, îl dojenea. Îi plăcea cuviosului să povestească fapte din

trecut, isprăvi când se luptase cu câte cinci duşmani deodată şi îi răpusese pe toţi.

Băiatul sta privindu-l cu ochi mari, nu se sătura s-asculte poveşti de război.

Aşijderea preacuviosul stareţ, seara, la lumina opaiţului, îl chema şi-l dăscălea, căutând să-i toarne în minte cât mai multe; dar mai cu seamă se-ncerca să-i moaie sufletul cu credinţa cea curată. Îi destăinuia obârşia lumii, îi desluşea tainele firii, îi vorbea de Dumnezeu şi de faptele măreţe ale sfinţilor. Şi, ca să-l lumineze pe deplin, îl învăţa să deosebească slovele, buchisind în ceasloavele scrise pe piele de capră, aduse tocmai din împărăţia Romeilor… Învăţase Costea slova romlenească, de putea citi şi pe mormântul crijacului.

Călugării, de dragul lui, îl învăţau toate ce le ştiau, să-l facă om împlinit. Şi Timotei îi da sfaturi cum să stăpânească bine calul, cum să strângă pulpa, atât cât se pricepea. Dar Costea dibăcise mai bine decât călugărul sufletul calului. Tot Timotei îl învăţase să crească un pui de şoim, să-l aibă mai târziu de vânătoare.

Acum Costea, singur folosea vârşele şi coteţele moştenite de la Snagu. Se dovedea a fi îndemânatec la prinsul peştelui: aflase locurile mai priincioase, ochiurile de apă unde mişună lighioanele bălţii şi nici chiar cuviosul Simion nu era mai înţelept la aşezarea cârligelor pe un rând, de-a lungul malului.

Dar dacă aflase tainele bălţii, cunoştea şi obiceiul jivinelor pădurii: ştia să dibuiască ascunzişul orătăniilor cu aripi şi orice freamăt al trestiei, al tufişului şi al poienilor avea înţeles.

Cu toate că se deşirase la trup, n-avea puterea unui bărbat, dar cu mintea dovedea acolo unde alţii dădeau

greş. Veneau flăcăi din satele vecine, din Turbaţi sau din Gruiu şi se luau la întrecere, dar el, iute de picior, îndemânatec şi ager la minte, îi stăpânea pe toţi. Ascultau de el: Grigore, feciorul olarului, Pârvu roşcovanul, Cherţoi lunganul şi Ion al lui Târcă, cel ce fusese turbat şi scăpat de vraci. Cu toţii, de se ivea o pricină, treceau de partea lui şi, de se întâmpla să fie unul la nevoie, săreau ceilalţi într-ajutor.

Costea era meşter să facă şi scule din toate cele ce se găseau, fie chiar şi din rămăşiţe lepădate, ce nu mai erau bune de nimic; le folosea pentru ce nici nu gândeşti: cârlige făcea din oase de peşte, sau din furcitura lemnului de corn; luntrea o înnoise de istov împănând-o cu papură, să nu mai prindă apă şi tot de la Simion Dascălul dibuise meşteşugul răchitei, să împletească coşuri, de le ducea să facă schimb în sat.

În sufletul lui, tare ar fi vrut stareţul Antiohie să-l facă monah, să-l aibă ucenic la Mânăstire, dar socotea că nu era îndeajuns de vârstnic şi ar fi însemnat să rămână Neaga fără sprijin. Nădăjduia că timpul nu e pierdut. Câţi nu veneau la sânul bisericii când li se cărunţea părul. Se minuna stareţul de băiat, cum le prinde pe toate, numai dintr-o vorbă.

Odată, lăsându-l pe Costea la frecatul prafurilor pentru vopsele, când se înapoie îl găsi încercându-se să zugrăvească chip de sfânt. Făcuse chipul Maicii Domnului. Izbutise chiar de-a binelea, numai că preacuviosului îi păru să fie o faţă cunoscută, avea o asemănare pământească şi, când îl întrebă, flăcăul, se roşi şi nu răspunse.

Peste toate îi plăceau lui Costea sculele de război, săbiile, săgeţile, buzduganele şi suliţele. De mult îşi făcuse arc cu care se încerca la vânătoare. Întocmise săgeţi măiestrite, codate cu pene, să ajungă fără greş

la ţintă. În lipsă de vârf de criţă, le punea ţeapă din os de peşte. Nici sabie şi nici pumnal n-avea, dar şi le cioplise din lemn, după asemănare, cu tăiş întărit în foc.

Ziua umbla numai afară, fie iarnă fie vară. Deşi Neaga tot îl mai dojenea, fără de vrere îl privea ca stăpân, îi da ascultare, fiind singura minte de bărbat; frate-său mai mic, Caplea, dovedindu-se a fi împiedecat în faptele lui, numai bun să se ţie după vaci şi după oi.

De la o vreme, prin vrednicia lui, Costea îndreptase multe lipsuri. Celarul era plin de peşte afumat; în pod, calupurile de sare, luate pe schimb, stăteau grămadă. Pe bătătură mişunau orătăniile, iar mai încolo, în brazdă, îngrijea Neaga de tot felul de plante folositoare, bob, linte, rădăcini şi cânepă de fuior.

Pe înserate, Costea se ducea cu luntrea să aşeze coşurile, iar când se lumina de zi, le lua la rând, le cerceta, trăgea cârligele, la nevoie împrospăta momelele şi scotea peștele din vârşe. Îl alegea pe feluri, pe mărimi, cel de păstrat la afumat, celălalt plevuşcă, baboiaşi, pentru hrana zilnică; în sfârşit, fruntea o ducea în sat la Turbaţi, la cneazul Marin Hârtop sau dincoace, în susul apei, la rateşul lui Tâncabă. Apuca să ducă şi vânat, după cum se nimerea, mai mult pe schimb de sare. Când îi era îngăduit, lua şi bănuţi, pe care-i punea deoparte, în nădejdea să poată cândva dobândi criţă, să i-o bată făurarul din Târgşor, de s-ar pricepe să-i facă paloş cu două tăişuri, ca cele ale crijacilor.

Dacă ziua gândul îi era mai mult la scule de război, noaptea adesea visa la chip de fată. Tot mergând la rateşul lui Tâncabă, o vedea pe Maria, cu care mai făcea câte o glumă, mai schimba câte o vorbă;

povesteau din ale lor, întâmplări mărunte. El îi mărturisi păsul, dorinţa lui de a avea o spadă adevărată, cu două tăişuri. Maria sta să-l asculte cu luare-aminte. De atunci, când se întâmpla să treacă pe la rateş vreun crijac, înapoindu-se din părţile Sfântului Mormânt, ea privea cu tot dinadinsul la paloşul lui, mai mult decât era firesc. Ce n-ar fi dat să i-l poată da lui Costea! Bucuroasă era când el îi aducea carte cu slove, de-o învăţa să buchisească. Ar fi rămas toată ziua împreună să vorbească, să se sfătuiască, dar deodată din casă se auzea glasul lui Tâncabă şi Costea repede se depărta cu luntrea.

De când fugise Sofica împreună cu măscăriciul, Maria nevoită era să vază de toate ale rateşului. Treabă era multă. Aproape că nu dovedea, chiar de o ajuta tată-său.

Când veneau oaspeţi, el mai mult sta s-o păzească, tot cu teamă să nu o piardă şi pe aceasta. Sofica, arătoasă, fusese mai de folos. Pe vremuri, mai îndelung rămâneau oaspeţii să bea câte o stacană, privind la fata care se învârtea în jurul lor. Maria nu ştia să le îndruge snoave, să le dea cu cotul. La trup era mai şuie, mai neîmplinită şi ochii ei viorii, ca de copil, nu aveau dibăcia să asmuţă pe călător la băutură. În urmă, ca s-o scutească, Tâncabă luase o slugă, un bătrân, îi zicea Pintea. În afară de treburile rateşului, mai făcea şi pe plutaşul, trecea călătorii peste apă. Priceput era la cuhnă. Ca el nimeni nu ştia să coacă vânatul, să-l stropească cu must de dude. Era meşter să facă crap umplut. Departe mersele faima lui Tâncabă pentru mâncăruri gustoase, vin şi bună găzduire. Îşi aminteau unii de Sofica şi nădejdea s-o vază îi aducea în aceste părţi mai des decât le-ar fi fost nevoia.

În vreme ce stăpânul ţinea oaspeţii cu vorba, îmbiindu-i la băutură, Maria purta grija celor de afară, culegea roadele grădinii, aducea apă, scotea vinul. Adesea nimerea să spele rufe la baltă, tocmai în vremea când venea Costea cu peştele prins peste noapte. El rămânea locului, sta s-o privească îndelung cum freca pânza cu lut din cel gras şi bătea cu maiul până se clătea rufa şi se limpezea. Ea, uneori, se oprea din lucru, rămânea cu mâna în apă şi asculta la vorba lui sau îi povestea din cele auzite de la călătorii veniţi să se ospăteze la rateş. Când sfârşea de spălat, el o ajuta să ghilească pânza, întinzând-o în poiană la soare.

Tâncabă, zgârcit din fire, cerca să mai înşele la cântar, dar Costea, ca să-i câştige bunăvoinţa, nu lua în seamă. Gândea bătrânul cu părere de rău la vremea ce va veni, când băiatul, copt la minte, nu se va mai lăsa păcălit. Altcum Costea îşi găsea socoteala. Fata, plină de ruşine pentru fapta tătânului ei, ca să-l despăgubească, îi surâdea mai cu blândeţe şi fără ştirea lui Tâncabă, peste învoială, îi mai da puţină unsoare sau câte un dărab micuţ de sare. Dar nu de unsoare se bucura flăcăul, ci de vorba mai dulce ce i-o spunea Maria.

Veniseră şi căldurile lui Cuptor. Ades, în amurg, Maria se ducea să se scalde în apa încropită de dogoarea zilei. Ascunsă dindărătul sălciilor, să n-o vadă nimeni, îşi scotea cămaşa şi apoi intra în baltă. Apa era mai rece în adânc şi o cuprindea uneori un fior plăcut; la margini, dând buruienile se prindeau de picioare, se speria, părându-i că o mână străină, mâna adâncului, vrea să o tragă afund. Ca să se îmbăieze, alegea loc limpede, fără păpuriş. Uneori căta în oglinda apei, îşi vedea trupul, dar ruşinată de goliciunea ei, repede îşi

întorcea privirea.

Într-o seară, Costea pornise să-şi pună vârşele în susul apei; avea în gând să se ducă în urmă la rateş, s-o vază pe Maria. Luntrea aluneca uşor, fără zgomot. Raţe se abăteau printre trestii, zburând cu gâturile lungite, cenuşii pe fundul roşcat al cerului. Flăcăul cerceta de-amănuntul locul, să-şi poată aşeza capcanele. Auzind foşnet neobişnuit, ridică ochii şi desluşi în umbra serii, un trup de fată.

Maria, ieşind din apă, fugea, sub acoperământul copacilor.

Rămase năuc. De-abia o zărise din spate, dar lumina trandafirie a trupului, desprinzându-se pe frunzişul întunecat al pădurii, îi rămase în minte.

A doua zi nu îndrăzni să vină la rateşul lui Tâncabă, iar când în sfârşit se hotărî, Maria, în loc să coboare, rămase sus în camera ei, fără să vină să primească peştele. Când Tâncabă o chemă, sosi cu obrajii rumeni şi vorba îi era nedesluşită. Bătrânul, neluând seamă, începu să măsoare peştele la cântar. Lui Costea îi păru şi mai frumoasă, dar de-abia îndrăznea să se uite pe furiş.

De atunci, adesea visa la vedenia ce o avusese. Privind-o în ascuns, mai cu dinadinsul, urmărea trupul mlădios, sânul mic şi rotund ce se desluşea sub cămaşă. Îl frământau dorinţi neînţelese, îi venea s-o cuprindă în braţe, să-i mângâie obrazul, s-o sărute.

Ca să-i poată vorbi mai în voie, născoci să facă un mic heleşteu închis cu nuiele, în care intra apa bălţii; în el puneau peştele. Departe de ochii lui Tâncabă, aveau prilej să stea singuri. Şi bătrânul se mulţumise cu noua orânduială, care îi îngăduia să aibă oricând marfă proaspătă pentru călători. Maria îl însoţea pe Costea la heleşteu şi rămâneau îndelung să socotească pe răboj

bucăţile aduse. Lungeau vorba, trecând mână de la mână peştele lunecos, li se încurcau degetele şi el îi prindea braţul, ţinându-l mai mult decât se cădea. Lighioanele solzite dintr-o zvâcnitură le scăpau jos în apă, dar lui nu-i păsa, nu se mai uita la ele, privea în ochii ei, fără să ştie ce să-i spună. Ea se roşea, trăgea mâna înapoi, coborând pleoapele.

— A scăpat un crap, ai să-l pierzi, lasă-mă să-l prind…

— Îţi dau altul, numai stai… mai stai…

Şi ea rămânea. Deodată glasul lui Tâncabă se auzea dinspre casă, chemându-şi fata.

— Mărio… Mărio… grăbeşte… adu-mi trei bibani din cei frumoşi… Să fie pe placul târgoveţilor…

Zăpăcită, fata se ridica, lua peştele şi da fuga, fără să mai socotească. Încresta pe răboj după cum se nimerea.

Alteori Costea aducea vânat, păsări prinse cu laţul sau câte o căprioară străpunsă de săgeată. După rânduială, da mai întâi partea mănăstirii, iar din ce prisosea ducea la rateş. Prea puţin oprea pentru casă, numai câte o ciozvârte sau o pasăre măruntă, s-o îmbuneze pe mumă-sa.

Mândră era Neaga de vrednicia băiatului. Totuşi, se mira cum odinioară, când trăia Snagu, nu fusese de niciun ajutor, era numai cu gândul la joacă: să-şi cioplească săbii de lemn, să potrivească arcuri. Acum nevoia îl învăţase să agonisească hrană pentru el şi pentru casă.

Dar de una se mâhnea femeia. Îl vedea irosindu-și tinereţea, învăţând meşteşugul războiului. Ades auzise pe cuviosul Ieronim depănând amintiri din tinereţe, când lupta în oastea craiului Ioniţă Caloianul[7] de la Târnova. Povestirile cu paloşe şi moarte nu-i plăceau

Neagăi. Îl mai văzuse pe cuviosul stând dimpotrivă băiatului, sărind amândoi ca cocoşii şi dând cu paloşele de lemn, de se loveau chiar de adevărat, când se nemerea să nu fie scutul cel de piele la loc potrivit, ca să-i apere. Jocuri! Dar mai târziu?... O să prindă rădăcină în sufletul lui. Parcă monahul alte treburi nu avea decât să-i arate cum să izbească, cum să se apere şi-l auzea strigând: „Punge... punge... nu te codi... fă-te că dai sus la cap, apoi loveşte cu vârful în pântece, pe sub apărarea scutului... Ai înţeles? Încă o dată... Ameninţă sus şi împunge jos...”

Gândea femeia că nu era meşteşug pentru om de rând, dar va fi voia lui Dumnezeu. Altcum era mulţumită de toate ce le învăţa băiatul la mânăstire şi s-ar fi împăcat, dacă nu i-ar fi lipsit prea mult de acasă. Când la pescuit, când la vânat, când la călărie, când cu şoimul, când la învăţătură de slovă, era tot plecat şi mai că nu-l vedea. Nici Caplea nu sta pe acasă, tot după oi, doinind din fluier. Cu mioarele se împăca şi de n-ar fi fost să vină după mâncare, Neaga nici pe acesta nu l-ar mai fi văzut.

XI. IELELE

Înflorise teiul. Mireasma dulce se răspândea departe, sub codru, până peste baltă. Prin raze de soare treceau albine, scântei aprinse, încărcate cu praf galben de floare. Lăstunii săgetau văzduhul, se lăsau cu toată iuţeală până jos, atingeau uşor faţa apei să prindă o gâză şi se înălţau iarăşi bătând grăbit din aripi. La marginea pădurii, măceşii îşi desfăceau bobocii şi mărăcinii, cu flori mărunte, albe, răspândind mirosul puţin amărui.

Ţinând arcul în mână şi cu tolba plină, Costea în ciobacă trecu apa cu gând să s-afunde în pădure, să găsească vreo lighioană potrivită pentru săgeţile lui. În Ostrov nu mai afla decât soboli, cârtiţe şi popândăi. În astă-seară poate va avea noroc să doboare vreo căprioară. Ades le văzuse cum în amurg veneau să se adape la iazul din Poiana Izvoarelor, unde era apa mai limpede. Sfioase, se apropiau, stăteau o clipă să privească în jur cu ochii lor mari, bulbucaţi, sub gene lungi şi după ce căpătau încredere, îşi îndoiau gâtul, depărtându-şi picioarele din faţă, să ajungă mai uşor cu botul la apă.

Părăsi şleaul ce ducea spre Turbaţi şi urmă firul unui şipot izvorât din Poiana Izvoarelor. Şuşotind, se strecura pârâiaşul printre buturugile sălciilor şi ale gorunilor. Lui Costea îi plăcea să prindă raci în scorburile mâlului. Îl învăţase cuviosul Simion cum să cerceteze cu mână uşoară pe sub buturugile care se afundau în apă. Şi acum îl mai durea degetul de prinsoarea unui clonţar.

De astă dată n-avea gând decât la căprioare, la cocoşi de pădure, la iepuri.

Când ajunse în Poiana Izvoarelor, uimit rămase locului să privească la iazul din mijloc. Parcă niciodată nu-l văzuse, nu-i luase seama. Fânul crescuse mult, presărat cu fel de fel de flori, albe, roşii, albastre. Îi era mai mare mila să calce peste ele. Numai la margini, sub copaci, iarba rămăsese măruntă; pe rădăcini, pe trunchiuri, de atâta umezeală, crescuse muşchiul ca o dimie verde, din cele bătute, îmbrăcând coaja scorojită. Mirosea a lemn putred, a flori, a umezeală.

Iazul sta oglindă nemişcată, înconjurat de stânjenei de baltă, iar peste apă pluteau nuferii albi cu miezul lor galben. În tăcerea desăvârșită, părea că eleşteul e fermecat. Uită de arc, de săgeţi, de vânat. Se aşează jos să privească florile, ierburile, copacii, cerul, care acum, pe înserate, îşi oglindea culorile schimbătoare.

În mersul lui, soarele se lăsa dincolo de copaci. Umbrele se lungiră, se făcură mai negre şi sus se aprinseră norişori răzleţi. Pe Costea îl cuprinse aleanul, îşi scoase fluierul de la brâu şi începu să cânte viers dulce, ca pentru inimă de flăcău, aşa cum îl învăţase Bahnă al păcurariului, cel ce păzea oile mânăstirii. Baciul era meşter mare. Îi făcuse fluier din lemn de păr, cu şase găuri, legat cu brăţări de aramă şi încrestate subţire, de era mai mare mândreţe. Avea sunet limpede ca de privighetoare. Tot cântând, îl ajunse un dor, de n-ar fi ştiut să spună ce şi cum. Îi trecură prin minte fel de fel de chipuri, chipuri da fete: al Mariei, al surorii sale, Sofica, al Stancăi şi al Anghelicăi, cea care venea pe la mânăstire s-aducă lapte şi caş dulce. Şi tot gândindu-se la ele, la ochii, la gura lor, i se muiară stâlpii inimii. Aşează fluierul jos, alături de arc, se întinse şi îşi puse braţul căpătâi.

Soarele înroşi cerul şi se afundă în cea parte a pământului. Începură să se aprindă stelele. Răsări şi

luna, o lună plină, rotundă, răspândind lumina ei fără căldură. Iazul strălucea printre buruieni şi pe frunze, bobiţele de rouă străluceau ca nestemate. Nuferii se aprindeau albi, răspândind în jurul lor lumină nefirească. În tufişurile înflorite se desprindeau trandafirii pe întunericul pădurii.

Deodată lui Costea i se păru că aude zvon, sunet duios de glasuri cum nu mai auzise cândva, doar poate în Biserică atunci când ţineau isonul femeile. Glasurile păreau să iasă din mijlocul iazului. Şi văzu în lumina nuferilor chipuri, spiriduşi, aşa cum povestea Neaga, mama lui. Îngeri să fie? Fiinţe luminoase începură să joace, când pe o floare, când pe alta, lunecând pe faţa apelor. Boiul lor mărunt se desluşi mai aproape, mai limpede, glasurile erau blânde, vorbele dulci. Cântau numai pentru el, ca şi când ar fi vrut să-l alinte. Luminile ieşite din nuferi se măriră. Prindeau chip... erau Ielele, Frumoasele, cu părul despletit, cu văluri lungi până la gleznă, asemenea celor ce atârnau de trupul Salomiei dănţuind în faţa lui Irod, Salomia cea zugrăvită de Antiohie pe peretele bisericii. Şi frumoasele jucau cântând, unduind din braţe, alunecând pe apă, urmărite de o rază albă de lună. Ajunsă până la florile de la margine, ţinându-se de mână, sărind uşor unele după altele, strecurându-se între ierburi. Erau aproape, li se deosebea chipul: unele erau bălane, cu părul de aur, altele aveau cosiţele negre ca noaptea. Feţele lor îi aminteau pe cele cunoscute. Le putea da nume. Cea dintâi semăna cu Sofica, una cu Maria şi alta cu Anghelica lui Angheloaia... Toate păreau frumoase, înalte, mai bine înveşmântate decât oricare din cele ce le ştia. Numai aceea care avea semănare cu chipul Salomiei era mai frumoasă decât în zugrăveală. Ea le stăpânea pe toate,

le ducea într-o parte, apoi, le trimitea în alta şi când încetau să cânte, singur glasul ei se auzea. Săltau, alergau ținându-se unele de altele ca mărgelele unui şirag. Se desprindeau, se împerecheau două câte două jucând, se despărţeau; se uneau iarăşi şi se făceau nevăzute, ca să iasă la lumină mai departe, înapoia unui copac. Acum Salomia se apropie de el şi desfăşurându-şi vălul sau înnodându-l cu mişcări dibace, când molatice, când mai iuţi, săltând uşor pe vârful piciorului, părea un fulg luat de o adiere. Se apropia de ar fi putut s-o cuprindă. Şi deodată desfăcându-şi vălul, îşi arătă frumuseţea sânilor albi, albi ca nuferii cu miez roşcat. Vălul iar se răsucea, se desfăşura cu totul, lăsând-o goală, cum sunt chipurile femeilor de la judecata din urmă, zugrăvite în pridvorul bisericii. Şi mâinile Salomiei îl îmbiau să vină, să se scoale pe jos, să joace cu Ielele, să intre în horă. Privea la trupurile lor uşoare, subţiri, nespus de frumoase, care se ghiceau sub învelişul unduitor. Salomia se depărta o clipă şi îndată se apropia şi mai tare, aplecându-şi faţa de părea gata să-l sărute. Atunci el luă seama la gura ei surâzătoare, la buzele ca două cireşi despicate ce aşteaptă să fie culese.

Se cutremură, un nod i se puse în gât: mai repede îi bătea inima şi cuprins de dorinţa să le îmbrăţişeze, să le mângâie, întinse mâna s-o apuce pe Salomia. Dintr-o mişcare iute a şoldului se trasă într-o parte. Costea iar întinse braţul, dar şi de astă dată îi scăpă. Ea, ca să-l amăgească, venea din ce în ce mai aproape, gata să-l sărute. Dar ca o nălucă când încerca să o cuprindă i se strecura pe alături. În locul cântecelor, auzea râsetele fetelor ca stropi căzând dintr-o fântână. Fugeau toate, mânate de stăpâna lor dintr-o parte, în alta. Salomia îşi desfăşura vălul în mişcări îmbietoare, ca să-l adune

apoi mai strâns în jurul trupului, de părea mai străveziu, în lumina albăstruie a lunii. Şi gura ei îl atingea în treacăt, peste ochi ca o aripă de fluture, iar când era gata să i se aşeze pe buze, să-l sărute, Costea simţi numai o mireasmă de zmeură, ba, de fragă.

Înnebunit de răscolirea ce-i frământa, fără să-i poată tălmăci rostul, înciudat să nu le poată prinde, începu să alerge în urma lor. Dar Ielele, Frumoasele, cântând, râzând, fugeau se ascundeau pe după un copac, treceau peste apă, îi dădeau târcoale, îl înconjurau şi ţinându-se de mână, se învârteau repede, din ce în ce mai repede, de ameţea.

Hora se strângea aproape, din ce în ce mai aproape, dar cînd voia să le apuce, inelul horii se desfăcea, desfăşurându-se într-un şir, care aluneca sau sălta printre ierburi, printre flori, peste apă.

Pierzându-şi cumpătul, asmuţit de jocul lor, alerga cu mâinile întinse, aşa cum fugise odinioară după fluturi, dar acum erau trupuri mari cu trupuri de fete, aveau înfăţişarea Soficăi, a Mariei, a Anghelicăi; zadarnic încerca să le prindă. Ar fi vrut să le strângă la piept, să le ţină în braţe. Fugeau Frumoasele, se strecurau prin iarbă dinapoia măceşului, alunecau pe faţa apei, oprindu-se pe miezul florilor. Salomia începea să joace în timp ce Ielele nemişcate, o priveau, ţinând isonul cu glasurile lor. Acolo pe nuferi se credeau la adăpost.

Urmărindu-le, Costea intră în apa iazului, dar tocmai când gata era să ajungă, s-o cuprindă pe Salomia, simţi cum o putere îl trage înapoi îl trage de picior, îl ţintuieşte locului. Părea că mii de braţe se încolăcesc şi-l trag la fund. Iar Salomia, cu gura ei de cireaşă, râdea. I se vedeau dinţii albi strălucind. Toate vălurile

căzură şi se arătă goală, cu luciri de fildeş.

Dar deodată pieliţa ei se făcu verzuie şi într-o clipită picioarele ei se prefăcură în cozi solzite; părul undui verde ca brădetul broaştei; numai sânii rămaseră nuferi albi puţin trandafirii. Salomia se aruncă în apă să-i scape şi dând din cozi, îl stropi pe faţă.

Costea se deşteptă. Peste ochi, peste frunte cădeau picuri de rouă.

---

[1] Romanul de faţă – inedit – a fost elaborat între anii 1955-1958. Textul se reproduce după o dactilogramă revăzută şi corectată de autor, dactilogramă păstrată în arhiva familiei. Ediţia a fost îngrijită în redacţie de Constantin Mohanu.

[2] *Crijac* – numele dat de populaţia autohtonă oştenilor din ordinul Cavalerilor Teutoni (n.a.).

[3] Veche denumire a Ţării Bîrsei (n.a.).

[4] Veche denumire dată fierului, folosită şi pentru oţel (n.a.).

[5] Parte a coifului ce apără ceafa (n a.).

[6] Bronz (n.a.).

[7] Ioan Asan al II-lea (n.a.).

XII. ŞOIMUL

Către seară, după ce sfârşea treaba la mânăstire, Costea dornic de limpezimea unor ochi viorii, a unui glas de fată, se urca în luntrea lui uşoară şi vâslea spre rateş. În drum se oprea pe la locurile unde în ajun îşi aşezase vârşele şi chiar de nu prindea decât peşte mărunt, vâslea mai departe, să spuie că de astădată nu aducea marfă de frunte. N-avea alt gând decât s-o vadă pe Maria.

De la o vreme, sub imboldul soarelui călduţ, mai des se îndeletnicea cu mânuitul arcului şi cu stăpânitul calului. Vlagă nouă i se urca în vine. Şi la oameni, ca şi la copaci, primăvara da puteri noi.

Deşi trecuse anul, se întâmpla să mai viseze la Salomia jucându-se cu vălurile în Poiana Izvoarelor, la fuga Ielelor; totuşi chipul Mariei îl urmărea mai mult, chiar şi trupul Salomiei avea uneori înfăţişarea fetei.

În zilele când o săruta pe Anghelica, codana ce venea cu lapte la mânăstire, se întâmpla s-o viseze şi pe ea, măcar că n-o iubea. Era sprinţară, cu ochi căprii, dar nu avea obrazul atât de fraged ca al fetii de la rateş. Şireată şi zglobie, îl tot îmbia s-o însoţească prin pădure până în sat, dar el, cu gândul la Maria, nu se lăsa amăgit şi îşi vedea de treburi. Nu-şi da seama cum, dar de câte ori o săruta pe Anghelica, se dojenea; îi venea să-i ceară iertare Mariei. Atunci mai tare îl cuprindea dorinţa s-o ia în braţe, s-o ridice de subţiori, s-o strângă la piept până ar face-o tot una cu trupul lui. Ades, hotărât, îşi închipuia felul cum o va săruta, cum o va cuprinde, dar îndată ce se aflau laolaltă, nu mai îndrăznea şi deşarte rămâneau visurile.

Când sta alături, copleşit de dorinţi, inima bătându-i

în piept i se părea că i se zvârcoleşte ca peştele pe uscat. Scrâşnea din dinţi, strângea pumnii, răsufla din greu, îşi trăgea tuleiul de peste buză gata să-l smulgă. Maria se uita la el cu ochi întrebători, neînţelegând pricina şi nedumerită îşi îndrepta privirea în altă parte. Alteori râdea, uitându-se drept în ochii lui, de se zăpăcea flăcăul.

În astă-primăvară toate păreau mai frumoase, apele mai limpezi, frunzele mai verzi.

Când îşi aducea vânatul şi se nimerea să nu fie Tâncabă la rateş, o poftea în ciobaca lui, să-i arate cum vânează şoimul.

De se aflau oaspeţi la rateş, nu era chip. Altcum, rămânea Pintea picotind în colţul de lângă vatră şi fata, fără grijă, îl putea însoţi.

Într-o după-amiază luminoasă Costea zise:

— Vino, Mario, am adus şoimul, mişună peştele în baltă.

— Tata e plecat la târg, se întoarce peste două zile şi oaspeţi nu sunt acum... dar m-aduci înapoi degrabă...

Şi fata râzând se urcă binişor în ciobaca pe care o proptea băiatul să nu se răstoarne.

— Ai să vezi Mario, cum pescuieşte şoimul... s-o ridica şi luna, îţi place luna?

— Cum să nu-mi placă, stau uneori târziu să mă uit la ea... Departe să fie?

— Zice stareţul, care toate le ştie, că măcar de pare aproape pân’ la ea e cale lungă...

O vreme se uită Maria la şoimul din cuşca de nuiele, dar teamă îi era să pună mâna pe el, prea avea ciocul încovoiat şi ochii aprigi.

Luntrea aluneca uşor. Venise Costea cu ciobaca cea îngustă, cu piscul ascuţit ca buza securii şi îi unsese

pântecele să spintece apa fără împotrivire. Aşezată dinapoi, Maria privea la toate, îi râdeau ochii. Se uita la flăcău şi îi plăcea să-i vadă mişcările iuţi, mlădioase, înfigând lopata când într-o parte, când într-alta şi îndreptând luntrea după voia lui. Era chipeş, în cămaşa albă cu râuleţ de lânică neagră, cu brâul roş petrecut peste iţarii de dimie.

Costea vâslea cu putere, până i se păru Mariei că zboară luntrea. Se pornise vânt; flăcăul prinse un petec de pânză de o prăjină, de-l împingea mai repede. Vâslea Costea, sufla vântul, fugea luntrea de era minune. Maria, temătoare de atâta iuţeală, de clocoticiul apei spintecate, se prinse cu mâinile de margini şi privi în ochii flăcăului, să capete încredere. Când ajunseră la furcitura apelor, se opri Costea din vâslit, trase şi pânza jos, scoase şoimul din colivia lui şi dezmierdându-l, fluierându-i uşor, mângâindu-l cu vorbe blânde, îl aşează pe umăr. Îşi puse mânuşa de piele groasă, să nu-l rănească cu ghearele. Îndată pasărea răpitoare se urcă pe mână şi în semn de nerăbdare începu să ciugulească cureluşa legată de picior. O învăţase Costea să pescuiască. Primăvara, când se bate peştele la faţa apelor, era vremea potrivită.

Costea îşi ridică mâna peste cap, desprinse cureluşa şi fluierând în anumit fel, îi dete drumul. Şoimul întinzându-şi aripile, îşi luă zborul, se înălţă, punând stăpânire pe văzduh. Când ajunse sus, dădu roată de mai multe ori să cerceteze în adâncul apelor, desluşit fiecare lighioană. Îşi alese prada şi când îi veni bine, se repezi din înălţimi, adunându-se ghem. Căzu ca o piatră până aproape de apă. Când, desfăcându-şi larg aripile, îşi înfipse ghearele în spinarea lighioanei solzite. Izbind aerul, vâslind din greu, porni pieziş, tot

ridicându-se, până ajunse peste luntre şi acolo, lăsându-se binişor cu aripile întinse, bătu pe loc să-şi încetineze zborul şi dădu drumul peştelui, care, fără greş, pică în fundul luntrei. Adusese un crap bătrân, cu solzi mari, verzi, pe spinare.

Şoimul se avântă iarăşi în albastrul cerului şi rămase sus, tot rotindu-se. Poate era ceasul nepotrivit, prea târziu şi peştele nu mai venea să zburde pe faţa apelor. Totuşi, iar se avântă săgeată, vâjâind prin aer; izbi apa de săriră stropii până departe. De astă dată, când îşi reluă zborul, nimic n-avea în gheare.

— A dat greş, zise Maria.

— S-a ascuns peştele prea adânc. Nu-l poate ajunge.

Şoimul mai încercă. De astă dată aduse o ştiucă lungă, ce sta să înghită o albişoară.

Maria privi la şoim, sus, apoi la Costea. Amândoi erau frumoşi, asemănători. Aveau aceeaşi dragoste pentru vânat şi nasul coroiat al tânărului amintea de ciocul încovoiat al păsării.

— Mult îţi place să vânezi... Tu milă n-ai de jivinele pe care le omori? Şi ele sunt fiinţe şi ele simt durerea...

— Şi ele, cum zici, Mario, şi ele sunt fiinţe ale Domnului care ni le-a dat să ne hrănim. De altfel, zice părintele Timotei, soarta tuturor vieţuitoarelor e să moară.

— Dar nu să fie mâncate.

— Fiecare după cum i-a fost hărăzit... trupurile noastre nu le sfredelesc viermii în pământ? Şi fiarele se mănâncă unele pe altele... Priveşte numai cum fuge lăstunul după albina cea încărcată cu miere – vezi peştişorul din apă a sărit să prindă o muscă... Mario, vezi sus... A dibuit şoimul pradă nouă... se roteşte din ce în ce mai strâns... chiteşte vânatul... uite-l cum

pică... dacă vânatul e prea mare şi nu-l poate lua în gheare, îi zdrobeşte capul sau, de nu, îl orbeşte cu ciocul şi-apoi, zburând deasupra, mă cheamă să-mi arate locul.

— Cum de-ai izbutit să-l îmblânzeşti şi să ştie atâtea?

— Pe mine m-a învăţat cuviosul Timotei. Multe ştie bătrânul, dar nu le mai poate face. Pe şoim l-am luat de pui şi-l hrănesc cu mâna mea. N-are voie să mănânce decât ce-i dau eu... Priveşte, Mario, priveşte cum bate din aripi, stând locului să-mi arate încotro s-o iau.

Costea, fără a mai adăsta, îşi îndreptă luntrea spre mal.

— Vino, Mario, vino şi tu, să vedem isprava şoimului.

— Mai bine te aştept aici. Ce să văd? Numai nu zăbovi.

— Vino, singur nu mă duc, hai vino.

Şi luând-o de mână, mai cu voie, mai fără voie, o trase alergând prin pădure, până la o poieniţă, peste care se rotea şoimul, ţipându-şi chemarea.

Când ajunseră, la început nu desluşiră nimic, doar dintr-o parte văzură cum se mişcă ierburile şi ascultând, auziră un şuierat. Costea dete drumul Mariei şi cu ciomagul în mână fugi într-acolo. O lighioană lungă, un şarpe, se-zvârcolea fără un ochi. Îl ciocănise şoimul. Era un şarpe din cei de apă, verde, dungat cu negru pe spinare şi atât de mare, că nu-l putuse ridica şoimul. Socoti Costea să aibă de la coadă la cap mai bine de cinci coţi[8].

Voinicul făcu semn Mariei, care venea din urmă. Apoi, cuprinzându-i umerii, rămaseră să privească.

Şarpele se zvârcolea, se zbătea, dând lovituri din

[8] 1 cot – 0,33 m (n.a.)

coadă, făcând să răsune pământul ca la bătaia îmblăciului.

Tocmai atunci mişcă ceva pe sub frunzare. Un arici se arătă, mergând binişor, adulmecând cu nasul lui de purcel, ieşit de sub acoperământul ghimpilor. Se opri. Rămase locului privind la zvârcolirile şarpelui. Ochii lui mici şi negri se uitau la lighioană fără frică. Şarpele stupi, ca şi când ar fi vrut să îndepărteze un duşman şi o vreme rămase nemişcat; zărise pe semne mogâldeaţa ţepoasă. Ariciul, cât ai clipi, se avântă spre capul lighioanei, s-o prindă de ceafă, dar nu izbuti să-şi înfigă dinţii la locul potrivit. Şarpele răsucindu-se, izbind cu coada, se dezbără de prinsoare şi zvârli duşmanul tocmai departe. În solzii lui rămăseseră înfipţi câţiva ţepi şi o rană pe spinare sângera. Deşi vătămat, se îndârji. Şi el simţise cum brăzdase cu colţii lui pielea fragedă de pe pântecele purceluşului ţepos. Se adună colac, privindu-l, gata să se destindă. De mânie coada îi zvâcnea şi capul ridicat se clătina când într-o parte, când într-alta, repezindu-şi limba furcită, cu un fel de şuierat ascuţit. Ariciul, pe jumătate ascuns în găoacea lui de ghimpi, îl privea de sub încreţiturile frunţii.

Deodată, lighioana sclipitoare se avântă, lungă, asemenea unei spade, dar ariciul, cu ochii lui cei mici, presimţise mişcarea, nu se lăsase amorţit de privirea adormitoare a şarpelui, care nu mai avea decât un singur ochi. Trupul ariciului se zgârci, se făcu ghem de ţepi. Şarpele se încolăci şi iar se destinse, ca să izbească mai tare, dar de fiecare dată îl pătrundeau ghimpii, îi sângera trupul, până şi în botul lui, cioplit ca de daltă, rămăsese o ţeapă înfiptă adânc. Zvârcolirile lighioanei păreau mai nesocotite, loviturile se făcură mai rare, mai moi. Încetul cu încetul, ariciul se desfăcu,

scoase botul şi ochii se arătară sub ascunzişul lor. Când fu să primească o nouă lovitură, măcar că se rostogolea de fiecare dată, el se mişcă într-o parte şi se repezi la rândul lui. Şarpele n-avu timp să se dea înapoi; îl ţintuiseră dinţii ţeposului în ceafă. Îl prinsese de lângă cap, tocmai unde se subţiază trupul. Fără putere zvâcnea lighioana cea lungă; totuşi uneori izbutea să ridice ariciul, care nu slăbea prinsoarea. La o vreme şarpele rămase nemişcat, moale, doar când şi când îi mai zvâcnea coada. Fusese învins. Trupul lui mai avea mişcări lăuntrice. Sub piele se vedeau cum tresaltă muşchii, înainte să moară cu desăvârşire.

Lăsând-o pe Maria, Costea se apropie. Ariciul, speriat, dete drumul prăzii şi se făcu iar mogâldeaţă de ţepi. Flăcăul îi dete cu piciorul, rostogolindu-l până sub tufiş, iar cu călcâiul strivi capul şarpelui, să-i curme suferinţa.

— Şarpele a făcut să păcătuiască pe Eva. A ispitit-o să culeagă mărul pomului oprit şi ea i-a dat să guste şi lui Adam. În fiecare şarpe e sămânţa diavolului. Acesta a murit, un diavol mai puţin.

— Să fi fost numai Eva vinovată? Dar uite tot se zbate, măcar că l-ai strivit.

— Se va mai zbate, are şapte vieţi… Vinovată, zici, poate că nu. Ce fel de vină e să guşti dintr-un măr, dar a călcat porunca… şi aplecându-se peste lighioană: am să-i jupoi pielea şi s-o întind pe un băţ, să-ţi fac toiag.

— Nu, nu! Mi-e scârbă de şerpi!

Mergeau spre baltă, ţinându-se de mână, păşind încet pe frunzele uscate, care foşneau sub picioare. Trecând într-o altă poiană, umbrele lor alăturate arătau mai lungi în amurg.

— Vezi, Mario, umbrele noastre s-au împreunat. Aş vrea, aş dori toată viaţa să fim… ca ele, totuna…

— Taci, Costea. Hai mai bine să fugim la luntre, că-i târziu, să nu fi venit careva la rateş pentru găzduire…

Dar în loc să fugă, Costea o apucă de umeri, o întoarse cu faţa la el şi o privi în ochi.

— Mario, lasă-mă să te sărut.

— Nu.

— Batâr o dată…

— Nu, nu…

— Tu nu-ţi dai seama cât de frumoasă eşti… Iia asta cu altiţa roşie îmi place atât de mult şi vâlnicul îţi şade bine, dar, Mario, te-am mai întrebat, spune-mi odată, ce porţi atârnat de grumaz? Arată-mi…

— Nu se poate, nu… Toată iarna am cusut la iie, mă bucur că-ţi place… zici că mi se potriveşte?

— Nu schimba vorba… Mario, ţi-am mai cerut şi altă dată… Spune-mi ce ţii ascuns sub cămaşe, prins de lănţişor?

— Zice lumea că numai femeile vor să afle toate…

— Zi-mi femeie… şi arată-mi…

— O punguliţă… Acum eşti mulţumit?

— O punguliţă? Ce fel? Arată-mi-o, Mario, vreau s-o văd.

— Nu-i cu putinţă, nu ţi-o arăt…

— Ba ai să mi-o arăţi… o să…

Şi Costea, cum o ţinea de umeri, apucă lanţul, dar Maria se zbătu şi cu amândouă mâinile prinse lanţul, să nu fie tras afară, să-l ascundă. Luptau amândoi şi cum el o ţinea, aplecându-se peste umărul ei, obrajii lor se atinseră şi gura lui cu mustăcioară o sărută în ceafă. Maria se cutremură, ţipă şi, spre apărare, dete drumul lanţului, dar din piept ieşi afară cruciuliţa cea de acioaie, cruciuliţa pe care i-o dăduse el de Paşti acum câţiva ani. Costea n-o văzu… O sărută pe gât…

— Lasă-mă, dă-mi drumul, mă supăr, mă supăr cu

adevărat...

— Mario... Mario...

— Nu... nu vreau... lasă-mă...

Prinsoarea braţelor lui Costea nu slăbi, ba dimpotrivă şi Maria nu izbuti să scape.

— Dacă îmi dai drumul, îţi arăt ce am la gât.

— Îmi arăţi... îmi arăţi?...

— Dă-mi drumul, altcum nu mai vin niciodată...

— Iacă, te-am lăsat... Arată-mi...

Dar chiar de n-ar fi vrut Maria, cruciuliţa atârna afară peste cămaşă şi se vedea.

— E cruciuliţa ce ţi-am dat-o eu de Paşti... E chiar aceea pentru care m-am bătut cu nişte cumani... Ce bine-mi pare c-o porţi, Mario...

— O port că-i cruciuliţă... şi că n-am alta...

— Ba ai, o ai pe cea de argint, ce ţi-a dat-o Sofica...

— Dar, dar nu ştiu unde am pus-o.

— Mario...

Şi Costea o prinse iar în braţe, încercând s-o sărute, dar ea o zbughi. Fugea repede ca o ciută. N-o urmări, se întoarse să ia şarpele, care tot mai tresărea. Când o ajunse din urmă la baltă ea intrase în ciobaca.

— Spune-mi, Mario, ţi-a plăcut lupta ariciului cu şarpele?

O vreme ea nu răspunse. El nu-i mărturisi că ceea ce-i plăcuse mai mult, era s-o fi ţinut rezemată de piept, să-i fi simţit trupul fremătând pe când se luptau jivinele pământului. Măcar că nu-şi putuse desprinde privirile de la încăierarea lor.

— Nu, nu! Am să visez la noapte... am să visez... să nu fie semn rău...

— Dimpotrivă, Mario, şarpele a fost nimicit. După vorba mea, am să-ţi fac toiag.

Ea nu-i răspunse. Începu să vâslească. Flăcăul, în

joacă, încercă să-i smulgă lopata din mână.

— Nu, Costea, lasă-mă, vreau să mă deprind şi eu.

De sus, din cer să auzi strigătul şoimului. Îl uitase. Fluieră prelung, dar pasărea rămase sus să se rotească, să se mai bucure privind soarele pe care ceilalţi nu-l mai vedeau.

Costea se uită la Maria, la capul ei gingaş, cu cele două cosiţe atârnând pe umeri şi la ochii ei viorii, umbriţi de gene lungi. Mlădios îi era trupul când se-ndoia din mijloc în mişcări unduioase. Părea că sub straie i se desluşeşte frumuseţea. Fără de vrere, se uita la cămaşa desfăcută la gât, unde vedea cum începe rotunjimea sânilor. De atâta luptă, de fugă i se rumeniseră obrajii, sau poate şi din revărsarea ultimelor raze de soare. Ar fi stat Costea s-o privească toată viaţa.

— Ce te uiţi aşa la mine? Parc-acum mă vezi dintâi, sau vei fi vrând să vâsleşti. Ţine lopata, am obosit…

Costea luă vâsla şi puse mâna tocmai pe locul cald, unde ţinuse mâna ei. Ar fi dorit să-i sărute urma.

Vâslea uşor, lăsând în urmă valuri mărunte, broboane albe. Maria rămase cu mâinile atârnate în apă, dornică fiind să se răcorească de atâta fierbinţeală. Şi ochii ei priveau peste pădure, în zare, unde ultimele raze aprindeau jăratecul norilor. Era întocmai ca vâlvătaia pe care o simţea în piept.

XIII. LA RATEŞUL LUI TÂNCABĂ

Era zarvă mare la curtea lui Marin Hârtop. Femeile de la grajd, în loc să mulgă, încremeniseră cu mâinile pe ciubere, şoptind între ele, trăgând cu urechea; argaţii alergau care încotro să rânească bălegarul, să scoată apă din fântână, să dea ovăz la cai. De dimineaţă pornise cneazul să le vadă toate pe de-a rândul şi acum era mânios, vijelios: găsise grajdul murdar. Porni spre coteţe. În drum aruncă o privire la căpiţele de fân; erau desfăcute, împrăştiate. Merse şi la oborul râmătorilor. Străbătând ograda, roş la faţă, suduia cât îl ţinea gura şi, pe care îl întâlnea, îl altoia cu nuiaua; să scape de mâna lui, se ascundeau, mai ţipând, mai râzând: erau învăţate cu supărările stăpânului şi le ştiau trecătoare.

Din ajun, pe înnoptate, se înapoiase Marin de la munte. Lipsise îndeajuns să-i răvăşească slugile gospodăria. Nici la stână nu găsise rânduială. Făcuse numărătoarea mielelor de primăvară, socotise brânza, cântărise lâna, dar peste tot avusese lipsă. Se nimerea să fi fătat prea puţine mieluşele, berbecuţi prea mulţi; se plângeau mulgătorii că e iarba firavă, de secase din vreme izvorul laptelui. Şi lâna o tunseseră păcurarii plină de scaieţi, încâlcită; nici greutate nu avea după obicei. Acum că se înapoiase, ca într-un făcut, lua seama că toate mergeau dimpotrivă. Ziceau argaţii că au trecut niscaiva hoţi, cumani, care au luat într-o noapte cârlanul cel cu stea în frunte şi mai mărturisise altul că tocmai viţica bălţată, gata să fie gonitoare, se nimeri să plesnească de ştir; păstrase pielea dovadă. Nici păsările nu scăpaseră nevătămate. Vulpea le jăcmănise pe de o parte şi molima luase şi ea zeciuială

din mulţimea lor. O scroafă, chipurile prea grasă, îşi strivise purceii. Cât despre fân, în loc să mănânce stogurile şi buruianul câmpului, ca să păstreze căpiţele pentru iarnă, le desfăcuseră tocmai din coamă, de pătrundea apa ploilor până la talpă. Nici prin casă treaba nu se dovedea a fi mers mai bine. Femeile nu torseseră îndeajuns fuior de bătează, de sta războiul cu urzeala neîmplinită.

Tuna şi fulgera cneazul de nevolnicia slugilor. Socotea că mai anul de când pristăvise Marga, soaţa lui, toate îi stăteau împotrivă. De se întâmpla să lipsească de la curte, să plece la munte, îşi făceau argaţii de cap, mergeau treburile de-a-ndărătelea, iar de rămânea locului, la Turbaţi, i se irosea averea la stână, îl înşelau ciobanii în fel şi chip. Pe vremea când trăia boreasa Marga, cele ale curţii şi ale casei erau ţinute de scurt. S-ar fi mângâiat de lipsa ei, dar de atunci erau toate în pagubă.

Când fusese tânără, flăcăii se aţineau după ea, ca muştele la miere; el, Hârtop, ştiuse să-i depărteze. Îi făcuse Marga şi fecior, pe Neacşu. Ce folos, că nu-i semăna nici la fire şi nici la chip. Umbla numai după femei prin sat, dormea pe unde nimerea, prin podul caselor, ba chiar şi pe sub laviţele oamenilor şi când îl dibuiau bărbaţii, îl cotonogeau. Nu era bun de nicio treabă; le lăsa pe toate după voia soartei. În ajun, de-abia îl zărise şi acum, puturosul, cu ochii păienjeniţi de somn, sta pe prispă, să privească, lung şi firav, cu umerii aduşi, ca o prăjină îndoită. Dumirindu-se de cele întâmplate, se uita surâzând cum se zbătea tată-său cu necazurile.

— Nevolnicule! Te-am lăsat aicea să le ai în grijă. Şi-au râs argaţii de tine!

— Ce, sunt vătaf peste slugi? Ştii bine că nu mă

pricep la asemenea treburi mărunte. Am învăţat să cânt din alăută. Ţi-oi cânta şi ţie, să auzi ce meşter sunt.

— Să te aud, neisprăvitule, să te aud, netrebnicule! Femeile o să-ţi mănânce capul!

— Hei! Femeile... femeile... De-ai avea şi tu măcar una, te-ar mai domoli, te-ar ajuta să-ţi mai treacă de necaz. Ai face-o vătaf în curte.

— Neobrăzatule!... Cum ai zis?...

— Hei, tată, nu te burzului. Dacă ai lua o ibovnică, aşa ca tot omul, ţi-ar mai potoli frământările. Îi fi prea bătrân să mai găseşti vreuna? Ţi-ar purta de grijă, n-ar mai juca slugile ţonţoroiul.

— Bine zici! Nici gândeşti ce bine zici.

Cum sta gata s-o ia la fugă, pentru îndrăzneala ce o avusese, Neacşu rămase mirat locului, holbând ochii, neînţelegând cum dintr-o dată se domolise mânia tătâni-su.

În privirea lui Marin sclipi o lucire de veselie şi faţa îi râdea. Intrând în casă, îşi mângâie barba zburlită, domolind-o.

— Catrino, Ileano, scoateţi din desagi pelcelele ce le-am adus de la munte. Vedeţi numai să nu le mânjiţi cu mâinile voastre murdare. E blană scumpă, albă ca neaua. Le-au dubit bacii cu meşteşug, îs mai moi ca obrazul vostru.

Când le avu în mână, le scuturǎ uşor, să le înfoieze, privindu-le cu drag şi le păturǐ într-o basma. Grăbit, coborî la beci, să umple plosca cea burduhănoasă cu drojdie bătrână, dintr-un boloboc cu doagă de stejar şi, nerăbdător, fără să mai îmbuce nimic, porunci să i se scoată murgul din grajd, să-i pună şaua roşie.

I se luminaseră ochii. Încetişor, fără grabă, trecu apă peste faţă, îşi pieptănă pletele cărunte, îşi netezi

barba şi după ce-şi puse nădragi albi, luă peste cămaşă cojocel cu găitane. Din prag încălecă pe murgul unguresc. Era cal năzdrăvan, buiestraş. La trap îl purta de putea ţine o ceşcuţă plină cu vin, fără să se verse picătură. O porni, în urma lui venea călare un om, să-i fie de ajutor.

Se uitau slugile din curte cum o pornise stăpânul veselit de un gând nou, neînţelegând cum îi trecuse mânia tocmai la o vorbă îndrăzneaţă a lui Neacşu. Poate că fiindu-i singur fecior, îi îngăduia multe. Gurile rele cleveteau: ziceau unii că boiereasa, pe vremea când era tânără şi avea o moşie în Ţara Borsei, prin părţile Sohodolului, nu-l făcuse cu Marin, soţul ei, ci cu Ionaş, cel ce o ţinea pe sora Margăi; aşa tălmăceau asemuirea dintre Picu, feciorul ungureanului şi Neacşu. În felul ăsta, ar fi fost fraţi după tată şi veri după mame.

Dar lui Marin puţin îi păsa ce gândeau slugile, ce cleveteau limbile. Liniştit din partea supărărilor, călare pe buiestraş, avea tot răgazul să cugete. Soarele ajunsese la jumătate cale şi razele lui pătrundeau mădularele, de se simţea întinerit. Prin pădure, şleaul ocolea balta şi, spre mulţumirea lui, dintr-acolo sufla un vântişor răcoros.

Se mustra omul cum de nu-şi dăduse cu socoteala mai din vreme. N-ar fi păgubit atât de mult. În urmă, în drum spre munte, când se oprise la rateş să ia vorbă cu Tâncabă pentru cele burdufuri de brânză, o văzuse pe Maria. Atunci o privise mai cu dinadinsul şi poate că, postit fiind din privinţa femeilor, mult îi plăcuse, măcar că era şuie din partea şoldurilor. Gândi că într-un an, doi, se va împlini. Până la ziua aceea nu-i luase seama.

Acu, mergând pe buiestraş, îi veni în minte chipul ei

şi păru că-i sună în ureche glasul fetei, puţin cântător, care se mlădie după vorbă. Avea două cosiţe negre ce-i atârnau pe piept, mai negre ca ale Margăi. Şi ea le purtase tot aşa. Ochii îi erau cuminţi şi-i mergea vestea că e harnică, nevoie mare. De la plecarea soră-si şi de când cu boala lui Tâncabă, ea ducea tot greul rateşului.

Pe cneaz îl cuprinse gând pătimaş. Îşi închipui rotunjimile pieptului, frăgezimea buzelor. De mult nu mai avusese asemenea năluciri. Socotea să fie fata nu numai plăcută în toate privinţele, frumoasă, harnică, supusă, dar i se potrivea şi la avere. Iar Tâncabă nu mai avea mult de trăit; scofâlcit, adus cobiliţă din umeri, când tuşea răsuna pieptul ca o putină dogită. Tot mergând uşurel pe poteca adumbrită de goruni, ale căror frunze îngălbenite sclipeau ca aurul în lumina nămiezului, cneazul începu să doinească. Frumuseţea codrului, a cerului, îi părură lui Marin semn de fericire, de bogăţie. Nicio clipă nu se îndoi că cererea lui ar putea să întâmpine vreo împotrivire. Doar cu Tâncabă tocmeala va fi anevoioasă, iar fata va da ascultare. De alte n-avea grijă: se ştia chipeş, voinic şi barba lui sură o purta scurtă, ca un tânăr. Nasul coroiat îi da o măreţie, care îl prindea bine. Şi ochiul, sub sprâncenele stufoase, îl avea negru, vioi. Nu-i putea sta împotrivă privirea oamenilor, necum a femeilor.

Cum de nu se gândise mai din timp la Maria? Numai să n-o fi dat Tâncabă altuia, să n-ajungă prea târziu, dar zgârcit cum îl ştia, nu se va fi îndurat să rămână fără slugă.

Tot mergând în trapul buiestraşului, chibzuia la felul cum să facă tocmeala cu Tâncabă. Cum să-l înduplece; fireşte se va împotrivi, nevoind să se lipsească de ajutor. Socotea Marin că va fi nevoit să-i dea marfă

multă, dar oricât ar fi, va trage destule foloase de pe urma fetii şi repede îşi va răscumpăra paguba. Cu Tâncabă, vulpoiul, însă va fi greu de răzbit.

Tot socotind, tot chibzuind, ajunse la poarta rateşului. Înălţându-se în şea, îl zări pe bătrânul Pintea tocmai ieşind din casă.

— Hei, unde ţi-e stăpânul?

— Sărut dreapta… acasă, se pregăteşte de masă. Adastă să trag ulucu într-o parte.

— Vezi şi dă murgului ovăz. După ce l-ai priponi, pune-i lui Stoian pe tipsie nişte caracude… nu prea grase, să nu i se aplece. Apoi, îndreptându-se spre casă strigă cu putere:

— Tâncabă, hei! Bade Tâncabă! Scoate capul din bârlog.

Stăpânul ieşi în prag, mirat de atâta larmă.

— Ziua bună, bade Tâncabă. Eram dornic de o friptură cum ştie numai Pintea s-o pregătească. Drojdie bătrână am adus eu, iar vinul îl dai tu, m-auzi?

Stăpânul rateşului rămase nedumerit. Portiţa dinspre baltă se deschise şi Maria, aducând copaia cu rufe aşezată pe cap, peste glabnic, venea dreaptă, călcând uşor, să nu i se răstoarne povara. Cneazului, de cum o zări, i se curmă vorba. Se minuna văzând-o cum merge uşurel, cumpănindu-se din şolduri, de parcă nu păşea şi mai mult luneca pe poteca înierbată. Rumenită de dogoarea soarelui, îi păru mai frumoasă decât îşi amintise.

Drace! Şi paguba poate fi uneori spre folos. Asta-i trebuia: soţioară tânără, vrednică, frumoasă şi, de era cu putinţă, cu stare… Maria le avea pe toate, i se potrivea.

— Hei, cneazule, făcuşi atâta zarvă şi ai amuţit? Pofteşte mimai, pofteşte în casă.

— Poftesc, poftesc, dar mai întâi porunceşte lui Pintea să ne pregătească un crap, după meşteşugul lui, să mâncăm, să bem, să veselim. Avem multe de vorbit.

— Bucuros, bucuros sunt de oaspeţi şi de vorbă. Mario, Mario! Aleargă la baltă şi adu-mi din iazul nostru un crap din cei mari. Ia-ţi ciolbacul să-l poţi scoate. Pintea, îl vei face umplut cu nuci. Vezi de-i pune şi niscaiva boabe de struguri şi nişte miere, dar ce mai vorbă, tu le ştii mai bine. Să se lingă cneazul pe buze. Fugi, Mario, fata tatei.

— Mă duc, numai să las copaia în casă.

— Se nimereşte să fie cuptorul de pâine încins. O să iasă crapul înfoiat. Pintea, fă şi o zamă de mirodenii.

— Să-mi guşti drojdia din ploscă, bade Tâncabă. Ţi-am adus o drojdie, s-o pomeneşti!

— Ţi-o gust, Marine... ţi-o gust şi... Dar ce să fie astăzi? Că, eu, le-am pierdut socoteala sărbătorilor...

De cum îl zărise pe cneaz, îmbrăcat în straie de sărbătoare, cu plosca atârnată de umăr, bătrânul îşi dăduse scama că e ceva la mijloc. Când intrase Maria prin fundul ogrăzii, se oprise din vorbă; şi o privise pe sub gene cu minunare. Atunci îi fulgerase prin minte că nu venise cneazul numai să-şi bea drojdia la masa lui.

— Pofteşte, pofteşte în casă...

— O să-ţi spun două vorbe, când om fi singuri. Până s-o coace peştele şi s-o răci vinul în fântână, noi o să cercetăm potecile din pădure. Ce zici?

— Zic că eşti înţelept şi că vei fi ştiind ceva... Pintea, vezi de pregăteşte crapul şi Maria să puie masa... ca pentru cneaz.

— Asta-i numai ca să intrăm în vorbă, să îndulcim prinderea de limbă şi apoi să chibzuim. Ştiu bine că eşti bătrân, că vei avea nevoie de sprijin. Puterile te-au

lăsat. Ţi-este coşul pieptului dogit... Auzi cum tuşeşti? Înţelept ar fi să laşi treburile pe mâini mai zdravene, iar tu să trăieşti în huzur, din ce-or munci alţii. Să n-ai griji. Vezi, ţi-oi aduce trei putini de brânză, de cele mari, de 15 ocale. Una s-o mănânci tu, două să le vinzi, apoi ţi-oi pregăti o viţea, un porc îngrăşat, să cântărească de două ori cât tine şi opt noatine şi un berbecel, să le laşi în ocolul curţii. Ţi-oi da şi miere şi vin într-un boloboc de zece vedre.

— Uşurel, mai uşurel. Să le luăm la rând hem... hem... Despre putini, nici vorbă, fără opt nu mă pot gândi. Şi cum îţi vine socoteala: o viţea, un porc, opt noatine, tu care ai sute? Nu te ruşinezi? Şi bolobocul de zece vedre, chiar de l-aş bea singur, îl usuc într-o lună. Hem... Hem... Te gândeşte că Maria, fiindu-ţi soţie, vei avea câştig îndoit. Ea e vrednică, pricepută în toate ale casei, în ale curţii şi liniştit vei putea pleca la stână. Hem... hem... Vei agonisi averi. Eu, săracul de mine, va trebui să-mi iau încă o slugă, s-o plătesc. O slugă! Hem... hemm... hem... nu e numai harnică, pricepută la toate, dacă ai putut-o biciui... e şi frumoasă. Te-ai uitat la ea? Ai văzut-o? E fată mare...

— M-am uitat... altcum nu veneam. Poate cam şuie la trup. Că e fată mare, că nu e, nu-mi pasă.

— Zici numai aşa, din gură, dar ia să nu fie. Şuie? Curând se va împlini. Dar dacă nu-ţi place: fata-i a mea, hem... hem... putinile-s ale tale... hem...

— N-o lua aşa, Bade Tâncabă. Să începem de la capăt. Zici opt putini? E peste măsură. La patru putini poate că m-aş învoi... cât despre mieluşele, să nu-ţi fie cu bănat, îţi voi da zece... şi un batal peste socoteală, iar berbecul...

Se lungi vorba o vreme, taman bine să se coacă peştele.

Când se aşezară la masă, învoiala era făcută, tocmeala încheiată, îşi bătuseră palma. Tâncabă era mulţumit. Numai un lucru îl supăra – va trebui să-i spună fetei şi se îndoia de felul cum va primi vestea. Oricât... cneazul nu putea să-i fie pe plac. Dar nu era grabă. Mai era vreme multă până la nuntă. După chibzuială hotărâse ca mai pe toamnă să vină Marin s-o peţească, cu strigători, cum e datina. Până atunci nevoit era omul să plece după suhaturi la baltă, pentru iernatul oilor.

Înfulecă cneazul, îmbuca Tâncabă, băură amândoi; trântiră cănile, mai traseră câte o duşcă din cel vinişor gălbui, ce-l adusese din pivniţă, mai băură şi din drojdia bătrână şi se veseliră. Nu le păru rău nici la unul, nici la celălalt.

Tot mâncând, tot sorbind din cele vinaţuri, se făcuse Marin Hârtop stacojiu la faţă, dar se ţinea tare. Numai ochii, ca la broscoi, păreau că-i ieșea din cap. Lui Tâncabă, în schimb, i se lungise nasul, vârful i se vineţise şi ochii îi lăcrimau.

Când începu să înnopteze, la plecare, îi fu greu lui Marin să urce în şa, dar era buiestraşul învăţat să stea nemişcat să nu dea din picioare. Folosindu-se de butucul prispei, împins de spate de Stoian, izbuti cneazul să se caţere pe spinarea calului. Râdea cneazul, dându-şi cu palma peste pulpă; râdea şi Tâncabă. Atunci se întorcea şi Maria. Venea însoţită de Costea, care ducea o pulpă de cerboaică săgetată de dimineaţă. Tinerii se opriră o clipă în loc, privind când la cneaz, când la Tâncabă. Nu era obişnuită fata să-l vadă pe bătrân atât de vesel. Se schimonosea de râs, ca atunci când înşela pe careva. Fără pricină, Maria se cutremură.

— Bună seara, copii. He, he, bună seara, Mario, ha,

ha, răspunse cneazul la urarea tinerilor şi, aplecându-se în şa să se uite mai bine la fată, porni într-un râs prelung, un râs cu sughiţuri, de era mai să alunece de pe cal.

— Adu… adu-mi… şi mie… Cos… Cos… teo. Ha, ha… şi mie… o pu… o pulpă.

Iar îl apucă râsul, de îi curgeau lacrimi pe obraz. Calul, neliniştit, o porni fără voia cneazului; ieşi pe poartă, ducându-şi stăpânul ce se clătina în şa. O vreme i se mai auziră hohotele, până se pierdură în depărtare. Când Maria îşi întoarse privirile, îl zări pe Tâncabă zâmbindu-i cu înţeles. De n-ar fi fost Costea alături, ar fi fugit, s-ar fi ascuns.

Tâncabă rămase în prag, se uita după tineri. Până în astă-seară nu se gândise la Maria şi nici la Costea. Adesea îl văzuse pe flăcău aşteptând-o la baltă, tot şoşotindu-şi. Numai în astă-seară înţelese că băiatul nu venea numai s-aducă peşte şi vânat. Acum că s-ar putea pierde folosul tocmelii cu cneazul, va lua seama. Tâncabă rămase locului, privind afară. Se uită la orătăniile care se adunau la coteţe. Va veghea mai cu dinadinsul, dar, amintindu-şi de chipul alb al băiatului, de ochii lui prea limpezi, de felul cum uneori i se împleticeau vorbele şi cât de uşor izbutea să-l înşele, socoti să fie un netot. Maria poate îl îmboldea numai să iasă mai bine socoteala cu peştele. Aducea flăcăul marfă aleasă şi aveau câştig bun de pe urma lui. Nici Maria nu era chiar proastă. Totuşi. Paza bună îndepărtează primejdia rea…

A doua zi, cum stăteau la masă, bătrânul, uitându-se la fată, îi zise răspicat:

— Ştii, Mărio!… am socotit, hm… hem… m-am chibzuit… ţi-a venit sorocul să te măriţi… ai vârsta… Marin Hârtop, Cneazul, te-a văzut, hem… hem… şi eşti

pe placul lui. Am hotărât să-i fii soţie. Hem… hem… este o cinste pentru tine… hem… La iarnă facem nuntă. Ce te uiţi aşa? Nu înţelegi? E om mai vârstnic, văduv, dar potrivit pentru tine. Are casă belşugată, slugi, e om cu dare de mână. Ai să-mi mulţumeşti. Numai eu voi fi năpăstuit. Va să caut o slujnică în locul tău, hem… hem… Nu mănânci? Ce ai? Nu ţi-e bine? Ori ţi-e gândul la obletul cela de Costea? Sau la muieraticul de Neacşu, sau la Picu? Lasă-i ciorilor. Nu-s de tine.

— Tată…

Atât putu rosti şi o podidi plânsul. I se scuturau umerii fără încetare.

— Uită-te ce nerozie… În loc să te bucuri, să fii la casa ta, să nu mai slujeşti la mine… Ori poate plângi de bucurie? Tâncabă îi trecu mâna pe cap, ca o mângâiere. Ascultă, fata mea, să fii cuminte… M-ai înţeles? O să vie cneazul… vezi… el e cam îndrăzneţ, dar o să fiu şi eu pe aici…

Fata nu înţelese decât un singur lucru: o dădea după Hârtop… un bătrân pe care nu-l iubea, un altul decât… Costea. I se sfâşie inima. De-abia acum îşi da seama că-l iubeşte… Şi înainte se gândise la el, avea plăcere să-l vadă. Simţea o durere în piept, un junghi şi toate gândurile i se învolburară. Tâncabă nu luă seamă, scoborî la beci, chemat de Pintea, să pritocească vinul cel nou.

În acea după-amiază, văzând bătrânul că nu-i veneau oaspeţi, plecă până la Gruiu, după merinde, poate ca să se şi laude cu ginerele ce-l căpătase.

Maria rămase singură. Nu-i încetă plânsul, parc-ar fi vrut cu lacrimi să-şi stingă focul inimii. Pe înserate se duse la baltă, îşi trecu apă proaspătă pe obraz, îşi răcori pleoapele şi o porni pe mal. Voia să iasă înaintea

lui Costea, avea neapărată nevoie să-l vadă, să-i destăinuie nenorocirea ce-o copleşeşte. Era peste putinţă să fie nevasta lui Marin. Nu, nu, îl ura... să nu-l mai vadă... Cum de îndrăznise cel burduhănos... cu ochii lui şireţi... îi văzuse privirea, parcă avusese o presimţire. Merse până la furcitura de unde încep să se lăţească apele. O munceau şi alte gânduri. Ce-i va spune lui Costea? Cum să nu-i mărturisească şi totuşi s-o înţeleagă. Dar dacă el nu o iubea... sigur n-o iubea... poate se juca numai, aşa cum se joacă flăcăii cu fetele din sat. Dar dacă în astă-seară nu va veni, ce se va face... Maria merse încă mult, doar să-l zărească mai din timp. Se urcă pe o ciotură de salcie.

Aşteptă. Cu răcoarea serii, toate începură să prindă viaţă nouă. Un freamăt trecu peste baltă, încreţind apele. Trestiile foşneau încetişor. Peşti săreau să prindă musculiţe. Câteva lişiţe băteau apa şi mai încolo, un lebădoi se roti, stârnind valuri. Alături, o coţofană se aşează pe o ramură, dădu din coadă, dar zărind-o pe Maria, fugi în umbra copacilor.

Se întuneca. Apa clipocea între trestii. La apus un nor păstra margini de lumină.

Zadarnic aşteptase. Costea nu venea. O durere o strânse în piept şi începu să plângă. Nu-şi dăduse seama că-l iubeşte atât, măcar că adesea se gândea la el, chiar noaptea în somn. Îl lăsase să-i ţie mâna, îi îngăduise chiar s-o sărute. Fremăta de plăcere la atingerea buzelor lui. Atunci, în poiană, când cu moartea şarpelui, o prinsese în braţe, o strânsese mai tare decât s-ar fi cuvenit, se hârjoniseră... o sărutase pe gât, dar poate nu era decât joacă... îşi amintea cum îl auzise bolborosind cuvinte fără şir, cum îşi pierduse firea atunci când o sărutase: să fie semn c-o iubeşte? Şi ea, uneori noaptea, culcată fiind, se simţea cuprinsă

de fierbinţeli lăuntrice, măcar că buzele i se răceau. Apuca perna, o strângea la piept până pierdea suflarea. Dragostea să fie numai zbucium?

Întunericul cuprinse pădurea, stelele îşi răsfrângeau sclipirea în apă. Deznădăjduită, Maria luă drumul spre rateş.

Într-un târziu, Tâncabă se întoarse de la Grui. Pintea îi spuse că Maria fusese cuprinsă de friguri şi se culcase. Bătrânul se gândi să-i dea niscaiva fiertură cu buruieni amare, din cele de la baba Didana.

XIV. ÎN ZĂVOI

A doua zi cerul se arătă luminos, spălat de roua dimineţii. Prin fereastra îngustă a odăii, o rază aurie pătrunse şi se aşeză, mângâioasă, pe faţa Mariei. Deşteptându-se, rămase buimacă. Privi afară la soare. Îi trecuse fierbinţeala din ajun. Se îmbrăcă degrabă şi cu gândurile limpezite, fugi spre baltă. Avea presimţirea că-l va găsi. De cum ajunse, zări luntrea ascunsă în păpuriş, dar pe Costea nu-l văzu; pesemne n-o aşteptase, plecase după vânat. Durerea, o clipă înăbuşită, îi năvăli iar în suflet. Îi veni să plângă. Făcu câţiva paşi şi strigă:

— Costea! Unde eşti, Costea?

Foarte aproape, îi păru că-l aude râzând şi, îndreptându-şi ochii spre un tufiş, îl văzu cum sta privind în jos, la ceva lung, sclipitor. Faţa îi era gânditoare, puţin întunecată. De astă dată nu-i sări înainte, după obicei; îşi îndreptă ochii în jos, la picioare, ca şi cum ar fi vrut să-i arate lighioana lucitoare printre ierburi. Vreun şarpe! Maria căta numai la ochii lui, mirată fiind de umbra ce i-o desluşise pe faţă. Era fericită să-l vadă, să-i fie alături şi îndată îi trecu necazul. Se uita la el cum sta drept, înalt şi cu înfăţişarea mândră. Soarele îi trecea prin șuvițele de păr şi capul era prins într-o mreajă de aur. Îi bătu inima mai tare. Ar fi vrut să i se arunce în braţe dar, deodată, se simţi neputincioasă, picioarele n-o mai puteau duce. Ameţi, genunchii îi tremurară, i se închiseră ochii. Pe obraji îi curgeau lacrămi fierbinţi şi, moale, alunecă grămadă.

Costea, trezindu-se din visul lui, sări, îngenunche alături şi o cuprinse în braţe.

Ea deschise ochii, îl privi şi, fără a mai şovăi, îi luă obrajii şi-i sărută, dar, ruşinată, îşi ascunse faţa. Acum, el nu-i mai dădu pace, o îmbrăţişă, îi culese lăcrimele cu buzele şi când ajunse la gură i-o apucă cu sete, sorbind-o. Amândoi îşi pierdură suflarea, rămaseră năuci.

Costea, venindu-şi în fire, îşi depărtă capul s-o privească mai bine.

— Ce ţi s-a întâmplat, Mario? Spune!

— Aseară... aseară... te-am aşteptat... n-ai venit... Mi-a fost atât de greu... Printre sărutări îl mai întreabă: Ce n-ai venit?

— Aseară... n-am putut... am găsit...

— Mi-a fost atât de greu, cum de n-ai ştiut, de ce n-ai venit?

— Spune, Mario, care este pricina?

— Voiam să-ţi spun... dar acum nu pot...

— Ce pot face?

— Nu poţi nimic, nu poţi... totul s-a sfârşit...

— Ba pot! Acum pot orice. Vezi paloşul colo în iarbă, îl vezi? Un paloş de crijac. Ai văzut cavalerii cei în criţă, care vin de la Sfântul Mormânt? E un paloş ca al lor, făurarul care l-a făcut a fost un mare meşter. Priveşte cum sclipeşte. Am vrut să te înşel, să crezi, când l-îi vedea în iarbă, că-i un şarpe.

— Costea, acum ţi s-a împlinit visul! Ai un paloş! Dar cum? Pentru mine însă totul s-a sfârşit... De aseară...

— Acum mi s-a împlinit visul cel mare, ştiu că mă iubeşti... Ai să-mi fii soţie, Maria.

O podidiră lacrimile şi el de-abia putu desluşi:

— Nu, niciodată... cu neputinţă... voi fi soţia lui... Marin... cneazul... Hârtop...

— Cum, ce spui? Vrei să fii soţia lui?

— Nu vreau... nu-l pot suferi... Tata spune...

Costea sări în picioare. Se făcuse roşu de mânie. Ridicând paloşul de jos, îl făcu să strălucească în lumina soarelui.

— Cine îndrăzneşte? Cine-a spus? Marin Hârtop, Cneazul? Dar nu e cu putinţă! E om bătrân…

Maria îşi ridică faţa, îl privi cu ochi miraţi, apoi un surâs îi lumină chipul.

— Tata a hotărât să mă dea după cneaz. Da! Măcar că are fecior mai vârstnic ca tine; zice că-i om cu stare, că are slugi, casă mare, mai ştiu eu ce. Aseară… mi-a poruncit aseară să mă păzesc de tine. Şi un val de lacrimi îi învălui vorba.

Socotea că, neputincios va fi paloşul lui Costea împotriva voinţei tatălui ei, împotriva cneazului. Numai o nădejde mai avea, să se învoiască să plece… vor fugi împreună…

…Flăcăul nu ceru nicio desluşire şi, hotărât, încruntat, înfipse paloşul în pământ şi privind la strajă ca la o cruce, se închină şi zise:

— Pe această spadă jur să fac toată putinţa ca să-mi fii soţie şi, de va fi voia Domnului, îţi voi rămâne credincios până la moarte.

Apoi se aruncă în genunchi, alături de ea, căutând s-o dezmierde, să-i liniştească plânsul.

— Nu voi îngădui, Mario. Dacă tu nu-l iubeşti, e cu neputinţă… îl voi ucide… am paloşul… voi căuta pricină cneazului…

— Nu, Costea… nu ucide… nu te-aş mai putea iubi…

— Bine… bine… Numai spune că mă iubeşti pe mine… că nu te vei însoţi cu nimeni altul decât cu cel pe care îl vei fi ales tu… Şi, Mario, răspunde-mi, tu m-ai ales pe mine?

— Da, pe tine, te-am ales, îmi eşti atât de drag. Multă vreme nu mi-am dat seama…

— Mărio, sunt fericit! Tu… paloşul…

— Până acum nu ştiam că mă iubești, credeam că te joci, ca să petreci…

— Dar cum de n-ai înţeles? Nu simţeai cum mă frământ? Nebuneam lângă tine… N-ai grijă. Cel care ar îndrăzni să râvnească la tine, nu va mai avea zile.

— Pentru mine e prea târziu… mai bine fugim.

— Mai bine îi învinge în luptă. Dar, bine! Fugim dacă vrei tu… fugim.

Şi vorbele erau însoţite de sărutări fierbinţi. Îmbărbătată de cuvintele auzite, i se astâmpărase durerea lăuntrică, dar în braţele lui fu cuprinsă de un alt zbucium. Cosiţele i se deznodară, gura, cu buzele uşor răsfrânte, era deschisă ca o poamă despicată, inima i se zbătea repede în piept şi, toată, fremăta până în adânc. Costea îi copleşi faţa cu sărutări. Ameţiţi, lunecară pe iarba moale şi fără împotrivire ea se lăsă stăpânită de strânsoarea lui, precum floarea de dogoarea soarelui.

La căpătâi veghea paloşul înfipt în pământ. Deasupra, ramul codrului se clătina uşor, însoţind suspinele lor cu freamăt de frunze.

Îndelung rămaseră îmbrăţişaţi, neîndurându-se să se despartă. Cea dintâi Maria se ridică şi privi lung la Costea. Avusese dreptate tatăl ei să-i spună în ajun… să se teamă…

— Acum… mărturiseşte-mi de ce n-ai venit aseară, iubitul meu.

— Din pricina paloşului, uită-te bine, e scula tatălui meu.

— A lui Snagu? E cu neputinţă.

— Nu, nu a lui Snagu… a tatălui meu!

— Atunci cum? Dar n-am văzut paloş în mâna oamenilor de rând.

— Tatăl meu n-a fost om de rând. E o taină, Mario, o poveste pe care eu însumi n-am înţeles-o bine, dar a cărei mărturie este paloşul.

— Grăieşte, te ascult.

— Vezi, Mario, că eu sunt atât de fericit, că nu mai ştiu... cum să-ţi povestesc... mă uit la tine... la paloş... mi s-au zăpăcit minţile... mai lasă-mă să te sărut... Eşti frumoasă... atât de frumoasă... Ce fericit sunt... Mario!

— Te iubesc!? Şi tu eşti mândru ca un fecior de împărat! Dar spune-mi...

— Aseară plecase mama până în sat. Îmi dăduse să păstrez nişte bani de argint, ce-i căpătase de la negustorii în trecere spre munte, care ne cumpăraseră tot peştele afumat. Zicea mama să-i păstrez, să-i ascund, să-i avem pentru vremuri de nevoie. Să fac în aşa chip, să nu afle nimeni, nici Caplea, că n-are îndeajunsă minte. Erau arginţi mulţi şi nu-i puteam ascunde oriunde.

— Dar paloşul?

— Paloşul... ai să pricepi. În livadă n-aveam cum să mă duc, că se ţinea frăţâne-meu de mine şi m-am socotit că tot în cuprinsul colibei să-i pun; era mai sigur şi la îndemână şi a fost voia lui Dumnezeu să aleg locul din fata vetrei, ca fiind mai umblat, mai bătătorit; am început să dau cu o ţepuşă, să fac gaură, când iată că vârful lemnului se izbeşte de ceva tare şi nu mai vrea să intre. Fără folos am ciocănit şi socoteam că piatră nu putea să fie. Mi s-a părut ciudat. Am scormonit până a ieşit la iveală mânerul paloşului. Strălucea criţa în ascunzătoarea ei, de parcă era argint lămurit. Când am scos scula de oţel, i-am văzut straja pusă de-a curmeziş, dându-i chipul Sfintei Cruci. Am fost atât de năucit că, banii, am uitat de ei.

— Ce minune! Al cui să fi fost paloşul? Cine să-l fi

îngropat tocmai în coliba ta?

— Adastă şi ai să înţelegi! Ieşisem în prag, să-l văd mai bine; tăişul lucea în soare. Nu mă săturam să-l privesc, când iată că se înapoiază mama, mă vede, se uită la paloş şi trage un ţipăt. Pe urmă a început să geamă. Se făcuse galbenă la faţă, rezemată de stâlpul uşii. Îmi era să nu cadă jos. Am aşezat-o pe scăunel. Când şi-a mai venit în fire, mi-a trecut mâna pe cap, să mă dezmierde şi a început să vorbească rar, cu glas stins; de-abia o înţelegeam.

„Aşa a fost orânduit să fie! Ţie, fiul lui, ţi-a fost hărăzit să-l găseşti. E voinţa Domnului. Acum e paloşul tău.” Şi văzând cum stam neînţelegător, îmi spuse de mai multe ori, mai desluşit: „Copilul meu… greu îmi vine să grăiesc. Ai vârsta înţelepciunii… află dar că nu eşti fiul lui Snagu, deşi îţi sunt mamă. Tatăl tău… altul… un crijac… Simon din Dăbâca cel astrucat lângă altar, sub lespedea cu cruce săpată. Tu care ştii a buchisi şi slove din cestelalte, citeşte scrisoarea de pe piatră, îi vei desluşi numele. A venit Simon tocmai din ţara lui ca să propovăduiască legea cea catolică în aceste părţi şi a păcătuit şi prin voia Domnului a pristăvit de lovitură cruntă. Altceva să ştii, n-ai nevoie. Paloşul era al lui, acum e al tău. Singur tu, fiul crijacului, ai îngăduinţă să-l atingi.” Mama tăcu şi pe faţă începură să-i curgă şiroaie de lacrămi. Zadarnic am întrebat să-mi spună cum l-a cunoscut pe acel crijac, dar ea n-a voit să răspundă; într-un târziu a adăugat numai: „Fiule, sunt taine care nu se pot dezvălui, mai bine să rămână îngropate cu cei morţi. Despre tatăl tău mai află că era înalt, chipeş, frumos la faţă, cu plete de aur ca ale tale; de nu i-ar fi fost firea atât de iute, poate că nu-l pedepsea Dumnezeu. Iar cel ce l-a răpus, n-a avut zile, îndată a plătit fapta lui. Du-

te, fiule, şi roagă-te pe mormântul tatălui tău, aşa cum te-am învăţat când erai copil. Ruga ta l-ar ajuta. Cere Domnului îndurare, căci sufletul său plânge şi cere izbăvire. Şi am căutat să aflu de-i făcuse vreun rău, dar ea, tot plângând, mi-a răspuns: „Nu... niciun rău... la paloşul, du-l la altar să ţi-l sfinţească preacuviosul Antiohie. Împlineşti optsprezece ani; cândva tot ţi-l dădeam. Paloşul este singura moştenire ce o ai de la tatăl tău şi pletele tale bălaie.” Mario, atât am aflat. Înţelegi de ce n-am venit aseară? M-am dus cu spada la mormântul crijacului, al tatălui meu. Şi m-am rugat cum m-a învăţat mama, pentru sufletul lui, şi am aşezat spada peste lespede, să se bucure mortul în lumea lui, c-o simte aproape. Şi-ţi mărturisesc, nu m-oi crede, în biserica luminată doar de candela din dreptul Maicii Domnului, era tăcere desăvârşită. Dar poate a fost numai o părere... am auzit desluşit un zvon, am auzit ca un suspin ieşit din pământ, un oftat de uşurare al celui ce zăcea acolo în raclă. Se bucura pentru ruga ce o înălţasem Domnului; mă crezi, Mario? Şi m-a cuprins deodată o linişte desăvârşită, ca o lumină. Am căzut în genunchi şi au început să-mi curgă lacrimi, dar nu de durere... Mario, Mario, dar tu de ce plângi? De ce?

— Plâng, de plânsetul tău de aseară, plâng de fericire. Aş vrea să mă rog şi eu pe mormântul crijacului. Crezi că paloşul lui, paloşul tău va putea... Să ne ajute?...

— Prin semnul lui vom fi uniţi, el ne va apăra.

— Costea... acum că ştii că eşti fiul unui crijac, al unui cavaler... poate că fata lui Tâncabă să nu-ţi mai fie potrivită...

— Mario, cum poţi avea asemenea gânduri?

Şi cuprins de focul dragostei, o luă în braţe,

copleşind-o cu sărutări.

XV. O ÎNTÂLNIRE

Se frământau apele. În jos, la furcituri, unde balta era mai adâncă, valurile se rupeau în stropi mărunţi şi se domoleau spre margini, la adăpostul malului. Acolo, trestia aplecându-se îşi fâlfâia moţurile întunecate, ca flamurile unei oşti de lăncieri.

Sus un vultur da roată, căutându-şi prada. Un stol de ciori îl urmăreau croncănind; păsările negre se repezeau, dar nu îndrăzneau să se apropie. Stăpânul văzduhului nu le lua în seamă.

Spre apus o margine de nor se scutura, cernindu-şi stropii prin sită nevăzută. Erau nori trecători, goniţi de vânt.

Cel vultur se depărtă, urmat de ciori, până-l înghiţi zarea.

Lucind în bătaia soarelui, codrul cu frunzişul roşu părea zid de aramă străjuind în jurul bălţii. Câte o frunză zbura o vreme prin văzduh, apoi, căzând pe apă, frământată de valuri, se afunda.

Braţul înmănuşat se ridică peste cap şi slobozi cureluşa ce ţinea piciorul şoimului. Ciocul sclipi în soare. Pasărea bătând din aripi se înălţă, zbură împotriva vântului şi plutind, dădu ocoale să desluşească, peştele din baltă. Încreţitura valurilor nu îngăduia ochiului să-şi găsească prada şi pasărea, rotindu-se, se înălţă tot mai sus. O slobozise Costea, măcar că o ştiuse neputincioasă să vâneze şi o îndemna fluierând să rămână în văzduh: voia s-o zărească Maria, să-i fie temei că el o aşteaptă în tufărişul dinapoia rateşului.

Pentru Maria însă era greu să se îndepărteze. Din ziua învoielii cu cneazul, i se năzărise lui Tâncabă că

flăcăul prea des îi călca pragul casei. Nu-i plăcea să-l vadă tot dând târcoale pe lângă fată. Intrase la grijă, mai cu seamă de când îl zărise sărutând-o pe furiş. Suduise bătrânul, ameninţase cu ciomagul, dar de teamă să nu-i fugă, după pilda soră-si, îşi stăpânii supărarea. Porunci băiatului să nu mai vină decât o dată la trei zile, iar pe viitor, marfa o va lua el în primire. O vreme, porunca-i fu îndeplinită.

Dar cu venirea ploilor de toamnă, i se umflară încheieturile de la picioare, i se înţepeni spatele şi mai tare îl scutura cea tuse seacă. Ades gemea de dureri; fără folos baba Didona îi dădu buruieni de leac şi nevoit fu s-o lase pe Maria să le facă pe toate în locul lui; numai din prag urmărea, când se ducea la vale, la iaz, să ia peştele în primire.

— Bagă-ţi minţile în cap, Mario! Vezi că te-am dat după cneaz. Hem... hem... Să nu mă faci... hem... hem... altcum...

Nu sfârşea vorba şi tusea îl împiedeca să rostească mai departe.

— Nu te mai supăra, tată, vezi că-ţi face rău.

Şi cearta se domolea.

Cum venise vremea să plece Marin cneazul la stână, s-aducă oile pentru iernat, trimisese vorbă în ajun că va să vină să-şi ia rămas bun. Dăduse întâlnire unor negustori de peste Dunăre. Dorea cu acest prilej, să mai vadă fata.

Tâncabă tuşi.

— Hem... hem... azi vine cneazul, hem... vezi de te găteşte.

— Vine cneazul?... Bine, tată.

— Ce te turburi?

— Mă turbur! Apoi, cum să nu mă turbur! E doar soţul ce mi l-ai hărăzit.

— Bine, bine, dă-i poruncă lui Pintea să pregătească la cuhnă cele de cuviinţă şi tu scoate din eleşteu o plătică şi ceva roşioară, să fie de-ajuns şi pentru negustori. Sunt în drum spre Argeş şi fac tocmeală cu Marin.

Când să meargă Maria la iaz, ridică ochii şi zări şoimul rotindu-se pe cer. În fugă aduse peştele şi, grăbită, porunci lui Pintea ce avea de făcut. Repede urcă în camera ei, să-şi pună cămaşa cusută cu lânică roşie, să fie frumoasă ca pentru… cneaz. Apoi gătită şi fără de ştirea lui Tâncabă, se îndreptă spre locul hotărât. Nu era departe de drumul ce venea din sat. Alerga. Deodată, i se păru că aude strigăte şi gâlceavă. Speriată, se opri să asculte. Cunoscu glasul cneazului.

Îndreptându-se spre rateş, Marin Hârtop, cu gândul la fată, se clătina domol pe spinarea buiestraşului, când, ieşind la luminiş, roibul ciuli urechile. Auzise zgomot ciudat. Cneazul îl zări pe Costea aşezat pe o buturugă, cântând la fluier, cântând uşor ca pentru sufletul lui.

Şi de astă dată îl întâlnea pe flăcău! Ce tot căuta în preajma rateşului? Ostrovul era departe. De cum îl văzuse i se vărsase fierea de ciudă. Îşi aminti că trecuse vreme destulă de când îi poruncise să aducă o căprioară. Ajuns în dreptul lui, opri calul şi începu să-l certe.

Costea nu răspunse, cântă mai departe. Cneazul se întărită. Suduind, îl învinui că nu se ţinuse de cuvânt; nu-i îndeplinise porunca. Îi ceruse măcar o ciozvârtă, aşa cum adusese lui Tâncabă şi nu se învrednicise.

Vorbele bătrânului picau grele, aspre. Costea deodată se mânie. Sări în picioare şi zise:

— Dau ce se cuvine mânăstirii, iar partea mea o dau cui îmi place. N-am avut drum prin sat. Nu te mai răsti

la mine, eşti cneaz la tine, la Turbaţi, nu eşti stăpân peste mine, peste cei din Ostrov.

— Câine spurcat! Ai îndrăzneala să mi te împotriveşti, să mă-nveţi care îmi este dreptul? D-abia, începe să-ţi crească tuleiul pe obraz, neisprăvitule. Îţi poruncesc ca de Sfântul Dumitru să-mi aduci o căprioară, ai înţeles? Că de nu…

— Porunceşte la argaţii tăi, mistreţ bătrân.

Cneazul se făcu stacojiu la faţă şi cu barba zburlită, repezi calul, ridică nuiaua şi izbi flăcăul peste cap.

— Fiu de scroafă, fecior de lele, să nu mai…

Dar Marin n-avu vreme să ridice a doua oară mâna că, sărind ca jderul, Costea îl cuprinse de mijloc, îl trase de pe cal şi îl trânti jos de răsună pământul; ca o răgace, rămase omul, ameţit, pe spate. Flăcăul trăgându-şi paloşul, îi propti vârful în beregată.

— Să nu mişti că te ucid! Ţi-oi tăia limba spurcată, vier bătrân, să nu te mai aud grohăind…

Acum că-l trântise la pământ, că-l vedea neputincios, ca prin farmec îi trecu mânia. Îndepărtându-și paloşul, începu a râde.

— Hai! moşneagule, scoală-te. Vezi-ţi de treabă, numai învaţă să-ţi măsori cuvintele…

— Nemernicule, ai avut noroc că m-ai nimerit fără baltag, altcum îţi despicam ţeasta. Te-oi mai întâlni… de vrei să te scutesc de pedeapsă, în genunchi să vii să-mi ceri iertare, ai înțeles… în genunchi. O să mi te aducă legat, să te judec.

— Tu să mă judeci? Judecă pe-ai tăi. Cine să mă lege? Care să îndrăznească? Du-te… suie-te pe cal. Ai nevoie de ajutor! Te dor mădularele? Du-te acasă, că boţit şi înnoroiat cum eşti, nu îi putea merge unde aveai gând, hai. Du-te, ha, ha, ha.

Maria, ascunsă după copac, nu îndrăznea să se

arate. Era fericită că se stăpânise Costea şi sânge nu cursese. Groază avusese să nu-l omoare pe cneaz, dar acum o cuprinse altă teamă, se gândea la răzbunarea lui Hârtop. Sta ascunsă să n-o afle bătrânul, s-ar fi supărat de moarte să fi fost văzut.

Cneazul se depărtă bodogănind.

Merse cât merse, nu ajunse departe şi după obiceiul lui i se potoli mânia. Începu a râde. Râdea de el însuşi, de păţanie. Avusese zile! Îl scutise Dumnezeu de moarte. Învăţătură de minte să nu mai plece fără baltag, fără însoţitor.

Ce îndrăzneală nemaiauzită! Se schimbaseră vremurile. Un flăcău! Mai ieri un copil! Purta paloş! Cum de era îngăduit ca un oarecare să poartă spadă? Va vorbi la mânăstire să-l pedepsească... Spurcăciunea avea dreptate. Puterea lui nu se întindea şi peste Ostrov. Ar fi dat argaţilor poruncă să-l snopească, dar ştia că va avea supărare cu monahii. Mâine, pe nemâncate, iar va lua drumul rateşului, de astă dată va veni însoţit şi cu baltag. Aşa se întâmplă în acea zi ca Marin Hârtop să nu ajungă la rateş.

După plecarea lui, Costea rămase locului, privind în urma călăreţului. Iar se încruntă. Se întreba cum de se putuse stăpâni, cum de nu-l omorâse. Avusese vârful paloşului în beregata lui şi-i scutise viaţa, măcar că îi era duşman de moarte. Acum îi părea rău. Niciodată nu va mai întâlni asemenea prilej. Ca să-şi schimbe gândul, începu să cânte din fluier.

Pe la spate, Maria uşurel se apropie şi-l cuprinse în braţe.

— Costea, te-am văzut, bine îmi pare că nu l-ai ucis. Mult te mai iubesc.

— Tu, Maria? Ai venit? Ai văzut? Ştii, puteam să-l omor, dar o putere mi-a oprit braţul, Mario...

— Costea, dragul meu. Ce bine ai făcut! Altcum ai fi fost ucigaş. Era fără apărare, fără baltag… un bătrân…

— Da, ai dreptate, era fără apărare… Voi căta alt prilej, când va avea sculă în mână, să poată da şi el.

— Nu, Costea, nu căta pricină. Nu vreau să omori. La nevoie vom fugi şi numai dacă ne va urmări, numai atunci, ca să ne apărăm…

— Mario, tu eşti peste măsură de bună, de blândă, de frumoasă, atât de frumoasă, atât de dulce…

Costea deodată o cuprinse de subţiori, o ridică de la pământ cu braţele întinse, o aduse cu faţa alături de obrazul lui, se uită în ochii ei, o sărută şi apoi, ca pe un copil, o duse alergând în desişul pădurii; pentru el era atât de măruntă, atât de uşoară. Maria amuţi, înecată de fericire. Numai când şi când i se auzea câte un suspin…

Soarele ajunse aproape de jumătate cale. Pierise şi norul de ploaie, se domoliseră valurile. Şoimul prinsese câţiva peşti, cărora le dăduse drumul în luntre. Dar, nedumerit de nepăsarea stăpânului, zbură spre Ostrov.

Când Maria se mai dezmorţi, îşi netezi părul, îl sărută încă o dată şi fugi spre rateş, să nu prindă de veste tatăl ei. I se bătea inima de fericire şi de teamă.

Tâncabă o aştepta în prag,

— Unde ai fost?

— Până la baltă, să mă îmbăiez, să mă fac frumoasă, pentru oaspetele de cinste, după porunca ta. Mi-am pus fota neagră, cea încreţită.

— N-îi lua urmele Sofichii. Te omor! Vino, fată, vino, va să sosească cneazul dintr-o clipă într-alta. Nici târgoveţii n-or întârzia. He… He…

Spre seară sosiră şi negustorii, trei vlahi de peste Dunăre, din Haem. Povestiră cum se întâlniseră nu departe cu o slugă a cneazului, un flăcău dibaci ce

cânta din flaut atât de frumos că se opriseră să-l asculte. El le spusese că Marin Hârtop cneazul îl trimisese dinadins să ducă vorbă negustorilor că nu va veni în astă-sară. Până atunci, ca să le treacă de urât şi să nu piardă răbdarea, cneazul îi ruga frumos să se ospăteze pe socoteala lui.

Oricum, oricine ar fi plătit, bucuros le dădu Tâncabă băutură cât le poftiseră gâtlejurile, de se veseliră târgoveţii toată noaptea.

A doua zi, Marin cneazul, cu baltagul la cingătoare, semn al puterii lui şi însoţit de o slugă, luă drumul rateşului. Socotea că-l vor fi așteptând negustorii, măcar că nu le trimisese vorbă. El venea mai mult de dragul fetei. Chiar de nu-i va găsi, nu era bai. Urmând să plece pe timp mai îndelungat, peste Dunăre, la Marea cea mare, să tocmească locuri de suhat pentru iernatul oilor, cugeta să facă nunta mai din vreme decât hotărâse cu Tâncabă, să nu-l apuce postul Crăciunului, altcum ar fi nevoit să amâne până după sărbători şi nu mai avea răbdare.

Ades îl urmărea amintirea Mariei. Îşi închipuia trupul gingaş, sânii mărunţi care ridicau vârfuind pânza subţire. Nu mai avea răgaz să aştepte. Prea avea poftă să-i sărute gura, să-i frământe trupul. Şi buzele le avea roşii ca zmeura, aşa de frumoase că păreau să fie trase din condeiul lui Antiohie stareţul.

Mergând prin pădure, îşi aminti şi de flăcăul din ajun, de îndrăzneala lui. Se va duce la mânăstire să se plângă. De când îşi atârnase paloş la cingătoare, îşi pierduse minţile. Nimeni nu putuse afla unde găsise scula. Umbla vorba prin sat că nu era copil de olah, de-al lui Snagu, ci mai curând de neamul celor streini, veniţi să dureze mânăstirea. Şi gândea Mărin în cuget, că altcum un olah de rând n-ar fi avut atâta

îndrăzneală, că după vorba: „ce naşte din găină, scormone pământul”, sămânţa de crijac paloş mânuieşte. Numai puţin să fi apăsat şi-i zbura viaţa. De ar fi fost copilul lui Snagu, nu s-ar fi putut stăpâni, l-ar fi străpuns. Ochii lui albaştri, părul bălai… prea îl deosebeau de flăcăii din sat. Nici că se amesteca cu ceilalţi, doar pe Grigore… îl avea ca pe un câine credincios. Vremea toată sta la mânăstire, să facă treaba călugărilor. Tot de la ei să fi prins meşteşugul războiului. Păcat că feciorul lui nu-i semăna. Un muieratic, un pierde-vară, măcar că era fecior de cneaz… Sau poate… şi vechea bănuială îi trecu iar prin minte. Îl ciupi de inimă asemănarea cu Picu… dar mai bine să nu ştie!…

Când ajunse la rateş, gazda şi negustorii, îl primiră, cu cinstea cuvenită, numai că de atâta băutură li se împleticea limba în gură. Tâncabă în şoaptă îl încredinţă că-i împlinise porunca. În aşteptarea lui, ospătaseră târgoveţii după plac. Băuseră cu toţii până dimineaţă. Băuseră pe socoteala lui.

Marin tresări, clipi dintr-un ochi.

— Ce vorbă? Ce socoteală? Ce poruncă?

— Vorba ce-ai trimis-o, hem, hem… că nu vii decât astăzi şi să te aştepte negustorii şi să bea cât le-o fi pofta, să le treacă de urât. Eşti tare înţelept, hem. Te-ai socotit să-i înşeli mai uşor. Ei beţi şi tu treaz, hem, hem. Da, da, îţi scoţi pârleala. Şi câştigul cu vârf… te-am priceput… le-ai fi dat după voie…

— Cine a îndrăznit să spună asemenea nerozie?

— Grăiţi voi, cinstiţi negustori, că nu mă crede. Au întâlnit dumnealor un flăcău, care dezmierda codrul din fluier, hem. Zicea că l-ai trimis tu. Purta cel fluierar, spun târgoveţii, un paloş. Hei, hei, aşa sunt slugile alese de cneaz.

— Paloş… zici paloş… da, eu l-am trimis.

Marin Hârtop înţelese că era Costea cel cu pricina, doar el singur avea paloş, numai el putea să fie atât de îndrăzneţ şi sângele îi năvăli în obraz. Se întrecuse flăcăul cu gluma. Nici măcar nu se putea plânge, nu putea destăinui păţania din ajun.

— Bine, Tâncabă, bine, am să… înseamnă pe răboj, om socoti la urmă.

Deodată i se muie privirea. O zărise pe Maria ieşind prin chepengul beciului, aducând un ulcior de vin. Cu ochii la fată uită de supărare.

Maria, gătită cu vâlnicul încreţit ce-i foşnea în jur, cu cosiţele pe umeri, cu cămaşa cu altiţă roşie, era mândră ca o jupâniţă, din cele de neam, cum mai văzuse Marin o dată, când fusese în Cetatea de scaun. Inima lui Hârtop săltă de bucurie la gândul că atâta frumuseţe curând va fi a lui.

Fata, trecând, se aplecă uşor şi puse ulciorul pe masă. N-avea plăcere să-l vadă pe Marin şi un val de roşeaţă îi îmbujoră faţa.

— Frumoasă mai eşti… ca ruptă din soare, se aprinde jarul din inima oricui te vede. Ptiu, să nu te deochi!

— Nu mai râde, bade Marin, ştii bine că nu-i adevărat.

— Voi, cinstiţi târgoveţi, spuneţi dacă-i minciună? E mândră… să bem o stacană în cinstea ei. Să trăiască. Hai, beţi fraţilor.

— Trăiască badea Marin… Cneazul… că e om darnic… Trăiască Maria, că tare-i mândră!

Tot închinând, tot cinstind, negustorilor şi cneazului li se urcase vinul la cap. Nici Tâncabă nu se lăsa mai prejos, că doar era pe socoteala ginerelui şi însemna pe răboj ulcioarele, mai câte unul, mai câte două. Cu

toţii înşirau vorbe fără rost. Tâncabă, de la o vreme, aţipi; negustorii cântau cât îi ţinea gura, beţi turtă. Chiar de nu se lăsase noaptea, începură câte unul a picoti, atât munciseră din ajun să mănânce şi să bea. Doar Marin, venit în urmă, se ţinea tare.

Către seară, Maria intră în odaie. Cneazul, la vederea ei, trezit din amorţeală, se scula în picioare. I se aprinse o flacără ciudată în ochi. Când trecu fata, o apucă de mijloc şi căută să-i sărute gura, dar ea se zbătu, încercând să-l depărteze, să scape.

Faţa roşie, pofticioasă a cneazului se aplecă peste gura ei şi Maria simţi suflarea lui caldă cu miros de vin. O mână o cerceta la piept.

Ea, îngrozită, ţipă din toate puterile. Cei de la masă râdeau, îndemnându-l cu glume necuviincioase.

— Nu te lăsa... Hai... hai. Arată ce ai putut la tinereţe... pune-o pe masă...

Tâncabă, deşi dezmorţit puţin, se prefăcea că doarme.

Tocmai atunci... să fi fost din întâmplare, Costea intră pe uşă. Îi sună paloşul de duşumea. În mână ţinea o pulpă de mistreţ, grea de părea să fie un buzdugan. Merse drept la cneaz.

— Ţi-am adus, iată ţi-am adus vânat, după dorinţă. Ţine pulpa asta de porc, apuc-o. Vezi! Cade! Ţi-o dau în dar, numai când îi mânca, vezi să nu ţi se oprească în gât... Maria! Vino cântăreşte peştele... n-am vreme de adăstat...

Cneazul, uluit, dădu drumul fetei şi căscând ochii, privi la Costea. Îi păruse că-i o iazmă; fără de vrere întinse mâna şi apucă cea pulpă de mistreţ.

Maria slobodă, fugi. În urmă îl auzi pe Costea urând la toţi seară bună. Cneazul, în sfârşit, se dezmetici.

— Pintea, Pintea, pune pulpa la cuptor, s-o mâncăm,

fraţilor. Treburile le-om lăsa pe mai târziu.

Tâncabă, în colţul lui, părea că se trezeşte. De astă dată se bucură de venirea flăcăului; descurcase treaba, altcum... cine ştie...

XVI. TĂTARII

În acel an de la Christos 1241, se lăsase iarnă grea. Nu, pomeniseră bătrânii ger mai cumplit. Până afund îngheţaseră apele. Zăpada se aşternuse pe întreagă fire şi, de atâta nemişcare, de atâta tăcere, părea că îngheţase şi văzduhul. Nu se auzea călcătură de om, necum ciripit de pasăre; doar când şi când urletul haitei sau pe înnoptate croncănitul ciorilor trecând stol pe cerul plumburiu. Gorunii stăteau încărcaţi de promoroacă ca de o roadă nouă. Ceaţa din ajun se risipise şi razele dimineţii desprindeau de pe ramuri pufuri albe ce cădeau molatic, pătând zăpada cu umbre albastre. Jos, împotriva soarelui, sclipeau stelele de gheaţă.

Străjuind marginea; trunchiurile negre ale copacilor hotărniceau ţărmul, altcum nu s-ar fi cunoscut balta. Pârtii înguste legau Ostrovul de mal.

Pornise Costea prin pădure, cu paloşul la cingătoare, cu arcul şi tolba plină de săgeţi. Purta pe cap căciulă şi şubă miţoasă pe spinare. De duminică, cu ajutorul lui Caplea, pusese momeli la cârlige în copcile făcute dinadins. Să răsufle peştele. Spărsese pojghiţa prinsă peste noapte. Era dornic să mânânce carne proaspătă. Şi Neagăi i se urâse cu atâta afumătură.

Mergea repede de-a lungul stufului, să dibuiască vreo jivină bună de mâncare sau măcar una pentru blană. De atâta frig, se ascunseseră fiarele în vizuinile lor. Numai câte un lup răzleţ, cu pântecul alb, se încumetase noaptea până în preajma colibelor, nădăjduind să găsească vreo vită nepăzită, vreo oaie în afară de ocol. Şi haita pătrundea până în sat, sugrumând mulţime de oi. Bucuros ar fi săgetat Costea

vreunul să-l jupească, dar fiara şireată pierea o dată cu întunericul. Astăzi, fiind zi cu soare, cum nu se mai văzuse de mult, se muiase gerul şi socotea că vor ieşi din ascunzători vieţuitoarele codrului. Fără vrere, se îndreptă spre rateşul lui Tâncabă. Gândul lui era la Maria; de trei zile n-o văzuse şi atuncea de-abia îi putuse grăi. Ea alerga dintr-o parte într-alta, copleşită de treburi. Tâncabă nu mai era de niciun ajutor. Din toamnă, bătrânul mai mult zăcea, durerile nu-i mai dădeau răgaz. Întorcându-se o dată pe vreme ceţoasă; se simţi fără putere, i se păruse că se surpase ceva în coşul pieptului; tuşea din adânc. Şi de data aceasta fără de folos venise baba Didona să-l descânte. Zicea, să fie piază rea zvârlită de Iele, cum s-o fi întâmplat să le întâlnească prin pădure. Şi toamna fusese umedă. Zadarnic îi fierbea Maria buruieni, din cele date de vrăjitoare. Când era mai rău, îl proptea în perine, să nu se şubrezească într-o parte şi afuma odaia cu cetină de molid şi cu boabe de ienupăr, din părţile muntelui. De n-ar fi fost decât bătrânul! Dar mai erau şi oaspeţii. Pintea, la cuhnă abia prididea şi, cum îl lăsase Dumnezeu tăcut din fire, pentru oaspeţi nu era de nici un ajutor. Maria singură avea de grijă să le dea băutura, să le pregătească pentru înnoptat, să le cumpere marfa, să facă tocmelile. Era nevoită să le împlinească pe toate. Bătrânul mai mult sta lungit, suduind, certând pe care cum apuca.

O dată cu căderea zăpezii celei mari, pentru Maria se mai împuțină treaba. Fiecare rămânea bucuros la casa lui.

Trecu Bobotеaza. Se cutremura Maria ştiind că se apropie ziua nunţii. Până acum i se împlinise vrerea, se amânase peţitoria cneazului. În toamnă, fusese de lipsă să însoțească Marin Hârtop turmele de iernat, iar

tocmai de sărbători, când gândea să i se împlinească dorinţa, fusese chemat la stână, să orânduiască cele de trebuinţă pentru fătatul oilor şi toate se amânaseră pentru mai târziu. Şi aşa Maria nu-l mai văzuse pe cneaz, decât o dată. Binecuvântate treburile stânei! Măcar că n-o peţise după datină, cu strigători şi cimpoieri, la toţi din sat le era de ştiinţă că Maria va fi a lui.

Nici Costea nu avea răgaz. Socotea fel şi chip cum să desfacă el caierul soartei. De cumva cneazul nu-şi va schimba gândul, nevoit era s-o fure pe Maria în ajun de nuntă. Sorocul era hotărât înaintea Postului cel Mare. Se vor ascunde în părţile muntelui şi numai după ce se va fi liniştit vrajba, se vor înapoia. Pregătise de toate: sanie, scule şi de ale mâncării, să nu ducă lipsă. Calul îl avea odihnit în grajd. În urmă le destăinuise pe toate mamei lui, s-o ferească de spaimă când va fugi.

Tot mergând, îşi aminti Costea de cei călăreţi care cu trei zile înainte se abătuseră la rateşul lui Tâncabă. Vorbise cu ei; aflase veşti năprasnice. Erau monahi catolici, din părţile Episcopiei Cumanilor, alungaţi de urgie. Şi înainte, prin zvonuri, aflase de năvala tătarilor. Chiar de sărbătorile Crăciunului, tot neamul cuman trecuse pe sub deal, îndreptându-se spre soare-apune. Mergea vorba cum căpetenia lor cerşea adăpost pe pământul regesc. Făgăduia, lepădându-se de păgânătate, să boteze întreg poporul său în credinţa cea catolicească, numai să-i fie îngăduit să rămână sub ocrotirea rigăi Bela, căci prea puţini din ei, numai cei de pe sub munte, din părţile Putnei, se făcuseră mai dinainte creştini. Veneau din depărtatul răsărit, de dincolo de Nipru, de unde-i urnise puhoiul tătarilor. Zadarnic cu ani înainte încercase hanul să lupte, să li se împotrivească; şi el şi tovarăşii lui

moscoviţi, kievani, novgorodieni, susdalieni fuseseră înfrânţi, zdrobiţi. De atunci începuse pribegia neamului cuman, de care Costea aflase încă de pe când era copil. Acum întreg norodul hanului, gonit din urmă de tătari, fugea spre apus.

La mânăstire, ajunsese numai zvon: Ostrovul era în afara drumurilor. Nicio oaste, nici cea tătărască măcar, nu s-ar încumeta să pătrundă prin întunecimea codrului, peste apa bălţii.

Cei călugări povestiseră grozăvii despre tătari şi era minune cum izbutiseră să fugă din măcelul mânăstirii. Ca dintr-un făcut, scăpaseră doar câţiva, parcă tocmai să poată spune şi altora despre urgia ce o văzuseră, să ducă vestea, să înfioare lumea. Fugarilor le era degrabă să plece. Ziceau că năboiul venea din urmă, aproape.

Pe Costea îl muncea gândul că, de vor veni tătarii – măcar că nu-i venea să creadă – n-ar putea s-o apere pe Maria, el fiind la Ostrov. Şi bucuria ce o avusese de a se fi amânat nunta cu cneazul până în Făurar, nu ajungea să-l mângâie de neputinţa să-i fie de ajutor la nevoie. Se vor ascunde în pădure şi în vreun chip se vor descurca.

În faţa lui, prin zăpada căzută în ajun, zări două adâncituri şi alte două mai lunguieţe în urmă, aşezate pieziş, labele iepurelui. Uitând de toate, se luă după urme, se depărtă de drum. De la o vreme, se ivi o altă urmă, măi adâncă, mai mare; laba lupului călcând peste cele ale iepurelui. Urechiatul fugea greu prin zăpada moale. Costea pornise după iepure, dar nici pielea lupului nu era de lepădat. Acum piciorul omului călca peste toate urmele vânatului şi ale fiarei. Costea alerga. Deodată în poieniţă zări umbra întunecată a gadinei, care izbuti să-şi prindă prada şi o sfâşia.

Flăcăul se opri. Săgeata fluieră, se înfipse în pieptul lupului, care fără geamăt căzu într-o parte. Iepurele încă viu, cu pântecele sfâșiat se zbătea prin zăpadă. Costea bucuros era să fi câştigat în afară de carne de mâncare şi blana fiarei. Îndată scoase cuţitul de la brâu şi tăie pielea în jurul labelor, de-a lungul pântecelui, în jurul gâtului şi, agăţând trupul moale de un crăcan de arin, începu să tragă blana. Jupuise cam jumătate, când se opri, şi rămase nemişcat. Auzise în depărtare un urlet, un răget ca de fiară şi totuşi era glas de om.

Cu urechea aţintită, căută să desluşească pricina. Larma venea dinspre apă. O luă într-acolo, cătând totodată să se apropie de rateş. Alerga. Când ajunse la marginea bălţii, se opri. Rămase năuc. Ieşind din pădure, trecând pe gheaţă, prăvălea în goană o ceată de călăreţi. Erau mulţi. Nu-i fusese dat să vadă asemenea fiinţe. Omul îmblănit şi calul păros nu se deosebeau, făceau tot un trup. Păreau scornituri din iad.

De-abia li se zărea faţa hâdă, cu nasul turtit sub acoperământul sprâncenelor, ochi parcă n-aveau. După spusa călugărilor, gândi să fie tătarii. Numai ei puteau fi cu o înfăţişare atât de fioroasă.

Cei mai mulţi goneau chiuind spre Ostrovul mânăstirii. Numai câţiva, ca la vreo zece, se desprinseră din mulţime şi se îndreptară pe gheaţă în susul bălţii.

La început, Costea privi uluit, uitând de toate, dar îndată ce-şi dădu seama că parte din tătari se îndreptau tocmai spre rateş, nu mai stătu în cumpănă şi întorcându-şi toate puterile, o luă la fugă de-a dreptul prin pădure, să scurteze cotitura bălţii, pe unde, alergau călăreţii. Socoti că de nu-l vor împiedeca nămeţii, va sosi în acelaşi timp cu ei şi atunci… măcar

că era singur împotriva atâtora, va încerca s-o scape şi de va fi să pice... Socotea să fie vreo zece cu suliţi, cu săbii, cu arcuri şi blănurile erau pavăză bună împotriva loviturilor. Dar el n-avea alt gând decât să ajungă la vreme.

După cotitura cea mare, trecură tătarii peste şovar mai puţin întărit; caii simţind gheaţa şubredă, încetiniră trapul, temători să nu se afunde. Astfel, ajunse flăcăul aproape o dată cu ei. Tocmai vreo patru-cinci descălecau în dreptul casei, iar ceilalţi urmau calea mai departe în susul apei. Pesemne răcnetele fuseseră auzite şi poarta era zăvorită. Trei duşmani descălecară, unul rămase la cai. Topoarele izbiră în oblonul de stejar. Încercară să pună foc acoperişului, dar fiind trestia cu zăpadă şi cu ţurţuri, nu izbutiră. Poarta căzu sfărâmată într-o parte. Tâncabă în prag îşi repezi barda, spintecă pe primul care intra, dar îndată şi el fu străpuns de suliţi. Dinăuntru se auzi ţipătul de groază al Mariei. Costea socoti că rău ar face de s-ar băga în învălmăşeală, căci ar omorî-o. Se furişă pe zăpada moale până la paznicul cailor, ce privea spre casă şi, repezindu-şi paloşul, îl spintecă în două, cum se despică buturuga. Omul se prăbuşi fără să icnească, ţinând dârlogii în mână. Ceilalţi tătari nu prinseseră de veste. Apucând pe Maria, o traseră cu sila afară, măcar că încerca să li se împotrivească. Costea cu greu se stăpâni să nu se avânte şi-i lăsă să iasă cu toţii din casă. Atunci încordă arcul şi slobozi săgeata. Chitise pe unul tocmai între ochi. Vârful ieşi prin ceafă şi se înfipse în stâlpul casei, de rămase tătarul pironit de perete. Încă o săgeată şuieră, dar trimeasă prea din grabă, nimeri un altul în umăr, fără să-l doboare, blana înmuind puterea săgeţii. Maria, zărindu-şi iubitul, ţipă de bucurie şi mai vârtos se smuci din mâna tătarului.

Costea se avântă şi ajunse în faţa lui tocmai când îşi ridica sabia scurtă să ucidă fata. Paloşul primi lovitura şi o făcu să alunece într-o parte. Nemaiavând cum s-o apere pe Maria şi fiindu-i teamă să nu o rănească, dete drumul paloşului şi se năpusti peste tătarul rănit. Îl trânti la pământ, cercând să-l sugrume. Deşi rănit, tătarul era mai tare şi avea şi sabia, pe care era gata s-o repeadă. De nu şi-ar fi dat seama Maria, l-ar fi nimerit pe Costea, dar ea se aruncă peste braţul păgânului şi îşi înfipse dinţii în mâna lui. De durere, omul slobozi scula. Costea, zărind mai într-o parte sabia pe care o scăpase tătarul, o apucă şi înfipse fierul în beregata sălbatecului.

Lupta se sfârşise, Costea sculându-se, rămase uimit, neîncrezător, privind la atâta sânge, la atâtea trupuri căzute, ale tătarilor, al lui Tâncabă. Mai încolo Pintea rănit se ridică în cot gemând:

— M-au înjunghiat păgânii… Liii, rău mă doare… mi-e sete… duceţi-mă până-n pădure… să mor acolo…

— N-ai teamă, Maria te va îngriji.

— Nu, nu, fugiţi cât mai e vreme. Vezi de Maria.

— Nu te lăsăm, te luăm cu noi…

— Lăsaţi-mă, se vor întoarce tătarii ce au luat-o în susul apei.

Socotea şi Costea că puteau sosi dintr-o clipă într-alta. Nu era vreme de pierdut. O ajută pe Maria să facă legătura la piciorul lui moş Pintea, să-i astâmpere sângele. Fără a zăbovi, îl duseră până la luntrea prinsă în gheaţă şi acoperită cu stuf, îl ascunseră înăuntrul ei. Îi lăsară şi de mâncare, să aibă la nevoie. Costea făgădui să vină peste noapte să-l vadă. Apoi, alese un cal pag, încălecă şi o puse pe Maria în faţă, pe greabăn. Luă şi căpeţelele de la ceilalţi trei şi o porni spre pădure. Nu merse mult şi calul se opri, se opinti.

Şi începu să necheze. Pesemne simţise apropierea celorlalţi tătari. Măcar că era Costea meşter să stăpânească armăsarii, zadarnic încercă să-l împingă; nici cele iepe mulgătoare tătărăşti nu-i dădură ascultare. Ba mai mult, trăgeau înapoi, să se întoarcă, nevrând să ştie de porunca noului stăpân. Atunci, îndată slobozi caii şi luând-o pe fată de subţiori, îi dete drumul jos, iar el sări alături. Socotea că tătarii, găsind pe cei ucişi, vor ţine urmele prin zăpadă şi călare, repede îi vor ajunge! Altă scăpare nu era decât să lupte, să-i prindă fără de veste. Pe Maria o ascunse într-o scorbură, iar el luă drumul către rateş. Când zări acoperişul printre copaci, tocmai soseau tătarii. Descălecară miraţi, priviră la tovarăşii morţi şi mai cu seamă la cel ţintuit cu săgeata în frunte. Caii se adunară grămadă şi nechezară, frecându-şi boturile unul de altul.

Pădurea şi zăpada îngăduiră lui Costea să se apropie fără să fie văzut, fără să fie auzit. Când ajunse la o azvârlitură de piatră, îşi pregăti săgeata şi trase. Mai întâi ţinti asupra celui care rămas călare, ar fi putut să-l urmărească. Îl doborî, străpungându-i pieptul. Îndată mai încordă arcul şi săgeata se înfipse în braţul unui tătar. O nouă săgeată, ultima, izbi tocmai pe cel care încălica, ţintuind coapsa de pântecele calului. Îndurerat, dobitocul o porni nebuneşte, cu tătarul atârnat într-o parte, târându-l peste buturugi. Cel ce fusese numai rănit, se năpusti cu sabia ridicată, dar Costea avu timp să-şi scoată paloşul şi opri lovitura cu dibăcie... Amândoi luptau pe viaţă şi pe moarte. Dacă puterea creştinului era mai mică, totuşi el era mai sprinten, mai dibaci şi îndepărta fără greş sabia păgânului, făcând-o să alunece. Paloşul mai lung silea pe protivnic să dea înapoi. Îl încolţea spre zid şi

deodată vârful se înfipse în pântecele tătarului, care căzu la pământ. Mai icni o dată şi-şi dete duhul. Din spate se auzi strigăt de bucurie. Maria nu se îndurase să rămână ascunsă în tufiş şi strecurându-se dinapoia copacilor, se îndreptase spre locul bătăliei. Mai degrabă ar fi murit de cumva Costea nu izbutea să învingă. Când ajunse la luminiş şi văzu isprava, alergă în braţele flăcăului. Erau scăpaţi, dar repede se gândiră să se îndepărteze. Îl mai văzură o dată pe Pintea, îi lăsară – luate de la tătari— arc şi săgeţi, să nu fie fără apărare, iar ei alegând din cei mulţi, nu luară decât un cal bălan, care le păru mai blând, să-l aibă la nevoie.

Costea acum era dornic să vadă ce se întâmplase la mânăstire şi la coliba lui. Se îndepărtară, ţinând pârtia făcută de tătari de-a lungul bălţii. Când le păru loc potrivit să li se piardă urma, trecură prin păpuriş şi se afundară în pădure. El îşi umpluse tolba cu săgeţi tătărăşti. Prin ramul desfrunzit se vedea ridicându-se fum gros, care, dus de vânt, străbătea cerul de-a curmezişul. De departe se auzeau trosnind lemnele răscoapte de dogoare. Când Costea ajunse la marginea bălţii, zări Ostrovul, o grămadă de foc; nu desluşi nicio vietate. Acolo unde fusese mânăstirea, nu se înălţau decât flăcări şi fum. Se prăbuşiseră turnurile într-o vâlvătaie de scântei, părea că nici nu fusese cândva mânăstire. Costea stătu nemişcat. Coliba bătrânească nu se mai vedea. Năucit, o vreme nu înţelese. De durere îi amorţiseră şi mintea, şi mădularele, dar cu încetul se trezi, se hotărî. Lăsând-o pe Maria în tufiş, el trecu peste gheaţă în Ostrov. Din grămada de scrum unde fusele coliba, se ridica ici şi colo încă puţin fum. Alături flăcările măcinau palanul mânăstirii, iar dinspre biserică se înălţa nor gros şi câte o limbă de foc. Pojarul cel mare se sfârşise. Costea se strecură, prin

dogoarea grămezilor de cenuşă, printre grinzi pline de jar; nici că mai cunoştea locurile. Deodată zări trupul stareţului Antiohie. Îl cunoscu după rasă. Capul îi era înfipt mai încolo într-o ţepuşă. Găsi şi trupurile celorlalţi călugări; unul rămăsese pe pridvorul în flăcări, dar ceilalţi erau răspândiţi în curtea mânăstirii, străpunşi de săgeţi, aşa cum îi ajunsese moartea. Şi, în dreptul altarului, lespedea de pe mormântul crijacului crăpase de dogoare. Cu grijă curăţă cenuşa de pe piatra fierbinte. Nici pe Neaga, nici pe Caplea nu-i găsi, zadarnic îi căută. Cercetă cu de-amănuntul prin cenuşa colibei sale, cercetă fără să-şi dea seama de ceea ce făcea, fără gând. Dezgropă cioburi de oale, câteva cârlige de acioaie arse, vreo două vârfuri de săgeţi. Tot ce fusese locuinţă, viaţă, pe Ostrov, toţi ai lui, mama, Caplea, stareţul, monahii, şoimul, calul, vitele, păsările nimic nu mai era. În sfârşit, ca o uşurare îl podidiră lacrămile.

Gândul Mariei îl trezi, îi dete noi puteri. Se înapoie alergând peste gheaţă. O cuprinse în braţe; acum plângeau amândoi, ea rezemată pe pieptul lui. Rămăseseră singuri în codrul Vlăsiei, singuri pe lume. Doar Pintea, moşneagul rănit, le aştepta ajutorul.

Fără să mai adaste, se afundară în desişul pădurii, nu prea departe, să poată veni înapoi la nevoie. Costea găsi vechea surlă, de unde avea obiceiul să pândească vânatul, şi o înveliră cu ramuri. Puteau să facă foc fără să fie văzuţi. Vor sta ascunşi până se vor depărta tătarii. Maria plângea la gândul că tatăl ei rămăsese mort pe pragul casei, fără lumânare la căpătâi. Şi Costea se frământa de soarta mamei, luată pesemne în robie. Îl vor fi dus şi pe Caplea, căci nu-i găsise trupul în Ostrov.

Noaptea cerul se lumină în viitoarea ce se înălţa de

dincolo de baltă, dinspre Turbaţi. Fumul, abătându-se, aducea miros greu.

*
* *

Hoarda se depărta spre apus, ducând cu ea plean şi norod în ştreanguri. Pe drumul de zăpadă, bătut de copitele cailor, mergeau robii împinşi de şfichiuirea bicelor. Printre ei se târa Neaga la un loc cu alte femei, cu fete, cu flăcăi. Pe faţa ei nu curgeau lacrimi. Obrazul vânăt de frig părea împietrit.

Cneazul Marin Hârtop căzuse străpuns de hanger, după ce despicase doi tătari. Din curtea lui nu mai rămăsese decât gârliciul beciului – ca o gură mare deschisă, hămesită.

Pe locul unde fusese sat, printre pereţii arşi ce mai fumegau, printre morţi, doar Caplea se plimba cântând din fluier. Râdea de toate câte le vedea. După cotitură se opri lângă trupul unui copil, rămas cu ochii mari, deschişi. Îi vorbi, încercă să-i facă jucărie, dar dându-şi seama că doarme, şi fiindu-i teamă să nu-l trezească, nedumerit, dădu din cap şi pufni în râs. Apoi îşi puse mâna peste gură, să nu-i deştepte pe cei din jur din somnul lor şi ducându-şi turma cea închipuită, fluierând uşor, o porni, spre mânăstire, spre colibă. Ştia că acolo îl aşteaptă Neaga cu ciorbă caldă.

XVII. ÎNAPOIEREA SOFICHII

Trecuse năboiul tătarilor. În urma lor rămaseră scrum şi sânge. De nu s-ar fi ascuns lumea în adâncul codrului, prea puţini ar fi scăpat cu viaţă şi mulţi ar fi fost luaţi în robie. Însăşi firea se arătase neîndurătoare. Pe unii îi ajunsese moartea de ger şi de foame.

O dată cu dezmorţirea apelor, cu înmugurirea copacilor, nemaiauzind nici un zvon, ieşeau fugarii din desişul pădurii; temători, se înturnau la vatra satului şi priveau cu deznădejde locurile unde odinioară se înălţaseră colibele lor; acum nu mai erau decât gropi şi grămezi de cenuşă.

Ca prin minune, izbutiseră câţiva să fugă din jugul tătarilor: venise şi Neacşu al lui Marin Hârtop şi Mânzu, ce i-a zis „Şchiopul”, că rămăsese olog de un picior. Mai şchiopătau şi alţii. Veneau tocmai de departe. Mulţi n-au avut putere să ajungă, murind pe drum.

Cu primăvara, satul îşi înălţă iară casele. Pădurea răsuna de loviturile securii. Avea codrul lemn din belşug şi balta îndeajunsă trestie să acopere toate colibele.

Împrejurul satului, vlahii dezgărdinau buturugile, lăzuiau pădurea, setoşi să întindă moşia, s-o facă agru. Lupta omul cu codrul ca să stăpânească pământul. Unde nu răzbea toporul, făceau arsură. Dar lăstarii tot înaintau împotriva ogorului, iar rădăcinile se întindeau pe sub pământ.

În sat se schimbase vechea orânduire. După moartea lui Marin Hârtop, se adunaseră bătrânii. Mai cu ceartă, mai cu bătaie, aleseseră cneaz pe Toma Capră, ca fiind om cu stare, înţelept la vorbă şi nepripit la faptă. Va să facă dreptate în certurile mărunte şi va

stânge dabila ce se cuvenea stăpânirii: datul de la stupine, goştina de la oi. De când cu năvala tătarilor, se legaseră vlahii din Vlăsia să trimită şi oameni de război, ca muntenii, la porunca domniei de la Argeş, să apere ţara. Socoteau că prea rămăsese moşia fără apărare şi acum, că pribegiseră cumanii, numai Voievodul Munteniei, stăpân peste plaiuri, le putea fi de apărare. Se îndatorau moşnenii, în afară de dajdia hotărâtă, să trimeată oameni pentru oaste, după putere, călăreţi cu caii lor, cu sculele lor de război. Fiecare sat dator era să dea ajutoare, oameni, căruţe, bucate, vite. Numai cel viteaz, ales să meargă la oaste din partea satului, era scutit de dăjdii, ba şi primea de la fiecare, atât cât îi lăsa inima, ca răsplată pentru primejduirea vieţii. După cneji, ostaşii aveau întâietate, li se cuvenea cinstirea. N-aveau oprelişti. Cu ani înainte, Marin Hârtop zadarnic încercase să silească satul la asemenea îndatoriri, cum se obişnuia în părţile muntelui şi numai după moartea lui, se socotiră că avusese cneazul dreptate şi îi ascultară sfatul.

Ca unul care se dovedise viteaz între toţi, mai priceput la călărie şi la mânuitul armelor, pe Costea îl alesese sfatul bătrânilor să plece la chemarea Voievodului. Avea cal pe socoteala satului şi un ajutor cu un murg de schimb, pe Stancu al Ghionoaiei. Dintre vlahi, singur feciorul Neagăi purta paloş. Faima vitejiei lui se răspândise până departe, în satele vecine.

De la plecarea tătarilor, trecuse încă o iarnă, venise încă o vară. Uitaseră oamenii de restrişte: îşi făcuseră la loc colibele, munceau ogoarele.

Costea rămăsese stăpân în Ostrov. Acum Maria îi era soţie. Fuseseră tocmai la Tisău să se cunune, în legea creştinească.

Îndată ce vremea îngădui, se apucă să ridice casă,

după felul celor din părţile muntelui, din bârne de gorun. O făcuse înaltă, peste beci zidit. Ferestruicile erau înguste, sa nu poată pătrunde făcătorii-de-rele, iar scara se ridica la nevoie. Înălţase peste gârlici foişor, cu stâlpi de lemn, ca să vadă până departe, peste apă şi spre cotitura bălţii.

Înfiripase şi gospodărie temeinică. Avea cai, oi plecate la munte, râmători la cotinețe, orătănii în ogradă. Făcuse şi car cu roţi din cele pline.

Maria pricepută era la toate. Nu începea Costea o treabă fără să-i ceară sfatul. Ziua lucra în grădină să stropească bobul, lintea şi burianul cu rădăcini, se ducea în livadă să cureţe pomii de uscături, de omizi; seara, când întuneca, în loc să se odihnească, arunca suveica prin urzeală şi iarna, la gura sobei, ascultând vorba lui Costea, trăgea lâna din furcă de zbârnăia fusul. Singura lor mâhnire era că nu au încă prunci şi mereu se rugau Celui de Sus să le împlinească dorinţa. Baba Didona făgăduise Mariei că-i va da buruieni potrivite.

De ajutor era şi Caplea, măcar că se născuse sărac la minte şi, peste toate, rămăsese zănatec de pe urma tătarilor. Voinic şi ascultător la vorba lui Costea, muncea unde era nevoie: tăia copaci, căra buturugi, ridica greutăţi, că doar era fiul lui Snagu. Dar, când îl apuca dorul de ducă, nu mai era de niciun folos: râdea de toate cele sau, dimpotrivă, începea să plângă şi o pornea pe mai multe zile, de nu mai ştia nimeni de el. Trecea apa, se ducea în sat cântând din fluier.

Ca să desăvârşească toate cele că erau de făcut, Costea tocmea şi oameni de dârvală, altcum n-ar fi pridídit. Priceput la pescuit, iscusit la vânătoare, dibaci la întinsul laţului, izbutise într-un an să agonisească mai mult ca alţii în trei.

În preajma iernii vânduse cu preţ bun blăni din cele de vulpi, de lup şi peşte afumat. Mai dădu ceară de albine, miere la putină şi boştină din pădure. Ca prin minune scăpase stupina de jaf; când veniseră tătarii, buduroaiele se aflau sub zăpadă. În schimb, lua de la negustorii ungureni scule, acioaie, securi, cuţite, toate de folosinţă.

Pe locul mânăstirii mistuită de foc, rămăsese doar morman de cenuşă, peste care prindeau a creşte bălării. Costea curăţise lespedea crijacului, şi înainte să-şi facă acoperiş la casă, înălţă peste locul altarului şi peste mormânt învelitoare de stuf, să le apere de ploaie. Pusese şi lăturoaie, să nu le calce dobitoacele. La capătul cosoroabei, peste coamă, înfipsese cruce cioplită din lemn. În locul altarului, se mai păstra sfânta masă.

Amintirea mânăstirii rămăsese vie pentru oameni, de-i ziceau focului „la mânăstire” iar apei, de când cu moartea lui Voicu, lui Snagu, „balta mortului”. Dar mulţi obişnuiau să-i mai zică şi „apa snagului” că era apă mare, adâncă, puternică în faptă când se mânia. Streinii, neştiind chiar înţelesul cuvintelor, cum că „snagă” însemnează „putere”, îi ziceau schimonosind vorba, „Balta Snagovului”.

În susul apei, rateşul, cu toate că fusese călcat de tătari şi măcar că stăpân nu mai avea, rămăsese întreg, nevătămat. Îl păzea Pintea, argatul, care prin îngrijirile Mariei se vindecase. Pe Tâncabă îl îngropară nu departe de apă, la loc înalt, pe gorgan şi-i puseseră cruce încrestată.

Pintea se înapoiase, dar, singur, departe de sat şi de Ostrov, îi era teamă. Noaptea închidea porţile şi fiind vremea blândă, dormea la marginea pădurii, să nu cumva să-l prindă tătarii. Ziua îşi vedea de treabă.

Costea îi aducea hrană, dar mai prindea şi el câte un peşte la coteţe sau câte o pasăre cu laţul. Umbla greu şi cu frigul cel mare betegise de o mână. O dată cu toamna aduna uscătură, strângea ghindă, făcuse căpiţă de fân şi stoguri de rogozuri, să aibă la iarnă pentru capre şi oi. Dar treabă multă n-avea, de când cu năvala, mai nimeni nu trecea pe la vadul lui Tâncabă şi, de n-ar fi fost călătorii spre Târnova, locul ar fi rămas pustiu. Deşi mai era vin bun la pivniţă în boloboace, nimeni nu avea răgaz să facă drum dinadins să-l guste. Cei din Turbaţi şi din Grui nu pridideau să-şi facă la loc colibele, să-şi adune cele de trebuinţă gurii, să-şi bocească morţii. Sămânţă de ajuns nu avuseseră să pună în pământ. Se temeau ca nu cumva să se întoarne tătarii; unii nici că se înduraseră să zvârle lamura grâului. În brazdă, Costea, dimpotrivă, rămas singur stăpân în Ostrov, semănase fără sfială, să scoată pământului rod cât mai mult. Ca să-i fie de ajutor, luase o pereche de vlahi din Gruiu, care neavând nici copii, nici neamuri, nu se învredniciseră să-şi reclădească bordeiul. Omului îi zicea Buioc, iar femeii Bucuţa. Repede se legaseră de stăpânii Ostrovului. Femeia mai mult prin casă, s-o ajute pe Maria. Omul mai prin livadă, mai prin stupină, mergea şi la rateş cu de ale gurii, când nu avea Costea răgaz. Maria nu se ducea acolo; de când cu înmormântarea nu mai călca pragul casei unde murise Tâncabă. Mereu îl visa plin de sânge, spintecat în piept. Nu ieşea din Ostrov, se simţea la adăpost, măcar că pe timp de îngheţ se lega mal de mal.

În sat se mai întorcea câte unul din robia tătărască. Aducea vestea că se urneau hoardele înapoi spre răsărit, dar urmau a trece pe alte căi. Se întorceau pesemne în pustiul lor şi fiecare mulţumea Domnului

că se îndurase să-i scape de o nouă urgie. Duce-s-ar în iadul de unde izvorâseră!

În amurg obişnuia Pintea să stea pe prag, să se bucure de ultima lumină a zilei. Într-o seară, auzi glasuri de peste apă. Îl cuprinse teama, dar repede se linişti desluşind glas de femeie. De când cu primejdia tătarilor, nu mai obişnuiau muierile să plece la drum. Dar cugeta Pintea, ca unul păţit, că ceea ce născoceşte mintea de femeie, nu-i poate sta împotrivă nici diavolul.

— Hei! Oameni buni… Hei!… Să trecem apa.

— Sosesc…

Pintea împinse luntrea şi ajunse pe cel mal. Sub copaci fiind mai întuneric, nu desluşi chipurile celor nou veniţi. Femeia se apropie, îl cercetă mai cu dinadinsul. Omul, alături, un lungan slăbănog, părea să-i fie slugă. Ea poruncea, deşi straiele nu-i dădeau înfăţişarea de stăpână. Fiecare îşi ducea desagii pe spinare.

— Moşule, ne e foame. Ai să ne dai ceva de îmbucat? Apoi om odihni.

— Se-ntâmplă să fie…

— Ce vorbă „se-ntâmplă”? Pe vremuri era belşug.

— Ţi-a mai fost drumul pe la noi?

— Sunt mulţi ani de atunci…

— Acum de unde veniţi?

— Tocmai de dincolo de apa Dunării. Ia spune, stăpânul rateşului, bătrânul, unde este?

— Colo sus pe gorgan, sub cruce. L-au ucis tătarii.

Se făcuse tăcere. Nu se auzea decât apa izbită de lopată. Ajunseră la mal. Când fu să intre în casă, femeia se opri şi punând mâna pe braţul lui Pintea, întrebă stânjenită:

— Şi pe tine te-au tăiat tătarii? Erai în slujba lui?

— Da. Da, eram, şi pe mine m-au lovit, de-am rămas cu beteşug la picior şi la braţ.

— Spune-mi, Maria... Maria, fata lui Tâncabă, mai trăieşte? Ori au luat-o în robie?

— Ea m-a tămăduit, altcum pristăveam. Trăieşte...

— Dar, cum de-a scăpat?

— Apoi de n-ar fi fost Costea viteazul, care să fi ucis mulţime de tătari, s-ar fi sfârșit şi cu ea şi cu mine.

— Zici Costea? Feciorul lui Snagu şi al Neagăi? De unde răsare vitejia... Şi Maria unde este?

— E în Ostrov, îi este soţie.

— Moşule, spune-mi de tata... de Tâncabă.

— Ziseşi... de tată...? N-îi fi Sofica, cea fugită?

— Sunt...

— Ei... fii bine venită, stăpână, în casa ta. Te vei îndura să rămâi.

— Spune de tata.

— Află că în ultima vreme zăcea de boală grea, dar s-a apărat voiniceşte. A spintecat vreo doi tătari, apoi mulţimea lor l-a doborât. A luptat ca un mistreţ.

— A luptat?

— Da, şi eu am luptat dar m-au izbit în picior, am picat; de-ar fi avut răgaz, nu mă scuteau de moarte.

— Şi-ai rămas singur, moşne... Cum, îţi spune pe nume?

— Pintea... să-ţi fiu slugă.

— Să intrăm... Urmează-mă, Lupule... Dă-ne, moşule, de mâncare şi în urmă vom odihni. Mâine în zori oi vedea de treburi. Îţi aminteşti, Lupule, de locurile astea? Pintea... vezi, ăsta-i omul meu. Să-i dai ascultare.

Îmbucară ceva, băură un şip de vin. Şi merseră fără altă vorbă să odihnească. De astă dată Pintea dormi în casă.

La trei zile veni Costea, aducând după obicei vânat pentru bătrânul paznic.

Când deschise uşa, zări o femeie urcată pe o masă, cu poalele ridicate într-o parte, cu mânecile suflecate. Îndată o cunoscu, măcar că n-o văzuse de atâţia ani.

Vremea se dovedise fără putere, nu-i ştirbise frumuseţea. Pielea obrazului sta întinsă, şi fragedă, iar părul bogat se-nnoda în cozi grele deasupra capului. Toată făptura ei dovedea vlaga tinereţii.

Când se întoarse şi-l zări pe Costea, nu l-ar fi cunoscut, de nu i-ar fi desluşit ochii albaştri şi părul auriu. Îşi aminti de copilandrul de odinioară, care tot umbla după soră-sa şi pe care ea nu-l luase în seamă. Cum sta nemişcat în uşă, se arăta mândru, falnic.

— Tu eşti, Costea? Te-am cunoscut după ochi. Te-ai făcut bărbat chipeş. N-a fost tocmai proastă soră-mea. Intră! Ce stai! Nu mă mai cunoşti? M-am schimbat?

— Bine ai venit, Sofico, tu nu te-ai schimbat, eşti tot aşa de frumoasă.

— Bine te-am găsit, Costeo. Eu nu te-aş fi cunoscut de te-aş fi întâlnit în altă parte.

— Bine că te-ai hotărât să vii înapoi în casa ta.

— Casa mea şi a soră-mi.

— Maria îşi are casa ei. E numai casa ta. De când a murit Tâncabă, n-a venit decât la mormântul lui, să-l îngrijească, da’ peste prag n-a mai trecut.

— Ei, iacă, păcătoasa de mine, nici nu m-am vrednicit să mă duc la mormânt. Tot cu treabă şi cu nătărăul ăsta de om… Pintea, de ce nu mi-a amintit…

Pintea, din colţul lui, nu răspunse şi dădu din umeri.

— Dar spune, cumnate, am aflat c-ai luat-o pe Maria, nici tu n-ai copii?

— Din păcate… nu… dar…

— Şi eu aş fi vrut să am unul, dar cu nevolnicul ăsta,

pas să ai copii. Îl mai cunoşti? E Lupul, Lupişcă măscăriciul. Lupu fără colţi. Nu-i ca toţi oamenii. Are trup de ţipar, joacă pe funie ca pasărea pe ram, suge vinul din ulcior ca pruncul ţâţa mamii şi când zici că tace, vorbeşte din foalele pântecelui, însă altă treabă nu face. Hai, vorbeşte, nătărăule! Taci? Cu mine taci? Până nu murise Mielu, el făcea pe mutul. Zi, Lupule, ţi-l aminteşti pe Costea, fratele lui Radu?

Măscăriciul dădu din cap în semn că şi-l aminteşte, dar nu scoase nici măcar un cuvânt.

— Cumnată Sofica, ce veşti de la Radu?

— Ştie Domnul unde-o fi… şi el învăţase să facă măscări, alerga pe funie, înghiţea şerpi, îl înlocuia pe Mielu, care dăduse ortul popii, pân-a fugit şi el cu una din Târnova care, fiind de neam, s-au luat părinţii fetei să-l ucidă. Zice-se c-ar fi ajuns meşter făurar la curtea împărătească a romeilor, dar nu cred.

Sofica rămase gânditoare.

— De-i dam ascultare, poate aş fi fost şi eu, pe la curţile împărăteşti. N-aş sta să curăţ tavanul de păianjeni, să lipesc pomosteala.

Şi întorcându-se către bărbatu-său:

— Ştii una, Lupule, coboară în beci şi adă un ulcior, om sărbători întoarcerea noastră.

— Lasă, Sofico, bem data viitoare cu Maria.

— Du-te, Lupule, la astă treabă te pricepi. Ce-mi văd ochii, ai paloş? Am aflat că eşti voinic neînfricat. Singur te-ai luptat cu puhoiul de tătari. Zice-se că de-ar fi fost încă trei ca tine, se înturna hoarda. Ai nimicit mulţime de păgâni!

— Vorbe… n-a fost decât o întâmplare…

— Întâmplare o fi fost, dar fără braţ viteaz să mânuiască paloşul, nu se putea face.

— Poate voi căpăta laudă mai temeinică, de voi

lupta în oastea Voievodului. Până atunci…

— Ne-a povestit Pintea că secerai capetele tătărăşti ca spicele în lan şi cum te-arată chipul, îl cred pe cuvânt.

— Moş Pintea, prea mă laudă. Pe tătari i-am învins prin vicleşug, tocmai când badea Tâncabă se lupta cu ei. De n-ar fi fost bătrânul să le ţină piept… iar mulţimea… cum merge vorba!… numai vreo şapte-opt să fi fost. Plec să dau de veste Mariei. Se va bucura! Mâine vom veni să-ţi aducem plocon de bun sosit.

— Iacă şi ulciorul. Stai! Te-i duce mai târziu. Ai să vezi cum poate Lupu să dea vinul pe gât, nici nu-l auzi gâlgâind. Curge ca undelemnul. Viaţa toată ar petrece-o în beci. Şezi, Costea, bea o stacană cu noi!

— Pe mâine, cumnată, să vie şi Maria.

— Să nu faci una ca asta… bea pentru revederea noastră şi mâine bem iar.

Trecând mâna prin păr, Sofica îşi potrivi şuviţele răzleţe. Îşi mai netezi rochia şi apoi, uşoară, sări să se aşeză pe masa de stejar, lângă ulcior. Turnă vin şi pofti la băutură. Surâdea, arătându-şi dinţii albi printre buzele cărnoase; obrajii îi erau încă rumeni de munca ce-o făcuse. Pieptarul sta întins pe plinătatea sânilor tari. Piciorul îi juca fără astâmpăr, de i se vedea glezna subţire. Ochii ce îi sclipeau şăgalnic, grăiau mai mult decât ar fi putut spune limba cea din gură. Costea dădu vinul pe gât şi se uită la ea, minunându-se de atâta frumuseţe. Deodată, ameţit de mireasma băuturii, de izul firesc al femeii puţin asudate, de ochii ei îmbietori, fu cuprins de teamă, de o teamă cum nu mai simţise cândva. Puse stacana jos şi fără să se mai uite înapoi, o zbughi afară, alergând pe poteca ce duce la baltă.

Sofica ieşi în prag şi, văzându-l depărtându-se, îi

strigă:

— Costea… Costea… întoarce-te, ce-ţi este?

Apoi izbucni în râs. Gândea mirată, că unul ce nu pregeta să se lupte cu mulţimea tătarilor, nu se încumeta să-i înfrunte privirea; fugea. Păcat că era sperios, dar… îl va îmblânzi… Nici când, nu văzuse bărbat aşa falnic. Îşi încruntă fruntea, dar la un gând ascuns i se lumină faţa.

Rămase un timp, să privească din prag… Când se întoarse în odaia întunecată, ulciorul era gol şi Lupu dormea cu capul pe masă. Nu-i pasa… Avea, încă în minte lucirea pletelor aurii… privirea ochilor albaştri.

XVIII. ROMII

Să fi fost ca la cinci ani de la plecarea tătarilor. Era în miez de vară. Fără folos treceau norii, nu-şi slobozeau apele. De dogoarea cerului se despica pământul, deschizându-i gurile însetate. Sta codrul cu frunzele veştede, îngălbenite înainte de vreme, iar bălăriile se uscară. De atâta zăduf, jivinele pădurii cătau să se tragă la loc răcoros, la margine de apă. Răsuflând repede, lupii încercau cu boturile ridicate să presimtă o adiere. Printre ierburi, greierii scârţâiau ascuţit. Vitele pe bătătură, cu capetele plecate, nu mai nădăjduiau uşurare. Chiar peştii se ascundeau prin nămol, cătând să scape de apele încropite. Izvoarele pieriseră în adâncuri şi pe unde fusese odinioară smârc, se scorojea mâlul, de rămâneau stârvurile de broaşte să se usuce la soare. Pe alocuri, scăzând apele bălţii, se legase mal de mal. Ajungeau mistreţii până în Ostrov, stricau bucatele, scormoneau locul unde fusese vechea mânăstire.

Dar bântuirea secetei nu venise singură. Nu era deajunsă pedeapsă. Se abătuseră şi alte necazuri. În urma tătarilor, rămăsese, sămânţă rea: un neam de oameni ce li se zicea ţigani, oacheşi la piele, cu părul creţ şi negru ca tăciunele, deosebiţi de romii lăieţi, cu faţa smeadă şi pletoşi, veniţi din părţile de miazăzi. Şi aceştia din urmă erau o pacoste pe capul oamenilor, pentru toate furtişagurile ce le săvârşeau în trecerea lor. De când cu lipsa de pe urma secetei, mai tare îşi dădeau năravul pe faţă.

Ţiganii, fugiţi din robia tătărască, nu-şi găseau rostul. Călăreţii stepelor îi folosiseră ca bucătari, ca potcovari, dar şi să le ţină de urât cu jocul muierilor şi

cu cântecele lor. Erau meşteri neîntrecuţi să cânte cu lăute şi din ţambale. Când plecaseră tătarii înapoi spre răsărit, robii cei adunaţi din toate părţile lumii izbutiseră să scape, să fugă fiecare în ţara lui, numai tăciunaţii rămăseseră fără căpătâi. Veniţi de cine ştie unde, nu se mai îndurau să plece. Găsiseră, ţară mănoasă şi oameni îndurători. Unii din în ei îşi făceau bordeie, spre deosebire de cei veniţi din părţile împărăţiei romeilor care trăiau pe la margini de sate, de păduri, meşteşugind fel de fel de scule, cazane de aramă bătute din ciocan, ace de acioaie, piepteni de os, linguri de lemn de tei şi alte mărunţişuri, pe care le schimbau pe bucate. Acum, că se împuţinaseră grânele, se apucaseră de furtişaguri. Ca vulpile, veneau tiptil pe lângă coteţele oamenilor şi le înşfăcau găinile; ca lupii, fugeau cu câte o oaie pe spinare, sau încercau să spargă hambarele. Dar şi romii, cei lăieţi făceau prăpăd, se furişau noaptea prin ogrăzi, dezlegau caii şi piereau fără urmă. Zadarnic alerga rumânul să dibuiască pe hoţ şi, chiar de l-ar fi ajuns, nu mai putea avea credinţă să-şi fi găsit în adevăr vita lui. Romul îi măsluia.

Dar tot seceta năpăstuia mai tare. Nu cădea din cer strop de rouă. Oamenii nu-şi găseau odihnă. Costea umbla prin pădure, sta la pândă cu gând să încolţească vreo fiară, din cele ce-i încălcaseră holdele, îi fărâmaseră burianul cel pus dinadins de Maria. De ajuns că se făcuseră bucate puţine şi firave, mai veneau şi jivinele pădurii să le strice. Nu se mai temeau fiarele nici de săgeată, nici de suliţa omului. N-aveau gând decât la mâncare. Mistreţii nu mai găseau ghindă, numai doar din cea fără miez şi umblau forfota peste tot. Socotea Costea că de va veni un vier din cei colţoşi, se va încerca să-l doboare cu suliţa. Dinainte se

bucura să-i pună carnea la afumat, să se despăgubească de bucatele stricate, iar de va fi vreo scroafă, va căuta s-o prindă vie, fie cu laţul, fie numai s-o rănească, s-o pună la coteţ să puiască godănaci.

Cum sta Costea aşteptând, rezemat de un copac ales dinadins cu ramurile joase, să poată la nevoie urca, pe unul din crăcani, de va veni mulţime de mistreţi, îl purtau gândurile la Maria, la Matei. Rămăsese femeia sus în foişor, fără să poată dormi. Scâncise copilul toată seara. Poate i se va fi întors laptele mamei de atâta căldură. Tare păcat ar fi fost pristăvirea multaşteptatului fecior, primul născut. Se milostivise Domnul şi le dăruise un prunc şi îi era atât de drag. Poate se va îndura să-l scutească de rele.

De cu seară trecuse şi la mormântul crijacului, al lui Simon; aprinsese o lumânare, să-l îmbuneze, că de atâta vreme nu fusese pe lespedea lui să se roage şi tot răul se va fi tras poate, dintr-o mâhnire… Dar va fi după voia Domnului.

O adiere mai răcoroasă îi mângâia faţa. Îşi măsură îndoirea arcului, făcând să zbârnâie coarda, care cântă subţire, prelung. Şi gândul îi merse la rateş, la Sofica. Şi ea îngropase de curând lângă crucea lui Tâncabă, un prunc, ce-l lepădase mort. N-avusese zile. Ea da vina pe Lupu, că era slăbănog din fire, dar cleveteau gurile rele să-l fi avut mai degrabă cu un altul, fiind muiere ce uşor se da la trup de om. Îşi aminti Costea cum dintr-un început voise ea să-i prindă dragostea. Îl amăgise cu fel de fel de vorbe, zicându-i că e dornică să aibă batâr un prunc de la el, măscăriciul dovedindu-se nevolnic. Îndrăgea copiii. Încercase femeia să-l îmbie. Într-o zi, când se ştia numai cu el singură la rateş, găsi pricină de un şoarece sau gâză, care s-ar fi urcat în sus pe picioare, ca să-şi scoată vâlnicul, să-şi descopcie

cămaşa; se arătase goală, dar el o privise fără patimă. Cum pricepuse şiretlicul, o întrebase doar dacă avea vreo nevoie şi când ea îi răspunsese că „da”, el deschisese uşa şi strigase după ajutor, măcar de-l ştiuse pe Lupu departe. Venise Pintea.

De-abia avusese timp Sofica să-şi pună ţoalele şi suduind îl izgonise pe bătrân, zicându-i că n-are treabă cu el. Fireşte că era mândră la trup, mai mândră ca soră-sa, dar ce folos... Ochii viorii ai Mariei nu-i avea nicio femeie în lume: oglindeau dulceaţa sufletului... Ş-apoi, îi jurase credinţă atunci pe paloş. Şi era jurământ greu. Îi fugi gândul la Anghelica. Şi ea încercase să-l aibă de ibovnic, dar nu izbutise; de ciudă se măritase cu Grigore, cel mai credincios dintre prietenii lui.

Deodată i se păru că aude zgomot pe celălalt ţărm, dar nu desluşi nimic. Va fi fost o căprioară venită să se adape. Se mai auzi un zvon, o pasăre fâlfâi printre ramuri. Iar îi merse gândul la secetă, la foamete. El va avea destule bucate să poată da şi altora, dar nu îndeajuns pentru toţi, pentru cei din Grui şi din Turbaţi. Moşnenii mai avuţi aveau ce mânca: le venea brânză de la oi, nu duceau lipsă. Dar cei mai săraci nu aveau nădejde decât în dania altora. Mulţi din cei rămaşi fără hrană încercau să se bage slugă pe mâncare. Numai romilor hoinari le plăcea mai mult furtişagul.

Trecuse jumătate de noapte şi Costea socoti că nu vor mai veni mistreţii. Zadarnic i-ar fi aşteptat. În sfârşit simţi o adiere răcoroasă, îndeajuns să mişte frunzele. Va fi bătând şi sus în foişor, să domolească fierbinţeala copilului. Îi era milă de Maria, care de la o vreme slăbise. Muncea peste puteri. Ar fi fost nevoie de braţe mai multe, ea se lupta cu toate ale casei, cu ţesutul, cu torsul, cu argăsitul. Şi Bucuţă era de ajutor, dar ce puteau numai două femei? De la Caplea nu mai

era nădejde, prea avea mintea şubredă. Pentru grădină se bizuia pe Buioc, deşi era cam domol din fire. Dar toate ar fi părut mai uşoare, de n-ar fi fost seceta năprasnică.

Acum degeaba mai priveghea. Se va întoarce să vadă pruncul. Cum sta să plece, i se păru că aude iar un zgomot. Vântul să fi trecut prin ram? Era foşnet de frunză uscată, călcată în picioare. Mistreţ să fie? Îşi pregăti arcul şi stătu cu ochii aţintiţi, căutând să desluşească, în lumina îndoielnică a stelelor, spre locul unde secaseră apele. Nădăjduia să vadă umbra unui gligan, dar nu desluşi nimic. Deodată auzi vorbă omenească. Un glas poruncea în şoaptă. Era vorbă streină şi n-o înţelese. Cine să vie în miez de noapte tocmai aci, la Ostrovul pe care el singur îl stăpânea? Pesemne, răufăcătorii foloseau scăderea apelor, să treacă nestingheriţi, vor fi nădăjduind să-i găsească adormit, fără apărare. Costea îşi făcu semnul crucii şi liniştit rămase nemişcat. Trei umbre trecură la câţiva paşi. În întuneric el făcea totuna cu trunchiul copacului şi noii veniţi nu-l zăriră. Mai trecură doi, apoi încă vreo trei-patru. Stătu locului să le afle gândul, să-şi dea seama câţi erau. După vorba lor înţelese că erau ţigani, din cei scăpaţi din robia tătărască. Veneau să prade, poate chiar să ucidă. Altcum nu s-ar fi adunat atâţia. Costea înciudat, strânse mâna pe paloş, se oţeli. Ca la zece să tot fie, dar îi ştia nevolnici. Nici scule de ispravă nu aveau, doar ciomege, şi poate vreo secure. Se vedea că nu cunoşteau locurile, se îndreptau greşit. Costea mai rămasă o clipă să se încredinţeze că nu mai veneau alţii. Lupi… scârnavi… mai curând vulpi flămânde, uitând de teamă.

Când ţiganii ajunseră în dreptul casei, nehotărâţi se opriră. În lumina slabă a lunii, ascuns după copac,

Costea îi desluşi; îşi încordă arcul şi slobozi o săgeată, chitind pe cel ce mergea în cap. Se auzi un răcnet de durere, urmat de ţipete de groază. Prinşi fără de veste, ţiganii se înspăimântară. A doua săgeată izbi pe un altul şi a treia străpunse încă unul. Îngroziţi, se îmbulzeau, fugeau, strigau, cu toţii, nu se dezmeticeau. Nu ştiau care încotro s-apuce. Loviturile nu veneau dinspre casă, ci de sub pădure şi era prea întuneric să desluşească oarece. Gemetele răniţilor îngrozeau pe cei rămaşi teferi. Se izbeau cu ciomegele unii pe alţii, crezând că sunt duşmani. Costea, lăsând arcul, se avântă printre ei şi în lumina stelelor luciul paloşului fulgeră de mai multe ori. Totuşi, în învălmăşeală, o bâtă zburdă nevăzută, atinse pe Costea peste braţul stâng. Gemu şi el de durere, dar dreapta mai aprig mânui paloşul. Vaietele celor zdrobiţi se amestecară cu răcnetele celorlalţi. Ţiganii, uluiţi, se azvârleau în baltă, în smârc; cu gând, să scape de moarte, dar neştiind înota, repede se întorceau la mal, dosădiţi, cu mâinile ridicate, rugători de iertare.

Din foişor, Maria auzise răcnetele ţiganilor. Fără a pregeta, puse mâna pe suliţă, să se apere. Buioc trase scara sus, să nu poată intra duşman, iar Caplea răcnea de se părea că avea glas cât şapte. S-ar fi speriat ţiganii de aşa mulţime, chiar de nu i-ar fi izbit Costea atât de crunt. Numai Bucuţa bătrâna, care dormea afară sub copaci, intrată în învălmăşeală, nu putu urca şi o lovitură de ciomag, dată în neştire, o ucise pe loc.

Cu ajutorul lui Buioc şi al lui Caplea, Costea culese pe fiecare ţigan ce se întorcea la mal, îi legă fedeleş şi-i băgă la beci. Maria, miloasă, dete apă celor vătămaţi, măcar că erau ca fiarele.

Copilului, pesemne de acel vânt răcoros, îi trecuse

fierbinţeala şi, cu toată larma, acum se odihnea. Bucuros că-i fusese pruncul mântuit, Costea coborî la beci să vorbească robilor, să afle pricina ce-i mânase. Cu vorbă bună, că teama le era destulă, repede izbuti să le dibuiască gândul. Ţiganii mărturisiră ispita pe care o avuseseră să cuprindă Ostrovul, să sfârșească cu omul cel mai de temut. Povesteau că alţii, vreo patru-cinci, cu muieri, prefăcându-se călători, se vor abate pe la rateş şi, după împrejurări, ori vor adăsta ajutor din afară, ori, dacă nu vor fi oaspeţi străini, ştiind că acolo mai în putere nu era decât o femeie, singuri vor desăvârşi treaba. De cumva, întâmplător, s-ar afla străini, îi vor veseli cu cântecele lor în aşteptarea celor ce urmau să vină de la Ostrov.

Maria, auzind vorba ţiganilor, se îngrijoră pentru soră-sa măcar că de mult aflase de purtarea ei, de felul cum încercase să-i fure bărbatul; nu-i purta duşmănie, îi era tot dragă. Îndată l-ar fi îndemnat pe Costea să se ducă într-ajutor, dar nu se îndura la gândul să-l trimeată singur în primejdie. După scurtă chibzuială se urcară cu toţii în şaica cea mare. Casa rămase pustie, doar cu ţiganii în beci. Îi era teamă lui Costea că ar mai putea veni şi alţii, să omoare pe cine ar mai găsi. Destulă durere aveau pentru moartea Bucuţii. Plângea Buioc, plângea şi Maria, ţinându-şi în poale pruncul adormit.

Mai era puţin până ce zarişstea să se moaie de lumină când ajunseră în dreptul rateşului. Caplea singur cu Maria se depărtă de mal, spre mijlocul apei. Costea, cu paloşul în mână, urmat de Buioc cu securea, se apropiau tiptil de casă. De departe se auzea larmă, cântec. Înăuntrul rateşului, la sunetul scripcilor, dănţuiau, după zgomot, părea să fie mulţime. Nu se mai pomenise aşa veselie la rateşul lui

Tâncabă. Costea se îngrozi la gândul că poate venise prea târziu şi, dând buzna, trânti uşa de perete. Se opri în prag, năucit de ce desluşi în lumina fumegândă a opaiţelor. Ţigănci despuiate, pesemne de fierbinţeala băuturii, jucau în mijlocul odăii, strigau, săreau răscrăcănându-se, aruncându-şi ţâţele atârnate, când într-o parte, când în alta, după salturi. La intrarea lui, nu se opriră, nu luaseră seamă. La o parte, legat de un stâlp, Lupu cu un şomoiog de cârpe în gură holba ochii; îl văzuse pe noul venit. Faţa îi era sângerată. Alături, trântită pe masă, o văzu pe Sofica. Doi ţigani o munceau, îi strângeau pieptul cu vârtejul, să-i afle avuţiile, ascunzătorile. Frânghiile îi pătrundea adânc în carne.

Costea, după o clipă se dezmetici, şi ca să-i bage în sperieţi, răcni de se cutremurară pereţii. Toţi încremeniră. Capul unui ţigan zbură de pe umeri, rostogolindu-se până sub masă şi îndată paloşul se abătu şi spintecă pe celălalt. Podeaua se umplu de sânge. Ţigăncile îngrozite începură să urle, se trântiră la pământ, cerând îndurare. Nu băgă în seamă vânzoleala lor, le lăsă în grija lui Buioc. Încetişor, să n-o rănească, tăie legăturile Sofichii. Deodată se auzi desluşit un glas subţire, ciudat, ca de copil răguşit.

— Păzeşte… Vin ţiganii din pivniţă… întoarce-te…

Fără a căuta să afle cine vorbise, se întoarse şi văzu tocmai ieşind prin chepengul beciului, un ţigan, urmat de un altul. Negriciosul, lămurindu-se repede, ridică plosca s-o zvârle în capul lui Costea, dar cel ce venea din urmă nevăzând ce se petrece, şugubăţ, îl îmbrânci şi mai că-l făcu să cadă. Văzând sclipirea paloşului, amândoi rămaseră înţepeniţi, de putu Buioc să le lege mâinile fără nicio împotrivire. Se auzi iar acelaşi glas piţigăiat:

— A mai rămas unul… vine!

Vorbise Lupu, măscăriciul; şi totuşi gura îi era înfundată. Glasul îi izvorâse din adâncul pântecelui.

Şi pe acesta repede îl legă Buioc cu funia ce o sugrumase pe Sofica. Pe la mărgini, pe lângă pereţi, ţigăncile se târau de-a buşilea, căutând să se strecoare spre uşă, dar şi acolo le aştepta Buioc cu funia şi le lega una câte una de făcu salbă.

Acum Costea tăie funia ce-l lega pe Lupu şi îi scoase şomoiogul din gură. Îl izbiseră peste faţă, spărgându-i dinţii, vătămându-i limba, pesemne, de ciudă că nu vorbise, că nu-şi mărturisise averile. Măcar de nu mai putea grăi din gură, Lupu îşi spusese la vreme cuvântul.

Sofica, uitând de durerile ei, veni să-l ajute să-l dezlege pe Lupu. Aflând de Maria, se duse într-acolo, s-o cheme într-ajutor.

Trei ţigani şi şapte ţigănci fură închişi în beci, dar nu acolo unde ar fi voit ei, în cel cu butiile de vin, ci alături, într-unul mai îngust, mai adânc. Cu părul lor cârlionţat, cu ochii oacheşi, îmblânziţi de teamă, păreau nişte miei, din cei cu părul creţ aduşi de tătari. Altcum, deşi speriaţi, având obiceiul robiei, încercau în tot felul să îmbuneze pe noul lor stăpân. I se târau la picioare.

Cel mai îndrăzneţ, mai dezlegat la limbă, Brandabura, îngenunchind cu capul la pământ, vorbi:

— Hăulău… Săruta-ţi-aş tălpile… Măria ta… hăulău, ne omorâţi. Să ştie că noi ţiganii tătărăşti pierim unde n-avem stăpâni, care să ne aibă în grijă. Fie-ţi milă de noi şi te vom sluji cu credinţă. Suntem dibaci, mâncaţi-aş… Hăulău… Ce am fugit din robia tătarilor? Rău e de noi când trăim pe seama noastră. Foametea ne-a răzbit, ne-a luat minţile! Bătrânii ştiau ce fac, au urmat

hoarda.

— Năpârcă… ce încredere pot avea în lifte ca voi?

— Ai îndurare, stăpâne, fii milostiv. Suntem voinici şi buni de muncă. Când vei fi întristat, te vom veseli, îţi vom cânta din scripcă. Femeile noastre vor dănţui, vor juca din geamparale şi fetele la sălaş sunt destule; bucuroase îşi vor da floarea fecioriei cum se cuvine stăpânului; vor împuia neam mult, să-ţi prisosească robii şi averea. Hăulău… îndură-te.

— Răspunde, cine a zdrobit gura lui Lupu? Răspunde, ţigane!

— Pe acela l-ai răpus, stăpâne. Iată-l jos cu capul tăiat. Să spună şi jupâneasa dacă nu-i adevărat. Femeile noastre sunt dibace, rana lui de la gură o vor tămădui. Ia… Branica, Branica. Tu eşti cea mai înţeleaptă dintre noi. Arată ce poţi… Ai avut dreptate, mai bine ascultam de tine, Branica.

Afară se făcuse ziuă. Costea privi spre cer, dar soarele nu se vedea dinapoia norilor. În depărtare se auzi tunând. Vântul începuse să sufle de cu noapte. Acum se porni mai tare, îndoind ramurile, unduind valurile pe lac. O răcoare la veni dinspre miazănoapte. Picături grele căzură pe pământul însetat. Şi oamenii şi vitele stăteau cu faţa la cer. Aşteptau să vină mila Domnului.

Numai Lupu n-avu parte să se bucure de ploaie. Cu toate îngrijirile Mariei, cu toate leacurile pregătite de Branica, limba se umflă atât, de nu mai putu răsufla. Poate să fi avut înăuntrul lui şi alte vătămături ascunse şi omul, fără să mai poată vorbi nici măcar din foale, după trei zile pristăvi.

Îl boci Sofica, cum se cuvine, îşi smulse părul, se izbi cu pumnii în cap, de era mai mare minune. Şi Pintea, care tocmai se înapoia cu marfă de la munte, îl plânse

ca pe un stăpân; se dovedise omul blând din fire şi împăciuitor cu toţii.

Îi făcură cei de la rateş înmormântare mândră, cu preot adus din părţile Târgşorului, îi puseră ort în podul palmei, să plătească vămile văzduhului şi îi aruncară cocoş negru peste mormânt, după datini. Groapa era alături de a lui Tâncabă şi-i puseră, la căpătâi cruce cioplită în două ape. Şi ca să nu fie Tâncabă mai prejos, îi făcură şi lui cruce nouă, mai înaltă, de era mai mare dragul trecătorilor, când o zăreau de departe, ca un semn sus pe gorgan. De atunci a rămas zicala locului „la crucea lui Tâncabă”, de s-a făcut apoi, cu vremea sucitura vorbei „la Tâncăbeşti” unde-i vadul apei.

XIX. LA ÎMBLĂTIT

Mai avea soarele cale de o suliţă să apună. Răsuna hudiţa de cântece, de chiote şi de loviturile îmblăciului, ce bufnea fără încetare pe bătătură. Fusese an bogat şi fiecare se bucura de belşugul pe care-l dăduse Domnul, în mila lui.

Tocmai din capul satului, Costea venea cu carul mergând alături de Maria, ţinând-o de mână. Dinapoi păşea Buioc. Toţi trei purtau furci pe spinare. În dreptul casei olarului, carul se opri. Pesemne cunoştea calul obiceiul stăpânului. Costea strigă:

— Grigore, hei Grigore! Vin să te văd la faţă.

Meşterul întârzie o clipă, până ieşi din ogradă, purtând o ploscuţă plină cu mied spumos, din cel făcut cu mierea de albine. Drag îi era lui Grigore de stăpânul ostrovului, că erau tot de o vârstă şi se jucaseră împreună din vremea copilăriei.

— Frate Costeo, ia mai stai! Bea puţin să prinzi puteri. Vei fi obosit tot ridicând în furcă atâta amar de bucate.

— Da, e al patrulea car astăzi.

— Toţi au avut belşug… dar, îmi aduc aminte, puţin a lipsit să nu rămână pământul gol-goluţ. De n-ar fi fost să urneşti lumea din sat să bată din tingiri şi din pavăze, s-ar fi lăsat norul de lăcuste tocmai peste holdele noastre şi se alegea praful de bucate.

— Eh! Tot oamenii au făcut treaba, eu doar am dat cu gura.

— Ba de nu erai tu, ştii bine…

— Frate Grigore, aş avea nevoie de nişte străchini şi de vreo patru oale pentru fiertură, din cele mai măricele. Ţi-oi da grăunţe pe măsura lor… Mâine vin

oamenii la îmblătit şi mă tem că n-oi avea îndeajuns. Apoi seara fac şi praznicul pentru seceră.

— Vin să te ajut, aşa se cade să mergem unii la alţii; cât despre oale, azi am desfăcut cuptorul, sunt călduţe încă. Ţi-oi da străchini înflorate cu humă şi ulcele împestrițate şi trase cu pieptenul, numai să ostenească Maria să aleagă după placul ei.

Se duse femeia la grămadă şi le luă la rând. De unele nu se îndura, că erau frumoase, de altele, că sunau limpede. Le-ar fi luat pe toate. Le izbea uşurel cu degetul, le apropia de ureche să le desluşească sunetul şi-i surâdeau ochii, ca la auzul unor chemări. Era atât de bucuroasă! Buioc le duse la căruţă, le puse între snopi, iar oalele mai mari le agăţă de ţepuşe.

— Douăzeci şi două de străchini şi cinci oale ţi-am luat, bade Grigore…

— Să le stăpâneşti sănătoasă şi să spargi multe altele.

— Mâine, când vei veni, ţi le-oi împle ochi cu grăunţe după obicei, să-ţi fie plată. Adu-ţi desagii.

Şi carul porni mai departe.

Grigore se întoarse în ogradă şi sfârşi de încărcat cuptorul cu oale crude. Era călduţ, taman bine, să se zbicească lutul. Nu izbuti să-l umple până-n gură; n-avea îndeajuns oale. Tocmai când sfârşi, auzi lătrat de câine, chiote, larmă neobişnuită. Merse până la poartă, dar nu zări nimic, şi iar intră în casă. Anghelica întindea pânza peste covată, să dospească aluatul.

— Am plecat, nevastă, mă duc pe uliţă, să văd ce-i; se aude larmă.

— Va fi nătângul cel de Caplea… o poznă de-a lui.

— Pregăteşte ciorba. După ce-oi mânca, am de gând să dau foc la cuptor. Vezi să fie jar. Mă duc.

— Duce-te-ai şi nu te-ai mai întoarce! îngână

Anghelica încet, să nu o audă.

D-abia se depărtă Grigore, că de după colţul casei, tiptil, călcând pe vârful picioarelor, se ivi Neacşu. Privea când într-o parte, când într-alta. Încredinţat că olarul se depărtase, mulţumit îşi răsuci mustaţa subţire. Tot pândind plecarea meşterului, îşi pierduse răbdarea.

De la o vreme, flăcăul se ţinea de capul Anghelichii, dar ea, mândră nu se lăsa amăgită de vorba lui. Îi era Anghelica pe plac, deosebită în felul ei, mărunţică, cu capul plecat când într-o parte, când într-alta, privind pieziș, gingaşă, dar împlinită, numai bună de ţinut în braţe.

— Seară bună, Anghelico! Frumoasă te arăţi, aşa cum te luminează focul din vatră.

— Ptiu! Ce m-ai speriat... De unde răsărişi, diavole?

— Ia de unde... De după colţ.

— N-ai fărâmă de minte... Fugi! Te-o găsi Grigore, te omoară... Du-te!

— Anghelico, eşti singură... Să-ţi ţin de urât. Bine că a plecat urâciosul... cu mine vei petrece mai...

— N-am nevoie, lasă-mă! Am treabă... Nu pune mâna!

— Tare mândră mai eşti... Numai că te văd şi-mi vine apa în gură...

— Ia mâna de pe mine!... Parcă nu ştiu cine-mi eşti... Spurcatule!... Iar mai făcuşi una boacănă.

— Eu? Ce vorbe... Anghelico, pe tine când te-a plămădit Dumnezeu, bun lut a mai avut la îndemână şi multă osteneală şi-a mai dat...

— De unde le tot scorneşti? Numai de gură eşti bun! Lasă-mă! Scoate, mâna, lasă-mi cămaşa! Nu vezi că am treabă? O să te mânjesc... Ce-ai făcut Niculiţă?... Ruşine să-ţi fie! Ai c-o păţeşti... O fată aşa de

cuminte... a venit plânsă... numai tu...

— Eu? O fi fost altul de vină. Ce-s numai eu în sat?

— Mi-a spus că ai ademenit-o la pescuit, i-ai făgăduit că ai să-i dai fel de fel de peşti, că ai să-i prinzi cu furca în apă şi i-ai înşirat câte în lună şi în soare, că ai să aprinzi făclie la piscul luntrii. Şi ea proastă s-a încrezut. Măcar de a adus-o pe Ileana, să nu fie singură, tu, păcătosule, ai venit cu Ion al lui Mânzu Şchiopul, s-o ţină pe Ileana şi ai plecat numai cu Niculiţa, ai dus-o pe celălalt mal, în hăţiş... până în dimineaţă... i-ai făcut ce i-ai făcut... Neruşinatule. Vezi că le-am aflat pe toate? Apoi, a aşteptat-o taică-su... Dar pe astea tu nu le ştii... şi i-a dat o mamă de bătaie, de am auzit-o jeluindu-se până a tăcut fără putere, mai să moară. Dădea bătrânul cu hăţurile cele de piele, de-a învineţit-o toată... Nu mă săruta, ticălosule! Lasă-mă... Nu, nu... te-o prinde Grigore... şi de mâna lui nu scapi. Fugi, drace!... Cum îndrăzneşti să mai vii... Du-te! Vezi că se întoarce...

— N-ai grijă, e tocmai în capul satului, a venit un ursar. Anghelico, ascultă-mă, la noapte, când Grigore o să doarmă, şi o să doarmă greu, că-i obosit, te aştept în stupină. Mă-nţelegi?

Cum sta Anghelica plecată să cureţe nişte rădăcină de buruiană pentru fiertură, Neacşu o prinse de piept, îi erau sânii mărunţi abia îi umpleau palmele. Avea femeia şi un miros uşor de sudoare, de i se umplură nările şi mai tare i se aprinse dorinţa. Anghelica, de necaz de cele întâmplate cu Niculiţa, îl stropi peste faţă, îi dădu cu rădăcina de buruiană în cap, dar Neacşu nu luă seama şi ţinând-o strâns de la spate, o sărută pe ceafă, pe sub ureche, iar mâinile îi umblau forfota, de i se muiau femeii puterile.

— Lasă-mă... la-lasă-mă... Eşti un... Nu vreau...

De afară se auzi strigând:

— Anghelico… Anghelico… vin de vezi ursul, hai, vino, hai lasă toate… Anghelico… n-auzi?

— Da… da… Vin… îndată…

La glasul lui Grigore, năucită de spaimă, femeia simţea că i se lipise limba în gură. Neacşu, măcar că era obişnuit cu asemenea întâmplări, ştiindu-l pe Grigore iute de fire şi grijuliu de femeia lui, dintr-o săritură se tupilă dinapoia uşii, care sta deschisă. Subţire cum era, taman bine încăpu. Grigore, urcând treapta, se opri în prag şi privi în odaie. I se păru ceva în neregulă, n-ar fi știut să spună ce; poate ochii Anghelicăi, poate vâlnicul tras într-o parte, sau cămaşa… Repede ieşi de zăvorî poarta. Gardul era înalt, cu straşină de spini, ca să-i păzească oalele şi stupina, de nu putea nimeni sări peste el. Gândea că, de va fi vreun ibovnic în preajma locului, îl prinsese în capcană. N-avea unde să se ascundă. Amar de el! Dar nu-l socotise pe Neacşu; se strecurase afară şi se pitise după cuptorul cel de oale, pe când el trăgea zăvorul şi-l proptea să nu se mai poată desface.

Grigore intră iar în casă, privi cu de-amănuntul, ridică ţoalele, cercetă sub pat, dete într-o parte putina, ba se uită şi înăuntru. Nu era nimeni.

— Anghelico… a fost careva pe aici! Ce te uiţi aşa la mine? Parcă ai vedea, o stafie… răspunde!

Grigore, înalt, spătos, cu părul ca tăciunele, o privea amenințător:

— Răspunde fă, n-auzi!

— Nu bărbate… a fost doar un câine, a dat târcoale prin ogradă, a speriat orătăniile…

Anghelica mai tare se aplecă peste vatră, să nu i se vadă dogoarea feţei.

— Câine zici, câine? Va fi fost scârba ceea de

Neacşu. N-oi pune mâna pe el!...

Deodată, cuprins de o grijă, omul se avântă afară, spre coteţul găinilor. Şi lui tot de acolo i se păruse că aude piuit.

Neacşu, simţindu-i apropierea şi văzând deschisă gura cea mare de peste cuptor, gura pe unde se încarcă oalele, se strecură înăuntru, se făcu ghem într-o parte. Simţi sub picioare cum se sfarmă ulcioarele. Se spărgea lutul fără zgomot, fiind pământ crud. De frică, Neacşu îşi ţinu răsuflarea.

Grigore, după ce cotrobăi prin coteţe, se înapoie în casă.

— Anghelico... Mă duc să orânduiesc cuptorul, să fac foc să se zvânte oalele, apoi oi merge să prind nişte hulubi, să-i dau lui Costea, să nu mă duc mâine cu mâna goală.

Grigore, oprindu-se în dreptul cuptorului, îşi aminti de ursar. Mult i-ar fi plăcut să mai vadă dihania, dar treaba înainte de toate. Va să facă puţin foc, să nu se răcească cuptorul peste noapte. Alături avea lemne pregătite. Aşează peste gura cuptorului un fund de chiup, lăsă loc să treacă fumul; apoi împinse vreascurile subţiri în gura vetrei şi strigă:

— Anghelico, adu jarul, auzi Anghelico?

— Aduc îndată...

Larma din sat se apropia. În sfârşit, veni Anghelica cu o cioată plină de jar. Olarul o aruncă peste surcele, apoi, nerăbdător, o apucă pe Anghelica de braţ şi după ce deszăvorî portiţa, ieşiră pe uliţă.

Haita copiilor alerga în jurul dihaniei. Ursul, cu belciugul de nas, juca la capătul lanţului ce-l ţinea un ţigan, înalt şi pletos. În vreme ce-l îmboldea cu ciomagul, omul bătea cu o mână în daira, îndemnându-l să joace. Ursul mormăia nemulţumit, dar de voie, de

nevoie sărea la poruncă. Avea blana jerpelită, când sta în picioare, întrecea cu căpăţâna lui pe toţi cei din jur. Doar Grigore, cu umerii lui largi, i s-ar fi putut măsura. Anghelica, prinsă de un gând, îi şopti că se duce până în casă, să aducă de mâncare fiarei şi, fără să mai aştepte răspuns, îşi făcu loc prin mulţime. Stătu femeia ce stătu, pesemne nu găsise ce ar fi vrut şi în sfârşit, când se înapoie, bucuroasă zvârli ursului o bucată de mălai. Dihania se bătu peste piept în semn de mulţumire şi jucă mai voioasă. Degetele iuţi ale ţiganului loveau în daira, făcând să-i sune zăngănitoarele după mişcarea mâinii. Erau minune să vezi cum bătea măsura cu labele lui groase, când pe un picior, când pe amândouă.

Se înserase. Oamenilor nu le mai era gândul la îmblătit; lăsaseră totul, se aţineau cu mic, cu mare după dihania păroasă.

Dinspre apus mai venea încă puţină lumină. Pe cerul trandafiriu, umbra neagră a ursului părea mai fioroasă. Râdeau fetele, le înghionteau flăcăii, strigau copiii asmuţind fiara. Deodată matahala se opri din joc şi supărată se îndreptă spre locul unde era mulţimea mai bulucită. Femeile ţipară, oamenii puseră mâna la curgătoare să scoată cuţitele, dar ţiganul cu chip frumos râse pe sub mustaţă şi, sucind puţin din lanţ, opri pe loc dihania. În învălmăşeală, Stanca lui Cirpător se nimeri să cadă în braţele lui Picu şi apoi să alunece în cele ale lui Pârvu. Se înghesuiră şi cei doi feciori ai lui Bahnă, să le vină în ajutor fetelor lui Răstoacă, de le era mai greu surorilor să scape din mâinile flăcăilor, ca de urs. Măcar că dihania se oprise, ţipau femeile mai vârtos.

Romul îşi umpluse desaga şi fiara, plictisită de atâta joc, mormăia supărată. Ţiganul, mulţumind în limba lui,

trase de lanţ şi se depărtă. Trânti desaga pe spinarea ursului, care, urmându-l în patru labe, îşi clătină şalele. Alergau după el copiii în cârd, dându-se de-a berbeleaca, chiuind, bătând din palme, până ajunseră la marginea satului.

Adus de vânt, se răspândi miros de friptură, de lână arsă. Fiecare adulmecă cu plăcere, amintindu-şi de masă şi se sparse adunarea. Grigore gândi să vadă de cuptor, să prindă porumbeii la cuibar. Mai privi o dată în urma ursului. Făgăduise ţiganului un ulcior când va mai trece, de se minunară unii, că darnic nu era din fire.

Înapoindu-se în curte, o văzu pe Anghelica aruncând vreascuri peste foc. Oricum, vrednică femeie... Cu Neacşu va fi fost numai o părere, nu-l zărise...

— Domoleşte focul că mi se fărâmă oalele, de-abia erau zbicite.

— N-ai grijă, îs numai nuiele de salcie şi am astupat gura să nu tragă.

Grigore, rezemând scăriţa de foişorul hulubilor, cercetă fiecare cuib, până scoase doi pui graşi, cărora nu li se împliniseră penele, nu-şi luaseră încă zborul. Şi iar adulmecă un miros de lână arsă. Ciudat... Va fi intrat un sobol sau vreo cârtiţă în gura cuptorului.

De atâta treabă se culcară târziu. Pe Grigore iar îl apucă pofta de trupul Anghelichii. Prea bine ştia că femeia nu-l iubeşte, dar tocmai dintr-aceea o dorea şi mai tare. În fiecare noapte o chinuia frământând-o în palmele lui grele, în mâinile obişnuite să plămădească lutul. Şi în astă seară oftă din greu femeia, dar gândindu-se la Neacşu, îi veni să râdă şi neputându-se stăpâni, izbucni, sughiţă. Deşi îl ştia muieratic, îi era mai potrivit, subţire la trup, cu mustăcioara lui unsă cu seu, decât namila ceea de bărbat, care semăna mai

mult a urs decât a om.

— Zi muiere... N-a fost Neacşu la tine? Zi... Te-am mai prins... Ţii minte... Când cu Chirţoiu. Voiai să-i fii soaţă... Zi, afurisito, şi pe Neacşu îl îndrăgeşti?

— Da... Da... Mi-e drag... Nu mă strânge... mă doare... lasă-mă...

Era trecut de miezul nopţii când adormiră.

A doua zi, înainte de răsăritul soarelui, Grigore, frecându-se la ochi, merse la cuptor, îl înfundă cu lemne de salcie să ardă repede, să roşească oalele. Anghelica, din prag, îl privea zâmbind.

— Al naibii sobol... Tot mai pute... Cum de s-o fi băgat în cuptor?

După ce iuţi focul, porniră spre ostrov. Şi în ajun fusese Anghelica la seceră, să dea o mână de ajutor lui Costea şi azi îl va vedea la îmblătit.

Îşi amintea femeia de vremurile când aducea lapte la mânăstire şi-i fura băieţandrul câte o sărutare. Erau copii, pe atunci... Poate Costea nu-şi mai aducea aminte, dar ea nu uitase.

În Ostrov se lucra de zor. În faţa şurii, ţiganii lui Brandabura făceau arie de îmblătit, curăţau iarba, să rămână pământul neted. Ţigăncile stropeau cu apă din cofă, să se astâmpere praful, să se bătătorească locul.

Pe rând soseau luntrile: veneau cei din sat să facă clacă, şi câte doi şi câte trei, cu gândul la treabă, dar şi la praznicul de seara. Dintâi veni Grigore cu Anghelica lui, apoi Chirţoiul, dulgherul, cu Rada şi Niculiţa lui Torbată, cea păţită; veni şi Ileana lui Târcă, crăiasa secerişului. La o vreme se auziră ţipete dinspre păpuriş: se răsturnase luntrea lui Stâlpu, cu Gheorghe şi Petre şi cu Ion al lui Mânzu, Şchiopul, pesemne de cât hârjoneau pe Stanca; asta se juca cu mai mulţi

flăcăi deodată. Mai târziu sosi şi Sofica, cu doi ţigani de ajutor; lăsase grija rateşului pe seama lui Pintea. Sosiră şi Pârvu, roşcovanul, nepotul lui Toma Capră şi Picu, vărul lui Neacşu, de-o seamă cu el şi tot numai cu gândul la muierile altora, de s-ar fi zis că-s fraţi. Veniră în urmă fetele lui Răstoacă, însoţite, după cum era firesc, de feciorii lui Bahnă. La urmă de tot ajunse şi baba Didona, cea meşteriţă în descântece, ghicitoarea satului.

Cu toţii veniseră să-l ajute pe stăpânul Ostrovului dar avea fiecare şi câte un gând ascuns: care să întâlnească pe iubita lui, care să se încredinţeze că ibovnicul n-o uitase, care să se joace de-a dragostea cu câte un bărbat, care să petreacă, care să clevetească, care cum era alde baba Didona, numai pentru mâncare.

La cuhnă, Maria, ajutată de Anghelica şi de Sofica, pregăteau mălaiul, învârteau făcăleţul în ceaunul cel mare; turnaseră şi lapte peste păsatul de mei, să fie mai gustos. La arie, flăcăii voinici mânuiau îmblăciul, izbind spicele. Fetele adunau grăunţele de sub paie şi le dădeau la ciur. Snopii scuturaţi în capul furcilor lăsau să curgă boabele. Ţigăncile măturau bătătura, fetele vânturau pleava, cerneau neghina. Costea fugea de la unul la altul, zvârlea snopii din stog, prindea târâşul să se tragă paiele într-o parte şi Brandabura cu ţiganii le adunau paiele şi le ridicau cu furcile să facă şiră.

Era cald. Soarele dogorea. Flăcăii lucrau numai în nădragi. Pe spinarea fetelor se lipeau cămăşile şi ieşea din ele un miros puţin acru, ce asmuţea poftele oamenilor. Stanca, plecată cu cofa după apă, nu se mai înapoiase. Se nimerise să fie în acea parte Petru, şi cofa, deşi fusese plină, se răsturnase. Rădiţa lui Răstoacă porni ca să aducă apă. Trecând prin livadă,

văzu o pereche tăvălindu-se pe iarbă şi pufni în râs. Repede ridică cofa de jos şi o tuli devale s-o umple. I-ar fi plăcut să i-o răstoarne şi ei Pârvu, dar, parcă înadins, în astă seară el mai mult de soră-sa Joiţa se ţinea.

De la o vreme, Anghelica începu să se neliniştească. Neacşu nu venise încă. Să i se fi întâmplat ceva? Mai într-o parte, Ileana, crăiasa secerişului, privea pieziş spre Ion a lui Mânzu Şchiopul; ar fi vrut să-i vorbească, să-i amintească de făgăduiala de acum câteva zile, dar nu găsea clipa priincioasă. Şi Soficăi, la cuhnă, măcar că mâinile-i nu-i stăteau locului, îi fugea gândul la Toma Capră. Nici el nu venise, era aşteptat să sosească la praznic.

Răsuna Ostrovul de strigăte, de râsete. Toţi dădeau zor să sfârşească de istov până în seară. Stăpânul tocmise trei arii, să aibă fiecare unde lucra, că era lume destulă. Glumind, îndemnând pe cei lăsători, domolind zâzaniile, dând cu furca unde era nevoie, Costea, fugind de la unul la altul, avea grijă de toate.

Mărunţi, încurcând treaba, strecurându-se printre picioarele muncitorilor, agăţându-se de zăvelcile muierilor, Matei şi Mălin ai lui Costea îşi găseau de treabă, se tăvăleau în grămada boabelor, se urcau pe târâşul paielor la şiră. Fără folos îi izgonea Maria, plecau într-o parte şi veneau prin alta. Femeia nu-şi vedea capul de atâtea şi, peste toate; pentru întâiaşi dată simţise fătul mişcând în pântec.

Către seară, când era să se sfârşească îmblătitul, Maria aduse o gustare şi câte o măsură de vin, să mai prindă clăcaşii putere.

— Cum de n-a venit Neacşu? E nelipsit când sunt fete multe. Şi astăzi au fost destule, zise Costea râzând.

— Va fi având vreo ibovnică rămasă singură în sat.

— L-a cam pârlit focul… zise Picu.

— Pârlit? sări de colo Grigore, tocmai când ridica îmblăciul.

— I-a luat foc şura şi a căzut cu capul în jăratec, s-a împiedicat. Dar… vorbeşti de lup şi lupu-i colea.

— Niculiţo… îţi vine ibovnicul, şopti Ileana peste umăr. Se zvoneşte că a fost să te peţească, d-aia o fi întârziat.

— Mi-a făgăduit să nu mă facă de ruşine.

— Hei, Neacşule, cine ţi-a pârlit sprâncenele şi ţi-a scurtat mustăţile?

— Ia, mi s-a aprins şura şi m-am împiedicat de o cioată. Era tot satul plecat după ursar, n-a fost nimeni să m-ajute. De nu izbuteam să sting focul, se aprindea şi casa.

— S-a aninat focul de mustaţa păcătosului.

— Vin de gustă o stacană. Bine că n-a fost decât atât, zise Costea.

— Ba mi-am prăjit opincile şi cioarecii.

— Ţi-or face ibovnicele altele mai frumoase.

Grigore, măcar că greu la trup, se credea ager la minte şi gândi: Nu cumva… mirosul de pârlit… să fi venit tocmai de la cioarecii şi de la mustaţa lui Neacşu, de la focul şurii…? Ciudat să-i fi ajuns mirosul până în ograda lui, în preajma cuptorului. Şi neîncrezător se uită la Anghelica, apoi la sprâncenele spâne ale lui Neacşu.

— Fraţilor, vine şi Toma Capră, iacă vine să-ţi guste vinul, Costeo. Auziţi, să vă spun una, înainte să vină cneazul, m-aţi crede, nu m-aţi crede. M-am cuminţit. Niculiţo, a fost naşul Toma să te peţească la badea Tortabă, la tat-tu, Niculiţooo… ai să-mi fii mireasă.

— Neacşule!… se auzi strigătul de bucurie al Niculiţii, care deodată, izbucnind în plâns, se avântă în

braţele flăcăului.

Grigore alături o auzi pe Anghelica oftând din adânc şi uitându-se la ea, o văzu cum, deşi rumenă din fire, se face galbenă ca ceara.

— Ce veste bună, strigă Maria, îmi pare bine pentru Niculiţa. Vezi, Neacşule, numai de te-ai face om rânduit.

— Binecuvântată să-ţi fie fapta, zise bătrânul Buioc.

— Tocmai bine, a venit şi cneazul Toma, aduc de băutură. La praznicul de seceriş l-om sărbători şi pe noul mire.

— Cinstită gazdă şi oameni buni, am să vă dau o veste. Mi s-a cuminţit finul. Azi am peţit-o pe Niculiţa. S-a învoit şi badea Tortabă. Vino, Neacşule, vin, Niculiţă să vă îmbrăţişez, să vă obrocesc.

— Trăiască, trăiască, strigară fetele şi flăcăii.

Cu astă vorbă, mai toţi se lăsară de lucru. Numai ici şi colo câte un îmblăci mai izbea în snopi.

— Îţi voi fi vătăşel, strigă Picu, dând din palme, şi voi purta toiagul cu batiste, şi flăcăul se anină de gât lui Neacşu.

Toma Capră se îndreptă către Ileana.

— Tu, aleasa secerişului, frumoasa frumoaselor, îngăduie celui mai bătrân flăcău să te îmbrăţişeze şi nu fugi chiar de adevărat, că nu te-oi putea prinde.

— Hei, hei… n-ai gust prost, zise râzând Sofica.

— Unde-ţi este cununa de spice, ramura grâului? De ce nu ţi-o porţi? Până mâine eşti crăiasă!

— Oi fi crăiasă, dar ce folos… Mi-am agăţat cununa-n ram.

— Ia uitaţi-vă la Grigore, meşterul de oale: e meşter şi la mânuitul îmblăciului.

Snopii, aşezaţi roată, cu spicele îndreptate către mijlocul ariei, îi izbea Grigore de-a rândul, mlădiindu-şi

trupul, aducând, hădăragul pe lângă cap, de plesnea când într-o parte, când într-alta. Căpătâiul îmblăciului, de lemn de corn prins cu o curea, se răsucea de nici nu-l zăreai când izbea. Vedeai doar boabele sărind în bătătură, săltând snopii ca berbecii. Şi cum se învârtea Grigore, aşa deodată, ca din greşeală, îi scăpă îmblăciul din mână şi-l plesni pe Neacşu peste spinare.

— Văleu… văleu… m-a omorât… m-a omorât…

— L-am scăpat, bată-l să-l bată…

Neacşu, frecându-se pe umăr, strâmba gura de durere.

— Lasă, finule, că îţi trece până la nuntă.

Râdea şi Niculiţa, râdeau şi ceilalţi. Numai Anghelina îşi dăduse seama că lui Grigore nu-i scăpase scula fără voie. Îşi aminti cu teamă de oalele din cuptor, pe care le zărise sfărâmate. Acolo rămăsese şi căciula lui Neacşu.

Boabele se înălţau grămezi. Paiele, aduse cu târâşul în stoguri, le ridicau ţiganii în sus pe şină. Ultimul snop fusese îmblătit.

Începu şi praznicul. Se întinse masă lungă, îngustă, făcută din trunchiuri despicate, cu partea cea oablă în sus, peste care aşează Maria străchini, linguri şi pită de grâu. Ulcioarele cu vin le adusese Costea de la beci. Bătrâna Branica şi Rafira cărau burdufuri cu brânză, oale cu ciorbă, talgere cu fiertură de peşte şi proţap cu friptură de berbec, împănată cu boabe de ienupăr. Fiecare se întindea în mâncări, rupea câte o ciozvârtă şi, ca să alunece îmbucătura, mai vârtos dădea vinul pe gât.

Dar nu se sfârşise bine masa, că iată trei codane, Stanca, Bădiţa şi o vecină a lor, se sculară şi ţinându-se de mână, începură să joace. Îndată flăcăii lăsară stacanele cu vin, se apucară de braţ şi întinseră horă.

Trei paşi mărunţi într-o parte şi apoi doi dimpotrivă, bătuţi mai iute. Învârteau jocul pe arie. Se avântau flăcăii, se aplecau, se lăsau pe vine, săreau chiuind şi fetele, săltând uşor, răspundeau cu râsete. Ţambalul şi fluierul le ţineau măsura. Se iuţeau flăcăii, îşi împleteau paşii în mişcări meşteşugite. Răsuna pământul sub bătaia călcâielor, molcom foşnea paiul târât de picioarele fetelor. Răsuflarea se făcea scurtă, chiotele mai aprige, bufnea pământul, răsunau cobzele.

Hora se învârtea. La mijloc sta Ileana, crăiasa secerişului. Pe cap îi puseseră cununa de spice. Îi venea să plângă. Nu se hotăra să aleagă flăcăul. L-ar fi dorit pe unul, dar nu îndrăznea. Deodată, Ion al lui Mânzu, deprinzându-se din horă, o apucă de braţ şi o învârti în loc. Faţa Ilenei se lumină. Pe aria de alături, cei mai vârstnici întinseseră şi ei horă. Dintr-un început se prinse Sofica de braţul lui Toma. Porniră picioarele cneazului, amintindu-şi de tinereţe. Şi Anghelica intră în joc, cu să dea mâna lui Costea, care, nerăbdător, o apucase pe Maria de umăr; măcar că era domoală din pricina pântecului ei, se învârtea şi ea mai-mai ca celelalte.

Târziu, după asfinţit, când se înapoiară şirarii, cerând să li se dea mâncare, se sparse hora. Mai întâi plecă Toma cneazul care se nimeri să se urce în aceeaşi luntre cu Sofica. Plecă şi Neacşu însoţind-o pe Niculiţa, apoi Ileana, crăiasa secerişului, cu Ion al lui Mânzu şi nici Stana nu se duse singură, o însoţiră vreo doi-trei flăcăi. Plecară toţi şi vreme îndelungată se auziră râsete şi cântece. Apa oglindea făcliile aprinse în piscul luntrilor. Cel mai meşter dintre feciorii lui Bahnă încercă să prindă peşte cu ostia, furcă de oţel, din cele cu doi craci. O înfigea iute ca trăsnetul şi

scotea câte o ştiucă, câte un crap, după cum nimerea. Când se întâmpla să scoată furca goală, râdeau cei din jur.

În ostrov rămăseseră Costea şi Maria, privind după luntre. Stăteau pe butucul de sub nuc, să se odihnească după o zi de trudă.

— Culcaţi îs băieţii?

— Dorm. A avut grijă Branica. Azi chiar nu-mi mai vedeam capul.

— A fost an mănos. Bobul e plin. Bun grâu…

— Bun, Costeo… Ai să poţi să-ţi împlineşti gândul… îţi mai iei un cal.

— Da… să-l am de arătură… Ştii una, Mario? Îmi vine să mai fac un bordei pentru oameni; îl voi tocmi pe Chirţoiu, că-i meşter bun.

— Tu numai cu gândul să clădeşti… Mi-e cald. E zăpuşeală, să mergem sus în foişor…

Urcară scara şi se aşezară pe laviţă, rezemaţi umăr de umăr. Stăteau plecaţi peste parmalâc, privind luciul bălţii. Nu departe, se vedea o lumină. Era făclia de pe luntrea Sofichii. Îl desluşiră pe Toma cneazul, care şi el încerca să prindă peşte cu ostia. Pesemne cneazul rătăcise calea, se depărta de sat în susul apei, către rateş. Pe Maria o prinse râsul, ghicise gândul Sofichii. Costea pufni şi el şi, strângând-o la piept, o sărută. O vreme tăcură, apoi ea, punându-şi capul pe pieptul lui, zise:

— Dacă va fi băiat, cum îl botezăm?

— Vreau să fie o fată, să-ţi semene.

— Dar pe ea cum…

— O să-i zicem… Maaa… Maria… Mioara…

— Mioara… da, Mioara.

Tăcură. Luna se ridică peste copaci, o lună plină, puţin trandafirie. Frunzele fremătară. O adiere venită

dinspre baltă trecu ca o mângâiere peste feţele lor.

XX. FAURARUL

Se împlinise sorocul să fie ales alt cneaz. Destoinic fusese Toma Capră, cu prisosinţă îşi făcuse îndatorirea, dar acum era bucuros să scape de apăsarea grijilor. Adesea avusese de înfrânt cerbicia oamenilor cu mintea scurtă, ce nu-şi aduceau de bunăvoie dabilele către stăpânire. De când cu tătarii, trecuse satul sub oblăduire domnească, dar unii, neavând prilej să-i simtă puterea, prea îndepărtată, îşi închipuiau că nu mai aveau nevoie de ascultare. Moşnenii, măcar de aveau ocinile câştigate din curătura pădurii, fiecare după puterea lui, tot pe loc domnesc îşi aveau pământul. Codrul fusese al mânăstirii şi acum era al Voievodului. Schimbaseră doar stăpânul. Şi vlahii, cei veniţi o dată cu crijacii, îşi schimbară numele, zicându-şi acum români, după pilda bătrânilor din Gruiu, spre deosebire de numele de vlahi, ce li-l dădeau străinii din părţile de dincolo de Dunăre.

Mult se muncise Toma Capră cu strângerea dabilelor. Fără folos amenința cu urgie cerească, le amintea de pojarul tătarilor. Se încerca să-i desluşească cum numai ajutorul domnesc, oastea Voievodului (de la Argeş), i-ar putea adăposti de primejdiile cele mari. Când nu putea să învingă împotrivirea lor, îl chema pe Costea, ca fiind unul mai dibaci la vorbă care ştia să-i înduplece, izbutind să adune găleţile şi datul ce se cuvenea domniei. Se codeau oamenii, că uitaseră de nevoie şi de urgie.

Scutit de dăjdii era cneazul, fiind mai-marele satului, şi Costea, ca unul ce-şi va primejdui viaţa când va fi să plece la bătălie. La amândoi le dădeau oamenii măsură de ovăz pentru cal şi plocoane la sărbători, după cum îl

lăsa pe fiecare inima.

De când cu vorba alegerii unui nou cneaz, râvneau mulţi să ajungă mai mare peste sat. Jinduia şi Neacşu la această cinstire, ca unul ce se credea fiul lui Marin Hârtop, dar gurile rele ziceau că-l făcuse mumă-sa cu tatăl lui Picu.

Neacşu, prin iscusinţa lui scăpase de robie tătărască şi, ajungând ginerele lui Tortabă moşneagul, se credea om de frunte, în stare să cârmuiască soarta altora. Măcar de adusese nevastă în casă, tânără şi frumoasă, el tot după muierile altora alerga: din fire era preacurvar şi din această pricină nu-l iubeau oamenii. Numai amintirea lui tătâne-său, mort ca un viteaz, îndupleca inimile unora să-i ţie parte.

Lumea nu-şi găsea astâmpăr, umbla forfota. Se certau bărbaţii, cleveteau femeile. Unii gândeau să-l aleagă jude pe Târcă, fiind vrednic şi om cu stare; alţii erau de părere să rămână Capră, că se dovedise înţelept şi bun la suflet. Câţiva, rubedeniile, îl voiau pe Neacşu, cu gând ca prin mâna lui să ducă ei treburile satului.

În primăvara acelui an se întâmplă să vină om străin, de peste Dunăre, un meşter făurar. Se aşezase la marginea dinspre pădure a satului şi, după ce îşi înălţase coliba, se apucase de lucru. Făcea scule de tot felul. Era dibaci la foc şi ciocan şi din mâna lui ieşea criţă în fel şi chip. Se răspândise vestea în satele vecine, până la Ţigănie, în sus spre Târgşor şi la Gruiu, pe Ialomiţa, de venea fieşcare cu câte o bucată de fier să-i tocmească sculă dintr-un darab ce nu-l mai putea folosi, vreun coif spart, sau bardă frântă. El le prefăcea în ce nu gândeşti, în securi, mândre şi tăioase sau în lacăt greu, de ferecat hambare, de se mirau oamenii. Zicea că-l cheamă Brăducea.

Şi Neacşu tot la făurar se gândea. Îi rămăsese de la tatăl său un baltag şi vreo două securi sparte şi gândi Neacşu că, după pilda lui Costea, rău nu i-ar sta să-şi atârne paloş la cingătoare, îi va fi de folos să se aleagă cneaz. Într-aceea se duse cu criţă la meşterul Brăducea, poruncindu-i să-i facă spadă lungă. Atunci o văzu pe Teodora, soţia făurarului, femeie peste măsură de ghizdavă, cu părul roşcat, de credeai că-i para focului şi de vâlvătaia lui i se aprinse inima lui Neacşu.

Pe când Brăducea, meşterul, cu ajutorul lui Săiban făurea scule, pe de lături stăteau oamenii să-i privească. Şi Neacşu se nimerea să fie tot pe-acolo, dar nu cerceta la făurar cum răsucea fierul, ci muieratic cum era din fire, măcar că avea femeia lui, numai la Teodora se uita, iar meşterul, deşi nu privea în lături, le vedea pe toate şi dintr-aceea bătea mai cu înţeles pe nicovală. Alături, despuiat până la brâu, Săiban mânuia barosul. Când obosea, răsufla adânc, se oprea cu picioarele depărtate, îşi trecea braţul înnegrit peste frunte să-şi şteargă stropii ce-i curgeau în ochi. Stupind în palmă, apuca iar barosul, îi ridica să-l repeadă de sus pe fierul înroşit. Uneori îi părea lui Neacşu că-l îndreaptă împotriva lui şi fără de vrere sărea într-o parte. Râdeau oamenii, râdea Teodora.

Meşterul ţinea bucata înroşită cu cleştele şi bătea cu putere să întindă fierul. Cădea barosul cutremurând pământul şi până să-l ridice şi să izbească iar, suna ciocanul de trei ori limpede, să-i măsoare timpul. După voia mâinii se sucea criţă când într-o parte, când într-alta şi alături ciocanul, săltând, ţinea hangul pe nicovală. Îndată ce nu mai suna chemarea ciocanului, se oprea barosul şi Brăducea băga fierul în jar. Săiban apuca foiul prins în pământ, îi trăgea gura, desfăcându-i baierile şi repede turtea burduful să sufle,

să iuţească focul. Şi tot bătând şi tot suflând, ieşea scula gata făurită.

Povestea acel Brăducea, că se oprise aci în Turbaţi din întâmplare, el mergând la Argeş, la Curtea Voievodului, unde voia să dovedească meşteşugul lui. Acolo va să facă scule mai alese decât cele plugăreşti. Totuşi, într-o vară se făcuse om de sat, repede aflase rostul la toate. Era înalt, lat în spate, şi întunecat la chip. Socoteau unii, poate în glumă, că va fi semănând cu fratele lui Costea, Radu, cel fugit cu măscăricii, dar rana albă ce-i brăzda faţa din frunte peste ochi şi peste nas, îi schimbase înfăţişarea şi, chiar de ar fi fost fiul lui Voicu, nimeni nu l-ar fi putut cunoaşte. De rostit, din gură nu obişnuia, fiind tăcut din fire. Mai multe vorbea ciocanul decât limbă lui.

Altcum nici femeia nu ştia limba ţării şi se înţelegeau cu vorbă grecească, din cea a romeilor. Brăducea răspundea când era întrebat, că o dobândise prin părţile Bizanţului, dar repede schimba vorba.

Dacă el avea chip însemnat, muierea cu părul roşu era ciudată. Pe nimic nu punea mâna, până n-o îmboldea făurarul. Purta haine scumpe şi chiar de erau învechite şi zdrenţăroase se mândrea cu ele. Erau din cele ce obişnuiesc în părţile împărăţiei cu izvoade cusute în fir, dulame şi rochii lucrate în aur şi mătase cum n-au mai pomenit cnejii, necum moşnenii. Teodora povestea cui sta s-o asculte – şi în sat femei dornice să clevetească erau destule – că era de neam mare, că fugise de la părinţi de dragul lui Brăducea. Mai spunea şi altele, pe care, fiindu-i limba mai mult străină, nu le înţelegea lumea. De o auzea făurarul, se mânia grozav, suduia şi o gonea cu gârbaciul. Ea, de necaz, îl ameninţa că va mărturisi toate cele, dar în iuţeala vorbii, o sucea pe limba ei şi nimeni nu mai

pricepea. Doar câte unii ghiceau că ar fi fost faptă cruntă de omor. Apoi femeia se căia şi întorcea vorba.

Stăteau oamenii la sfat în bătătura făurarului, cumpănind socotelile pentru alegerea cneazului. O clipă se opreau să privească cum sar scânteile de pe nicovală.

Brăducea le auzea pe toate, le însemna pe răbojul minţii şi mâna meşterului lucra mai departe; numai când bătea fierul pentru Neacşu îi era în silă, făcea lucru de mântuială. Poate socotea că spada o va folosi un braţ nevolnic şi dintr-aceea poate nu călise miezul fierului să-i dea tărie, de rămăsese scula doar să aibă chip de paloş, să-i fie de fudulie. Nici fierul nu era de soi, fiind ars în inima lui. Neacşu n-avea grabă: se amăgea cu făgăduielile pe care le desluşea în ochii Teodorei.

Când paloşul fu gata, se mândrea Neacşu, de nu-l mai încăpeau locul şi, oriunde se ducea, chiar de ar fi fost la săpat cu hârleţul sau la tăiatul lemnului în pădure, se arăta tot cu el atârnat la cingătoare. Din neobişnuinţă, se împiedica piciorul în fier, de i se întâmpla să cadă. Prin sat, ca vulpea la coteţe, da târcoale pe la casele mocanilor când afla vreo femeie singură. Pesemne, de atâta lungime de fier, uşor se lua la ceartă cu oamenii, scoţându-şi paloşul pentru toate nimicurile, ameninţând mai mult spre a se grozăvi. Mulţi prinseseră ciudă şi bucuroşi l-ar fi ciomăgit, de n-ar fi fost rubedeniile lui să-l apere.

La vreme de ploaie, sub aplecătoarea fierarului se adunau oamenii şi stăteau vorbind de toate cele, cu ochii aţintiţi în spuză. Fiecare aducea câte o bucată de criţă, numai bună de lepădat, în dorinţa să-i făurească Brăducea ceva din nou. Nu sfârşea făurarul cu o treabă, că începea alta, dar el lua aminte la vorbele

lor.

O dată cu ploile, începură să coboare mocanii spre păşunile de iarnă. Înainte de a porni cu turmele mai departe, cei din Turbaţi rămâneau o vreme în sat, să-şi vadă neamurile. Alegerea era nevoie să se facă până la plecarea lor. Întru aceasta, Toma Capră hotărî să se ţină adunare în prima zi după Sf. Dumitru.

Mai erau trei zile până atunci. Mai des se dondăneau oamenii cu vorbe. Fiecare voia să îndemne pe altul, să-l ademenească de partea lui.

— Hei, bade Cârpătoru, însoriţă să-ţi fie ziua!

— Eşti şugubăţ, mânzule: nu vezi că plouă? Spune, nu te-ai mai lăsat de părerea cu badea Târcă?

— De-ar ajunge după dorinţa ta, Neacşu să fie cneaz, urât te-ai căi. De când cu spada lui, caută pricină la toţi.

— De-ar fi trăit Marin, tătâne-su, l-ar fi făcut cneaz şi fără voia oamenilor. El fusese ales în atâtea rânduri. Avea cnejia pe viaţă, putea s-o lase moştenire.

— Moştenire? De-ar fi trăit, tocmai el s-ar fi împotrivit. Ce-ţi dai cu părere tu, bade Răstoacă?

— Neacşu nu-i seamănă; toată destoinicia numai la femei. Şi ţie, Cârpătorule, nu-ţi pare că de la o vreme se ţine după muierea ta?

— N-are decât! Slută cum e, nu-mi vine a crede. Mai curând după Stanca, sau după vecina dinspre pădure.

— De Teodora zici?

— Chiar, fârtate. Dar straşnic plouă!

Ajunşi toţi trei la adăpost, în coliba meşterului făurar, găsiră pe câţiva care se uscau la foc şi urmară vorba mai departe despre cei volnici să fie cneji.

— Ce te-a apucat, Brăducea, să-i faci lu’ Neacşu sculă de omor? Dacă se întâmplă din greşeală să făptuiască?

— N-ai grijă, în mâna lui scula nu-i primejdioasă. Criţa pe care mi-a dat-o nu era de făurit paloş şi fierul nu s-a făcut oţel, măcar de-a trecut prin foc. E fier moale, sculă fără vlagă, chiar de-ar fi în mâini mai destoinice.

— Îl poartă la cingătoare, să semene cu de-alde Costea.

— Cu deosebire că el o ştie folosi împotriva cui se cuvine.

— Dar ce e cu acest Costea? zise Brăducea. Nu vă pot desluşi gândul. După lauda ce i-o daţi, pare să fie un viteaz, care a luptat cu paloşul împotriva tătarilor, care stăpâneşte caii, precum niciunul dintre voi şi a făcut fel de fel de isprăvi. Dacă ar fi să dau crezare la câte le povestiţi…

— Ba, aşa e!

— Nu e decât adevăr.

— Atunci e însemnat în frunte. Când aveţi o pricină mai grea, îl chemaţi, îi cere ajutor însuşi Toma Capră, şi azi când e vorbă să alegeţi cneaz, vă gândiţi la unul ca alde Neacşu şi staţi să-i cumpăniţi faptele.

Nu-şi aduceau oamenii aminte să fi glăsuit Brăducea vorbă atât de lungă.

Se făcu tăcere. Stăteau gură-cască. Nu se dumireau cum de nu le trecuse prin minte lucru atât de firesc.

— Aşa e, se auziră câteva glasuri.

— Are dreptate!

— Da, tot el pe vremea secetei ne-a scutit de răzmeriţa robilor tătăreşti; singur a izbutit să-i pună în obezi. Le-a luat obiceiul furtişagului şi ne-a scăpat de mare pagubă.

— Dar gândiţi-vă numai la lupii din această iarnă, când nu pridideam să scăpăm oile de colţii fiarelor; haita ne-ar fi luat şi copiii din ogradă. Tot el le-a dat de

hac.

— Noi, cu gândul la Toma şi Tortabă şi la netotul cel de Neacşu, uitam de cel mai vrednic. Când cu sărăcia, după secetă am trimis la domnie jalbă de iertarea dăjdiei; tot el a ticluit cartea cea cu slovă.

— V-aţi obişnuit să vă sară într-ajutor, la o nevoie alergaţi la el, iar acum, când e să-i daţi cinstirea cuvenită, l-aţi uitat.

— Ai nimerit-o, Brăducea, chiar azi am fost peste apă să-l văd. L-am întrebat pe cine să alegem cneaz, şi uitător de sine, mi-a vorbit de Toma, ca unul cu mintea întreagă.

— Neacşu s-ar fi cerut pe el însuşi.

— Duminecă, fraţilor, ne adunăm pe bătătura cneazului şi acolo vom face strigarea cum ne va cere inima. Vii şi tu, Brăducea?

— Eu? Altă treabă n-am? Azi aici, mâine-s departe, ce-mi pasă mie de cneazul vostru.

În dumineca sorocită, era cer luminos, măcar că după ploaia din ajun se mai târau ceţuri peste apă. Soarele cu blândeţe încălzea pământul. Din capătul uliţii veneau săteni şi se opreau în dreptul ulucilor lui Toma Capră, câte trei, câte patru, grămădindu-se. Cei vârstnici grăiau în şoaptă, iar flăcăii în gura mare. Numai cât se adunară mai mulţi şi intrară în ogradă. Printre cei dintâi se înfipse Neacşu al lui Hârtop. Încredinţat era ca până la amiază are să ajungă mai mare peste sat. Deşi nu s-ar fi încumetat să încalece pe un armăsar de bătălie, din fire simţindu-se mai bine pe spinarea lată şi domoală a măgarului, pusese pinteni la o zgarbură să zăngăne când izbea paloşul ce-i atârna într-o parte. Îmbrăcase bunda scurtă, cusută cu lânică roşie, ce o avea de la tătâne-su şi pe cap pusese cuşmă din oaie albă, miţoasă, să se

deosebească de ceilalţi, ca unul ce va ajunge cneaz.

Aşteptau oamenii în bătătură. Toma Capră, cu baltagul în mână, semn al cnejiei, ieşi în foişorul de peste beci şi de acolo vorbi oamenilor.

— Domnul Cel de Sus să vă dea zi rodnică şi bună.

— Buuunăăă! răspunseră oamenii.

— El să vă ajute şi să vă lămurească minţile. Cumpăniţi cum va fi mai bine şi alegeţi un nou cneaz. Cât despre mine, să nu vă mai gândiţi; am desăvârşit ce mi-a fost dat după puteri şi cât m-a tăiat capul. Mi-e dorinţa să vină altul la rând, să mai pot vedea de treburile mele, nu numai de nevoile altora... Moş Cârstea. Tu ca cel mai bătrân dintre noi toţi, moşnean care ai apucat alte vremuri, dinaintea venirii noastre, a olahilor. Tu care ştii datinile, rosteşte numele celor care sunt volnici şi totodată vrednic să fie aleşi.

— Ai dreptate, Toma, am apucat alte vremuri şi mai bune şi mai rele. Mi-aduc aminte de pe când eram flăcău. Ba chiar dinainte, fiind copilandru, a trecut pe la noi, Caloianul cu vlahii lui din Haem, să se adăpostească de pizma împăratului, aci în Vlăsia. Mai târziu am fost cu oastea cumanilor tocmai în preajma Dârstorului, să luptăm cu craiul romeilor, pe care cu ruşine l-am izgonit. Am apucat de am văzut când a bântuit boala cea grea, ce-i zice, vărsatul negru. Şi apoi... Dacă v-aş povesti pe toate câte le-am văzut cu ochii mei... Dar nu e vreme astăzi. Zicea cneazul Toma să-i strig pe nume pe cei bucuroşi să ajungă cneji. La toţi le-ar plăcea, dar vrednici nu-s decât puţini. Să se ştie. În capul tuturor îl numesc pe Toma Capră, ca unul ce a dovedit înţelepciune şi dreptate în trebile satului. Numai poate de i s-a urât şi n-ar mai vrea să-şi bată capul.

— Mi s-a urât, Moş Cârstea. Nu mai dovedesc cu

atâtea scornituri între voi, cu atâta cicală. Dar zi mai departe

— Apoi fireşte, Neacşu are întâietate ca unul ce este feciorul lui Marin Hârtop, de prea cinstită amintire… Dumnezeu să-l ierte. Apoi la rând vine Badea Târcă, şi el este moşnean din părţile acestea, om cu stare şi priceput la multe. Poate îl veţi găsi prea bătrân, că e aproape de-o seamă cu mine. Altul nu văd, dornici vor fi mulţi.

— Nimeni altu'?

Din mulţime se auzi glasul lui Grigore:

— Dar pe Costea l-ai uitat?

— Da. Pe Costea, pe Costea, adăugară alţii.

— Nu e vorbă! Vrednic om, dar mie unul nu mi-a zis că ar dori să fie cneaz. Şi am părerea că, nefiind din sat, ci din ostrovul mânăstirii, nu e potrivit să-l alegem.

— Ostrovul, de când nu mai e mânăstire, îl stăpâneşte numai el. E de ai noştri, zise dulgherul.

— Ostrovul e departe şi n-ar putea fi la tot ceasul printre noi. Apoi, e bălai… parc-ar fi străin.

— Cum vine vorba? Străin… după ce a făcut toate ce le-a făcut cu tătarii, cu ţiganii, cu lupii, cu lăcustele…

— Ce e drept, vrednic om.

— Ştie a desluşi buchiile cărţii, zise Moş Dincă.

— Asta n-ar fi nimic, dar mânuieşte paloşul ca niciunul. Când l-au văzut tătarii, le părea că Sânt' Dumitru le-a ieşit în cale.

— Cum rămâne cu Neacşu? întrebă Tortabă, ca unul care era socrul lui, măcar că n-avea să se fălească de aşa ginere.

— Să ne fie cneaz, ziseră câţiva; şi el poartă paloş.

— Nu e vrednic. Are paloş, dar nu ştie a-l folosi.

— De-l alegeţi, va să vă fure muierile. Şi aşa de-

ajuns aleargă după ele.

— Tacă-ţi gura, Ioane, că nu ţi-o fi furat-o pe a ta.

— Tocmai de aia, nătărăule, că a mea nu e slută ca a ta.

— Nătărău eşti tu... Lua-te-ar dracu în furca lui!

— Când ţi-oi da una...

— Hai, hai, nu vă luaţi...

— Iată, vine Costea! strigă Toma Capră zărindu-l pe uliţă. Vrea să zică, Moş Cârstea, nesocotindu-mă pe mine şi dacă luăm de bună dorinţa oamenilor, trei sunt, din care să alegeţi cneaz. Cei ce-l vor pe Neacşu, să se rânduiască colea, la stânga, lângă grajd; cei cu Badea Târcă, la mijloc, în fund lângă piatra cea mare, că e loc de cinste; iar cei ce îl vor pe Costea să se adune sub nuc. Apoi vom face numărătoarea. S-a înţeles? Şi unde or fi mai mulţi...

— Priceput!

— Ştim!

— Bine ai venit, Costea!

— Domnul să fie cu voi! Bine te-am găsit, Bade Toma!

— Treci sub nuc.

Fiecare vorbea. Unii, ca la petrecere, râdeau, alţii, încruntaţi, stăteau gata să se încaiere.

— Haideţi, mă!

— Venit-aţi cu toţii?

— Toţi!

— Care o lipsi, paguba lui!

— Dar unde e Brăducea, făurarul?

— A zis că n-o să vină.

Se fărâmiţă adunarea. Încercară câţiva să îndemne pe ultimii veniţi de partea lor. Se strigau pe nume, după porecle, se ademeneau din vorbă cu făgăduieli măreţe, ba chiar, pe câte unul mai slab de înger, îl

apucau de mână să-l ducă unde nu-i era voia. Cei mai iuţi din fire, se aprindeau, suduiau; vreo trei-patru, apucaseră să se îmbrâncească. Se făcu larmă grozavă. Măcar că era oprit să vie careva cu ciomag, mai ieşea câte un vârf de băţ pe sub zeghe. Socoti Toma din foişor că de astă dată nu se va sfârşi treaba fără încăierare, fără de capete sângerate, prea clocoteau patimile.

În faţa gârliciului, sub foişor, se adunară prietenii cneazului; printre ei se afla şi Costea. Venise cu câţiva să-şi arate părerea de rău că vechiul cneaz nu se învoise să mai fie ales. În fundul curţii, la Târcă, lângă pietroiul cel mare se adunară vreo patru-cinci, iar în dreptul grajdului, la Neacşu, să tot fi fost vreo doisprezece, numărându-l şi pe el, care striga cât îl ţinea gura să adune oamenii, făgăduindu-le cât în lună, cât în soare. Lângă nuc se strânsese puzderie. Moşnenii şi rumânii se înghesuiau de nu mai încăpeau sub umbra lui. Toma socoti că nu mai era nevoie de numărătoare şi de sus, mulţumit, mângâindu-şi barba, strigă:

— Ales cneaz este Costea.

— Trăiască Costea!

— Trăiască! strigară toţi şi cei ai lui Târcă şi cei ai lui Toma şi chiar câţiva de ai lui Neacşu. Toţi merseră în întâmpinarea lui, cu semne de bucurie.

Supărat că nu i s-a împlinit visul, îmbujorat la faţă, suduind, Neacşu se da de ceasul morţii. I se luase ceea ce socotea că este dreptul lui. Râdeau oamenii, să-i facă în necaz. Peste măsură de mânios, pusese mâna pe paloş şi, avântându-se înspre mijlocul bătăturii, către Costea, strigă:

— Gălbejitură spurcată, fecior de lele! Tocmai tu să fii cneaz peste noi? Nicicând n-oi vedea una ca asta!

Vin să te tai!

Apucă paloşul cu două mâini şi-l ridică sus ca pe o secure. Mai sprinten decât şi-ar fi putut închipui, Costea sări de o parte şi lovitura căzu în gol şi se înfipse în pământ. Neacşu blestemă, dar până să ridice scula, Costea îşi repezi paloşul, dar nu împotriva omului, ci împotriva fierului. Îl izbi mai jos de strajă, îl reteză scurt, de rămase Neacşu doar cu un crâmpei de paloş. Iubitul femeilor, trezit în mânie, se făcu galben la faţă. Îşi dete seama că-i venise ceasul morţii. Sta privind nedumerit, când la bucata cea de jos, când la cioata ce-i rămăsese în mână.

— Neacşule, n-am să te nimicesc, dar drept e să-ţi tai urechea… să fii însemnat.

Şi dintr-o sucitură uşoară a paloşului îi crestă puţin urechea stângă, aşa cum se crestează oile sau porcii ca să se cunoască din turmă.

— Taie-l, taie-l, strigă Grigore.

— Costea, trăiască Costea, trăiască cneazul, urlă mulţimea.

Şi câţiva apucându-l, îl purtară pe sus, peste umeri, strigând de bucurie.

Împotriva obiceiului, de astă dată nu fusese nici moarte, nici capete sparte, doar câteva picături de sânge curgeau din urechea lui Neacşu. Afară de el, toţi erau bucuroşi, chiar Tortabă, socrul lui Neacşu, se înveselise în sufletul lui.

În mijlocul ogrăzii, fără rost sta înfipt un crâmpei de spadă.

De pe prispă, Toma privea, zâmbind cu mulţumire.

*

* *

Către seară, Neacşu, legat la cap, se duse să ceară socoteală celui ce-i făurise paloşul. Când ajunse la căsuţa din marginea satului, nu găsi pe nimeni. Coliba era părăsită. Neacşu se aşează pe o cioată şi începu să plângă de necaz... poate şi din părere de rău pentru plecarea Teodorei.

În astă-noapte, Costea rămase în sat, la serbare. Se întinsese masă mare în ogradă la badea Toma. Veselia era desăvârşită.

În ostrov, Maria, aflând prin vestitor că soţul ei fusese ales cneaz, începu să plângă, dar nu de bucurie, ci de jale. Măcar că i se făcuse mare cinste, părea că din acea clipă se sfârşise cu fericirea. Costea nu va mai fi numai al ei, va fi al satului, va fi al tuturor.

XXI. NEAGA

După arşiţa zilei, se lăsase răcoare. O adiere venită dinspre apă, dinspre smârcuri, scornea duhniri de putregai, îmbinate cu miros de flori de izmă. Liniştea părea desăvârşită. Amuţise ciripitul păsărilor; dar câte o jivină foşnea prin tufiş, câte un şarpe îşi freca solzii de ierburile uscate. Printre copaci arar se auzea fâlfăitul molcom a unei bufniţe ce sălta din ram în ram.

Nu răsărise luna. Din cer picau stele, alunecau prin văzduh. Izvorau din întuneric, stăteau o clipă nemişcate şi avântându-se, cădeau ispitite de vraja pământului, pierind înainte să ajungă, lăsând în urmă o dâră de foc. Mai adâncă se făcea noaptea, dar îndată altele ţâşneau din întuneric. Îngemănate, se repezeau, luminau tăria, se stingeau şi pentru ochii orbiţi, crugul cerului rămânea şi mai întunecat.

Pe şleaul codrului se târa o bătrână. Mergea privind la ploaia de stele – la nălucirea lor. Ştia că atunci când o stea pică de sus, din cer, un suflet se stinge, un om moare pe pământ. Gânduri chinuitoare o purtau acasă la cei ce vor mai fi trăind, la feciorii ei, la Radu, la Caplea şi la Costea, cel mai drag. Se perindau amintiri, se aprindeau ca stelele din cer. Răscolită de închipuiri, începu o rugă mută. Rostea în gând: „Facă Domnul Atotputernicul, facă să ajung, să-i găsesc în viaţă, să-i îmbrăţişez măcar o dată. Şi dacă va fi voia Domnului, apoi să mor.” Altcum viaţa nu-i mai era de folos. Luptase din răsputeri împotriva morţii, trăise numai să ajungă, să-i poată îmbrăţişa. Voise să mai trăiască încă o zi, să mai trăiască încă alta... până să ajungă la capătul drumului. Şoptea încetişor: „Îndură-te, Doamne Isuse, ai milă, îngăduie să răscumpăr viaţa lor cu preţul

vieţii mele, să-i găsesc pe toţi, mâna Ta, Doamne, să-i fi ocrotit de rele.”

Fiecare pas era un chin. Apăsarea piciorului pe pământ o săgeta până în adâncul mădularelor. Tocise câteva rânduri de opinci şi acum mergea legată la picioare cu coajă de mesteacăn. Tălpile îi sângerau. Ţurloaiele i se învineţiseră de atâtea căzături, cămaşa îi era zdrenţe. Deşi istovită, nu se oprea, mergea mereu. De ar fi stat locului n-ar mai fi putut să se scoale. I s-ar fi înţepenit picioarele. Mergea mereu, se ştia aproape; ar fi voit să fugă, dar nu avea puteri, nu avea decât teamă, teamă să n-ajungă, să nu mai afle pe ai ei, să nu-l găsească pe Costea... să nu mai găsească mormântul crijacului, al lui Simon, să se mai roage o dată pe lespedea cu slove săpate.

Mergea, măcar că era noapte; cunoştea codrul, stejarii care în tinereţe îi şoptiseră cântecul lor, uneori mânia, alteori durerea.

Nu purta desagă, în fiecare mână ţinea câte un toiag, să-şi rezeme trupul, să uşureze apăsarea piciorului. Pe faţa zbârcită, uscată de vânturi, numai ochii negri se aprindeau luminoşi. Aveau scânteieri ciudate când privea la câte o stea căzătoare. Stelele cerului, vieţile oamenilor... şi ele picau de sus, picau mereu...

Calea fusese lungă, nesfârşită. Răbdase foame, răbdase durere, numai să ajungă. O duceau gândurile înapoi. Acum că se ştia aproape, îşi amintea iureşul tătarilor pe caii lor sălbateci, trecând peste gheaţă până în Ostrov; nimic nu li se împotrivise. Apoi măcelul, capul cuviosului Antiohie purtat în ţepuşă în lumina flăcărilor care mistuiau biserica. Ea încercase să se ascundă în livadă; o găsiseră, o prinseseră şi, legată, izbită, împinsă în turma robilor, mânată

dinapoi, mersese zile şi iar zile. Îşi amintea biciul, frigul şi foamea. Mâncarea, doar câte o fărâmă de mălai de mei zvârlită de departe de câte un călăreţ, asupra căreia se năpusteau înfometaţi, iar tătarul îi împingea cu lovituri de le zdrobea spinările... Hoarda trecuse munţi, trecuse ape şi în urmă ajunsese la Cetatea Budei, înconjurată cu palanuri mari de lemn. Tătarii făcuseră mare măcel. Acolo îndurase multe. Dar Domnul nu se miluise s-o cheme la EL. La plecarea tătarilor înapoi spre răsărit, rămăsese în robie ungurească. De atunci trecuseră ani... Prea bătrână să mai aibă preţuire, stăpânii o izgoniseră. Cuprinsă de noi nădejdi, luase calea întoarcerii. Erau zece ani de când pârjoliseră tătarii coliba din ostrovul bălţii. Zece ani! Uneori îi părea că fusese abia ieri! Nu ştia drumul, dar se lăsase mânată de o călăuză lăuntrică, ce-i arăta calea – poate numai ocrotirea Maicii Domnului, Maica Îndurătoare... Trecuse prin cetăţi pline de norod, se oprise în sate, se ascunsese prin locuri pustii. Străbătuse păduri de cetini, pe ale căror frunze uscate îi luneca piciorul. Luntrile o purtaseră peste ape şi pierduse calea pe întinsul câmpiei, rătăcise prin codri, urcase munţi, coborâse văi, cerşise în preajma caselor şi mânată de biciuirea dorului, străbătuse întinsul pământului. Mergea... mergea şi acum... mergea mereu.

Stelele nu mai picau. O dâră albă se întindea spre răsărit. Ciocârlia se avânta spre cer. Desluşi un zgomot ce-i păru bine cunoscut, îi veni să se oprească, să-l asculte. Era orăcăitul broaștelor, cântecul lacului. Îl auzise zile şi nopţi, timp de o viaţă întreagă. Broaştele bălţii îi cântau de bun sosit. Copacii prieteni aşterneau covor de frunze, să-i scutească piciorul. Îşi uită durerea, iuţi pasul. Pădurea se lumina, se răreau

ghindarii. Câte unul, singuratic, îşi întindea ramurile noduroase până peste baltă. Apa sclipea printre trestii. O apă lată, cu valuri mărunte, unduind la suflarea vântului dimineţii. Ostrovul era dincolo, mai departe, nu ieşise chiar în dreptul lui. În lumina zorilor căută să desluşească mânăstirea, dar nu o văzu. Îşi aminti că flăcările mistuiseră totul.

Şi gândul îi fugi repede la lespedea de pe mormântul lui Simon. Scăpat-a piatra neatinsă de urgie? Şi Costea... mai vedea-va pe Costea? Vru să păşească înainte, dar apa o împiedica. Acum, în ultima clipă, nu-şi va putea împlini dorinţa. Apă duşmană i se punea stavilă ei şi nu se împotrivise tătarilor, li se făcuse punte de gheaţă. Apă haină! Ea desăvârşise moartea lui Simon. Tot nemiloasa baltă înghiţise pe Voicu, înghiţise pe Snagu! Nesătula baltă înghiţea mereu, balta înecaţilor, peste care pluteau nuferii, sufletele ce se ridicau din fund, să mai prindă lumina. Apa acum îi era potrivnică, apa îi oprise mersul. „Fie-ţi milă, apă, îndură-te!”

Neaga se rezemă de un copac. Nu trebuia să se aşeze. Prinse o ramură din cele care înaintau peste baltă. Făcu un pas, mai făcu unul. Răcoarea îi uşură durerea din picioare. Intră până în genunchi. Privea spre ostrov. Îndărătul lui se aprindea cerul, răsărea soarele, nădejdile, lumina... Acolo va fi Costea...

Să fi fost soarele ca la două suliţi când mai multe luntrii se apropiară de Ostrov. Toma Capră aştepta să coboare pe o scândură prinsă în taraci, să nu se nămolească picioarele oaspeţilor. Veneau în urmă şi în alte ciobace, cu lăutari cântând din cimpoaie şi din alăute. Cneazul Costea şi Maria, în straie de sărbătoare, aşteptau cu masă întinsă, să primească

peţitorii. Roteau bucătarii peste groapa cu jar un cerb întreg, cu coarnele legate pe spate. Butiile stăteau desfundate, să li se guste vinul.

Trecuseră cinci ani şi mai bine de când rămăsese Sofica vădană, măcar că Lupu nu-i fusese decât ibovnic. Acum se aţineau mai cu dinadinsul bărbaţii. Mulţi ar fi vrut s-o îndrăgească. Trupeşă, frumoasă cum era, putea amăgi cu ochii ei negri pe oricine, numai ea să fi dorit. Se întâmplă să-i fie pe plac Toma. El era om falnic, voinic şi i se potrivea. De mult stăruia să-i fie soaţă şi acum se învoiseră să facă nuntă.

De dimineaţă veniseră, după datină, peţitorii lui Toma s-o ceară pe Sofica. Urma s-o ceară lui Costea, neaflându-se alte rude mai apropiate. El singur putea încuviinţa legiuita cununie. Peţirea şi nunta erau prilej de ospeţe şi în acest an de belşug voiau să folosească împrejurarea. În urmă sosiră şi prietenii ginerelui, flăcăi mai bătrâiori îmbrăcaţi care mai de care mai frumos, în straie mocăneşti, cu şube puse pe umeri numai de fudulie, că doar era luna lui Cuptor.

Starostele peţitorului striga din ciobaca lui, să-i dea fata pentru al său împărat. Şi vorbele îi erau însoţite de cântecele fluierului şi al cimpoiului. Costea de pe mal răspundea scurt că nu se învoieşte, că n-a aflat de vreo fată de împărat; să plece peţitorii în alte părţi ale lumii.

De sus din foişor, Sofica, îmbrăcată cu iia de sărbătoare, cu vâlnic negru rotat, privea bucuroasă la Toma Capră. Deşi era trecut de povârnişul vieţii, Sofica îl avea drag, fiind om chipeş.

Cimpoierii porniră să cânte şi starostele striga cât îl ţinea gura. Dar nici de astă dată Costea nu se învoi. În sfârșit, îndurându-se de jalea peţitorilor, porunci să fie adusă acea fată de împărat pe care o căutau. Veni o

ţigancă neagră şi hâdă, o hârcă bătrână, îmbrăcată numai în zdrenţe. Râzând, întrebă Costea dacă pe aceasta o căutau. Chiuind şi ţipând răspunseră flăcăii că se va fi înşelat stăpânul. Şi iar începu cimpoierul a cânta şi peţitorii a striga. Costea, miluindu-se, aduse din casă o altă ţigancă, ceva mai tinerică, dar slută şi răpănoasă. Peţitorii iar strigară că nu pe aceasta o voiau.

În sfârșit, Costea, la a treia strigare, el însuşi, ducându-se în casă, o luă pe Sofica de mână, şi o înfăţişă lui Toma Capră.

— Asta să fie fata de împărat ce căutaţi?

— Asta-i, asta-i, să ne-o dai pentru mândrul nostru crai.

— Să v-o dau, să nu v-o dau?

Peţitorii, dându-se jos din luntri, întinseră ploştile, puseră pe cea mai mare la picioarele lui Costea şi când acesta o ridică, cu strigăte de bucurie închină în cinstea mirelui şi a miresei.

Începu ospăţul. Masa era întinsă la marginea apei, la umbra copacilor, să fie răcoare. Cântau lăutarii, scârţâiau scripcarii, suflau cimpoierii. Costea şi Maria, gazde grijulii, orânduiau toate, împărţeau friptura, porunceau argaţilor. Ulcioarele pline treceau din mână în mână şi încă nu se adusese vinul cel bun.

Cu toată veselia celor din jur, Costea singur între toţi nu se bucura. Îi era bunăvoia stingherită. Nici băutura nu-i priia. Deşi pe faţă se arăta cu zâmbet, să nu-şi întristeze oaspeţii, îl muncea un gând. Visase în astă-noapte pe maică-sa, pe Neaga, de părea că e aievea. O vedea, dar nu era nici moartă, nici vie. Sta dreaptă, fără glas. Doar mâinile şi le întindea. Privea la el, se ruga s-o mântuie şi el nu înţelegea ce primejdie o ameninţă, cum să-i vie în ajutor. Se deşteptase şi,

urmărit de vedenia pe care o avusese, nu mai putuse adormi. Se urcase în foişor şi privise cerul brăzdat de stele căzătoare. Mult stătuse să caute desluşirea visului. De mult va fi moartă şi totuşi în astă-noapte o simţea atât de aproape. Dacă nu s-ar fi stăpânit, ar fi plecat s-o caute, măcar de nu ştia unde. Spre dimineaţă aţipi şi o visă iar pe Neaga, dar de astă dată era moartă pe patul lui. În zori îl trezi Maria. De îndată îl furase vârtejul pregătirilor. Poruncise bucătarilor şi argaţilor, adusese boloboacele, gustase vinul, orânduise masa, lăsând-o pe Maria să vadă de îmbrăcămintea Sofichii. În învălmăşeală uitase de Neaga.

Veniseră oaspeţii, se aşezaseră la masă, vorbeau, râdeau, dar Costea se simţea singur în mulţimea lor. Gândul îi fugea în altă parte. Îl urmărea visul din astă-noapte. Cum sta la masă privind în zare spre celălalt mal, zări o ramură ce se întindea peste baltă, de care atârna ceva neînţeles, până jos în apă; era prea departe să-l desluşească.

Sta laolaltă cu prietenii lui, dar era străin de câte se petreceau în jur. Maria luase seama şi privirile i se făcură mai cercetătoare. Căuta să înţeleagă, dar nu îndrăznea să-l întrebe. Numai în şoaptă îi spuse că era vremea să închine în cinstea oaspeţilor. Costea uitase. Ca trezit, stătu o clipă să-şi adune gândurile, ridică plosca şi o închină, către mire.

— Bade Toma, ridic plosca în cinstea ta, ca unul ce eşti vrednic s-o iei pe Sofica. Să-ţi dea Domnul viaţă lungă şi fericită. Mila lui să-ţi dăruiască prunci după dorinţă, să-ţi fie cârje la bătrâneţe. Înţelept, târziu te-ai hotărât să-ţi iei soţie, dar ţi-ai ales-o frumoasă şi vrednică. Iar tu, Sofico, te-ai dovedit să fii nu numai femeie ghizdavă, dar şi deşteaptă, alegându-l pe Toma

ca soţ. Trăiască Toma. Trăiască Sofica.

— Trăiască. Trăiască ani lungi şi fericiţi.

— Tăcere, să vorbească Toma.

— Trăiască!

— Frate Costeo... n-am darul să grăiesc cu meşteşug. Tu ai fost învăţat de călugări să buchiseşti slovă, să mânuieşti sabia, să struneşti calul. Eu ţi-oi spune cât mă taie capul. Sunt fericit că o iau pe Sofica şi sunt mândru să-ţi fiu cumnat. Dintre toţi... pe tine te prețuiesc mai mult şi toţi cei de aici te au în mare cinste. Închin în cinstea ta, Costeo, ca fiind cel mai vrednic dintre noi.

— Trăiască cneazul Costea. Trăiască!

În vreme ce se închinau şi se ospătau cu fel de fel de bunătăţi, din friptura cea de cerb, din hălcile de mistreţ, din peşte umplut cu mirodenii, din poamele coapte cu miere, din tot felul de dulciuri pregătite cu făină de grâu, Costea iar rămăsese pe gânduri. Nu privea la cei din jurul mesei, cum rupeau bucăţile de carne să le mănânce, cum îşi turnau din ulcioarele miedul pe gât, cum se prelingea vinul cel roş pe bărbi, pe haine, cum se ştergeau pe prosopul întins între tipsii; nu privea decât în zare, unde mai deosebea ramura ce o văzuse odinioară.

Un argat se strecură, şoptindu-i la ureche.

— Stăpâne... peste apă... pluteşte o cioată... dar nu e cioată, poate-i om, are şi o năframă... nu se zbate... acolo... vezi... vine parcă într-acoace... lunecă pe apă...

— Da, da văd... fugi şi pregăteşte luntrea. Rămâi, Mario... ai grijă de oaspeţi...

Cei de la masă nu-şi dădură seama că plecase gazda. Aveau ce bea, aveau ce înfuleca. Numai unul zise: „Ce l-a apucat?” şi uitându-se în urma lui, începu să râdă. Şi Toma n-o privea decât pe Sofica; parcă o

vedea întâiași dată, atât era de frumoasă.

Pe mal sub copac, ţinându-se de o ramură, Neaga luneca încet în clisa moale. Picioarele i se afundau. Nu le mai simţea. De ar fi vrut să se urnească, i-ar fi fost cu neputinţă. Răcoarea apei îi alinase durerile, dar îi înţepenise genunchii. Nu-i mai putea îndoi, să-şi tragă picioarele din mâl, să urce înapoi pe mal. Sta atârnată de ramura cea lungă, aplecată peste apă. Ajungând mai spre capătul ei, lemnul se îndoi mai tare.

Cu privirile căuta dincolo spre insulă. Lacrămi îi curgeau pe obraz. Se schimbase înfăţişarea Ostrovului. Turnul mânăstirii nu mai era. În locul unde fusese coliba lui Voicu, a lui Snagu, văzu casă puternică, cu foişor şi apărată de palanuri de părea cetate.

Frigul o cuprinse din ce în ce. De la brâu în jos parcă nu mai era trupul ei.

De mult se făcuse ziuă. Acum vedea cum în Ostrov mergea lumea forfota. Vântul aducea dintr-acolo miros de carne friptă. Se auzea larmă, râsete, cântece. Prin mulţime, văzând plete aurii lucind în soare, i se păru că desluşeşte pe Costea. Ar fi vrut să strige de bucurie, dar nu putu scoate decât un geamăt. Nimeni nu-l auzi. Prea era departe Ostrovul să-i poată desluşi pe ceilalţi, dar îşi închipui că printre cei de acolo va fi Radu, Caplea şi, pesemne, copiii lor. Numai şuviţele de aur ale lui Costea, lucind când şi când, o făceau să se cutremure.

Trecu vreme. Veniră luntrile, sosiră oaspeţii, se auziră sunete de cimpoaie, strigăte de larmă. Dar ea din ochi nu urmărea decât sclipirea cea de aur.

Neaga încearcă să mişte. Îi fu cu neputinţă să urce la mal. Va merge spre adânc, spre Ostrov. Într-acolo nu avea nevoie să-şi îndoaie genunchii. Coborând spre fund, simţea cum se face mai uşoară. Mai încercă să

strige, dar glasul îi era înăbuşit în piept. Desfăcu basmaua, o prinse de toiag şi o ridică în sus. Poate o va zări careva. Dar până atunci va merge înainte, va coborî să fie mai aproape. Va merge pe fund şi poate, poate... îi va fi dat să meargă peste ape... Cu voia Domnului... dar tot trupul îi era prea încărcat de păcate... altcum, ca Petre, ar fi plutit. Va încerca... trebuia să ajungă... să-l îmbrăţişeze... chiar moartea s-o ajungă... numai să fie astrucată în ostrov, alături de Simon... aproape de ai ei.

Era lesne de coborât. Apa se înălţa. Neaga se simţi mai uşoară, înaintă foarte încet, mai mult luneca. Apa ajunse la brâu, apoi la piept, ajunse la gât, la gură, dar ea nu se opri. Când gata să se afunde, răsuflă adânc şi merse înainte. Bar deodată picioarele nu se mai sprijiniră pe fund. Trupul se răsturnă şi se culcă pe spate. Plutea ţeapănă, nemişcată. Doar gura şi nasul rămase afară. Răsuflă adânc şi se afundă iară. Dar capul îi ieşi iar la faţa apei. Neaga nu mai simţea decât o bucurie nemărginită. Zărea prin ceaţa apei, aproape, pletele galbene ale lui Simon, ale lui Costea, dar nu era decât soarele sus pe cer, un soare ce o îmbrăţişa.

Când Neaga se trezi, îşi dădu seama că este întinsă pe un crivat acoperit cu o pânză albă. În odaie era aproape întuneric. O lumină slabă se răspândea de la candela din dreptul icoanei Maicii Domnului. Mişcă braţul şi întâlni capul lui Costea. Îi trecu degetele prin şuviţele de păr. Cunoscându-l, simţi, în suflet o desăvârşire. I se împlinise visul.

— Costeo...

— Eu sunt, mamă.

— Copilul meu, vino mai aproape. De-abia te mai văd. Mi-s ochii împăienjeniţi. Măcar să te simt...

— Mamă!

— Unde-i Radu, unde-i Caplea?

— Radu nu s-a întors, iar Caplea, iacă-l, e aici. Apropie-te, frate.

— Costea, dragul meu. V-am găsit! Acu pot să mor!

— Mamă, măicuţă, linişteşte-te, ai să trăieşti.

— Nu, m-am legat, m-am legat să plec.

— Cum, mamă, unde?

— Lasă, Costea. E mai bine aşa.

— Ce e mamă, ce ai? zise Costea, cuprinzând-o cu braţul. Dar Neaga închise ochii, adormită parcă. Costea o rezemă de perne şi ascultă şoapta ce de-abia trecea prin buzele uscate.

— Doamne, mulţumescu-ţi că mi-ai dăruit această clipă. Maică Prea Curată, îndură-te şi ia-mă de mână... şi du-mă aşa cum m-ai călăuzit până aici. Nu mă părăsi, nu mă lăsa singură pe... poteca morţii, pe drumul lung ce-l mai am de... străbătut. Ţine-mă să nu mă cufund, ajută-mă să trec peste apa cea mare. Trimite luntrea... ta... să mă... culeagă, Maică, să mă ducă peste Hău.

După o vreme i se auzi suflarea lină şi aţipi. Trezită deodată, întrebă:

— Dar tu, Costea, ai copii, ai soţie? Adă să-i văd, să-i...

— Vino, Marie, îmbrăţişează pe mama; iată şi copiii, iată-l pe Matei, pe Mălin, Mioara. Maria...

O bucurie străbătu prin ochii Neagăi, privind-o pe Maria.

— Te cunosc, da, parcă te cunosc. Eşti fata cea cuminte a lui Tâncabă. Binecuvântată să fii de Domnul!

Neaga făcu semn lui Costea, care îngenunche alături. Vorba venea şuierând:

— Copii dragi, m-au lăsat puterile, mi s-a răcit trupul... frigul mă cuprinde... mi-a ajuns la pântec... se

urcă la piept... ca apa bălţii, se urcă mereu... Costea. Dragul meu... pe tine te-au învăţat călugării. Cântă-mi cântecul pentru moarte... Dar Costea înainte... spune-mi... lespedea crijacului... a lui Simon... a scutit-o focul?... Se mai vede?... Bine... bine... când mă vei pune în pământ, să nu fie departe... să fie sub straşină... să pice apa pe mine... să-mi fie pedeapsă pentru păcatele mele... Tot voi fi alături de voi... Maică Prea Curată, milostiveşte-te de mine... Costea... cântă... cântaţi cu toţii... simt cum frigul şe urcă... îmi îngheaţă inima, cântaţi... Maică Prea Curată, milă...

XXII. MISTREŢII

Costea mergea încet, urmând şleaul vitelor. Se înapoia acasă. În răcoarea serii, la umbra copacilor, mai simţea oboseala. În sat se iscase zavistie din pricina unor noatine cărora le pierduseră bacii socoteala. Se amestecaseră turmele şi semne nu mai aveau, fiind spălate de ploi.

Cu greu izbutise să facă împăcăciune. În urmă, avusese alte necazuri, pentru strângerea dabilei, pentru brânza oilor. Încercaseră să-l înşele de-alde Picu. Se prefăcuse, când să dea partea lui de goştină, că greşeşte la numărătoare. Dar nu era numai atât... îl munceau şi alte griji. Gândul îl purta la Maria. De la o vreme tânjea femeia şi zicea baba Didona că ar fi lingoare. De când cu moartea Bucuţei, nu mai răzbea cu treburile casei. Destul se istovea cu grija copiilor, a cuhnei, a mulsorii, a ţesutului şi nu le mai putea împlini pe toate. Măcar că Branica ţiganca mai ajuta, nu-şi vedea capul. Nici pe Buioc, căruia îl slăbiseră puterile, nu-l mai ascultau ţiganii. Şi toate se duceau de râpă: el, cneazul, tot pe drumuri era acum şi casa singură, fără stăpân. Pas să vezi de ale tale, când te cheamă oamenii pentru toate nimicurile.

De cum se ascunsese soarele dinapoia zării, se strecură pe sub frunziş, venind dinspre apă, o adiere răcoritoare. Îl cuprinsese pe Costea, dorinţa să mai zăbovească, să se uşureze de zăduful zilei, să-şi schimbe gândurile.

Când trecu pe lângă pârâiaş, care curgea de la Poiana Izvoarelor, însetat, Costea se culcă la pământ şi sorbi apa limpede. O vreme rămase nehotărât şi îmbiat de alte gânduri, se abătu din drum. De mult nu mai

fusese prin Poiana Fermecată; părea că-l stăpânea o teamă: de câte ori se întâmpla să treacă în apropiere, îl urmăriseră visuri ciudate, închipuiri păgâne. Se simţi turburat, deşi nu-i mai ieşiseră lelele înainte. Mergea într-acolo mânat de o chemare, de o aducere-aminte, de chipul Salomiei, nu de cel zugrăvit, ci de unul aievea.

Ajungând la iaz, se opri mirat că nu mai vede nuferi plutind, ca altă dată; nu mai erau decât rogozuri din cele cu rădăcini ce le plac râmătorilor, rămurică subţire şi şovar cu foaia lată; peste apă numai lintiţă din cea pe care o mănâncă broaştele. Din fund se ridica pădurea verde a brădetului, care, unduind, dădea adâncului nălucirea unor braţe ce se întind să prindă.

Cuprins de amintiri, de doruri nelămurite, Costea se aşează pe o buturugă şi privi la cer. Deşi era în amurg, zări stelele printre păreţii înalţi ai plutelor, care se înălţau ca ghizdurile unui puţ.

Simţi lipsa unor chipuri din cele văzute nu de mult, când fusese la Argeş, la Cetatea de Scaun a Domniei. Acolo îi fu dat să vadă lume multă, lume aleasă, îl cunoscuse pe Voievod, om lipsit de trufie şi prietenos din fire. De când cu jocurile de turnir, îl luase în deosebită cinste, poftindu-l chiar să rămână în oastea cea mică şi-l făcuse, pentru vrednicia lui, mai mare peste o ceată. Ca să se deosebească de gloată, pusese la căciulă pană de cucoş.

Mult îi fusese drag de Voievod şi se bucurase de apropierea lui, dar parcă mai mult îi plăcuseră doamna şi jupâniţele. Mândre se arătau în dulamele lor, cusute cu fir şi cu mărgăritare pe dimioară scumpă, adusă din alte ţări şi doamna, tânără şi frumoasă mergea în ciuboţele roşii, iar jupânesele în cizmuliţe galbene, de n-ai fi zis că-s de piele, atât erau de subţiri. Apoi dacă

hainele erau frumoase – asemenea nicicând nu văzuse – mai pe plac îi erau chipurile. Dar peste toate, îi plăcuse o jupâniţă mândră, cu pieliţa obrazului albă şi cu buzele rumene ca cireşele date în copt; îi lăsa gura apă numai la gândul lor. Ochii jupâniţei Năstaca, fata vornicelului de Curte, îl cutremuraseră, când se nimeri ca să se uite la ei. Şi ades se uitase. Poate să fi fost numai o părere, dar şi jupâniţa, când îi era cu putinţă, tot la el privea.

După jocul de turnir, unde izbutise cu dibăcie să întreacă pe toţi, întinsese cluceria masă mare, pe iarbă, afară din Cetate. Îşi amintea cum jupânesele îi aduseseră bunătăţi de ale gurii şi băuturi. Toate erau frumoase, dar mai îmbietori îi păruseră ochii jupâniţei Năstaca. La sfârşit, când pornise hora, se-ntâmplase să fie tocmai alături. Când ea se rezema de mâna lui şi-l privea pe sub gene, i se păruse că se învârteşte pământul sub el.

În cea primăvară, se stârnise veste de război. Cei hotărâţi pentru oaste plecară împreună cu el la locurile de adunare. La cnejie rămăsese să ducă treburile mai departe Tortabă moşneanul. Mergea zvonul că Voievodul avea neînţelegere cu craiul unguresc pentru Ţara Almaşului cea de peste munţi. Ajunsese oştirea cu steagurile ei dincolo de cheile Oltului, dar, spre bucuria tuturor, nici n-apucaseră să lupte şi aflară că ajunseseră mai-marii la împăcare. Făcură cu toţii cale întoarsă în Argeş. Înainte de slobozirea ei, stătu să veselească pentru izbândă, după îngăduirea domnului.

Dar fericirea e trecătoare; s-a destrămat oastea, care încotro a trebuit să plece la locurile de obârşie. Prea scurtă i se păruse vremea. La întoarcere, avusese bucuria să revadă pe Maria şi pe copii, că mult îi mai erau dragi; dar chipul jupâniţei Năstaca, cu ochii

sclipitori şi boiul subţire, nu-i da pace.

Cu gândul aiurea, de-abia mai dibuia treaba, de-abia mai desluşea ce avea de făcut. În ostrov şi în sat, numai necazuri.

În astă-seară, aci în poiană, chipul jupâniţii mai tare îl ispitea. Se închega amintirea ei ca o nălucire, când aproape, când departe. Năstaca avea asemănare cu Salomia, stăpâna Ielelor. Îl muncea dorul, îl rodeau şi alte gânduri. Frumoasă cum era, nu îi vor fi dat pace peţitorii. În inimă simţea ca o înţepătură, măcar că de ştia bine că fata nu putea fi a lui, dar n-ar fi vrut să fie nici a altuia.

Ar fi tot stat să-şi amintească de ochii cei ca murele ai jupâniţii, de făptura, de trupul ei gingaş. Şi totuşi, simţea o greutate că avea aşa gând de păcat în suflet. Era un făcut: de câte ori venea în Poiana Izvoarelor, îi treceau prin minte numai chipuri de femeie, al Salomiei, ale Ielelor şi pe vremuri chiar al Anghelichii, chipuri care îl răscoliseră... şi acum cel al Năstacăi îl muncea cu patimă.

Dar n-avu parte să viseze mult şi auzi un zgomot ciudat, un grohăit de râmător.

Uitând de toate, se ridică binişor şi, deşi lumina era îndoielnică, desluşi peste iaz, printre buruienile înalte colţii albi ai unui mistreţ. Se uită mai bine şi văzu că în jur mişunau godănaci; era o scroafă însoţită de purcei, pe care-i chema să nu se depărteze; să nu s-afunde prea adânc în apă. Costea îşi pusese în gând s-o ucidă, apoi să-i prindă purceii. N-avea arcul cu care s-o poată săgeta, dar socoti că-i va fi de-ajuns paloşul. Îl scoase din teacă şi binişor se strecură ocolind iazul să ajungă dinapoia fiarei. Să tot fi fost la zece paşi, când scroafa, simţindu-l, se întoarce şi grohăind ameninţător, îşi aplecă capul în pământ gata să izbească. Costea nu se

opri, voia să ajungă cât mai aproape. Mistreaţa, pe neaşteptate, îşi luă vânt şi cu cea mai mare iuţeală se repezi spre om. Nu putuse bănui că o matahală atât de mare avea atâta agerime, încât de abia avu vreme să sară în lături, să scape de colţii scroafei, dar totuşi, izbuti să-i dea o lovitură. Repezi paloşul dinapoia scroafei, de o atinse la picior. Dar tăietura era prea puţin adâncă, numai de-ajuns s-o îndârjească. Până să se oprească din avântul ei, să se întoarne iarăşi, avu vreme omul să treacă dindărătul unui copac. Fiara, grohăind fioros, se repezi. De astă dată paloşul reteză vâna de la piciorul de dinapoi şi scroafa căzu jos. Abia acum îi venea bine lui Costea să se apropie, s-o înjunghie. Godănacii se strânseseră în jurul mamei lor, guiţând speriaţi.

Nu făcuse trei paşi, pregătindu-se să-i reteze beregata când auzi grohăituri mai puternice, dintr-o parte. În lumina îndoielnică a serii, desluşi cum dinapoia pădurii venea în goană turma mistreţilor. Simţise pesemne chemarea scroafei şi în goană veneau acum cu toţii, într-ajutor. Lui Costea i-ar fi fost cu neputinţă să se împotrivească iureşului. N-avu vreme să înjunghie scroafa şi fără a mai sta la cumpănă, alese copacul cel mai apropiat, un arin nu prea gros, ce avea ramurile joase. Apucându-l de un crăcan, se urcă până la furcitura lemnului. Deocamdată era la adăpost. Fiarele se opriră la piciorul copacului, izbind în trunchi să-l răstoarne. Loviturile erau atât de puternice, că se cutremura lemnul. Grohăind, râmau pământul, scormoneau pe sub rădăcini şi alţii stăteau cu râtul în sus, gata să-l prindă, de va pica. Dar Costea era fără grijă. Nu vor izbuti să dezrădăcineze ei copacul.

Se ridicase pe cer o jumătate de lună şi, aşa

ciuntită, răspândea deajunsă lumină să se poată desluşi împrejur. Dinspre iaz, auzea gemetele scroafei, care intrase în apă să-şi astâmpere durerea. Godănacii alergau roată, guiţând neliniştiţi. La picioarele arinului, mişunau fiarele, nu-şi găseau astâmpăr, dădeau cu râtul, grohăiau.

Ajunsese luna tocmai sus, dar mistreţii nici gând nu aveau să plece. Unul, mai îndârjit, izbea fără încetare cu colţii în trunchi şi-l tăia ca din bardă. Sfâşia, rupea lemnul. Făcuse şanţ adânc şi ceilalţi, pricepându-i gândul, se îmbulzeau pe rând, izbind fiecare în acelaşi fel, despicând aşchii după aşchii de se cutremura copacul. Când se auzea un geamăt al scroafei, mistreţii mai tare se mâniau, mai dârz loveau.

Trecuse de miezul nopţii şi, socotea Costea, că de vor stărui fiarele până în zori, se va subţia trunchiul şi vor izbuti să doboare copacul.

O clipă îi veni în gând că lelele se vor fi preschimbat în mistreţi, voiau să-i răpească viaţa. Dar era cu neputinţă. Lelele, frumoase, mai uşor îl puteau amăgi cu chipul lor de femeie, cu chipul Salomiei, al…

Într-un târziu, hotărî să facă o încercare. Se agăţă de crăcanul cel mai de jos al copacului şi, aplecându-se, îşi repezi paloşul să atingă spinarea unui porc, dar lovitura n-avu destulă putere; vârful izbi coama şi fierul alunecă pe platoşa păroasă. Ţinându-se cu o mână, prins cu picioarele în jurul copacului, se lăsă mai jos, atârnat în gol şi iar repezi paloşul, izbutind de astă dată să încresteze ceafa unuia, tocmai de ajuns ca să-l îndârjească mai tare. Mai atinse încă pe un altul, fără folos. Loviturile rămâneau neputincioase, oprite de părul gros al fiarelor. Nu mai putea rămâne atârnat, simţea că-i amorţeşte braţul. De abia se mai ridică. Nu fusese îndeajuns de vrednic. De-ar fi ţinut paloşul

mâna tatălui său, crijacul, el, poate ar fi răzbit împotriva turmei... Simon... prea puţin, în vremea din urmă, îi îngrijise mormântul. Necazurile, fără vrere îl depărtaseră de cele sufleteşti şi dorinţele pătimaşe, chipul Năstacăi, nu-i dădeau răgaz, puseseră stăpânire pe el. Era muncit ca de o căinţă, dar nu se îndura să lepede patima.

Privind la lună, ca să-i treacă de urât, începu să cânte. Îngână cuvintele ştiute de altădată, un psalm învăţat de la cuviosul Antiohie. Îşi aminti frânturi, nu-l ştia tot, dar se potrivea cu gândurile lui lăuntrice.

De-abia acum pătrundea deplinul înţeles al psalmului şi o linişte îl cuprinse, o linişte cum de mult nu mai simţise. Nu-i mai păsa de mistreţii de jos; de chipul ispititor al Năstacăi, de zvârcolirile lumii ce-l înconjura, de năluca Salomiei. Ştia, de bună seamă, că nu putea fugi, orice-ar face şi că voia Domnului se va împlini.

Iar începu să cânte.

Din depărtare se auzi lătratul dulăilor de vânătoare Răsună şi cornul de os, ca o vestire. Costea fluieră cu degetele puse cruce în gură. Fiarele, la picioarele trunchiului, neliniştite, începură să izbească iar în lemn. Câţiva se depărtară, voind parcă să facă paza dinspre partea de unde se auzea zgomotul. Strigătele oamenilor, lătratul câinilor se apropiară mai tare. Deodată dulăii năvăliră în poiană, repezindu-se asupra mistreţilor Pe cei dintâi îi spintecară fiarele. Într-o clipă fură zvârliţi, călcaţi în picioare, sfârtecaţi. Câinii, prinzând teamă, dădeau roată mai de departe, aruncându-li-se când şi când pe spinare. Porcii se mişcau cu repeziciune, dădeau lovituri, se învârteau, dar totuşi, neputându-şi suci gâtul, cu greu se apărau. Deodată năvăliră în poiană oamenii cu suliţi, cu securi,

cu arcuri. În capul tuturor, mânând ceata, alerga Tortabă; din urmă veneau călare Maria şi Matei. Mistreţii înfruntară noii veniţi şi se năpustiră într-un iureş, strivind totul în cale, spintecând câinii, răsturnând oameni. Vânătorii se deteră după copaci şi pe când trecea puhoiul, repeziră fuşteile.[9] Bâzâind ca tăunii, zburau săgeţile, se prindeau de spinări, rămânând atârnate. Mulţi mistreţi căzură străpunşi. Costea sări jos şi mânuindu-şi paloşul, încrestă adânc pântecul unui porc, cel mai mare, stăpânul turmei. Vierul o apucă prin desişul pădurii, lăsând urmă de sânge iar ceilalţi se luară după el. Vânătorii şi haita de câini, mânaţi de Tortabă, se depărtară în adâncul pădurii. Singuri, Maria şi Costea rămaseră în poiană. Matei plecase şi el după mistreţi.

— Costea, dragul meu... cum de nu te-au sfâşiat fiarele?

— Aşa a fost voia Domnului. Dar pe tine cine te-a vestit?

— Te-am aşteptat aseară până târziu şi dacă am văzut că trece de miez de noapte, am luat pe Matei şi pe Buioc şi cu ei am trecut apa, să aflăm ce ţi s-a întâmplat, gândind să ajungem în sat. Umblam ascultând prin noapte, doar vom desluşi vreun semn de la tine. În dreptul potecii ce se lasă spre poiană, am auzit o larmă. Când am ajuns mai aproape, am desluşit grohăitul mistreţilor. Şi deodată auzirăm cântecul tău. Tăcuseră fiarele. Eram neputincioşi să gonim turma mistreţilor şi repede am alergat în sat să-l deşteptăm pe badea Tortabă, să-ţi venim într-ajutor. Îndată el a trezit oamenii, sunând din corn, a slobozit câinii şi am pornit-o cu toţii.

[9] Un fel de suliţe (n a.).

— Mario, Domnul te-a trimis într-ajutorul meu. Vezi trunchiul, mai jumătate l-au retezat. Încă puţin şi dovedeau să mă doboare.

— Dar ce căutai în Poiana Izvoarelor? E în afară de calea ta; te-au fugărit mistreţii, sau te-ai luat după iazmă, în lumina cea de lună…

— Chiar, Maria, chiar… După o nălucire, o iazmă care a pierit. Dar unde-i Matei?

— Matei s-a luat după vânători. Să plecăm de aici; mi-e teamă de apa asta verde… vezi colo, s-a uscat iarba, a rămas locul gol, nu călca!… În roata unde au jucat horă Ielele… Frumoasele… Vină…

XXIII. SE ROŞESC APELE

Trecuse nămiezi. Soarele dintr-o parte revărsa lumină aurie, luminând umbrele copacilor. Pe şleaul din capătul satului se înălţa o pulbere uşoară, scornită de copitele unui măgăruş şi de o droaie de copii ce se aţineau după el. Dinaintea dobitocului mergea un om cu capul plecat, prăfuit, în zdrenţe. În urma lui, o femeie încă tânără se ţinea într-o parte, pe spinarea măgarului. Se desluşeau sub broboadă şuviţe de păr, care la soare se aprindeau ca flăcările.

Drumeţii nu intrară în sat; ocoliră ogrăzile de la margine, până ajunseră la coliba pe care o făcuse Brăducea. De când plecase făurarul, rămăsese părăsită. Tot pe atunci, se pierduse şi Neacşu. Răsufla satul, având un netrebnic mai puţin, măcar că mai era unul care îi semăna, Picu şi care cerca să-i împlinească locul. O vreme, unele muieri fără căpătâi umblaseră să-l găsească. Plânsese Niculiţa o lună, jelise un an şi apoi i se uscaseră ochii. Chiar de îl dorea, nu arăta.

Bahnea, la o vreme, povestise să-l fi zărit la Târgşor, cerşind la uşile oamenilor, însoţit fiind de o femeie. Se făcuse meşter cântăreţ. Li se da pomană pentru desfătarea ce o aduceau. El cânta din ţiteră, ea numai din gură. Nu degeaba învăţase el să mângâie coardele cu buricul degetului. Şi glasul îl avea plăcut, cu el fermeca femeile.

Acum ajunsese la loc de odihnă, găsind afară din sat coliba cea părăsită. Cu toate că acoperişul era desfundat tot mai bine ca sub cerul liber, gândi Neacşu. Nu cerca să se ducă la casa părintească. Ştia că de acolo îl va izgoni Tortabă. Dar nu aflase că după plecarea lui, socru-su o desfăcuse bucăţi, bucăţi şi o

mutase la el în ogradă. În bătătura lui Hârtop rămăsese locul ca în palmă. Trebuia s-o adăpostească pe Teodora şi prea mult amar îndurase ca să-i mai pese de vorbele altora. Îşi amintea de vremurile bune când, fudul cu paloş la cingătoare, se plimba pe uliţa satului. Azi nici nu îndrăznea să se arate. Uneori îl apuca dorul s-o părăsească pe cea care îl stăpânea, dar era numai gând trecător. Îl ţinea femeia în adâncul măruntaielor şi el nu crâcnea. Uitase de vremurile când nu se afla muiere cu care să nu-şi încerce norocul. Acum n-avea ochi decât pentru ea, pentru Teodora.

Fugiseră împreună de la Argeş, de acolo trecuseră munţii, tot cântând. Colindaseră până departe şi după mai bine de un an se întoarseră înapoi, de unde plecaseră. Cântaseră pe orice vreme, pe cer senin, pe vreme de ploaie şi măcar de le îngheţa limba în gură, cântau. Teodora îi ţinea isonul. Avea un glas aspru, puţin răguşit, care plăcea bărbaţilor, ca vinul acrişor, care pişcă la limbă, dar care la urmă iasă dulce mireasmă.

Neacşu visase tot drumul la satul din marginea pădurii, la baltă, la casa tătâne-su, la belşugul de altădată. Îl podidiră lacrimile văzând coperişul cel bătrânesc mutat în curtea lui Tortabă. Peste toate, răi ca muştele, copiii se învârteau în jurul lui, râdeau, îl batjocoreau. Era nevoit să-i gonească cu nuiaua, altcum ar fi năvălit în colibă. Ca să-i mai astâmpere, le cânta o doină din cele cu păstori şi cu mioare. Şi apoi le spunea poveşti cu vitejiile Zmeului Negru şi cu fata lui Verde Împărat.

Şi aşa, venind azi să asculte, venind mâine să se joace pe bătătură, trăgeau cu urechea la câte o poveste, dar mai mult la cântece. Aduceau unii dintre ei, după cum se nimerea, câte o bucată de mălai, un

peşte sărat sau niscaiva brânză. O vreme i se păru lui Neacşu că se înseninează viaţa. Începu să lucreze, să taie nişte rogozuri pentru foc, snopi de trestie pentru acoperiş şi făcu o brumă de gospodărie. Se minuna satul că-l vede pe Neacşu stând locului şi muncind. Dar el nu trecea pe uliţă şi numai ocolea casele oamenilor să ajungă fie la baltă după pescuit, fie de-a dreptul la pădure să culeagă ierburi şi ciuperci.

Teodora se făcuse mai frumoasă ca altădată. Pesemne înflorea de al doilea foc al dragostei. Sta numai în casă şi se orânduia la cuhnă, iar de veneau copiii să-i asculte, ieşeau amândoi în prag şi le cântau din ţiteră, sau din ocarină, iar ea ţinea isonul. Uneori se nimerea şi Caplea să vină cu droaia de copii; el cânta din flaut.

De la o vreme, în toamnă, începu Neacşu, temător, să se arate pe uliţă, dar oamenii se prefăceau că nici nu-l văd şi râdeau între ei. Odată îl întâlni Tortabă, socru-său, care, cunoscându-l, ridică ciomagul să dea; de-abia izbuti Neacşu să fugă din faţa lui. Niculiţa, nemaiputând răbda ruşinea, îi trimisese vorbă prin baba Didona să se înapoieze, că-l va primi în casa ei ca soţ legiuit, numai s-o gonească pe femeia cea streină. Ba chiar merse ea la colibă, dar Teodora o întâmpină cu vorbe de ocară, stupi după ea, îmbrâncind-o.

Neacşu nu răspunse la chemările Niculiţii. Pe vremuri îi plăcuse mâncarea din ieslele altora, dar acum, parcă era vrăjit.

Vorbea satul că-l fermecase femeia roşcovană. Anghelica, întâlnindu-l într-o seară, încercase să-l ademenească cu şoapte, cu ochiri galeşe dar nu izbutise. O clipă numai i se aprinseră privirile, numai o clipă şi apoi se stinseseră, parcă n-o mai cunoştea. Şi trecuse mai departe. Fără îndoială îl legase Teodora

prin farmece. Pieriseră şi amintirile. Se făcuse ursuz, singuratic.

De se întâmpla să treacă oamenii prin fata colibei, spre pădure, aruncau câte o vorbă. Unii ar fi avut multe de spus. Înduraseră nu numai cuvintele lui de ocară, ba şi altele, chiar de nu erau încredinţaţi de necinstirea femeilor lor.

— Te-ai făcut pustnic, curvarule?

— Hei, Neacşule, ţi-a fiert meşterul Brăducea paloşul la loc?

— Te-ai făcut cneaz peste... copaci?

— S-o lepădat făurarul de femeia lui şi ai cules-o tu din drum!

— Te-a robit vrăjitoarea cu părul roşu.

— Femeia dracului. S-a aprins focul iadului pe cap.

Cu cât erau mai mulţi, cu atât vorbeau mai tare, să-i audă Neacşu, dar el nu răspundea. Trecu şi Costea o dată călare să-şi dea seama de ce se întâmplă, şi-l strigă din casă. Îl întrebă dacă avea vreo nevoie, vreun păs. Îl vestea că are să plătească despăgubire pentru părăsirea de soţie. Dar Neacşu care nu răspunsese la vorbele de ocară ale oamenilor, se întăriă şi, ieşindu-şi din fire, sudui. Costea, dând din umeri, merse mai departe. Numai Teodora se uitase la el, îl poftise în casă. Îi plăcuse chipul lui Costea. Desluşise o asemănare, ceva în privire, care îi amintea... dar poate era numai o părere...

Măcar de venise toamna şi timpul era schimbător, copiii tot se aciuiau pe bătătura lui Neacşu şi abia când se înnopta se înturnau acasă. Învăţaseră să cânte cu toţii. S-ar fi făcut unii meşteri cântăreţi, să colinde, să plece de acasă, să vadă ce e dincolo de pădure.

De la o vreme lipsea câte unul. Ziceau ceilalţi că zăceau pe acasă cu fierbinţeală, de ieşea focul iadului

prin piele. Muri dintâi băiatul Anghelicăi şi al lui Grigore olarul, apoi cel al Stancăi, de era din flori. Mai trecu o vreme. Se îmbolnăvi fata cea mai mică a lui Tortabă, sora Niculiţii şi tocmai când era să iasă la horă, se prăpădi. Alerga baba Didona de la unul la altul, fără să dea de capăt bolii. Îi cuprindea pe copii ca un foc, un pojar, şi după câteva zile deodată se răceau, vineţeau şi rămânea numai trupul lor fără suflare. Cum se întâmplă, că mureau numai din cei care mişunau la marginea pădurii, la coliba lui Neacşu. Mai erau alţii, care, fie din ce pricină, nu se duseseră. Parcă era un făcut, numai din cei mai iubitori de cântări. Se mărise cimitirul, de ziceau cârtitorii că era mai rău ca pe vremea turbării. Azi îl vedeai pe copil sănătos şi ca mâine era mort.

Zicea baba Didona când se ducea la câte o înmormântare, unde se adunau femeile, să fie blestem de la diavol, afară ori de vreun deochi aruncat de o femeie fără copii, dornică să aibă prunci pe cealaltă lume. O vrăjitoare. Ştiut era că spurcatul, stăpânul iadului, dă putere muierilor ce i se închină.

Murise şi Măriuca, o nepoată a lui Târcă. Se adunaseră femeile, rudele, vecinele în jurul gropii şi şoşoteau unele la urechile altora, se jeluiau că nu se mai oprea urgia. Baba Didona umbla ca bondarul de la una la alta.

— Care să fie?...

— Una care n-are prunc. Care să fie?

— Una care să n-aibă milă.

— Străină să fie.

— Am înţeles, zise Niculiţa... femeia cu părul roş...

— Teodora lui Neacşu...

— Mi-a omorât copilul, zise Anghelica.

— Şi pe al meu, ţipă Stanca, şi pe al meu. Îl

ademenea în faţa colibei să-i cânte, să-i descânte. E vrăjitoare!

— Vrăjitoare! I-a dat Ruxandrei ceapă de lalea să-şi lepede fătul.

— Numai să omoare copiii, chiar din pântec, numai să omoare.

— Afurisita! Vrăjitoarea! Văzut-o-a careva să-şi facă semnul crucii când fulgeră sau tună? O păgână!

— Însemnată de Ucigă-l toaca, cu părul roş. Ne ademeneşte copiii. Le-a aruncat piază rea.

— Şi al meu zace. E mai mult mort. L-am afumat cu pelin, i-am dat frunză de frasin.

— Pune-i spânz în ureche.

— Vrăjitoarea ne omoară copiii.

— Mi-a furat bărbatul.

— Mi-a deochiat fata.

— Blestemata, a adus moartea cu ea. S-o izgonim!

— Să ne dea copiii.

— Să-mi dea bărbatul înapoi!

— Să moară vrăjitoarea!

— Moarte! Moarte!

Femeile porniră de la cimitir strigând, ridicând braţele spre cer, despletindu-şi părul şi se îndreptară spre capătul uliţei, la coliba Teodorei.

Ţipetele lor stârneau pe cele ce mai erau prin ogrăzi. Lătrau câinii, ieşeau bărbaţii în porţi, iar muierile care se mai aflau în case, lăsau făcăleţul şi o porneau să-şi dea seama ce se întâmplă. Se mai înhăita şi câte un gură cască. Veni şi Caplea. Bătrânii rămâneau pe bătătură, surâdeau cu sfială. Văzuseră multe. Cu vârsta aflaseră că dacă intră zavistia între femei, nici Cel de Sus nu le poate opri; priveau în urma lor, se cruceau şi apoi îşi vedeau de treabă.

Când mulţimea femeilor ajunse la marginea pădurii,

în dreptul colibei, părea să fie o haită de lupoaice. Se asmuţeau unele pe altele, ţipau, urlau, unele plângeau, îşi smulgeau broboadele, părul.

Teodora se odihnea în casă, iar Neacşu picotea pe bătătură sub copac, la umbră. Larma îl trezi. Sări în picioare. Femeile se repeziră asupra lui. Una îl apucă de cămaşă, alta de păr, alta îl zgârie pe faţă. Neacşu crezu că-i sosise ceasul morţii, dar deodată prinsoarea slăbi, auzi un urlet care ieşea din toate gurile şi dintr-o smucitură scăpă, fugind cât îl ţineau picioarele în desişul pădurii. Câteva femei se ţineau după el; printre ele, plângând, Niculiţa.

Teodora auzise răcnetele, ţipătul de groază al lui Neacşu; buimăcită ieşi în prag. Femeile, când o văzură, rămaseră o clipă nedumerite; îl scăpară pe Neacşu, şi mai fioroase se repeziră asupra ei. Teodora, cu părul roşcat, cu ochii verzi mari, speriaţi, rămase dreaptă, frumoasă.

— Vrăjitoarea, zgripţuroaica! Ne-ai omorât copiii! Piei în iad!

Ţipau toate. Fiecare voia s-o apuce. Se îmbrânceau între ele, înghesuindu-se care mai de care să-i smulgă părul, să rupă o bucăţică de carne. Zina o muşca de piept, Stanca o sfâşia cu unghiile.

Grecoaica, proptită din toate părţile, rămăsese în picioare. Ţipa prelung bolborosind în limba ei. În sfârşit, împinsă, se prăbuşi şi peste ea căzură şi altele, împiedicându-se. Baba Didona striga:

— La baltă, la baltă, să i se stingă focul iadului din păr, s-o spele apele!

— La apă, la apă, urla mulţimea.

Care de care, încercând s-o apuce, o călca cu picioarele. Din faţa însângerată nu mai ieşi niciun ţipăt. Femeile, luând-o de păr, trăgând de picioare, smucind

de mădulare, ducând-o pe sus, din mână în mână, luară calea bălţii. Erau mânjite de sânge, îmbătate de mirosul lui. Câteva mergeau cântând: vestitoarele; în urmă, grămadă, ducând trupul moale, în nesimţire, venea puhoiul. Vreo două-trei, mergeau pe de lături, jeluind; bocitoarele. La mal se opriră. O clipă stătură nedumerite. Se făcu tăcere. Zina lui Bahnă strigă:

— S-o cununăm cu Voicu, cu Snagu.

— La apă, la apă!

Şi ducând-o pe braţe, pe umeri, intrară în baltă şi făcură vânt trupului.

— Să i se stingă focul!

Trupul se afundă. Femeile, parcă trezite, încetară să strige. Unele din ele apucară să se spele de sânge pe mâini, pe faţă. Altele îşi potriviră părul, cămăşile sfâşiate, fotele desprinse.

În locul unde pierise trupul Teodorei se înroşi apa... Apoi se înroşi toata balta în lumina soarelui apune. Sângera şi cerul.

Femeile rămaseră mute. Parcă fără să înţeleagă de unde se iscase atâta sânge. Una câte una, în tăcere, pline de obidă, se îndreptară către sat.

În seara aceea şi în cele următoare, copiii nu-l mai găsiră pe Neacşu, nici pe Teodora. Povesteau cei mai mari cum se făcuse femeia cea cu părul roşcat rusalcă, o zână care amăgea pe luntraşi. Molima parcă îşi muiase puterile. Se revărsa pojarul pe faţa pruncilor, dar fierbinţeala îi aprindea şi îndată se domolea. Nici la cimitir nu se mai aşterneau copiii, iar baba Didona, rânjind, umbla din casă în casă şi şoptea la urechea muierilor:

— V-am spus, roşcovana îi vrăjise!

XXIV. NĂFRAMA

Se răspândise zvon de cotropire. Fugari de peste munţi povesteau pârjolul pe care-l făceau tătarii. Sosind la vreme ajutor de la craiul unguresc, păgânii nu răzbiseră să ia cetăţile şi, măcar că nu fuseseră învinşi, se depărtaseră. Cu făţarnică grabă trecuseră înapoi munţii, de li se părea creştinilor că fugeau de frica lor. Însă căpeteniile hoardei plănuiau, după obiceiul lor plin de vicleşug, să se întoarne pe neaşteptate iarăşi, ca să zdrobească totul, să facă plean de robi şi de bucate.

Dincoace de munţi, la Argeş, din porunca Voievodului, sunase bucium de război. Oamenii de la câmpie şi de pe plaiuri porneau la locurile de adunare, ştiute de fiecare, prin văi sau la furciturile apelor.

Încă nu aflase Voievodul de unde va veni năboiul tătarilor dar, de bună seamă, vor încerca să înşele privigherea celor de peste munţi. Bătrânii socoteau că păgânii vor face calea schimbată, revărsându-se prin părţile şesului, pe sub dealuri, cu gând să treacă împotriva craiului Unguresc tocmai dinapoia oastei lui, prin părţile Oltului, sau mai departe prin zănoagele Severinului.

Sosiră şi iscoadele, aducând vestea că se strânsese hordia tătărască prin părţile de sus ale Siretului şi o pornise încetişor pe firul văii, spre miazăzi. Pe urma lor rămânea pământul sterp.

La auzul acestui prăpăd, hotărâse Voievodul, ca unul ce avea răspunderea ţărilor de la munte, până la apa cea mare a Dunării, să pornească cât de repede oastea, gloata şi călărimea, să iasă în întâmpinarea duşmanului. Nu era vreme de aşteptat.

Ajutoarele ce le făgăduise contele Herman al

Cibinului nu sosiseră. Că saşilor mai bine le plăcea să lupte la adăpostul zidurilor, decât la loc deschis, pe când vlahii, neavând cetăţi, obişnuiau să dea piept cu duşmanul, folosind cu dibăcie ascunzişurile pădurilor, strâmtorile muntelui, capcanele smârcurilor unde, chiar puţini la număr, dar cu vitejie, se puteau măsura cu duşmanii.

Fiind adunată mulţime îndeajunsă, poruncise Voievodul să se facă în acea zi sfeştanie. Dorea ca înainte de a porni, să vadă oastea orânduită pe cete, pe steaguri, fiecare cu căpetenia sa. Cu acest prilej va desluşi pe chipul oamenilor putinţa de izbândă. Rostind şi o vorbă potrivită de nădejde, îşi va însuşi sufletele lor.

Pe tăpşan, în livada din sus de cetate, fără rânduială se întinsese sălaş, corturi de toate mărimile, de toate culorile, care de pânză unsă cu smoală, care de piele de vită dubită cu păr cu tot, care făcute din papură împletită, ţuguiate ca buduroaiele de albine. Cei mai puţin vrednici făcuseră adăposturi cu frunzare, să-i apere numai de roua nopţii. Mai în jos, să nu spurce apele, erau adunate carele de proviant. Sub coviltirul lor de rogojini, păreau case umblătoare. Le orânduise clucerul de oaste, roată, cu oiştile în afară, să folosească de ţarc pentru vite şi de loc întărit. Le aşezase astfel, chiar în lipsa primejdiei, numai să se deprindă oamenii.

Dincolo de primul rând de şanţuri, lângă cetate, străjuia oastea cea mică, alcătuită din călărime.

Trecuseră trei zile de la prima buciumare şi tot mai soseau zăbavnici. Unii în căruţe, alţii pe jos, după putinţă, aducând cu ei sculele lor de război. Numai vitejii călări veniseră toţi la timp. Se aduna oastea în sus de Cetate, pe Râul Doamnei. Se pregăteau ostaşii,

se orânduiau pâlcurile, se închegau steagurile.

Era forfotă mare printre corturi, din poiană până sub pădure. Nu se dovedeau cu lucrul: unii să aducă mâncarea de la căruţele cu proviant, alţii să mâie vitele la adăpat, să împletească cozile cailor, să le lustruiască părul, dar cei mai mulţi trebăluiau la umbra copacilor, frecau oţelele, scoteau rugina de pe coifuri, ascuţeau fiarele pe vreo piatră de tocilă sau se duceau la făurar ca să subţieze din foc buza prea groasă a unei săbii. Un dubălar întindea pielea scorţoasă pe câte o ramă de lemn, împănând-o pe dedesubt, să facă scut. Alţii îşi curăţau straiele, îşi schimbau cămăşile, îşi scuturau iţarii. În sfârşit, unii, mai grijulii, se lăsau bărbieriţi de câte o mână meşteră. Se auzeau strigăte, cântece, suduieli. Porniţi din tot cuprinsul ţării, se adunaseră aci în poiană, cei coborâţi din piscul munţilor laolaltă cu cei ieşiţi din adâncul codrului sau din câmpie. La toţi le era vorba aceeaşi şi acelaşi gând îi lega pe toţi. Veniseră dinadins să-şi apere moşiile.

Într-o parte, făcuse Stancu, feciorul Ghionoaiei, cort din piei de cerb. El avea grijă de cneazul Costea, de toate ale lui, de cai şi de lucruri. Avea pe samă cele două iepe de război, dar de două zile de când căpătase cneazul armăsarul de la domnie, nu mai avea pace, numai de el vedea: punea şaua pe spinarea lui Nour, să-i potrivească chinga, să-i lustruiască scările de acioaie. Era o mândrie de şa luată pradă de la tătari. Cu ajutorul scărilor subţiri şi uşoare, sălta în trap de nu obosea nici calul, nici omul. În acea zi, în târgul din jos de cetate, umbla lumea forfotă pe uliţi. Se îndreptau târgoveţii îmbrăcaţi în straie de sărbătoare, în sus spre tăpşan, fiecare doritor fiind să vadă oastea când va trece, înainte de plecare, prin faţa Voievodului. Din gură în gură se dusese vestea că se va face orânduita

sfeştanie, iar, la pornire, armăşeii vor împlini lipsurile ce s-ar ivi printre luptători.

La început, când se răspândise ştirea cu năvala tătarilor, cuprinşi fuseseră târgoveţii de frigurile bejeniei şi de n-ar fi fost pârcălabul să urce în turn să facă strigare, încredinţând mulţimea să n-aibă a se teme, cu toţii ar fi fugit. Vestise pârcălabul că porunca era dată să se adune oastea chiar în cetatea Argeşului, că tătarii, erau încă departe şi că fuseseră izgoniţi din Ţara celor Şapte Turnuri.

Şi jupâneasa Năstaca avea poruncă de la clucer, soţul ei, cât de curând să plece într-o anumită ascunzătoare, dar nu se îndurase să se depărteze; aştepta să vadă adunându-se oastea şi numai de va fi nevoie va însoţi pe doamne. Jupâneasa avea casa aşezată într-o parte, aproape de pădure, o clădire albă, înaltă şi cu foişor, crescută ca floare sub copaci. Pereţii erau de lemn, peste temelii de piatră. De sus din foişor, avea jupâneasa vedere spre piaţa târgului şi le putea afla pe toate. De acolo auzise vestea cu tătarii şi buciumul de război. Îl văzuse pe clucerul Voinea, soţul ei, încălecând, însoţit de ispravnici, şi plecând în grabă, să strângă bucate din părţile şesului, să le aducă la locuri dinainte hotărâte. Rămăsese jupâneasa singură.

De când se aduna oastea, ea sta să privească din foişor, în jos spre piaţă, sau în sus spre tăpşan, unde se ridicau noile corturi. Îşi amintea cât de bine petrecuse cu câţiva ani înainte. Şi atunci fusese zvon de război şi totul se sfârşise în serbări şi în jocuri de turnir. De astă dată, nădăjduia că va mai veni viteazul ce-i fusese drag. Îi păstra o neştearsă aducere-aminte în inima ei. Pe atunci era încă fericită, nemăritată. Dar Costea era numai un viteaz de rând, prea mărunt ca să-i fie soţ; poate nici nu va fi fost flăcău, n-avusese cum să-l

întrebe. Acum totul se schimbase nu după voia ei, ci după voia părinţilor. Era soţia lui Vinea. În sfârşit, a treia zi după ce sunase buciumul de război, îl văzuse pe Costea. Sosise printre cei dintâi, îndată îl cunoscuse. Sta lângă porţile Cetăţii, aşteptând să treacă mărimile sau poate... îşi închipuia... în nădejdea s-o vadă. Tare se mai veselise în inima ei, dar pe faţă nimic nu arătase; voia să-şi dea seama dacă venise dinadins pentru ea sau era acolo numai dintr-o întâmplare.

Era ultima zi, se pregăteau toţi de plecare.

Costea, nerăbdător, aştepta călare la furcitura drumurilor să vină vitejii din ceata lui, să-i cerceteze cu de-amănuntul, cum se cuvenea înainte să-i vadă Voievodul. Juca armăsarul, bătea din copite şi spumega zăbala. Cum sta aşa, visând, cu faţa luminată de ochii ca albăstrelele, cu mustaţa gălbioară, pe umăr cu o zeghe uşoară, cusută cu găitan şi cu paloşul atârnat într-o parte, părea a fi un Făt-Frumos. Văzându-l, jupâniţele cele mândre nu se sfiau să-i arunce o privire, iar femeile câte o vorbă meşteşugită, adusă cum e cârligul undiţii. Dar Costea, din şa, nici că le auzea. Gândul îi fugea înapoi, când la porţile Cetăţii o întâlnise pe Jupâniţa Năstaca şi de atunci nu era clipă să nu-i fie mintea la ea.

De cum o zărise, nu-şi putuse ascunde bucuria, dar numai o clipă. Jupâniţă trecuse aproape, mai să-l atingă şi fără o vorbă luase drumul pe uliţa din sus.

Nour bătea din copite, se răsucea pe loc, dar Costea îl struni, tot cu gândul la Năstaca. Îşi amintea cum se depărtase părând să nu-l fi cunoscut. De ciudă îi venise ameţeală, îi tremuraseră picioarele. Iar i se înfăţişase chipul Salomiei, cea din copilărie, dar mai mlădioasă, mai subţire, cu ochii mai mari, traşi puţin spre tâmple.

Îi trecuse prin minte că se va fi măritat. O urmărise. O privise din spate şi i se păruse că pasul era uşor, ca al unei ciute. Când ajunsese în dreptul casei, deschizând portiţa se oprise în prag şi privind înapoi îi surâse cu înţeles.

Strigase la fata din casă că se duce în pădure dinapoia grădinii. Ajunsă la adăpost de vederi, îl chemă pe nume, nu se mai sfiise. În acea clipă el uită de tot necazul şi, căzându-i la picioare, îi sărută mâinile. Privirile ei grăiau mai mult decât ar fi îngăduit vorba. Atunci el, fără să mai adaste, îi mărturisi dragostea. Îi spuse cât era de fericit de războiul care îi îngădui s-o vadă. Ea îi povesti apoi cu amănuntul cum, fără voia ei, părinţii o măritaseră cu Voinea, clucerul. Ochii negri se aprinseseră ca jăratecul şi apoi se muiaseră într-o boare de lacrămi.

Se întâlniseră şi a doua zi; se întâlniseră dimineaţa, după-amiaza, seara. Uitase de toate, de război, de Voinea, de Maria.

La îndemnul Năstachii, îl poftise doamna să prânzească la Curte. Voievodul, măcar că trecuseră ani de atunci, îndată îl cunoscuse. Mulţumit era să-l aibă în oaste. Îl orândui să fie căpetenia unei cete de viteji şi porunci să i se dea cal din herghelia domnească, ca semn de întărire la Jupânie; că după datină, darul de cal face boierul.

Costea era mândru de înălţarea lui în treptele stăpânirii, dar totodată se frământa ştiind că se apropia clipa despărţirii. Nici calul n-avea astâmpăr, necheza.

În sfârşit, veni şi ceata vitejilor. Costea îi cercetă cât trecură prin faţa lui. Toate le găsi în bună rânduială. Sculele erau curate, fiarele bine ascuţite. Către amiazi ceata se înapoie la corturi. Costea nu mai avea

răbdare. Dădu armăsarul lui Stancu şi el, aproape fugind, se îndreptă spre casa jupâniţei. Astăzi, pentru ultima dată, va s-o mai vadă. Ca şi în celelalte zile, ea îl aştepta în pădăricea din spatele casei, sub copacul cel cu ramurile joase, care îşi întindea frunzişul în lături până aproape de pământ. Acolo, ocrotiţi de vedere, se simţeau ca într-un cuib. Erau îndeajuns de aproape de uliţă, să afle la nevoie ce se întâmplă şi totodată la adăpost, să nu fie nici zăriţi şi nici auziţi.

Ca de obicei Costea îngenunche şi-i sărută mâna. Era frumoasă ca o icoană, mult mai frumoasă decât Salomia, decât stăpâna Ielelor din Poiana Izvoarelor.

— Năstaca, stăpâna mea, plâng la gândul despărţirii. Te-am văzut prea puţin. Voi duce dorul ochilor tăi. Voi rămâne cu tine până va suna adunarea. Plecăm la amiazi, după sfeştanie.

— Să-ţi povestesc: a zis aseară Voievodul Seneslau că te va lua în apropierea lui. Doreşte să fii în sfatul de război. Pe câte am înţeles de la doamna, are de gând să te pună căpetenie peste un steag de viteji, după ce veţi pleca. Dragul meu, te-am văzut dibaci când ai strunit armăsarul cel domnesc. Dinadins ţi l-au ales pe Nour, alt nimeni nu l-ar fi putut încăleca. Erai întocmai ca Sfântul Gheorghe. Voia Nour să te răstoarne, dar nu izbutea să te clintească din şa. Auzeam cum se minunau toţi. Păreai un zburător.

— Lasă zburătorii, lasă caii, Năstaca, şi îngăduie-mi acum, înainte să fie prea târziu, îngăduie să te îmbrăţişez, să iau cu mine amintirea buzelor tale. Sunt ani de când visez la gura ta, la ochii tăi.

— E cu neputinţă, Costea. Nu ne-a fost dat să fim uniţi. Ar fi păcat, nu mă face să cad în ispită. Păcat e chiar când mă doreşti. Şi tu… nu uita că ai o soţie… o soţie pe care o iubeşti ştii bine… şi eu îl am pe

Voinea... dar mărturisesc, nu-l iubesc... Numai tu îmi eşti drag...

— Poate că nu ne vom mai vedea, Năstaca, dacă mă vor ucide tătarii...

— Nu, nu. Am credinţa că ai să fii învingător, ai să te întorci cu prăzi bogate, cai, scule de război, blănuri scumpe. Mie ai să-mi aduci cea mai frumoasă podoabă... ochii tăi... nu... nu... nu mă strânge aşa Costea... ameţesc... lasă-mă; nu e bine... ai milă...

Nemaiputându-se stăpâni, braţele o strânseră, o încinseră, gura lui îi prinse buzele. Deodată simţi un gust de fragă. Buzele ei aveau mireasma fragilor culese în umbra pădurii.

Lui Costea i se păru că înăuntrul pieptului i se cutremură temeliile vieţii.

Cimpoierii sunară vestind adunarea. Chimvalele băteau mereu, tot mai tare. Îmbrăţişarea se desprinse, gurile se depărtară, mâinile căzură neputincioase de-a lungul trupurilor. Ei rămaseră fără suflare. Costea trebui să se stăpânească, şi, fără să se uite înapoi, fugi în sus spre tăpşan, unde îl aşteptau vitejii. Năstaca, cu ochii înlăcrimaţi îl urmări până nu-l mai văzu. Atunci o podidi plânsul, o cuprinseră părerile de rău... prea i se împotrivise. Poate că păcatul n-ar fi fost atât de mare! ...

Când ajunse Costea aproape de cort, îi ieşi înainte Stancu, vestindu-l că în lipsa lui i se aduseseră daruri. Mai întâi venise făurarul de la curte, unul Brăducea; zicea a fusese cândva în sat la Turbaţi. Îi adusese dar, ca să-i fie întru apărare, coif de oţel subţire, uşor, bătut cu ciori de aur. Apoi mai primise o teltie albă, lucrată pe margini toată cu lânică roşie; mai fusese adusă, din partea unei jupânese al cărui nume slujnica îi tăinuise, o năframă roşie. Spunea femeia că se făcuse roşie de

cât îi sângerase inima stăpânei, la gândul despărţirii. Veniseră cei cu daruri tocmai de dimineaţă, îndată după plecarea lui. Pe năframă sta cusut în fir de aur la colţuri, câte o literă: N.S.T.C., iar la mijloc, prima literă din Az-buche. Năframa o legă Costea de umărul stâng, să-i fie aproape de inimă şi o lăsă să-i atârne în vânt. Îi va fi cu noroc.

După slujba ce se făcu în poiană, Voievodul de Argeş veni călare, însoţit de sfetnicul curţii. Cu toţii se opriră într-o latură şi la un semn, în sunetul surlelor şi al chimvalelor, începu oastea să treacă prin faţa lui. Mergeau cete-cete, spre şleaul domnesc ce coboară de-a lungul apei. În cap veneau vitejii, călări, cu flamurile lor, orânduiţi în rânduri de câte 3, de câte 4. Erau mândri şi ţineau capetele sus. În urmă trecu pedestrimea, suliţarii, strigând numele Voievodului şi pe al Sfântului Dumitru. Apoi veniră arcaşii şi prăştierii în pas greoi. Fiecare steag, fiecare jupă[10] îşi avea cimpoierii şi fluierarii. Mai în urmă venea gloata cu scule, cum se nimerea, care cu securi, care cu coase, care cu ghioage. La aceştia le împărţeau armăşeii să le împlinească lipsurile, câte o suliţă, ori câte o sabie mai de nădejde.

Dinaintea unei jupe de viteji trecu Costea călare pe armăsarul cel negru. Când ajunse în dreptul Voievodului, închină paloşul, dar zărind-o pe Năstaca, uită să-l mai ridice. Era o Năstacă deosebită, necunoscută, o stană de piatră. Ea îl privi cu ochii mari, atât de mari, încât nu mai desluşi decât prăpastia ce se deschidea înăuntrul lor. Oastea venind în urmă, îl împiedică să zăbovească. Calul nu se opri. În cântecul surlelor şi al cimpoaielor săltă mai departe. Costea nu mai vedea nici pe Voievod, nu vedea nici ostaşii, nici

[10] Grupul de luptă al unui jupân (n.a.).

calea, ci numai ochii mari ai Năstacăi, cu tot adâncul lor, şi simţi deodată în gură un gust de fragă.

Târziu se dezmetici. Puse paloşul în teacă. Din urmă Stancu zise:

— Păcat că nu a fost stăpâna, jupâneasa Maria; s-ar fi bucurat să te vadă, călare pe Nour, în capul jupei.

Prinsă de umăr, năframa roşie, cu litere de aur, fâlfâia în vânt. Până departe o urmări jupâneasa Năstaca, dar i se înecă vederea de atâtea lacrămi. Le şterse pe furiş şi cu ochii rugători se întoarse către doamna. Numai ea îi ştia taina inimii. Dar şi ochii doamnei erau înlăcrămați. În goana roibului plecase Voievodul Seneslau cu vitejii lui, plecase să scape Ţara, să învingă.

XXV. RĂZMERIŢA

În acel an dăduse Domnul ploaie îndeajuns şi la vreme. Spice grele îndoiau paiul. Se încărcaseră pomii de roade iar în poieni, în lunci, vitele nu dovedeau să mănânce iarba. Cosaşii lăsau în urmă pale de fân mirositoare. Asudau sub arşiţă secerătorii, tăind firul meiului. Îl puneau jos în mănunchiuri, iar din urmă femeile, cu legăturile muiate, prindeau snopii. De atâta belşug erau nevoiţi oamenii să mai sape câte o groapă, să cuprindă grânele toate. Fusese orz cât nu mai văzuseră. Socoteau că vor avea hrană destulă şi peste anul ce va să vină. Şi dobitoacele înţelegătoare zburdau mai voioase. Lâna crescuse lungă, subţire pe spinările ţurcanelor. Vacile, de atâta suhat, dădeau lapte mai gras şi mânjii cu picioarele subţiri, şubrede, priveau miraţi în jur, şi porneau în fugă după iepe. Viţeii bălani izbeau cu botul în ugerele vacilor să ţâşnească mai uşor mustul laptelui alb.

În livada cea din Ostrov, puseseră argaţii proptele sub pomi să nu se rupă ramurile de atâta poame. Atârnau merele văratece rumenite într-o parte, nepătate de nici o gâză. Sub copaci, stupii erau plini de miere şi roiseră o dată, unii chiar de două ori. Nici buduroaiele nu fuseseră de ajuns să le adăpostească pe toate.

La atâtea bucate se cuvenea şi muncă multă. Din zori până în seară nimeni nu se oprea, fără doar să bea or, să îmbuce câte un boţ de mălai. Bucuroşi erau oamenii de bogăţia holdelor, de belşug, dar întunecată le era inima că plecase oastea şi nu ştiau de va birui puhoiul tătarilor. Cu teamă aşteptau veştile. Mulţi ar fi fugit să se ascundă în tainiţele codrilor, dar nu se

îndurau să-şi lase rodul muncii. În afară de călăreţii datoraţi Voievodului, mai plecaseră cinci pedestraşi cu sculele lor de război. De va fi voia domnului nădăjduiau să învingă, altcum numai cenuşă s-ar alege de tot belşugul şi amar de vieţile oamenilor. Din porunca lui Tortabă, cneazul al doilea, se trimiseseră la locul de adunare două care pline cu proviant. Ajunsese vestea că se urnise oastea de la Argeş.

În Ostrov, de ziua Adormirii Maicii Domnului, către seară, sta Maria în foişor să privească prin ogradă. În acea zi de sărbătoare, oamenii nu lucrau; care din argaţi erau plecaţi la scăldătoare, care stau lungiţi la umbra stejarilor; alţii jucau arşice pe bătătură. Femeile cu copii se adăpostiseră sub aplecătoarea magaziei, să se răcorească de arşiţa zilei. Singură stăpâna nu avea odihnă. Se istovea cu grijile mai mult decât dacă s-ar fi obosit cu munca. Cu toate că se cădea să se desfete de ziua numelui ei, dimpotrivă, o muncea un gând care nu-i da răgaz.

Privea peste pălimarul prispei, printre stâlpii meşteşugit încrestaţi. Privea la toate, la curtea umbrită, înconjurată cu gard înalt de nuiele, împletite, cu straşină de mărăcini şi mai într-o parte, la şopronul cu coperiş de trestie, la casa oamenilor, a argaţilor. Peste căsuţă, într-un colţ, era cuibul berzelor. Una îşi adusese capul înapoi, lipindu-l de spinare, cu ciocul îndreptat spre cer şi începuse să bată repede, cu un sunet de giamparale, într-un anumit fel, de părea că vorbeşte soaţei. Îşi aplecă capul înainte, nu stătu mult şi-şi îndreptă ciocul spre cer şi iar începu să bată. Soaţa îi răspunse în acelaşi chip, ţăcănind ca toaca de lemn. Ar fi vrut Maria să le desluşească graiul.

Bărzoiul îşi arcui picioarele subţiri, întinse aripile şi vâslind se avântă în sus, spre cer. Dădu roată peste

casă şi a doua barză se înălţă şi ea. Se ridicau tot mai sus până se făcură nevăzute. De obicei, seara ele rămâneau pe la cuiburi, şi nu le era vreme de plecare. De ce să se depărteze tocmai la apus de soare? Maria sta cu inima îndoită, era semn, un semn pe care nu-l putea desluşi. Şi gândul iar îi fugi departe în munţi, la Curţile Voievodului de Argeş, unde plecase Costea. I se părea nesfârşit timpul de când o pornise, urmat de Stancu, să-şi facă datoria faţă de sat, de ţară şi de Voievod; nu se împliniseră nici zece zile şi îi părea vremea mult mai lungă. Venise vestea că luaseră oştile drumul spre câmpia ce-i zicea Bărăgan. Ar fi vrut să-l însoţească pe Costea. Îi trecuse prin minte să îmbrace nădragi şi zeghe bărbătească, ca să plece cu el. Dar la urmă nu se îndurase de copii. După douăzeci de ani de trai laolaltă, orice despărţire i se părea peste măsură de grea. Apoi o cutremura şi gândul primejdiilor ce le avea de înfruntat, răni, poate chiar moarte. Mai plecase el acum câţiva ani, dar atunci nu se lăsase cu război, nu fusese vărsare de sânge. Şi totuşi de atunci... se schimbase ceva. Adesea era abătut, cu gândul departe. Se purta aspru cu copiii, cu slugile. Grija toată era la cnejie, la cai, la câmp. Când se întorcea seara, obosit, de-abia vorbea, nici că se mai uita la careva. Fireşte, femeie tânără nu mai era şi poate la Argeş, vederea mărimilor să-i fi întunecat inima. Poate că în semuirea celor de acolo o va fi găsind proastă, va fi văzut chipuri mai gingaşe... Acum ar fi vrut să fie lângă el, să-l apere de primejdii. Vederea bucatelor ce se adunau în hambare nu-i alina zbuciumul şi ar fi avut dreptul să se bucure: gropile erau pline de grâne, putinile cu miere, de la prima strânsoare, se orânduiau în beciuri. Numai una îi abătea gândurile şi lucra fără istov, să nu simtă, să nu

cugete.

Deşi se sărbătoarea ziua numelui ei, pe Maria n-o răbdase inima să nu puie mâna când pe una, când pe alta. Pe ţigani, măcar de erau necredincioşi, îi lăsase fără de muncă. Ograda rămăsese neorânduită şi ea singură, cu Branica, făcuseră treaba pentru toţi. Se rugase de Sfânta Născătoare s-o ierte de păcate, să-i liniştească inima.

Către seară, obosită, simţi o alinare. Se îndurase Maica Domnului. Totuşi, privind la cuibul gol, la păsările plecate înainte de vreme, iar o apucau gândurile. Berzele nu-şi părăseau cuibul decât la vreme de primejdie. Ce semn vor fi desluşit? Să fie oare pentru cel ce se află departe? Sau era pentru cei de aici?

Deodată uşa se deschise şi pătrunseră cu larmă mare în foişor, băieţii. Fruntea Mariei se descreţi, îi privi pe fiecare. Matei, cel mai mare, iute de fire, puţin uscăţiv, semăna cu Tâncabă. Avea nasul mare, părul negru, numai ochii îi erau albaştri şi uneori la supărare, se întunecau, se făceau aproape negri. În schimb mezinul era asemenea lui Costea, avea părul auriu şi era scump la vorbă. Deşi mai mic, avea cugetarea înţeleaptă.

Mălin se urcă pe genunchii mumei sale, iar Matei, mai dornic de scule de război se duse să desprindă arcul din perete, arcul tatălui său. Încercă să-l încovoaie.

— Mamă, spune mamă, când vine tata? Povesteşte-mi cum a făcut atunci cu tătarii... cum de i-a răpus pe toţi? Şi acum o să facă la fel?

— Ţi-am mai spus-o de atâtea ori, ai uitat?

— Nu, dar îmi place să mai aud.

— Mamă, uită-te, am putut să întind coarda, ai

văzut? Tata a spus că dacă oi putea să-l întind, mi-l dă. Îl voi lua mâine la vânătoare, îmi iau şi câinii! Priveşte, vezi, cum îl încordez?

— Eşti voinic! O să se bucure tata când te va vedea.

Mălin însă nu se sinchisea de arc şi, cu capul în poalele mamei lui, îi ceru:

— Povesteşte mamă, povesteşte-mi de pe vremea când Dumnezeu umbla pe pământ şi de pe vremea când crijacul cel viteaz a întâlnit zgripţoroiul cu şapte capete… şi de zâna apelor.

— Să vă povestesc dragii mei, aşezaţi-vă aici. Dar unde-i Mioara?

— A rămas în livadă, aşteaptă să răsară luna. Zice să-şi vadă prietenii… Auzi prostie… Prietenii din lună…

— Să nu râdeţi. Şi eu, când eram copil, aveam prieteni ciudaţi; nu-i ştia nimeni, numai eu îi cunoşteam. A fost pe atunci o zână mică, ce sta ascunsă într-o scorbură de copac. Când înnopta, pe vreme cu lună, ca în astă-seară, ieşea din ascunziş, se scălda. În apa sclipitoare a lacului, se juca prin iarba înaltă şi se pierdea prin tufăriş, ca să răsară iar în altă parte. Se apropia mai s-o ating, dar n-am izbutit niciodată s-o mângâi, fugea. Sălta uşor, îşi rotea poalele peste ierburi, plutind, fără să le strivească. Apoi se oprea în faţa mea şi pe neaşteptate mă întreba: „Ce-ţi doreşte sufletul? Cere-mi ce vrei, repede, şi-ţi îndeplinesc… numai nu cumva să-ţi fie dorinţa nesăbuită” şi eu rămâneam năucă, nu răspundeam. Spiriduşa pornea iar, se învârtea, sălta în jurul meu până se topea în umbră. N-aveam nicio dorinţă anume, îmi ajungea s-o văd. I-am cerut odată s-o îmbrăţişez… a râs… s-a depărtat şi mi-a strigat: „Cu neputinţă”. Uneori îi mai vedeam veştmântul alb lucind într-o rază de lună. Îi auzeam râsul. Când m-am

făcut mai mare, ca voi, zadarnic am mai căutat-o, n-am mai văzut-o. Mă rugam de sălcii s-o slobozească din ascunzişul lor. Nu i-am mai auzit glasul şi a trecut vreme... am uitat de ea... Ca în astă-seară m-aş duce s-o caut... să-i cer... ceea ce n-am ştiut să cer atunci. Poate Mioara ar găsi-o mai uşor. Pentru mine nu va mai veni. Prea am dat-o uitării, nu-mi va mai răspunde. Şi dacă i-aş cere să-mi împlinească dorinţa... ar zice că-i cer ceva nesăbuit, ar fugi râzând... Poate Mioara...

Matei se aşezase cu picioarele cruciş pe duşumea şi privea la mamă-sa în timp ce Mălin, închizând ochii, adormise. Maria îi trecu mâna prin şuviţele de păr... acelaşi păr uşor, moale...

Se lăsase întunericul. Doar luna roşie se ridicase peste copaci. Nu se auzeau decât greierii scârţâind, ca după o zi călduroasă. Departe, în sat, lătrau câinii.

De la scară se auzi un zgomot de paşi urcând în foişor. Branica se opri în prag, nehotărâtă. Dar la un semn al Mariei se apropie şoptind:

— Stăpână. Aş vrea să-ţi spun... am aflat ceva...

— Vorbeşte, Branica, vorbeşte mai tare, nu te aud, ce este?

— Am lăsat-o pe Mioara în livadă ca să vin...

— Ce face Mioara?

— N-ai grijă, se uită la lună. Stă cu Caplea, care îi cântă din fluier. Dar sunt altele. După-amiază m-am dus la scăldătoare. Mă despuiasem dinapoia unui tufiş, când am auzit vorba lui Brandabura venind într-acolo. Nu era singur, îl urma Carabulea şi încă unul, pe care nu l-am cunoscut. Era şi unul de la jupâneasa Sofica, robul surorii tale. Şi vorbeau între ei în limba noastră. Iar eu fiind fără cămaşă, am rămas ascunsă.

— Ce mare lucru, Branica?

— Stăpână, fără de vrere am auzit multe. Nemernicii

cugetă să vină peste noapte, să puie foc la magazie, şi te vor pândi când vei ieşi în ogradă, să te răpuie. Apoi vor să dea foc la casă, să omoare copiii. Au gând să vină după miez de noapte, când e somnul mai greu. Iată ce am aflat, stăpână. Mai spuneau multe: cum vor pleca cu lucrurile stăpânului, cum pe mine mă vor omorî, cum îl vor ucide pe Buioc... Vorbeau şi de tătari... Acum, cu mintea ta luminată, vezi ce-i bine de făcut. Ei sunt cinci şi pot avea ajutor şi de muierile lor. Noi numai nişte femei cu trei copii şi un moşneag şi cu Caplea neputincios.

Maria tăcu. Nu scoase nicio vorbă. Gândul îi era la plecarea berzelor. Păsările simţiseră primejdia. Ea singură nu se putea împotrivi. Costea era departe, iar Caplea nu era de niciun ajutor. Va urma pilda berzelor. N-avea altceva de făcut.

— Stăpână, să ne închidem în casă, să nu ieşim când vor da foc la magazie. Nu vor putea sparge uşa. De ar fi un bărbat să tragă cu arcul... Dar Buioc...

— Eu pot să trag cu arcul, zise Matei.

— Mulţumesc Branica. Vom face altfel. Ia-o pe Mioara din livadă şi împreună cu Matei şi cu Caplea treceţi apa. Tu ia-ţi arcul, săgeţile şi jungherul din perete. Măcar că e întuneric, ascunde-le sub haină, să nu ţi le vadă. Umblaţi ca şi când nimic n-ar fi, dar cu luare-aminte, vâsliţi uşor, să nu se audă; ai grijă Matei, nu vorbi, stăpâneşte-te, nu te lua la ceartă cu nimeni, orice ar fi. Eu rămân cu Mălin... voi veni mai târziu.

— Mamă, n-ai grijă, o iau pe Mioara în seama mea.

— Ce bine că stau cu tine mamă, zise Mălin, am să te apăr...

— Îl voi lua pe Buioc şi vom urma aceeaşi cale... mai târziu. Tu, Mălin, rămâi în foişor, priveşte afară şi de ţi se pare ceva neobişnuit, dă-mi de veste. Du-te,

Branica. Vezi să nu afle Caplea înainte să fiţi pe celălalt mal...

— Plec, stăpână.

— Ai grijă de copii, ca de ai tăi. Pe urmă du-te de-a dreptul în sat la Tortabă, el ţine locul cneazului; vesteşte-l să strângă oamenii, să vină degrabă, să împiedice pe Brandabura să-şi îndeplinească fapta. Păgânul! Ei cred că vor veni tătarii...

Branica, urmată de Matei, coborî spre livadă s-o afle pe Mioara. O strigă în gura mare s-o audă toţi, cum obişnuia seara.

Maria rămasă singură, se oţeli, spuse o rugăciune în gând. Mai întâi trecu prin cămări, îşi luă ceva lucruri, făcu o legătură şi coborî în beci. Acolo va să ascundă ce avea mai de preţ, loc ştiut numai de ea, la adăpost de foc şi de hoţi.

Când veni vremea, ieşi din casă, însoţită de Mălin, numai cu o legăturică în mână. În prag îl întâlni pe Brandabura, care părea că păzeşte locul. În ultimul timp, nemaisimţind mâna stăpânului, se făcuse îndrăzneţ. Cum mărturisise însuşi dintr-un început, ţiganii aveau nevoie de stăpân, să-i strunească, n-avea teamă de femeie. Maria trecu pe lângă el şi cu glas rar, apăsat, îi porunci:

— Branda, du-te în camera noastră şi adă-mi pătura cea mare. Aşterne-o sub nuc. O să mă întind acolo e mai răcoare.

Ţiganul, mormăind, se supuse. Era obişnuit să asculte de poruncă şi nu voia să dea pe faţă răzvrătirea lui înainte de vreme. Ştia că Matei şi cu Mioara erau încă afară, prin ostrov. Vor veni cu toţii şi îi va închide în capcană.

Fără grabă, ţiganul urcă scările. Nu era timp de pierdut. Mergând ca în plimbare Maria şi copilul trecură

pe la coliba lui Buioc şi cu glasul liniştit îi porunci să vină. Omul o urmă supus. Vorba stăpânei era poruncă ce o asculta cu drag. Coborâră la mal şi luară luntrea cea mai uşoară. Maria desprinse şi celelalte luntri, de le trase în larg, să nu le mai poată folosi ţiganii.

Vâsleau încet, fără zgomot de-a lungul stufului, până ajunseră dincolo. Ea cunoştea pădurea, potecile. Va merge în întâmpinarea oamenilor. Poate că va fi ajuns Branica. Îi era degrabă să vină cu ajutoare, să împiedice înfăptuirea.

Brandabura întinse pătura sub copac şi apoi aşteptă. Timpul trecea. În mintea lui pătrunse o îndoială. De obicei stăpâna nu-l trimetea să facă lucruri mărunte. Ar fi chemat una din femei, pe Branica. Şi apoi mai desluşise ceva în glasul ei... un sunet aspru, neobişnuit. De ce nu se întorcea? O văzuse îndreptându-se spre locul unde erau luntrile. Ciudat să se fi dus tocmai într-acolo... îi luă urma. Când ajunse la mal, o văzu departe, vâslind. Îi veni să strige, să se repeadă să se arunce în apă, dar nu ştia să înoate. Alte luntri nu mai erau: fusese înşelat.

Mânios, îngrijorat, se întoarse să caute pe ceilalţi ţigani, să vadă unde se află Matei, unde e Mioara şi năpârca ceea de Branica. De Matei, deşi era copil, îi era totuşi teamă. Avea fire de stăpân. Aflaseră oare ceva? Dar cum să afle?

Îşi găsi ortacii de rele dormind sub şopron. Îi deşteptă şi le spuse repede toate cele văzute. Ţiganii începură să-l caute pe Matei, dar nici pe el, nici pe Caplea, şi nici de Branica nu-i putură afla.

Fără zăbavă, urmaţi de muierile lor, intrară în casă, erau grăbiţi să sfârşească. Răscoliră, nădăjduind să găsească lucruri de preţ, giuvaere, pfenigi de Frisac sau din cei ai romeilor, subţiri, cu chipul lui Christos,

aşa cum purta stăpâna la gât. Scotociră peste tot, dar nu găsiră mai nimic, doar câteva scule mărunte: cuţite, ace. Femeile scoaseră dintr-o ladă câteva cămăşi lucrate la mâneci şi poale, strâmte, aşa cum le aveau romeii. Ţigăncile le îmbrăcaseră, dar repede se iscă ceartă, fiecare voind s-o aibă pe a celeilalte, părându-i-se mai frumoasă. Se traseră de păr, sfâşiară cămăşile. Învrăjbiţi, că nu găsesc nimic, ţiganii răsturnară toate cele din casă, deteră foc, apoi, luând femeile, împingându-le, trăgându-le cu de-a sila, sparseră cu securile uşa de stejar a beciului. Măcar vor gusta vinul. Dădură cep la butia cea mare. La început se mulţumiră să umple stacanele la şipotul care curgea, dar tot înghiţind câte o duşcă, tot gustând, nu se îndurară să piardă aşa bunătate. Ţigăncile beau şi ele, dar parcă cuprinse de o presimţire, îşi îndemnau bărbaţii să plece, le era teamă de focul care se auzea scăpărând. Brandabura, ca unul ce băuse mai mult, suduind, le izbi cu dosul palmei peste faţă. Tot gusta pe nerăsuflate vinul negru, vinul alb, începură şi femeile să bea vârtos. Cu încetul le păru la toţi că intraseră în rai, în raiul ţiganilor.

Sus, peste ei, ardea casa, ardea trestia de pe acoperiş, ardea foişorul. Ce le păsa. Când va fi vremea, se vor avânta afară. Aşa belşug nu mai pomeniseră. Adusese stăpânul butii de departe, tocmai din Dealul Mare, de peste Târgşor. Curgeau şuvoaiele de vin pe gâtlej, ţâşneau din spărtura doagei de-a dreptul în gurile lor, curgeau şi pe de lături. Se împingeau unii pe alţii, se înghesuiau să ajungă mai în apropierea şuvoiului. Brandabura, nerăbdător, mai dădu cu toporul, să aibă de unde bea fiecare. Carabulea se urcă peste boloboc şi, aplecat peste vrană, sorbea de-a dreptul, cu capul în jos. Vinul tot curgea, scădea

dinăuntrul butoiului. Carabulea, să nu-i ducă lipsă, se aplecă mai tare, tot mai tare, până ce alunecă.

Casa ardea. Pocnea lemnul de dogoare, scăpărau scântei, se prăvălea câte o grindă. În beci pătrundea mirosul de fum, un miros acru, care strângea de gât. Ţiganilor nu le păsa, îşi limpezeau gâtlejurile cu vin bun. Afară, flăcările se înălţau roşii, întunecând stelele, luminând tot Ostrovul.

O grindă de la gârlici, plină de jar, se prăbuşi zvârlind scântei şi se rostogoli pe trepte. O clipă ţiganii se dezmeticiră. Fumul se făcuse gros. Nu mai era chip de răsuflat. Brandabura vru să iasă şi repezindu-se pe scări, se împiedică de o altă grindă care luneca pe trepte. Căzu jos. Aerul se făcu fierbinte. Femeile începură să urle. Ceilalţi ţigani, peste măsură de beţi, nu-şi dădeau seama de primejdie. Unul se apucase de gât, îşi încleştase mâna în beregată, nemaiputând răsufla. Brandabura încercă să se ridice, dar căzu cu faţa peste grinda plină de jar. O femeie mai sprintenă izbuti să sară, să urce scara, să iasă afară. Dar trecând printre flăcări îi luă părul foc, se aprinse cămaşa pe ea. Ardea ca o faclă. Poate de tăria vinului se aprinse mai tare. Înnebunită, alergă până la baltă. Se zvârli în apă să-şi stingă dogoarea.

În zori, Maria cu oamenii din sat ajunseră înapoi la mal. Ostrovul era luminat de flăcări. Îşi aminti de pârjolul tătarilor, dar de astă dată ardea casa ei, îi ardeau amintirile, trecutul. Privi neputincioasă până târziu la prăpădul focului. Nici nu vru să treacă dincolo în Ostrov.

Prin cenuşa arzătoare, din care mai ieşea fum, oamenii scormoniră, cercetară, dar găsiră numai blide sparte, cârpici întărit. În beci, înecaţi în vin, răscopţi, fierţi, zăceau câţiva ţigani.

— Costea! Unde eşti Costea? Îl luă pe Mălin şi-l strânse la piept. În inimă simţi că se rup proptelele vieţii.

Sus, pe cer, berzele dădeau ocoale; îşi căutau alt cuib.

XXVI. BĂTĂLIA

În acea dimineaţă a lunii lui Cuptor, văleatul 1261, oastea aştepta la o margine de pădure, gata să pornească întru întâmpinarea duşmanului,

Cercetașii aduseseră vestea că mulţimea tătarilor se urnise spre apa Mostiştei.

Soarele dogorea. În zarişte tremura văzduhul, tulburând vederea. Tocmai la capătul câmpiei se înălţă un nor de praf: se apropia hoarda.

În tabăra muntenilor sunau chimvalele de război. La un semn, călăreţii săriră în şei, şi, aplecaţi pe oblâncuri, înfipseră pintenii în pântecele cailor. Şi de altă parte se înălţă praful scornit de copite. În capul oastei gonea Preda, marele armaş. Coiful lucea în soare, iar sarica albă îi atârna pe umeri, să-l cunoască ai lui. Înapoi, mai răsfiraţi, veneau vitejii cu steagurile lor. Zadarnic căutau ostaşii să-l vadă pe Voievod, nu-l aflară. Nedumeriţi erau vitejii, ca tocmai el să fie lipsă, la vreme de grea cumpănă. Se îndoiau unii în mintea lor. Mergea vorba că o parte din oaste rămăsese în urmă.

Din capătul câmpiei veneau tătarii, însoţiţi fiind de slugile lor, cumanii. Sagan, nepot bun al marelui Batu, îi adusese de departe, de pe Volga. El rămăsese cu o ceată să privească de sus de pe gorgan. Vedea cum se avânta ordia neînfricată. Dimpotrivă, zărea venind valahii, cei ce-şi ziceau munteni. Se bucură. Îi ştia, singuri, fără de ajutoare, îi măsură din ochi. Deşi se arătau puţini la număr, socotea că lupta nu va fi tocmai uşoară. El însuşi, hanul, nu va intra în învălmăşeală decât la nevoie. Degetele cu unghii lungi mângâiară barba. Surâzând pe sub mustăţi, socoti că

va zdrobi pe Voievod, care îndrăznea să i se împotrivească. Nimicise cerbicia altora, mai de seamă şi nu venise tocmai din părţile Volgii să se împiedice aci, la mijlocul drumului. De altfel, primise ştire cum că Farcaş, cneazul de peste Olt, potrivit făgăduinţei, la porunca lui se urnise şi dânsul să lupte împotriva Voievodului de Argeş, astfel că acesta era nevoit să-şi împartă oastea. N-avea grijă. Cu alţii ar fi folosit şi viclenia, dar de astă dată nu va fi nevoie, va izbi de-a dreptul, să-i spulbere de istov, să le treacă orice gând de împotrivire. Trimisese, cu zile înainte, oameni de încredere să oblicească oastea valahilor şi iscoadele se înapoiaseră cu bine, afară de două, pe care le aştepta să vină din clipă în clipă. Spuneau că duşmanul îşi bulucise oştile dincolo de albia unui pârâu, dar că oastea lor era mică şi nu se arăta bucuroasă de luptă. Socotea Sagan să înalţe, cu tigvele valahilor, gorgan, să ia aminte urmaşii, să nu se mai încumete să se măsoare cu fiii stepei. După izbândă, va îngădui hoardei să se reverse în tot cuprinsul ţării. Era belşug de ajuns: femei frumoase şi bucate multe.

Dar hanul nu ţinuse socoteală de iscusinţa muntenilor. Nici că luase aminte la lipsa iscoadelor. Îşi închipuia să fie numai o întârziere.

La adăpostul pădurii, dincolo de albia smârcoasă a Mostiştei, ostaşii Voievodului aşteptau ascunşi, nemişcaţi. Smoliţi fiind pe de-a-ntregul, nici paloş, nici suliţă, nici coif nu lucea. Să fi fost ca la trei steaguri, cu flamurile lor, floarea vitejilor. Pe sub tufişuri, alături de călăreţii descălecaţi, stăteau pe brânci pedestraşii cu coasele, purtând în mâini frunzare de stejar. Straiele şi feţele mânjite cu noroi, arătau tot una cu pământul. Li se vedea numai albul ochilor. Erau nerăbdători să intre în luptă, ruşinaţi să fi rămas departe de bătălie. Doar

câte unul, uitând de poruncă, se ridica în cot, să privească spre câmpie, la cei ce dădeau iureşul. Singur dintre toţi, Seneslau Voievodul sta în şa, să vadă mai departe. Şi calul lui părea să fie altul: un cal de lut, din care crescuseră ramuri, verzitură; doar copitele frământau pământul. Nemişcată stătea oastea, nu se desluşea ce să fie. Oamenii păreau rădăcini, trunchiuri, lăstari. Voievodul, de cum zări mantia albă a lui Preda şi steagurile ce veneau în urmă, îndreptându-se spre vadul dinainte cunoscut, fu cuprins de nerăbdare. Calul, simţindu-i neliniştea, bătu din copite. Seneslau scrâşni din dinţi, îl văzu pe armaş cu călăreţii trecând apa şi năpustindu-se asupra hoardei. Aşa puţini cum erau, care cu suliţele, care cu paloşele, luptau aprig, dar, ca bulgărul de ceară, aşa se topeau în vâlvătaia bătăliei. Picau trei-patru dintre tătari, dar se prăbuşea şi câte unul de-ai armaşului şi de astă parte erau puţini. Vodă, privind se cutremură. Cum sta călare, se aplecă într-o parte şi rosti încet către cel care sta alături.

— Ce prăpăd! Mi se frânge inima, Costeo. Dar îmi pare că a prins vicleşugul născocit de tine. Momeala cu armaşul izbuteşte. Îl va aduce pe Sagan la locul potrivit. Priveşte, a coborât şi hanul de pe movila lui. De-abia aşteaptă să facă ai noştri cale întoarsă, să treacă smârcul. Uite colo… uite… vezi cum i-a năpădit? A venit vremea… Hai, Costeo… să pornim!…

— Nu, Măria Ta. Încă puţină zăbavă, să treacă gârla şi apoi… Norocul nostru a fost că am prins iscoadele tătărăşti. Au crezut că-i numai pădure şi n-a putut afla Sagan de steagurile noastre, nu se păzeşte din această parte.

— El crede că ne este împărţită oastea, aşa după cum am lăsat să se răspândească zvonul. Chiar de s-ar

îndrepta Farcaş spre cetatea de scaun în ajutorul pârcălabului veni-va oastea contelui de Cibin.

— Trimis-a Măria Ta vorbă să plece femeile şi copii din cetate să caute adăpost în munţi... Doamna... Jupânesele? Ar fi păcat mare...

— N-ai grijă. Am poruncit... Dar ce zici, Costeo, să pornim?

— Trimit înainte gloata cosaşilor de-a lungul apei, pe sub sălcii. Noi călăreţii să mai zăbovim puţin.

Costea îşi scoase din sân năframa roşie; o agăţă de umăr. Pe cap îşi potrivi coiful ascuţit, ca al saracinilor, numai că acesta avea cruce de aur pe fruntier. Apoi atinse paloşul; se gândi să fie vrednic de crijacul Simon.

Pădurea se puse în mişcare. Rădăcinile prinseră viaţă, copacii cu frunzare se urneau din loc, porneau, dădeau glas.

Acolo, pe câmpie, lupta era cruntă, însuşi armaşul, după ce tăiase câteva capete păgâne, copleşit din toate părţile, întoarse calul şi fugi înapoi spre smârc. Ciudat numai că părea să fie punte sub apă, de nici copitele nu se înfundau. Cei care rămăseseră alergau, cercând fiecare să găsească vadul. Dar se întâmpla să mai rătăcească urma şi să se afunde. Muntenii fugeau, urmăriţi fiind de tătari, care îşi strigau cântecul de izbândă. Cum îi ajungeau pe creştini, îi tăiau, îi spintecau fără cruţare. Se repezeau tătarii într-un iureş năprasnic. Venea şi Sagan însoţit de ai lui, sunând din surle, şi izbind cu paloşele pe scuturi, să facă larmă, să bage groază. Nici cei câţiva luptători mai îndârjiţi ce se opinteau încă la marginea apei, nu-i putură încetini mersul. Intrând în baltă, măcar că li se înfundau caii până la burtă şi nu se mai puteau urni, veneau alţii şi iar alţii, până ce treceau peste ei. Veneau ca smoala

topită, ce se revarsă din cazan. La o vreme se împotmoli şi Sagan, dar izbuti să se urnească din nămol. Muntenii, cunoscând dinainte vadurile, nu-şi pierduseră cumpătul, cei mai mulţi ajungând de cea parte gata iar de luptă.

Armaşul se opri. Îşi suci calul cu faţa spre vale. Privi surâzând cum se zbat tătarii să iasă din mlaştină şi strigă cât îl ţinea puterea: „Doamne ajută!”.

O trâmbiţă de argint, cea a Voievodului, răsună limpede tocmai în spatele tătarilor şi din cea parte se ivi oastea ieşită din pădure. Flamurile Ţării purtate de stegari fâlfâiau, plesnite de vânt. Venea în goană Voievodul pe armăsarul lui smolit de humă. Alerga înaintea tuturor. Costea cu vitejii goneau mai într-o parte. De-a lungul apei, gloata cu lănci, cu coase, se răspândea prin zăvoi, picând în spatele duşmanului. Păgânii, împotmoliţi, văzând ca o nălucire grosul oastei lui Seneslau ieşind pe neaşteptate, înţeleseră că erau prinşi în capcană. Cei mai mulţi stătură la îndoială, se spăimântară. Însuşi Sagan, hanul, şovăi. Să-l dovedească pe armaş, ori să se întoarcă împotriva noilor veniţi, să-şi apere spatele şi carele cu proviant. N-avea altceva de făcut, după socoteala lui, decât să treacă smârcul, tot înainte, împotriva celui mai slab, cel care fusese pe jumătate înfrânt. Calul hanului cel dintâi prinse picior, se încordă, îşi lungi gâtul şi începu să-şi tragă copitele din nămol. Costea socoti că dacă nu-l ajunge acum, îl va scăpa. Hotărât, dete drumul la dârlogi, se prinse de oblânc şi proptindu-se în mâini, îşi aduse genunchii în şa, şi apoi se înălţă în picioare. Nour, parcă îngreunat, se afundă mai mult, dar şi el prinse pământ sub copită, astfel că putu, opintindu-se, să se apropie de cel pe care îl urmărea. Deodată Costea, arcuindu-se, îşi făcu vânt, sări şi înfipse paloşul

în spinarea tătarului. Oţelul rămase acolo. Din greu icni hanul şi îndată îşi dete sufletul. Alunecând din şa într-o parte, se afundă în apă. Roibul fără povară sui la mal şi cu scările bălăbănind în lături, o luă razna peste câmp. Costea căzuse şi el, înota să ajungă la ţărm, unde îl aştepta Nour.

Când fu la mal, se întoarse şi văzu plutind straja paloşului, al cărui vârf rămăsese înfipt în trupul hanului. Acesta se dase la fund, dar nu tocmai adânc, proptit pe nişte buruieni. Când tătarii văzură lucind în soare semnul crucii, semn nefiresc plutind pe faţa apelor, se îngroziră. Semnul dovedea izbânda creştinilor. Tătarii fugeau, mulţi îşi zvârleau armele, sau se lăsau prinşi.

Costea intră iarăşi în baltă, îşi smulse paloşul, şi-l sărută la încrucişarea străjii.

Se orândui gloata muntenilor de-a lungul smârcului, cei cu arcurile şi cei cu coasele, să-i aştepte pe tătarii care se zbăteau în mlaştină şi nu ştiau încotro s-apuce.

Preda armaşul trecuse înapoi vadul cu toate cetele lui, şi se îndrepta spre căruţele cu proviant. Acolo se aflau legaţi robii adunaţi din toate părţile lumii; olahi de dincolo de Păduri, sclavoni, bolohoveni, brodnici din părţile Siretului, numai tineret, fete şi flăcăi, luaţi cu de-a sila.

Încercară paznicii tătari să le ia viaţa înainte să fie sloboziţi, dar nu avură vreme. Însuşi Seneslau cu vitejii lui veni să-i copleşească. Ce mai rămăsese din hoardă fugeau care încotro, dar suliţele şi săgeţile muntenilor îi prindeau de pe urmă. Încercară călăreţii ordiei, cei ce ieșiseră din smârc, să se adune, să facă spărtură, să scape de strânsoare, dar fără folos; îi încolţi gloata cu securile, cu coasele, retezând picioarele cailor.

Până în seară istovise Costea tăind şi spintecând,

obosi şi armăsarul de atâta goană. Făcură măcel mare, de se adunară vulturii, simţind ospăţ pregătit. Şi pe sus venea stolul lung al corbilor, de umpluse cerul şi se întreba fiecare de unde izvorâse aşa mulţime.

Oastea lui Seneslau se aduna. Tătarii, legaţi, împiedecaţi de picioare, dădeau ajutor, strângeau trupurile ostaşilor căzuţi pe câmpie, săpau gropile. Un preot făcu slujbă, mai întâi de mulţumită către Domnul cel de Sus, care se îndurase să izbăvească Ţara de primejdie şi apoi către Sfântul Gheorghe, ocrotitorul oştilor. În afară făcu slujbă morţilor şi cântă prohodul.

Se bucurară cu toţii de mulţimea robilor, de belşugul ce îl găsiseră în căruţe, dar mai cu seamă se veseleau în sufletele lor că scăpase Ţara de pârjol.

Voievodul trimisese spre Argeş să ducă vestea şi de acolo solie mai departe la Cibin, către riga Bela, care tocmai se afla cu oastea în părţile de peste munţi. Nădăjduia că mulţumită marelui ajutor ce îl dăduse creștinătății, să nu mai aibă supărare pentru stăpânirile lui din Ţara Făgăraşului. Şi totodată cerea îngăduinţa să-l izgonească pe vicleanul Farcaş din ţara lui de dincolo de Olt, să-l pedepsească, ca pe unul ce căzuse la învoială cu păgânul. Întru aceasta plecaseră doi sfetnici, cei mai învăţaţi, pricepuţi în vorbă latinească, din cea care se grăia la curtea rigăi.

Costea, apropiindu-se de Voievod, smerit îl rugă să-i îngăduie ca, în drumul lui de întoarcere, să se abată pe la Ostrovul din Snagov, să hodinească două-trei zile, în timp ce oastea îşi va urma calea pe sub dealuri, până în Lovişte.

Voievodul bucuros se învoi, nu era mare ocol şi viteazului i se cuvenea această cinste, doar izbândise după sfatul lui. Îl va lăsa pe armaşul Preda să îndrepte oastea de-a lungul Ialomiţei şi Argeşului, să-l afle pe

Olt. De acolo va porni împotriva lui Farcaş.

Aştepta numai învoirea rigăi.

Slugile întinseră pe iarbă masă îndestulată. Cei mari şi cei mici stăteau laolaltă, numai căpeteniile, stegarii, şi jupânii încălecară pe obloanele de la căruţe. Fiecare bea în voie din boloboacele tătărăşti. Toate erau din belşug.

Seneslau Voievodul ridica cupa de argint în cinstea lui Costea şi, sculându-se, îl îmbrăţişă faţă de toată oastea, ca pe un frate. Cinstea era deosebită. Îi râdeau ochii Voievodului şi barba aurie îi fremăta de mulţumire. Costea puse un genunchi în pământ şi-i sărută mâna. Peste toate Voievodul îi făcu dar cupa de argint din care băuse şi în semn de înălţare la treapta de mare stegar, îi întări stăpânirea pe moşie şi codru, atât cât va putea cuprinde din Vlăsia, prin părţile Snagovului, călare, cale de o zi, din zori până în asfinţit. Îndată puse să se facă uric domnesc, cu pecetea inelului său. De atâta bucurie, Costea nici că mai simţea tăietura de la braţ. Vraciul domnesc îi făcu legătură cu leacuri.

După ce odihniră peste noapte în corturile lor, pe mânecate, urmaţi numai de câţiva mai apropiaţi ai Voievodului, luară calea în sus pe valea Ialomiţei. Costea se gândi la bucuria ce o va avea Maria şi copiii pentru isprăvile lui, dar mai cu seamă pentru cinstea ce le-o făcea Voievodul abătându-se din cale. Totuşi gândul lui era la Argeş. Când Voievodul pornise solie la Cetatea de Scaun, trimisese şi el carte scrisă jupânesei Năstaca, să-i vestească izbânda. Nu-i pomeni de năframa însângerată.

A doua zi, să fi fost ca la două suliţi să apună soarele, când ajunseră în dreptul Gruiului, lăsară Ialomiţa pe mâna dreaptă şi o luară prin pădure, să

ajungă la balta Snagovului. Socotea Costea să sune din corn când va fi pe mal, ca să vie luntrile. După ce va odihni, vor merge la vânătoare, că erau jivine destule în codrul Vlăsiei.

Nu apusese soarele când ajunseră la baltă. Lumină era încă destulă. Ceata se opri pe mal şi privi spre Ostrov. Costea, nedumerit, se încruntă, se frecă la ochi, privi în jur: poate se înşela. Pe Ostrov toate erau la locul lor, fără doar de casa lui. Nu mai zări nici foişor, nici coperişul cel de trestie solzit, cu coamă în două caturi, nu mai zări nici zidurile date cu var. Simţi în inimă un junghi şi rămase nemişcat, năucit. Voievodul Seneslau îl privi întrebător.

— Ce se întâmplă, frăţioare, ce-ţi este?

— Măria Ta, să-mi fie cu iertăciune... nu înţeleg... sau înţeleg prea bine... iată... în locul unde mi-a fost casa, unde ar trebui să fie casa, nu mai văd nimic. Doar o moviliţă. Toate cele acarete, magazii, odăi, au rămas neschimbate... numai casa... şi nu e nălucire. Cer iertare Măriei Tale. Nu desluşesc ce poate fi...

Costea duse cornul la gură şi suflă prelung. Mai suflă o dată. De pe celălalt mal se desprinse o luntre. Venea Buioc, vâslind binişor, potrivit cu puterile lui. De cum fu de-ajuns de aproape, Costea îi strigă:

— Buioc, bade Buioc, ce-i cu Maria? Unde-s copii?

Omul ridică mâna în semn de liniştire şi apoi arătă spre Turbaţi, strigând:

— Sunt în sat, sunt bine, au scăpat sănătoşi.

Când moşneagul ajunse la mal, povesti în faţa tuturor cele întâmplate. Depănă de-a fir a păr răzmeriţa ţiganilor şi felul în care bărbătoasa jupânească, stăpâna lui, scăpase copiii. Răsuflă jupân Costea uşurat. Casă, cu voia Domnului, va face alta. Bine că-i scăpaseră copiii şi soaţa.

— Nu-i de folos să stăm locului, Măria Ta. Veţi odihni în sat. Tare rău îmi pare că nu pot să dau cuvenita cinste Măriei Tale. Aveam şi un vin care mi-ar fi plăcut să-l guşti.

— Stăpâne, vin mai este. Din pivniţă au scăpat trei poloboace, poate de afumătură, şi vinul s-a făcut parcă mai bun. Din butoaiele din care au băut ţiganii, s-a scurs vinul şi a înecat butiile care au scăpat.

— Să purcedem, Măria Ta, vom gusta vinul în astă seară. Veţi fi găzduiţi în casa ce o am în sat.

Voievodul şi Tuhomir, fiul lui, ziseră vorbe de mângâiere şi apoi cu toţii, în trapul cailor, ocoliră balta şi ajunseră în sat. Buioc spusese că Maria se afla în casele fostului cneaz, care se mutase în rateşul lui Tâncabă.

Cum sta zăcând pe crivat fără putere, Maria auzi ropot de cai şi de glasuri de oameni. Sări din loc, uitând de boală şi ieşi în întâmpinarea noilor veniţi. Când ajunse pe prispă şi îl văzu pe Costea intrând în ogradă, i se clătinară stâlpii inimii şi nevoită fu să se reazeme de pălimar. Ar fi vrut să îngenuncheze, să mulţumească lui Dumnezeu, dar nu avu putere. Voievodul şi însoţitorii lui rămaseră călări privind. Costea, ajuns în dreptul scărilor, sări din şa, urcă şi o cuprinse pe Maria în braţe. Capul ei se lăsă într-o parte. Se făcuse galbenă ca ceara de prea mare bucurie. Nu rosti decât o vorbă: „Costea”... Veniră şi copiii Matei, Mălin şi Mioara şi, văzând-o pe mama lor cum sta pierdută cu ochii închişi ca moartă, o ridicară binişor şi o întinseră pe laviţă. Apoi Matei, la o vorbă a lui tătâne-su, ştiind datina, alergă, luă pâine şi sare, un urcior de vin şi ieşi în întâmpinarea Voievodului, în semn de bun venit.

Când Maria îşi mai veni în fire, se sculă, se duse

către Voievod cerându-i iertare şi îi sărută mâna. Apoi, parcă înzdrăvenită, purcese să pregătească cele de trebuinţă. Ajutată de Branica şi de femeile din casă, îndată orânduiră toate ca să găzduiască cu cinste pe stăpânul Ţării. În odaia cea mare pentru oaspeţi, întinseră lăicere şi atârnară scoarţă mândră de-a lungul peretelui. Le aşeză pe toate cât mai potrivit pentru odihnă.

Vestea venirii Voievodului şi a cneazului Costea se răspândi în sat. Alergau oamenii să-l vadă, fiind cinste nemaivăzută să se afle printre ei faţă atât de luminată. Bucuria fu şi mai mare când auziră de înfrângerea tătarilor şi de înălţarea cneazului pe treptele cârmuirii. Era dreapta răsplată a vitejiei. Avuseseră teamă să nu ajungă păgânii până în sat, să-i ia în robie. La lumina focului aprins pe bătătură, fiind noapte răcoroasă, povesteau scutierii de isprăvile căpitanului de steag, care amăgise pe duşman, ducându-l la pieire şi cum tot el singur izbutise să răpună pe Sagan, hanul tătarilor.

De bucurie, aducea fiecare ce avea mai bun la casa lui: câte o ciozvârtă de berbec, câte un peşte proaspăt, câte o pasăre grasă, şi, cei mai neputincioşi, vreun burdufior de brânză ori un fagure de miere. Buioc cu ajutoarele lui sosi într-un târziu, aducând ploşti din cele mari, pline cu vin vechi. Mai purtaseră în traiste şi în coşuri poame şi borcane cu fel de fel de rogoade prinse în miere. Se minunară oaspeţii de astă dibăcie. Meşteşugul dulciurilor îl învăţase Sofica când fusese prin ţara romeilor, în oraşul lui Constantin-Craiul. De la ea îl ştia Maria. Dar vinul era mai bun ca toate. Parcă de dogoarea focului mai tare se învechise şi căpătase mireasmă deosebită.

Într-un târziu, când petrecerea era în toi, veni şi

Toma Capră cu Sofica lui. Şi el aducea bunătăţi, fel de fel. Amândoi se închinară, iar pe stegarul mare, cumnatul lor, îl îmbrăţişară cu mândrie.

O zi şi o noapte benchetuiră veselind, bând şi mâncând. Povestea fiecare isprăvi înfăptuite sau închipuite. Cei bătrâni, cu mai multe se lăudau.

Costea avea grijă, să nu ducă nimeni lipsă. Branica îi da ajutor, că Maria, după ce izbutise să orânduiască cele de cuviinţă pentru oaspeţi, şubrezită, nu mai avusese putere să se ţină în picioare. Rămăsese nemişcată în jilţ. Căpătase beteşug de când cu răzmeriţa, în pieptul ei se surpase ceva. O piatră grea, străină, o apăsa mereu şi când tuşea, se ivea pe buze o spumă trandafirie.

— Să n-ai grijă, m-am zdruncinat de bucurie că te-ai întors, o să-mi treacă. Vezi, Costea, când a fost cu ţiganii… în noaptea ceea am şezut nemişcată să mă uit cum arde casa… m-a udat roua… am îngheţat toată. Eu eram sloi şi acolo ardea casa noastră.

— Lasă, Mario, vom clădi alta mai frumoasă, temeliile sunt încă bune şi lemn e destul în pădure, lasă, Mario.

— Oricât, nu va mai fi cum a fost.

— Mario… ce păcat de boala ta acum cu venirea Voievodului. Mâine plecăm cu luntrile pe baltă să vânăm cerbi. Doreşte Voievodul să aducă blănuri pentru doamna. Vom merge în jos unde au făcut cerbii zăgaz. Mă duc să pregătesc…

— Mai rămâi, Costea. De-abia te-am văzut.

— Vin mai târziu. Mă aşteaptă luntraşii.

Stătură oaspeţii până veni veste că trece în sus armaşul pe Ialomiţa; dar de bine ce petrecuse, hotărî Voievodul să mai rămână o vreme. Vor ajunge oastea din urmă.

Ultima zi, când se înapoiară de la vânătoare aducând mistreţi străpunşi cu suliţa, aştepta la curte crainic de la Argeş. Mult se bucură Voievodul de cele ce află. Chiar înainte de luptă, riga încuviinţase să se dea ţara lui Farcaş celui ce va izbuti să învingă. Seneslau, în bucuria lui, împărţi daruri la oameni să-i păstreze amintirea. Abătu din cale două care din cele luate de la tătari şi dărui, după cum se potrivea, postavuri făcute de saşi, vase de aramă, scule de argint cu nestemate, iar jupânesei Maria îi dădu o dulamă cu blană, lucrată toată în fir; Sofica primi un pieptar de mătase, din cele făcute în depărtatul răsărit, cum purtau tătarii, tot cusut cu peruzele pe mătase galbenă.

După atâta bună plăcere şi ospăţuri, veni şi ceasul plecării. Voievodul îl sfătui pe Costea să rămână locului, sa-şi vadă de soţie şi de toate cele de nevoie, să-şi ridice casa la loc. Dar el nu se îndură să se despartă de vitejii cu care trebuia să plece la război împotriva lui Farcaş, cel care îndrăznise să pustiască Ţara până în apropiere de Cetatea de Scaun, nevoind-o pe doamna şi pe jupânese să fugă în munţi. Se cutremurase Costea la gândul primejdiilor pe care le-ar fi putut îndura jupâneasa Năstaca. Îl încercase dorul. Şi braţul se vindecase. Urma sângelui nu se mai vedea decât pe năframă.

Căpitanul de steag hotărî să-l însoţească pe Voievod să-l ajute mai departe cu paloşul lui. Seneslau nu se împotrivi, mărturisindu-i că i-ar fi fost greu să se lipsească de un asemenea viteaz. Pentru multa lui osteneală şi pentru pagube, îi făgădui Voievodul că, îndată ce va sfârşi cu Farcaş, îi va trimite meşteri pietrari şi dulgheri să-i ridice casă mai mândră decât fusese. Costea ceru încuviinţare ca, totodată, să vie şi

Matei, să-l însoţească, ca să înveţe meşteşugul războiului, aşa cum se cuvine unui viteaz. Să fie scutier în „oastea cea mică” a Voievodului.

Plângea Maria în inima ei, şi, când era de faţă cu ceilalţi, de-i scăpa câte o lacrimă, repede o ştergea să nu se vadă. Plângea pentru cele prea multe măriri ale lui Costea, de la cnejie la jupân, iară de la jupânie la căpitan de steag şi pe ce se înălţa, pe atât se depărta. Plângea Maria şi de noua plecare, de noile primejdii, că-l simţise mai înstrăinat, că-l văzuse atât de puţin. Şi acum, fără milă, îl lua pe Matei. Cine ştie când îi va mai vedea?

În prima zi de toamnă începuse să burniţeze; frunzele, purtate de vânt, zburau pe sus.

În faţa casei încălecă Voievodul, încălecară şi sfetnicii; o porniră cu toţii în trap uşor. Costea rămase în urmă să-şi îmbrăţişeze soaţa şi copiii. Acum, că nu mai erau alţii de faţă, Maria nu-şi mai stăpâni plânsul. Avea presimţire că n-o să-l mai vadă. Se rugă Domnului să nu fie din pricina morţii lui. Pe când îl îmbrăţişa, Matei, alături nerăbdător, zise:

— Tată, hai tată, s-a depărtat Voievodul, îi pierdem urma...

Încălecară şi ei. Ieşind pe poartă, băiatul nu-şi întoarse privirea către mamă-sa. Căta numai înainte.

Curgeau lacrimi una după alta, pe obrazul Mariei. Când ultimul călăreţ se făcu nevăzut după cotitură, căzu în genunchi, fără de putere, încredinţată fiind că-l văzuse pentru ultima oară.

Din cea parte a satului, se auzi sunet de fluier. Venea Caplea, ducându-şi din urmă turma oilor închipuite. La sosirea Voievodului fugise, se ascunsese în Ostrov, nu voise să i se înfăţişeze. Acum se bucura şi de plecarea stăpânului, a lui Costea.

XXVII. CARTE DE LA ARGEŞ

După Lăsata-Secului, de Ovidenie, când dezlegat e tot omul să mănânce peşte, se întâmplă vreme vântoasă, cu lapoviţă şi crugul cerului sta întunecat foarte.

Pe sub pădure, ocolind balta, cu capetele plecate împotriva vântului, alergau trei călăreţi. Rătăcind drumul, nimeriseră la rateşul, ce-i zice al lui Tâncabă, măcar de i se schimbase stăpânul. După ce ospătară, îi îndreptă Toma Capră spre sat, la Turbaţi.

Aspru sufla vântul, năpustindu-se asupra oamenilor, mai să-i răstoarne; se bulucea pe sub zeghii, ridica sumanele, se strecura pe sub pieptare, de amorţea suflarea. Deşi aveau căciuli din cele cu blană cârlionţată şi încălţăminte înaltă, iar pe spinări şube miţoase, îi pătrunsese frigul şi ploaia. Când intrară în sat, nu întâlniră ţipenie de om. Sta fiecare la adăpost, cum se cuvenea, să huzurească pe urma trudei de vară. Chiar de auzeau larmă sau tropot de cai, nu se urneau de la gura sobei. Nici câinii nu părăseau pragul casei, să latre după obicei. Doar Caplea, deschiotorat la cojoc, umbla, fără noimă pe uliţa mare, cântând din fluier ca pe timp de vară, fără să ţină seama de ploaie şi de vânt. Striga la niscaiva dulăi, născociţi în mintea lui, îndemnându-i să bată latura, să adune oile, suduia cătând după vreo mioară, ce o credea pripăşită prin vecini.

De când cu boala jupânesei Maria, îşi făcea de cap, nu mai da pe acasă şi dormea pe sub vreo şură sau în coteţe laolaltă cu orătăniile. Degeaba avea aşternut rânduit la casa lui frăţâni-su, nu-l folosea. Numai iarna, de-l răzbea foamea, se întorcea în sat, mai venea pe acasă. Îi era silă să dea ochii cu ai lui. Mai bine să fie

de râsul oamenilor, decât să rabde ocara celor din casă. Singură Mioara îl înţelegea, amândoi cătau la stele, la prietenii din lună. De ea nu avea teamă şi fără împotrivire îi da ascultare.

Se minunară călăreţii văzând cum merge păstorul fără oi cântând din fluier să ţină ison vântului. Pricepând că este unul sărac cu duhul, într-o doară îl întrebară de casa cneazului, dar spre mirarea lor omul păru că se deşteaptă, le făcu semn să-l urmeze şi, zbughind-o, sări prin bălţi, fără să ţie seama unde calcă. Ajunşi la curte, le ieşiră înainte slugile care aflând că veneau călăreţi aducători de veşti de la Cetatea Argeşului, îndată deschiseră porţile şi cu mare cinste îi primiră.

Descălecară străinii şi urcară pe prispă. Aşteptară să-i întâmpine stăpâna, să-i poată înmâna cartea ce o aduseseră dar stătură întristaţi foarte aflând că jupâneasa zăcea. Le povesti Branica cum, după plecarea stăpânului, de atâta întristare, fusese cuprinsă de lingoare. Babele însă ziceau că mai curând îi vor fi zvârlit lelele vreun deochi, vreo năpastă. Prea o scutura tusea de i se roşeau buzele cu o boare de sânge. Şi faţa mai galbenă i se arăta. Descântaseră babele, oblojiseră slugile, aduseseră vraci s-o afume cu buruieni şi păr de fată înecată în noapte fără lună, îi dăduseră să mănânce şi piele de şopârlă, din cele fără coadă, dar nimica nu adusese folos. Gândea Maria că mai degrabă i-ar fi priit un duhovnic s-o grijească pentru dezlegarea sufletului de trup.

Presimţise că pe Costea nu-l va mai vedea. Se mângâie la gândul că ea cea dintâi va părăsi astă lume şi se bucura: de dincolo mai uşor îl va ocroti.

Auzind larmă, Maria întrebă slugile şi află cum sosiseră călăreţii cu veste de la Argeş. Jupâneasa se

cutremură. Cu toată opreliştea vracilor, încercă să se ridice, dar neizbutind singură, porunci să fie ajutată şi purtată de subţiori. Femeile o îmbrăcară, îi rânduiră părul şi-i trecură inel la deget, apoi binişor o aşezară în jilţ, rezemându-i capul în perne. Când toate fură rânduite, porunci să se deschidă uşile.

Noroiţi, aşa cum erau de la drum, intrară străinii; argatul lor rămase afară. Cel dintâi era om cu barbă firavă, înalt, uscăţiv şi, deşi nu se putea cunoaşte după haină, se înţelegea din vorbă că e faţă bisericească. Al doilea, mai tânăr, mărunt de statură, cu mustaţa neagră, era, după semnul de pe umăr, purtător al flamurii domneşti.

Cuviosul, cel cu barbă firavă, ridicând mâna, făcu semnul crucii şi binecuvântă pe jupânească, în timp ce stegarul plecându-se rosti cuvinte ce se cuveneau soaţei stăpânului.

— Binecuvântează-mă, Prea Sfinte, binecuvântează-mă, iar Domnia Ta, cinstite stegar, bine venit să fii printre noi. Poruncit-am să se pregătească toate cele de nevoie pentru haine curate, hrană şi odihnă. Veţi fi obosit după atâta cale. Vă cer iertare că nu vă pot da cinstea cuvenită din pricina slăbiciunii mele.

Stegarul cel dintâi răspunse:

— Preafericiţi suntem jupânească Mario, că am ajuns în casa spătarului şi că-i putem împlini porunca. Trimisu-ţi-a carte cu slove de mâna lui, să-ţi fie mângâiere, că adus-am veste mai puţin îmbucurătoare. Deşi învingător, spătarul, rănit în bătălie, este nevoit să mai rămână vreme îndelungată în Cetatea de Scaun. Când va trece iarna şi s-o desprimăvăra, are credinţă că va veni înapoi în casa lui. Dar cartea îţi va spune mai desluşit. Iat-o. Vom aştepta până vei binevoi s-o buchiseşti.

— Cinstiţi crainici… ochii îmi sunt păienjeniţi, nu mai pot desluşi slovele, nici obişnuinţă nu mai am… dacă… Preacuviosul…

— Pahomie, îmi zice, întru iertarea păcatelor.

— Preacuvioase, milostiveşte-te de mine, ostenindu-te… vei fi învăţat buche destulă.

— Îţi voi împlini dorinţa. Ştiut este că spătarul nostru, soţul Domniei Tale, este meşter în ale slovei. La început stă scris:

„Să se ştie, această carte am scris-o eu Costea, spătarul, a doua zi după Lăsata-Secului, în Cetatea de Scaun a luminatului Voievod Seneslau, stăpânitorul Ţării de la Argeş, pentru Maria, jupâneasa mea”.

— Iar înăuntru, tot cu slove latineşti, citesc:

„Mario, măcar de-mi este mai uşor a mânui paloşul decât scula cea de scris, neputându-ţi vorbi, îţi trimit carte. Află dar, că după bătălie, căpătând izbândă, m-am întors la Argeş. Cu toată nevrednicia mea, prin marea îndurare a Domnului şi bunătatea Voievodului, înălţatu-m-a spătar peste oastea cea mică. Dar mai află că singur paloşului cinstea cuvenindu-i-se, întunecatu-mi-s-a bucuria de rana de la picior, pricinuită de săgeată înveninată care mi-a luat putinţa de a mă urni. Întru aceea m-am hotărât, pentru ca să-mi aducă veşti de la tine şi toate cele ce le voi cere mai la vale, să-ţi trimet pe cei doi mai vrednici ortaci ai mei: cuviosul Pahomie, ostaş al Domnului, este unul care ridicând Sfânta Cruce în faţa păgânului, poate să-i oprească năvala, sau, aplecând-o cu milă spre cei însângeraţi are putinţa să le aducă uşurare. Iar însoţitorul lui, Stroici, stegarul flamurii Voievodului, este acela carele a retezat capete multe la bătălia de pe Vadul Oltului şi care mi-a venit în ajutor în lupta cu Farcaş, pe când, rănit fiind, cătam să smulg săgeata

din coapsă. M-a izbăvit de moarte.

Rogu-te prin ei să-mi dai leacuri din cele ce ştii a face, spre a mă tămădui cât mai grabnic. Am dorinţă să mi-l trimiţi pe Mălin, ca să-l fac fustaş la curte. Cum e vremea geroasă, ai grijă să dai blănuri destule. Am lipsă de zeghea mare miţoasă. Pune într-o legătură pieile de cerbi, cele vânate de mine, să le am de dar pentru doamna, care m-a îngrijit şi să împart la jupânese; iar, pentru Voievod, pune de-a başca cuşma cea de mieluşel alb, ce am luat-o de la hanul tătărăsc, să-i fie mândrie în vălmăşală. Pentru mângâierea ta află că Matei e sănătos şi că toţi îl îndrăgesc. L-a făcut doamna purtător de pavăză şi se încearcă la toate cele ce sunt de nevoie unui viteaz, spre a fi de ajutor Voievodului şi doamnei.

Fii încredinţată, jupânească, că izvorul tuturor bucuriilor este bunul Dumnezeu, în care să ai neclintită încredere. El mă va mântui în ziua de apoi de multele mele păcate. Binecuvântată să fii. Lăsându-te în paza Lui, te îmbrăţişez frumos.”

Cu această vorbă, se opri călugărul. Răsuflă adânc apoi, uitându-se în josul cărţii, adaose:

— A pus spătarul pecetea inelului său, să se cunoască „Paloşul înfipt în spinarea unui mistreţ”, paloşul cu straja în cruce arată cum credinţa stăpâneşte puterea şi cum sufletul este de-a pururi deasupra trupului… dar, jupânească, ce-ţi este?… să chem slugile?

Pe obrazul Mariei curgeau lacrimi. Faţa îi era ca de ceară, ochii îi stăteau închişi. În sfârşit, încordându-şi voinţa, grăi:

— N-am nimic, n-aveţi grijă… o clipă de slăbiciune… spuneţi-mi, a suferit mult?… cine îl îngrijeşte?…

— La început însăşi doamna şi apoi nepoata ei,

jupâneasa Năstaca. Jupânesele au venit să-i ţie de urât, i-au adus bunătăţi de tot felul, să-i treacă de fierbinţeli. Când se învineţise rana, pus-a doamna oblojeală cu balsamuri, de îndată a stăvilit răul. Pentru el chemat-au vraci din Cibin, de i-au făcut legătură cu coajă de arin şi unsori şi l-au ţinut nemişcat, să-şi facă osul fiertura şi carnea lipitură. Dar el, spătarul, mai multă încredere are în leacurile pe care le faci tu. Noi am venit pentru ca să-i împlinim dorinţa, să-ţi dăm linişte şi încredere şi să-l ducem pe fiul tău până la Argeş.

— Voi pleca cu el, mă voi duce să-l îngrijesc pe Costea. Am învăţat să fac balsam, să pun oblojeli. Mâine veţi odihni… apoi vom pleca… nu voi avea pace până n-ajung.

— Jupânească Marie, nu te arăţi zdravănă la trup, ba chiar îmi dau cu părerea că eşti mai obijduită decât stăpânul nostru. Rămâi locului. Spătarul ţi-a cerut cele ce îi erau de nevoie. Când se va îndrepta va lua drumul întoarcerii. Prea ţi-e sănătatea şubredă să te pui la drum.

— Şubredă? Eu şubredă? M-au zdruncinat veştile şi dorul, acum sunt în stare… Voi pleca.

Ca să dovedească spusele, se ridică în picioare. Stătu o clipă şi i se muiară încheieturile. Neputincioasă, căzu în jilţ. Oftă şi începu să plângă.

— Slăbită cum eşti, nu poţi merge la Argeş, jupânească, nu-ţi îngăduie trupul.

— Voi pleca. Purcedeţi fără mine. Singură voi veni, îl voi îngriji.

— Vei face cum îţi este voia, jupânească… eşti stăpână… Dar te va doborî oboseala, frigul…

— Ascultă sfatul nostru, nu pleca – drumul e greu… dar… ne vom supune voinţei tale. Spătarul a poruncit

să-ţi facem voia.

— Bine, voi mai rămâne să mă întremez. O să pregătesc leacurile. După sfânta duminecă vom porni.

A treia zi era ger, fulguia uşor. Sania cu doi cai cetlăiaşi trase în faţa casei. Pe jupânească o urcară slugile şi se rezemă în perine să nu o zdruncine. Mălin sta alături, n-avea răbdare să ajungă mai repede la Curte.

Cuviosul Pahomie şi Stroici încălecară. În prag, plângea Mioara, care ar fi dorit să plece şi ea. Rămânea în seama lui Tortabă. Bătrânul Buioc şi Branica cercau s-o mângâie, dar pe din ascuns îşi ştergeau lacrimile: ştiau bine că stăpâna nu se va mai întoarce. Singur Caplea se bucura că nu va mai avea cine să-l dojenească. O va lua pe Mioara să-i arate casa aricilor din pădure, o va învăţa să prindă sticleţi, să cânte din fluier…

XXVIII. JUPÂNEASA NĂSTACA

Ningea molcom, cu fulgi mari ce pluteau nehotărâţi în lumina îndoielnică a nopţii. Zăpada se aşternea groasă pe uliţe, pe acoperişuri, ca o învelitoare de dimie albă. Ţinea cald pământului şi înăuntrul caselor.

În catul de sus al odăilor pentru straie, deşi trecut de miez de noapte, Costea nu izbutea să odihnească. Îl frământau gândurile. Ca să-şi domolească zbuciumul lăuntric, se sculă binişor şi rezemându-se de perete, se trase până la vatră, unde pâlpâia o flacără domoală. Fumul se înălţa prin hornul deschis, cu policioară pe margini. Aplecându-se, apucă din grămadă o buturugă şi o zvârli peste jar. Scântei se împrăştiară până departe pe duşumea, fumegară puţin şi se stinseră. Un miros de brad cuprinse odaia. Jupâneasa Năstaca strivise în uleiul candelei boabe de ienupăr care, arzând, răspândeau mireasmă. Opaiţul cu două feştile atârna de tavan, iar focul lumina colţul dinspre crivat. Ungherele rămâneau întunecate.

Înainte să se aşeze pe scăunaşul de lângă vatră, Costea desprinse paloşul atârnat în perete, îl trase din teacă şi aplecându-l peste flacără, îl privi. Cercetă tăişul, iscodind îndeaproape luciul fierului. Deodată se încruntă. Desluşise cum pe alocuri, pe faţa oţelului, se ivise o ceaţă care îi întuneca lucirea şi într-o parte, sub strajă, zări câteva pete roşietice. Ţinea paloşul cu vârful spre vatră şi privea pe sub pleoape. Dintr-o atingere uşoară a degetelor lungi îi mângâie tăişul, să-i simtă firul. Când dovedea vreo asprime, se apleca mai tare, îl cerceta îndeaproape, nedumerit. Niciodată nu avusese paloşul atâtea pete, chiar de stătuse prin ploaie. După bătălii, ştergându-i sângele, rămânea

scula sclipitoare, aşa curată cum o scosese întâia oară din pământ. Să fie semn? Semn al nevredniciei lui? De neînţeles era ca tocmai la adăpostul casei să i se întineze strălucirea, să i se tulbure faţa. Costea luă gresia şi trase piatra pe oţel să-i cureţe faţa, să-i scoată asprimile tăişului. Dar în timp ce freca, gândul era aiurea. Năstaca şi în astă-seară venise să-i aducă de mâncare. Ca de obicei, îi făcuse legătura la picior, măcar că nu mai avea nevoie. Îl oblojea să creadă lumea că nu e vindecat, că nevoit e să stea încă la Argeş. Era dorința lui, după planul ei. Cu zile înainte se lipise osul, se închisese rana. Noaptea, când nu-l vedea nimeni, se ridica, şi călcând binişor, umbla prin odaie, ajutându-se de o cârjă, fiindu-i mădularele încă şubrede.

Daca mâinile şi oblojelile jupânesei Năstaca se dovediseră de folos, vindecându-i piciorul, dimpotrivă, ochii ei, gura ei făcuseră rană mai adâncă.

Îl munceau dorinţe pe care cu greu le putea stăpâni, mai cu seamă de când se simţea slobod să meargă.

Se căia să fi trimis pe cuviosul Pahomie la Snagov, să-i ceară leacuri de care nu mai avea nevoie. Voise doar să-i vestească izbânda şi înălţarea lui la spătărie, dar mai cu seamă să-i ceară pe Mălin, ca să-l înveţe şi pe acesta la meşteşugul războiului.

Când fusese adus rănit la Argeş, aflase că în afară de pârcălabul Preda şi de vitejii lui, numai doamna cu câteva jupânese rămăseseră în cetate. Norodul fugise în susul râului, să poată trece peste munţi. Doamna cu ajutoarele ei, mai puţin temătoare, având încredere în izbândă, îngrijea de răniţi. Jupâneasa Năstaca îl luase în casa ei, împreună cu alţii. Soţul ei, slugerul Voinea, era plecat să strângă prăzile de peste Olt. Bucuroasă că se înapoiase Costea, măcar că era beteag, ea unelti

să facă în casa ei adăpost pentru răniţi, să-l poată avea mai aproape. Doamna nu se împotrivi, ba fiindu-i nepoată, o ajută să-şi împlinească dorinţa. De-ajuns îi era să găzduiască atâţia viteji vătămaţi în bătălie. Năstaca îl adăpostise într-o cameră la catul de sus, al odăilor, ce le folosea la păstratul straielor şi bucatelor.

În acea seară, cum sta frecând paloşul să-i treacă norul ce-i întuneca luciul, tot gândind la jupânească, mai nestăvilite năvăliră dorinţele, întunecându-i vederea. Nerăbdător, rezemă spada de perete şi rămase cu privirile în foc. Chipul ei juca în lumina flăcărilor. Îi făgăduise jupâneasa, cu glas stins că la miez de noapte, când vor dormi slugile, se va urca la el. Totodată îl făcuse să jure pe straja paloşului, că alt decât s-o sărute, nu se va încumeta şi el, supunându-se, jurase cum i se ceruse, măcar ştiind în inima lui că de va avea prilej, îşi va călca cuvântul. Şi-o închipuia în braţe, caldă, mlădioasă arcuindu-se într-o ultimă împotrivire – şi ar simţi gustul cel de fragă al buzelor ei.

Pe uliţa dinspre biserică, auzi caraula vestind miez de noapte şi linişte în cetate. Auzind ora, i se frământă gândul. Simţind că trece vremea şi că poate jupâneasa temătoare, se va fi răzgândit. Poate îi va fi ghicit nestăpânita dorință.

De afară nu mai venea niciun zgomot. Căzuse zăpadă şi zgomotele erau vătuite. Îi fugi gândul la Maria. La frământarea ei când va fi aflat de rana lui. Şi pe ea o iubea, dar altfel, o iubire domoală, o dragoste care îşi revărsase cândva dogoarea. Jarul se stinsese sub cenuşa vremii. Dar el era cuprins acuma de o vâlvătaie ce se aprinsese ca cetina de brad. Năstaca! Numai de-i rostea numele în minte şi sângele se avânta mai iute, bătând pereţii tâmplelor ca

ciocănelele toacei. Ştia că face păcat, dar nu se putea stăpâni. Visa la buzele ei, cireşe pietroase, la ochii ei negri traşi în părţi, mai frumoşi ca cei ai Salomiei, la pieptul ei mărunt şi tare, la coapsele lungi. Şi deodată îl cuprinse ciuda că astă frumuseţe nu era a lui. Acelaşi necaz ca atunci când în Poiana Izvoarelor fugărise zadarnic pe stăpâna Ielelor. Dar jupânesei Năstaca îi sărutase gura, îi simţise gustul de fragă şi purta caldă amintire sânului rotund, când se vârfuise în mână sub pânza subţire. Şi ochii îi avea râzători, uneori şăgalnici. Dar în această seară visa mai mult la trupul ei, la pântecele alb ce va fi având luciri de scoici de umbre de prună în pârgă. De necaz, Costea apucă paloşul ca să spulbere nălucirea sau s-o învieze aievea; izbi în jar, dărâmă cioturile aprinse, răspândindu-le până în mijlocul odăii. Scânteile fumegară o vreme. Apoi, cu părere de rău, rezemă iarăşi paloşul de perete.

Era mult trecut peste miez de noapte. Voi să se ducă la fereastră, să desfacă oblonul, să-l pătrundă gerul, să-i domolească fierbinţeala lăuntrică. În aceeaşi clipă auzi paşi molcomi ce urcau, făcând să trosnească treptele. Rămase locului. Inima începu să-i bată mai iute. Iar simţi zvâcneli în gât, în tâmple. Ar fi vrut să sară, să-i iasă înainte, s-o cuprindă, s-o ridice în braţe, s-o topească în dogoarea care îl mistuia şi totuşi rămase nemişcat. Să fi fost pasul ei, sau careva străin? Nu trebuia să ştie nimeni că era în stare să umble. De l-ar afla vindecat, s-ar nărui visul? Nu mai auzi niciun zgomot. De ar fi Năstaca! Poate fusese numai o născocire a minţii. Scrâşni din dinţi, se ridică, se duse la uşă şi o deschise. Năstaca era pe prag. Sta nemişcată în hainele albe, care îi cădeau drept până jos. Ochii îi erau deschişi mari, speriaţi, mai întunecaţi parcă în faţa ei străvezie.

Venise!

Fără să mai adaste, ca şi când n-ar fi fost vătămat, o cuprinse şi o ridică de la pământ, precum şoimul îşi apucă prada. Năstaca, aproape în neştire, rămase moale, închise ochii. Braţele lui îi încingeau trupul, ele părea că i-l face tot unul cu al lui.

Caraula mai trecu o dată. Un cocoş cântă undeva într-o curte. În odaie flacăra din vatră se stinsese. Fitilele opaiţelor fumegau uşor.

— Năstaca… aş vrea să fii numai a mea.

— Costea… te iubesc atât de mult. Te iubesc şi îţi mărturisesc, spre ruşinea mea… că nu-mi pare rău… sunt o păcătoasă. Când am venit, m-am încrezut în tine, m-am încrezut în vorba ta.

— Năstaca… iubita mea, numai a mea…

— Voi fi a ta, numai a ta, a nimănui altuia.

— Iubito, nu mă satur. Ochii tăi au acum o dulceaţă ce nu o cunoşteam.

— Înainte mă apăram, luptam; acum…

— Eşti mai frumoasă… neînchipuit de dragă.

— Mai e puţin să crape de zi. Costea, trebuie să plec. O să vin să-ţi aduc mâncare la amiazi.

— Şi la noapte vii iar…

— Vin… nu m-aş mai duce!

— Ceasurile îmi vor fi nesfârşite. Voi visa la tine, la ochii tăi, la dulceaţa ta. Ce am să fac când se va afla că m-am vindecat?

— Nu vreau să mă gândesc, acum sunt fericită. Mă cutremur la gândul că ne-am putea despărţi. Nicicând n-am visat că îmbrăţişarea poate fi ca o desăvârşire… Pe soţul meu… ştii bine… nu-l iubesc… nu l-am iubit niciodată… Acum mă duc… voi veni… să-ţi fac oblojelile.

— Rămâi să te mai îmbrăţişez Năstaca, să păstrez

încă pe buzele mele gustul gurii tale.

— Lasă-mă, mi-e teamă, prea sunt fericită, mă cutremur… e vina mea, nu trebuia să te ascult. De ce ai jurat? Nu trebuia. Şi poate, poate că păcatul e al meu… deşi nu te crezusem… tot am venit, îl iau asupră-mi. Ţi-am fost o ispită…

— Ştii bine că, pentru ca să te înduplec, aş fi făcut orice. Am jurat, altcum nu veneai.

— Poate… chiar puţin a lipsit să nu vin… dacă nu mi-ar fi fost milă de aşteptarea ta.

Cum stăteau alături, îmbrăţişaţi, deodată răsună cuprinsul odăii. Paloşul se prăbuşise, izbind vatra. Sună oţelul prelung, ca o mustrare. Costea rămase nemişcat. Simţi cum i se pune un nod în gât şi aşteptă până tăcu glasul fierului. Năstaca se apropie şi mai tare, şi îşi ascunse capul în pieptul lui.

— Mă tem… să fi un semn…

— Nu-i nimica, când te-am auzit venind pe scară, am uitat să pun paloşul în teacă, l-am rezemat de zid. Mă duc să-l ridic… se va îi mâniat de uitare…

Năstaca, neliniştită, se ridică şi ea. Îşi potrivi părul greu, şi se duse până la fereastră. În tăcerea nopţii îi păru că aude departe un zgomot de zurgălăi. Erau clopoţeii unei sănii ce se apropia. Desluşi tropotul cailor, îi auzi oprindu-se în dreptul porţii. Speriată se întoarse şi se uită la Costea.

— Ai auzit? E Voinea! Cunosc sunetul clopoţeilor, îl ştiu prea bine. Ce mă fac? Nu mă va găsi în camera mea. Şi de aici nu pot să ies.

Se auziră desluşit clopoţeii după cum îi scuturau caii nerăbdători să intre în grajd.

Costea apucă paloşul pe care tocmai îl pusese în teacă. Nu scoase nicio vorbă şi rămase cu urechile aţintite, întunecat la faţă. Năstaca, plângând, se

apropie de el, îl cuprinse în braţe, se lipi de trupul lui.

— Iubitul meu, scapă-mă, ajută-mă, nu mai pot ajunge la mine, e prea târziu. Ne omoară pe amândoi... am auzit paşi pe scară... vine, vine într-acoace... nu-nţeleg... cum de ştie...

— Linişteşte-te, Năstaca, sunt lângă tine.

— Apără-te, Costea, altfel te omoară. De mă omoară pe mine, nu-i nimic, nu mi-e teamă, nu-mi pasă; apără-te tu...

Paşii se desluşiră greoi. Năstaca, îngrozită, se desprinse şi încet se depărtă spre colţul odăii, spre colţul cel mai întunecat.

Liniştit, Costea sta gata de luptă. Urmărind zgomotul de afară, îşi dete seama că Voinea mai avea de urcat câteva trepte.

— Vino să te mai sărut o dată...

— Apără-te, dacă izbuteşti, voi fi numai a ta.

Paşii se opriră în dreptul uşii. Jupâneasa, în straiele lungi, sta rezemată de perete şi părea o arătare albă ce se desprindea din fundul zidului înnegrit.

O mână izbi canatul şi fără să aştepte răspuns, împinse uşa care se deschise mare.

Ca o fulgerare, Costea ridică paloşul, dar mişcarea se opri scurt. În faţa lui se afla cuviosul Pahomie, care privea nedumerit, când la paloş, când spre colţul luminat de rochia albă a jupânesei Năstaca. Apoi, uitându-se în ochii lui Costea, zise:

— Jupâne spătar, Dumnezeu s-a milostivit să nu faci omor zadarnic. Pune-ţi paloşul în teacă. Mă bucur că te găsesc zdravăn şi pe picioare, dar... pregăteşte-te... să-mi fie cu iertare... te aşteaptă o mare încercare... în sanie... aicea, jos... trupul jupânesei Maria.

— Maria, cum Maria, cum trupul? Vorbeşte odată, Pahomie.

— Credincioasa ta jupânească a voit cu tot dinadinsul să vină până la Argeş, să te îngrijească şi nici pe Mălin nu s-a îndurat să-l lase doar cu noi la drum. De n-am fi luat-o cu noi, ar fi venit singură în urma noastră. Au lăsat-o puterile. În drum către tine s-a stins…

— S-a stins! îngână Costea.

— Poate că era vătămată în adâncul ei… Aseară, înainte de popas, am întrebat-o cum îi este. N-am primit răspuns. Credeam să fi adormit, dar dormea somnul de veci. Când am oprit la moşia lui Voinea, mi-am dat seama că e moartă.

— Pahomie, zici moartă… eşti…

— Nu şi-a dat seama că moare. În ultima zi se făcuse doar mai nerăbdătoare, îi era degrabă să ajungă. Pe Mălin l-am lăsat la curţile jupânului Voinea, căruia i-am cerut o sanie cu cai proaspeţi, să venim fără oprire până în Argeş. Jupân Stroici a rămas cu Mălin, vor veni peste zi.

Jupâneasa Năstaca, ieşind din umbră, se apropie.

— Să-mi fie cu iertare preacuvioase, l-ai văzut pe soţul meu, l-ai văzut?

— Da, jupânească, tocmai sosise în ajun. Urma să se puie la drum spre Argeş. Jupânească, rogu-te să pregăteşti ce e de trebuinţă ca să găzduim trupul jupânesei Maria. La nevoie poate va fi bine aici, în odaie.

— Maria aici? Nu!

— Îţi trimit lumânări să le aprinzi pentru veghe. Spune-mi ce mai e nevoie.

— O slugă de ajutor, să aducem pe jupâneasa Maria.

— Aici, nu!

— Plec, jupâne spătare, să orânduiesc camera cea mare.

— Jupâneasa Maria a fost sfântă femeie. Inima ei

era blândă şi vitează. Îşi va găsi loc la dreapta Domnului.

— Cobor. Voi pregăti cele de cuviinţă.

— Cobor şi eu. Îmi vei da o slugă să mă ajute să ducem pe jupâneasa Maria unde ne vei arăta, zise cuviosul, Pahomie.

— Vin şi eu, Pahomie.

— Rămâi, spătare. Nu poţi coborî treptele. Voi trimite slugile să te ajute.

— Nicio clipă nu mai stau. Vreau s-o văd! Aşteaptă-mă, ajută-mă, Pahomie, să cobor. O vom duce la biserică, aici e cu neputinţă. Dă-mi paloşul, Năstaca... jupâneasă Năstaca.

— Poftim paloşul, jupân spătare... Să te ajut?

Nu veni răspuns. Nu se auzi decât zgomotul paloşului izbind treptele, ca un toiag.

Soarele sta ascuns dinapoia dealurilor, dar lumina cea dintâi a zorilor se răspândea uşor, nefirească. Cât priveai cu ochii, totul era alb. Casele păreau turtite sub acoperişul de zăpadă care le ascundea şi fiecare stâlp de gard îşi avea căciuliţa de nea aplecată într-o parte.

Pe drumul ce duce în sus de-a lungul apei, călcând la pas, scuturându-şi capetele cu clopoţei, făceau caii pârtie în zăpada neumblată. În urma saniei acoperită cu zăbranic negru, mergeau doi inşi cu capetele plecate, iar vizitiul păşea alături de cai. Spătarul nu spunea o vorbă. Din ochi nu izvorau lacrimi. Ceva mai înapoi venea Pahomie, îmbrăcat în straie negre cu camifalcă pe cap.

În mintea lui Costea se perindau clipele trecutului, clipe uitate. Maria! O vedea venind în întâmpinarea lui când sosea cu luntrea la rateşul lui Tâncabă, când li se împleteau degetele apucând vietăţile apei, degetele ei calde şi-i vedea surâsul de fecioară. Retrăia vânătorile

cu şoimul, plimbările în amurg, dar mai cu seamă serile când, împreună, stăteau în foişor sau la gura sobei să povestească şi să-şi spună grijile. Apoi ispita, mereu ispita care îl urmărise din copilărie: chipul Salomiei celei zugrăvite de mâna stareţului Antiohie, stăpâna ielelor şi, de la o vreme, ispita năprasnică, Năstaca, pentru care îşi călcase jurământul. Toată viaţa numai ispite... Luptase şi fusese înfrânt. Cruntă îi fusese pedeapsa. Maria cea fără de prihană, căldura vieţii, şi dimpotrivă Salomia, Năstaca, flăcări mistuitoare.

Sania se opri. Biserica Domnească, clădită din grinzi rotunde, se înălţa printre chiliile mânăstirii. Cuviosul Pahomie bătu în poartă. Un călugăr îi deschise. Înăuntrul bisericii ardeau lumânări, se slujea de utrenie. Fără niciun cuvânt, călugării apucară trupul şi îl puseră pe o raclă, îl duseră înlăuntrul clădirii. Unul dintre ei începu să bată toaca. Ciocănelele izbeau rar, criţă răsuna prelung să amintească celor din viaţă că pe fiecare îl aşteaptă aceeaşi soartă. Cei ce aud să se roage pentru sufletul ce plecase în veşnicie.

Pahomie trase vălul de pe capul Mariei. Faţa i se arătă liniştită, întinerită parcă de un zâmbet. Poate ştia că prin moartea ei îl va aduce pe Costea pe calea cea dreaptă. Era fericită, nu va fi prea târziu.

XXIX. LUPII

Cu greu luneca sania, măcar de se muiase viscolul. Pieptiş goneau mijlocaşii, făcând pârtie, scormonind zăpada, o spulberau pe de lături. Troienele stăteau proptă în botul saniei. Pe întinderea albă rămânea urmă răscolită şi dârele lucioase, făcute de tălpice, se prelungeau la nesfârşit, fără să se unească.

Şleaul din faţă nu se desluşea. Doar ici şi colo trunchiurile groase ale copacilor, semne de hotar, îndrumau pe călători.

Nori încărcaţi de zăpadă atârnau aproape de pământ. Ciorile în stoluri lungi, unduind ca văluri negre bătute de vânt, se deşirau pe cenuşiul bolţii şi piereau în zare. Când trecea sania pe lângă o margine de pădure, corbii, luându-şi zborul, se înălţau croncănind sălbatec, se roteau pe sus până se depărta primejdia şi, odată liniştiţi, se aşezau ciorchine grele, îndoind ramul. Câte o cioară jucăuşă rămânea în cer şi apoi, parcă trăsnită, luneca într-o parte până aproape de pământ, dar înainte ca să izbească, sucindu-se, îşi lua zborul.

Caii suflau, sforăiau. Boturile frământând zăpada, lăsau să cadă bale. Din trupurile încălzite se ridica abur, care prefăcându-se în chiciură, atârna de coamă, de fiece smoc de păr. Pe unde frecau curelele pieptarului se adunase spumă albă.

În sanie, trei oameni stăteau tăcuţi, însoţind un coşciug învelit cu zăbranic. Trupul Mariei era aşezat în sicriu, cu picioarele înainte. De-a dreapta şi de-a stânga făceau strajă spătarul Costea şi cuviosul Pahomie. În faţă, vizitiul mâna caii, făcând să răsune harapnicul. Ca să n-adoarmă de atâta frig, mai arunca

câte o vorbă, chiar de ştia că rămâne fără răspuns.

Se apropiau de Vlăsia. Socotea Stanciu că, de vor putea ţine caii în trap întins, vor ajunge mult înainte de mijlocul nopţii. Dar de la o vreme îşi pierduse nădejdea.

— Stăpâne, s-a muiat Bălşica, iapa cea din dreapta.

— Zici, Stanciule?

— S-a muiat Bălşica. Om face bine să oprim s-o schimb cu cetleiaşul cel din dreapta, să mai odihnim caii.

— Faci Stanciule, cum crezi că e mai bine, zise cuviosul.

— Când ajungem la loc adăpostit, sub pădure, oprim. Le-oi da ovăz şi, dacă îngăduiţi, îmbuc şi eu ceva.

— Bine, Stanciule, fă cum te taie capul.

— Hei, stăpâne, când am pornit din Turbaţi cu jupâneasa Maria, nu credeam să mă înapoiez cu ea în coşciug. O ştiam sleită de puteri, dar vezi, ea la gândul să te vadă, jupâne spătar, uitase de boală, de lingoare şi tot îndemnându-se părea că se înzdrăvenește. La drum era voioasă... Drace!... A poticnit Năruja, şchioapătă; oprim cât de curând, i-a căzut potcoava, s-o fi atins cu piciorul dinapoi. Drace!

— Nu mai sudui, Stanciule.

— Dreptate, preacuvioase, dreptate.

— Zici că a căzut? întreabă Costea.

— Am potcoavă de prisos, mă pricep s-o pun. Să ajungem numai până la curte. De tânăr am învățat de la tătari să nu plec la drum fără de cele trebuincioase. La ei, fiecare călăreţ are cal de schimb şi potcoave şi le bate la rece. Caii lor au copite cât strachina de mari şi le folosesc ca lopeţi să scoată de sub zăpadă iarba uscată. Aşa se hrănesc caii lor pe unde ai noştri ar

muri de foame. Şi le e părul…

— Lasă poveştile, Stanciule. Vezi că se cuvine tăcere când e un mort în sanie.

— Am uitat, preacuvioase, bat-o s-o bată de limbă, am uitat, sunt un păcătos, mă ia gura pe dinainte. Să mă ierte Dumnezeu şi iartă-mă şi tu preacuvioase. Una-i gura şi alta inima. Era jupâneasa noastră o femeie… Dumnezeu s-o ierte… o femeie…

Şi dete din harapnic de atinse cu șfichiul faţa zăpezii, lăsând însemnare, după voia lui, numai rotogoale.

— Chitesc, stăpâne, cu harapnicul, de-ţi desprind nuca din ram. Am o dibăcie… Da, da, nu se cade să vorbesc… Am înţeles preacuvioase, tac… Iac-aici începe Vlăsia, o să ţinem de-a lungul Ialomiţei şleaul pe sub pădure. Dar cum vă spuneam, au tătarii nişte cai… Ai zice că au blană de urs pe spinare şi le-a dat Dumnezeul lor, crăpa-r-ar fierea în ei, copite să calce pe zăpadă, să nu se afunde. Nu te supăra cuvioase, că şi supărarea e păcat…

Vorbea Stanciu de unul singur, dar nici spătarul, nici cuviosul nu-l ascultau. Costea sta nemişcat în fundul saniei. Părea că gerul îi cuprinsese trupul, dar în suflet se roteau vârteje. Îl purtă gândul la întâmplările din urmă, la bătălia de pe Vadul Oltului, când paloşul fusese neputincios. Nu izbutise să-l doboare pe Farcaş, ba dimpotrivă, puţin lipsise să nu fie omorât. Nu-l mai ocrotise Domnul. Oare din pricina păcatului de trufie, când îl înălţase Voievodul spătar al doilea, sau era pentru iubirea lui nelegiuită? De la o vreme păcătuise cu multe: nu-şi mai amintise de Dumnezeu, de credinţă, de biserică, uitase şi de soţie, călcase jurământul şi Domnul, în mila lui, îi dăduse prevestiri, răzmeriţa ţiganilor, boala Mariei şi apoi rana de la

picior, dojană cerească, să-l aducă pe calea cea dreaptă, dar el, dimpotrivă, mai tare se afundase în patima lui. De două ori călcase jurământul, şi faţă de Maria, şi faţă de Năstaca. De astă dată, cerul îl pedepsise năprasnic, îi cruţase viaţa, în schimb îi smulsese jumătate din el, partea cea mai bună. Acum îşi da seama cât de mult o iubise, îşi cântărea nemernicia. Dragostea ei era asemenea pâinii celei de toate zilele, pe care n-o ştii preţui decât atunci când îi duci lipsa. Şi nebunia din inima lui, patima pentru Năstaca, îl potopise. Ea întruchipase ispitele unei vieţi nebănuite. Năstaca n-avea vină, cum n-are vină mărul din pom, că-i arătos şi dulce. De când venise Pahomie, nu se mai uitase la ea. Doar îi mai auzea glasul speriat... „Apără-te, scapă-mă!” atunci ar fi izbit chiar fără îndemnul ei de ar fi fost Voinea. Dar venise Maria, venise să-l oprească, să-l scape de păcat. Şi de astă dată, de departe îl împiedecase să ucidă, ca atunci cu cneazul Hârtop. Rămăsese Voinea la moşia lui. Murise Maria, să-l apere de osândă. Dar ce vină avea Năstaca? ...

Acum iar îl muncea gândul Năstachii, de care nu izbutea să se lepede, măcar că alături zăcea Maria moartă. Zadarnic se încerca să-i găsească cusur, zadarnic se străduia să se gândească la Maria, la Maria tuturor bucuriilor, părtaşa durerilor, Maria care îl izbăvise de atâtea ori. I se arăta chipul Năstachii, cu gura ei întredeschisă, cu buzele ispititoare, cu ochii care se aprindeau de patimi, îi vedea nările cum fremătau de dorinţi, îşi amintea de căldura trupului din care de-abia gustase.

Costea tresări, deşteptându-se din vis. Privi în jur la întinsul zăpezii, la stolul ciorilor ce se deşira izvorând din depărtata zare, plutind la nesfârşit deasupra,

părând că-l urmăresc. Socoti că va ninge iar. Îl cuprinse deznădejdea, pierduse totul, pierduse pe Maria, pierduse şi pe Năstaca. Lacrimi fierbinţi îi curgeau pe obraz, se ura pe el însuşi pentru gândurile ce-l frământau. Simţea buzele Năstacăi; pe gură şi trupul Mariei sta alături, înţepenit de ger.

Şi o mai vedea pe Năstaca păşind alături de doamna în biserică. Veniseră să aprindă lumânări pentru sufletul Mariei. Stătuse mult în genunchi să se roage, apoi se depărtase. Nu se uitase la el. În zadar a doua zi, fără vrere, cercetase norodul care sta să privească cum pornea coşciugul în sanie. Într-o parte desluşise pe doamna, pe Voievod care îl însoţise până la ieşirea din cetate. Se ruşina de nădejdea ce o avusese s-o mai zărească o dată pe Năstaca.

Şi acum, cu toate că ar fi trebuit să aibă gura plină de cenuşă, să-i simtă amărăciunea, îşi amintea de gustul buzelor ei. Încercă să-şi şteargă mustaţa, gura; fără folos scuipă… îi tot venea mireasma cea de fragă.

Când ajunse la marginea pădurii, sania se opri. Stanciu scoase din chichiţă traistele cu ovăz, le agăţă de după urechile cailor, scoase şi de ale mâncării pentru stăpâni şi pentru el. Fără grabă dezlegă murgul cetlăiaş şi-l puse la oişte, în locul iepii. Costea şi Pahomie se deteră jos din sanie. Îşi bătură braţele peste umeri, să şi le dezmorţească.

— Se lasă întuneric. Când vei fi gata, pornim, zise cuviosul.

— Pornim. Mai e cale până la Turbaţi. Vom ţine pe sub pădure, pe ceastă parte a apei. Mai bine se desluşeşte şleaul.

— Ce părere ai, spătare Costea? N-ar fi mai nimerit să trecem Ialomiţa?

— Să facă Stanciu cum crede. Vom ajunge târziu,

dar tot vom ajunge. Va fi lună plină.

— Să nu fie cu bănat... Mi-aş da părerea, ca unul mai bătrân, să tragem într-o curte de oameni. Satele sunt de această parte a văii. Vor odihni caii şi pe mânecate om purcede. Iar dacă nu vă este în voie, vom goni tot aşa şi poate om ajunge... poate n-om ajunge... Numai să nu ne iasă fiarele în cale.

O porniră. Se îngâna ziua cu noaptea. Pe zăpadă, când e lună plină, cât de înnorat ar fi cerul, se revarsă lumină pe întinderea albă. Sania urma firul văii. Aci se iveau ochiuri de apa scăpate de sub prinsoarea gheţii. Zăpada, pe alocuri, făcea punte şi sub copite suna a gol. Trunchiurile copacilor păreau mai negre, desprinzându-se pe întinderea albă. Nu se auzea alt zgomot, fără doar fâşâitul tălpicelor, suflarea cailor şi ropotul copitelor strivind zăpada.

Amuţise şi Stanciu. Când şi când trosnea din bici. Alergau caii mânaţi de dorul grajdului, sau poate de vreo teamă, pe care numai ei o desluşeau. Ciuleau urechile când într-o parte, când într-alta şi vreo doi nechezară sforăind, scuturând capetele de părea că ar fi simţit o duhnire neplăcută. De harapnic nu mai era nevoie, că sirepii fugeau fără alt îndemn. Proptit în genunchi în apărătoarea din faţă a saniei, Stanciu, cu hăţurile în mână, cerca să-şi stăpânească murgii.

— Nu e bine, stăpâne. Au adulmecat miros de jivină păroasă. Priviţi înapoi, poate veţi desluşi ceva.

— Nimic nu se vede. Dacă o fi vreo fiară, am ac de cojocul ei. Are spătarul paloş şi tolbele cu săgeţi sunt pline.

— Bine ziceam! Iată-i, stăpâne. Nu vin din spate, ci dintr-o parte. Vântul le-a împins mirosul într-acoace, de l-au simţit caii...

— Lupii!

— Ţine caii să nu obosească, că n-or alerga mai iute decât lupii.

— Greu să-i stăpânesc. Numai de nu s-ar rupe hamul, nici paloşul nu ne-ar putea mântui.

Ieşind din desişul pădurii, lupii fugeau de-a lungul apei pe celălalt mal. Zăpăiau câinește. Se îndemnau să se adune. Era haită mare.

Costea şi cuviosul Pahomie se ridicară în picioare. Îşi încordară arcurile, îşi puse săgeţile la îndemână. Costea trase spada din teacă, se uită la straja paloşului şi sărută semnul Sfintei Cruci. Nu-i era teamă de moarte. Bucuros ar fi fost să piară, dar nu putea să se împace cu gândul că trupul Mariei ar putea să cadă pradă haitei. Îl va apăra. După dorinţa ei, va fi astrucată în Ostrov. Mai sărută o dată paloşul: acum era gata de luptă. Stanciu, adunându-se de umeri, scânci înăbuşit. Cuviosul Pahomie, alături, glăsuia o rugăciune. Făcu semnul crucii şi binecuvântă pe cei din jurul lui. Vizitiul ţinea hăţurile mai strâns să nu poticnească vreun cal şi privea cu coada ochiului într-o parte, la haita care alerga peste gheaţă, luând urma saniei. Era mulţime de nu se putea număra.

Fugeau roibii spulberând zăpada, cu coamele în vânt, cu capetele ridicate, îndoite înapoi, sau lăsate în piept, sub apăsarea zăbalei. Stanciu ştia că de se vor arunca lupii în pieptul cailor, nu-i va mai putea apăra, se vor opri încâlcindu-se în hamuri. Şi atunci…

— Săgetează, stăpâne, pe cel care s-ar încumeta să ne întreacă, să iasă dinaintea cailor; le-ar sări înainte, să îi prindă de grumaz. Săgetaţi numai la nevoie…

Deoparte şi de alta, la câţiva paşi, fugeau lupii cu limbile atârnate. Alergau în salturi prin zăpada înaltă, zvâcneau din şale la fiecare săritură, înaintau mai greu decât roibii, înfruntându-se în omătul moale. Mulţimea

lor ţinea urma saniei. Câte unul mai voinic, în salturi lungi, se avânta înaintea celorlalți, îi întregea şi ajungea pe lăturile cailor. Dar atunci, harapnicul destins dintr-o smucitură trosnea răsucindu-se după gâtul fiarei, sau se prindea de câte o labă, de se da lupul de-a berbeleacul prin zăpadă şi rămânea înapoi, urlând de mânie.

Alergau cetlăiaşii călcând pieziş, înfoind şalele în afară să poată izbi mai uşor din copite. Lupii se apropiau tot mai mult, unii gata să sară în sanie. Atunci paloşul, cu o strălucire albastră, izbea fiara în cap, în bot, de rămânea locului însângerată. O clipă haita se oprea, se aduna în jurul trupului, îl adulmeca, lingea sângele cald şi repede porneau să câştige vremea pierdută. Din mulţime doar trei-patru rămâneau să înfulece din pântecele moale al celui căzut.

Celor ce se încercau să întreacă sania, să iasă înaintea cailor, câte o săgeată li se înfigea în coaste, rămânând atârnată până se prăbuşea fiara. Costea socotea îngrijorat că dintru început avuseseră ca la patruzeci de săgeţi şi acum nu mai rămăseseră decât puţine, iar lupii erau încă mulţi. E drept că de câte ori pica o fiară, se rupeau câţiva din mulţime şi haita se împuţina. Îndârjiţi, înfometaţi, simţind miros de carne caldă, se apropiau. Cetlăiaşii zvârlind din copite, zdrobeau falca vreunui lup ce se apropiase mai tare. Biciul lui Stanciu nu pridideа. Izbea în mulţime şi, de se întâmpla ca o fiară mai iute de picior să scape în faţa cailor, cădea străpunsă de săgeată.

Tot gonind, sirepii străbătuseră cale lungă. Noaptea era străvezie. Părea că lumina izvorăşte din zăpadă. Şi haita lupilor se deşira neagră pe întinsul alb. Ici şi colo se aprindeau luminiţele verzi ale ochilor ca licuricii, a două câte două. Pe de lături, umbrele fiarelor se

întindeau, arcuindu-se în salturi, dar şi ele se făceau tot mai rare.

De la o vreme, se rărise haita, obosiseră fiarele. Nici roibii nu erau mai odihniţi, dar grosimea zăpezii mai puţin le sta lor împotrivă ca lupilor, care se înfundau până la piept. Tot picând, tot rămânând în urmă să-şi mănânce tovarăşii, se împuţinaseră fiarele, dar şi săgeţile erau pe sfârşite. Strigă Costea:

— Mai am două săgeţi.

Stanciu, prinzând încredere, simţind parcă deznădejdea fiarelor, răspunse întorcându-şi capul:

— Mai sunt săgeţi sub scaun, în chichiţă. Am de toate la drum. N-or fi ele cumpănite şi împănate ca ale jupânului spătar, dar tot sunt bune pentru o piele de lup. Mă ridic să le puteţi lua.

Lupii, parcă înţelegând ce-i aşteaptă, se răzleţiră. Numai vreo doi încercară să se prindă de sanie, dar paloşul le reteză avântul. Unii, dorind să-şi astâmpere foamea cu stârvurile celor căzuţi, se opreau, privind totuşi cu părere de rău în urma saniei şi, împinşi de lihnirea pântecului, făceau calea întoarsă, să mai găsească vreun ciolan de ros.

Urletul lupilor se auzea tot mai slab. Parte din ei ţineau încă urma, în nădejdea că se va opri sania cândva. Sirepii, înfricoşaţi, păstrând în nări mirosul fiarelor păroase, simţindu-le apropierea, înfierbântaţi de îndemnurile lui Stanciu, goneau spulberând zăpada. Se înălţa pulberea ei ca un nor subţire albăstrui.

Luna, deşi ascunsă, cuprindea firea. Lumina ei venea de sus, izvora de jos răsfrântă şi lucrurile nu mai aveau umbră. Se arăta, când norii se destrămau, plină, rotundă, făcând să sclipească zăpada.

Când şi când mai venea din urmă urletul haitei. La o vreme nu se mai auzi. Se făcu linişte. Nici caii nu mai

sforăiau, nu mai adulmecau mirosul fiarelor. Costea, în picioare, cu braţele rezemate de straja paloşului, mulţumi bunului Dumnezeu că şi astă dată îl ajutase; nici săgeţile, nici paloşul nu dăduseră greş.

Sufletul i se limpezi. Se liniştise însăşi firea din jur. Izvora lumină din sufletul lui, o lumină nefirească, ca aceea pe care o răsfrângea zăpada. Şi sufletul îi fusese urmărit de haita patimilor. Acum ştie... învinsese, îl ajutase Domnul... Maria va ajunge în Ostrov.

În taina nopţii, sania luneca fâşiind uşor.

Lupii, răzleţiţi, rodeau stârvuri. Îşi arătau colţii unul altuia, sfâşiau pe cei răniţi, lingeau zăpada grea de sânge...

XXX. OLĂCARUL

Se făcuse întuneric. Toma Capră aruncă o mână de surcele pe foc, nu că i-ar fi fost frig, ci să facă mai multă lumină. Îi era urât în odaia cea mare a rateşului.

Toate i se păreau mai întunecate în astă-seară. Drumeţii nu cercetau vadul, nici că venise vremea să treacă mocanii cu turmele pe calea muntelui sau negustorii cu marfă spre Dunăre: de-abia se topiseră nămeţii. La umbra copacilor mai rămânea câte un petec de zăpadă întinată. Fără de mare nevoie nimeni nu pornea la drum. Puţinii călăreţi care trecuseră în ultima vreme, de la Crăiia Târnovei, cu solie către Voievodul de Argeş. Duceau în desagii şeilor carte în sul pecetluit şi, fără de ei, nimeni nu-i va fi ştiut cuprinsul şi nu voiau să-l destăinuie. Cercase Sofica în fel şi chip să le afle taina, nu izbutise. Olăcarii grăbiţi, având poruncă să nu întârzie, îmbucau de-a-ncălare şi fără să adaste, după ce treceau vadul, dădeau pinteni cailor.

Doar ultimul se oprise, nu de plăcere, ci de nevoie, că i se spetise calul la drum. Singur acestuia îi dezlegase muierea baierile gurii. De astă dată avusese Sofica mai mult noroc. Omul, un vlah din părţile Haemului, se rugase de un cal, făgăduind să dea cât i se va cere, numai să purceadă fără întârziere mai departe. Şi Sofica, meşteră la vorbă, până să se înapoieze Toma, plecat după roibul din livadie, trăsese pe vlah de limbă şi aflase multe.

Nemaistăpânindu-şi gura, mărturisise vlahul năpasta ce se abătuse peste Ţara Târnovei. Era trimis chiar de la curţile Crăiei şi povestea cum în cetate, o dată cu dezgheţul începuse să bântuie molimă

năprasnică, adusă de oşti înapoiate din părţile Tesalonicului. Moartea izbea fără osebire şi fără cruţare pe oricine. Fugea lumea care încotro. El însuşi văzuse prăbuşindu-se pe uliţi oameni în putere, ca loviţi de trăsnet. Cădeau fără o vorbă şi pristăveau. Alţii, dimpotrivă, zăceau îndelung, li se usca limba în gură, se făcea scoarţă, neagră şi li se învineţea buzele. Dar la cei mai mulţi le ieşea la subţiori gâlma care, plesnind, lăsa să curgă zamă. Aceştia îndelung chinuiţi, mai greu treceau în ceea lume.

Şi hrana o puneau în gură fără folos, li se zgârceau măruntaiele, le zvâcneau mădularele, se zvârcoleau şi apoi rămâneau întinşi, fără vlagă, până la moarte. Blestem dumnezeiesc. Unii, de teamă, îşi pierdeau minţile. Porneau care încotro, să se ascundă, peste câmp, prin păduri. Dăduse poruncă stăpânirea ca nimeni să n-aibă voie să vorbească de molimă. Fiecare avea îndatorirea să-şi urmeze treburile după rânduială. Omul nu afla de cele întâmplate la vecini, că numai noaptea veneau căruţele să încarce leşurile, să le zvârle în afară de oraş. Duhnea văzduhul de mirosul lor. Nici el, olăcarul, n-avea îngăduinţă să glăsuiască despre cele văzute şi de l-ar afla că descleştase gura, amar de el. Dar nu mai putea răbda. Trebuia să vorbească. Se jură Sofica că nu va spune nimănui, nici măcar soţului ei, necum altora.

Îndată ce plecase femeia în întâmpinarea lui Toma, olăcarul, rămas singur, se desfăcu la piept să cerceteze dacă mai zărea petele cele întunecate. Se linişti, pielea pieptului îi era curată.

Olăcarul se învoi să rămână peste noapte. Cu Toma repede ajunsese la înţeles pentru cal şi spuse că va trece negreşit pe drumul înapoierii.

Plecase olăcarul fără să aibă ştiinţă că purta în trup

sămânţa morţii, a ciumei. Nu i-a fost dat să ajungă. Singur calul, cu şaua alunecată într-o parte, se înapoiase la rateş.

Gura Sofichii, gură de femeie, nu era pecetluită şi de-abia plecase olăcarul că mărturisi bărbatului câte le aflase. Se îngrijoră omul. Înţelese Toma că răul se prinde de la om şi cum stătuse frăţeşte să bea adălmaşul cu olăcarul, era cuprins de teamă, mai cu seamă acum în urmă de când cu venirea calului, dovedind că murise olăcarul. De la o vreme avea ameţeli, slăbiciuni în mădulare. Dar încercă să nu se gândească.

Şi în astă seară îi păreau toate întunecate şi afară, şi în suflet. Mai zvârli o mână de nuiele, să facă lumină.

Sofica veni în sfârşit cu hârdăul de la mulsoare şi, văzându-l cum sta mâhnit, crezu să fie din altă pricină.

— Ei bărbate, iar eşti amărât... împacă-te. Aşa a fost să fie de la Dumnezeu... Ştii bine, nu e vina mea, nici a ta. N-am avut parte de Mărioara noastră. Hai de mă ajută să pun cheagul. Când sunt oaspeţi, îţi ţin de urât. Acum, cu primăvara, ce să vină.

— Nu e asta.

— Parcă nu te ştiu? Lasă că o să dea Dumnezeu o fată după pofta inimii tale. Hai, vino... dar ce ai?

— Nimic, ce să fie? Mi-e capul greu. Nu mi-a priit mâncarea la prânz. Aş bea un vin, să-mi mai încălzesc mădularele. Parcă deodată m-a cuprins o răceală.

— Ştiu eu ce te doare... te apucă gândurile... Şi pe mine mă rod uneori noaptea... dar cu treabă, mai uit. Tu eşti om bun şi nu-mi mărturiseşti.

— În astă-seară nu mă simt în apele mele.

Când se sculă să apuce hârdăul, auziră de afară tropot de cal ce se apropia.

Sofica ieşi în prag şi strigă lui Pintea să deschidă

porţile. Nu era chiar întuneric, dar pe sub copaci de-abia se zărea călăreţul. După felul cum îşi mâna calul, Sofica ghici că-i Costea. De la moartea Mariei, numai o dată îl văzuseră, în astă iarnă, când astrucaseră pe Caplea şi atunci de-abia îi putuse vorbi, să afle de felul cum pierise zănatecul, înghiţit de apa bălţii. Costea spusese doar câteva cuvinte. Din vorba altora, aflase că se apucase spătarul să înalţe în Ostrov biserică şi că nu avea gând de înapoiere la Argeş. Zice-se că ceruse Voievodului să-l scutească pentru un timp de cinstea spătăriei.

Prin întuneric, Sofica rămăsese în prag să-l aştepte. Altul ca el nu se mai afla în lume, doar umblase şi văzuse multe. Deşi pe Toma Capră îl îndrăgea, păstra în inimă amintirea unor dorinţi neîmplinite, care încă o nelinişteau. Când îl vedea pe neaşteptate, simţea ca o înţepătură în inimă şi o clipă i se oprea suflarea.

Şi de astă dată simţi cum îi zvâcneşte inima, dar nu mai avea vârsta tinereţii şi patimile se liniştiseră.

— Costea… Mă bucur că te văd. Nădăjduiesc că venirea ta să fie numai de bine.

— Dumnezeu să fie cu tine, vin şi eu când am răgaz. De astă dată numai de bine, atât cât se poate…

— Intră numai… Pintea, ia calul, dă-i ovăz ca unui armăsar spătăresc.

— Lasă gluma, cumnată Sofica. Nu-mi arde de spătărie şi Nour, armăsarul, a rămas la Argeş.

— Merge vestea că te-ai apucat să înalţi biserică… pofteşte.

— Dar badea Toma să fie plecat?

— Pune laptele la închegat. Bucuros va fi să te vadă.

Falnic i se înfăţişă Costea. Înalt, purtând plete aurii, cu mantia lungă fără mâneci şi cu paloşul atârnat într-o parte. Când îl vedea, obişnuită fiind cu oamenii de

rând, măcar că era mândră, se simţea măruntă. Şi vorba mai măsurată o stăpânea.

— Sofico, pe vremuri aduceam la rateş vânat şi peşte. În astă-seară am venit cu o pulpă de mistreţ. S-o ia Pintea din desaga de la şa şi s-o pregătească cum va şti mai bine. În astă-seară sunt oaspetele vostru.

Toma, auzindu-i glasul, îi ieşi înainte.

— Bine ai venit, Costea, îţi duceam dorul. Deşi Ostrovul nu e departe, nu m-am învrednicit să ajung până la tine. Ce te aduce?

— Să te văd, să vorbim. Poate ce-oi spune să vă fie pe plac.

— Şezi jos, frate Costeo. Pentru mine eşti ca un frate, un frate mai mic în vârstă... dar mai mare... în vrednicie.

— Lasă lauda deşartă, sunt ca toţi oamenii. Numai învăţătura monahilor şi paloşul m-au ajutat.

— Cum îţi este sănătatea?

— Slavă Domnului... Acum că am început să clădesc biserica, doresc s-o văd sfârşită. Tu, cu sănătatea?

— Nu prea bună. În ultimele zile şi astăzi mai cu seamă parcă aş avea pietre în cap. Sofico, ai grijă de masă, adu vin, ştii tu de care. Orânduieşte... ca pentru spătarul Voievodului.

— Fie spătăria la Argeş. În Ostrov lucrez cu palmele la biserică. Tare m-aş lăsa de măriri, să mă fac schivnic.

— Tu, monah?

— Da, monah. Dar, frate Toma, mai întâi să ne aşezăm la masă. Aştept pe Sofica, să audă cele ce am de zis.

— Sofico! Sofico! Vină să auzi ce are de spus spătarul. Bine că ai adus ulciorul de vin, să nu se usuce limbile.

— Băutura s-o luăm la vremea ei. Ascultă, cumnato, şi daţi-vă cu părerea. Am nevoie de ajutorul vostru.

— Ajutorul nostru?

— Frate Toma, tu m-ai cinstit cu acest nume şi tu, cumnată Sofico, ştiţi bine că în afară de copii şi de voi, alte rude nu mai am. S-au dus toţi pe rând: Maria, Dumnezeu s-o ierte, că multe am păcătuit faţă de ea; Neaga, mama mea, de care nu m-am bucurat îndeajuns şi Caplea, zănatecul cel din urmă. De Radu nu mai ştiu nimic.

— Dumnezeu să-i ierte!

— Şi băieţii îmi sunt plecaţi la Argeş. Chiar de aş fi acolo, tot nu i-aş vedea. Cel mai vârstnic este în oastea mică a domnului, iar Mălin e la pârcălăbie, pe lângă doamna, învaţă obiceiurile de la Curte. Mi-a rămas doar Mioara. Pentru ea am venit să mă sfătuiesc cu voi. Eu nu mă simt în stare să-i port de grijă. Până se va mărita, are nevoie de o mână de femeie. Nici Caplea nu mai este să-i ţină de urât. E tot singură.

Costea nu sfârşi vorba şi Sofica, sărind de la locul ei, îmbujorată la faţă, dădu din palme.

— Mioara… Dă-ne-o în grijă, Costea. Îi sunt mătuşă, îmi este dragă. Pentru mine şi pentru Toma ar fi o mângâiere. Suntem singuri. Ce zici, bărbate?

— Zic că ar fi bine. Tinereţea ei ne-ar înfrăgezi inimile… Vezi, frate Costeo, nu ne-a fost dat să ne trăiască copilul. Pesemne pedeapsă de sus pentru multele mele păcate… şi poate pentru cele ale Sofichii… le-o fi ştiind ea pe ale ei. Dacă ne-o laşi pe Mioara…

— Asta mi-e dorinţa. Lucrând la înălţarea bisericii, nu pot să văd de ea. Fata la Turbaţi, eu în Ostrov…

— Dacă te-ai apucat să clădeşti, ai dreptate. Dă-ne-o, Costea. Ce gând ai cu biserica?

— M-am încumetat s-o înalţ spre iertarea păcatelor mele. Doresc să fie adăpost celor morţi şi dacă sa va îndura Cel de Sus... după sfatul cuviosului Pahomie, o voi face mânăstire, întocmai cum s-au ostenit crijacii. Dar nu o voi clădi cetate, cu turnuri sau metereze. Singura întăritură fi-va altarul, apele şi codrul. Voia Domnului e îndeajunsă pavăză împotriva duşmanilor.

— Măreţe gânduri! Dar monahi de unde vei aduce?

— Vor veni, n-ai grijă... dar... dar de ce n-aş spune... unul aş fi eu, aş rămâne acolo, în Ostrov, călugăr, să-mi ispăşesc păcatele. Cuviosul Pahomie va fi stareţ.

— Cum e cu putinţă? Tu, spătarul, viteazul, nu te gândeşti, poate vor mai veni tătarii, vor primejdui Ţara. Apoi tu va trebui să-ţi găseşti soţie. Doar nu vei rămâne mereu văduv. Eşti încă om în putere. Se vor afla destule să te îndrăgească. Dumnezeu s-o ierte pe soru-mea, dar ea de acolo, de sus, te-ar binecuvânta. Băieţii sunt mari. Mioarei îi purtăm noi grijă... Faci bine să înalţi biserică, fie şi mânăstire; nu strică să-ţi răscumperi păcatele ce îi fi zicând că le ai, dar... monah... să te faci monah... nu ai cugetat bine...

— Cumnată, grăieşti fără socoteală. De-abia trecut-a anul de când am astrucat-o pe Maria, soră-ta, şi îmi vorbeşti...

— Nu te supăra, am grăit pentru mai târziu. Spătar şi monah nu se potrivesc.

— Lasă omul la gândul lui, nevastă. Până una alta, să bem o stacană, să aducă friptura. Sărbătorim în astă seară vestea cu Mioara. Mâine până în prânz, să fie cu toate lucruşoarele ei aici în rateş. Îmi va fi o fiică dragă. Dumnezeu să-ţi răsplătească bunul gând ce l-ai avut! Ea ne va fi lumina singurătăţii noastre. Poate mai târziu, când îi va veni sorocul, o vom duce la Argeş.

Stătură până în toiul nopţii. Târziu se duse fiecare la

odaia lui. Toma, măcar de simţea cum se clatină bolovanii în cap, era prea bucuros să aibă în sfârşit o copilă după dorinţă.

Costea nu aşteptă să se facă ziuă. Pe mânecate puse şaua pe murg şi o porni spre casă, să dea poruncă pentru Mioara. Socotea în suflet că, ostoit din această parte, va putea să se călugărească.

XXXI. ÎN OGLINDA APEI

Trecură zile, trecură ani, iar veni primăvara. De atâta soare se topise zăpada. Jos, pe sub frunzele putrede, mijeau viorele, aprinzând ici şi colo luminiţe albastre. Vlaga urca în trunchiuri, se avânta până la capătul ramurilor, furcind vârfurile, spărgând mugurii, dând viaţă nouă întregii firi. Sălciile de la marginea bălţii îşi tremurau mlădiţele subţiri, mângâind apele. Pe alocuri, printre trestiile uscate de an, răchita se aprindea roşie. Din plutele înalte, cu frunză argintie, atârnau ciucuri care se desprindeau şi cădeau uşor, duşi de vânt.

În ajun plouase. Printre bulgării negri ai ţarinei, grâuleţul îşi arăta colţul, iarba înverzise; înfloriseră caişii, cireşii.

Fiecare se veselea la gândul că, o dată cu primăvara, se vor acoperi ogoarele cu bucate, se va încărca ramul cu rogoade. Tineri şi bătrâni îşi lepădau cojoacele, iar flăcăii priveau cu jind la pieptul fetelor care, slobod, se umfla pe sub cămăşi, fremătând la câte o mişcare prea iute. Părea că mustul gliei urcă şi prin vinele oamenilor. Mai tare se aprindeau dorurile ţinute sub obrocul zăpezilor.

La cei mai vârstnici izvorau din ceaţa amintirilor vechi chipuri întinerite.

În Ostrov, aşezat sub o tufă, cuviosul Chiprian privea cu luare-aminte la o chiorchină de liliac gata să înflorească. Ţinea ramura în mână, aplecând-o până în dreptul feţei, să-i simtă mireasma şi cugeta la minunile Domnului, cum le rânduise pe toate. După iarna geroasă, o rază de soare dezmorţea pământul, pornea să încolţească sămânţa în ogor, să crape mugurii. Puterea dumnezeiască le înnoia pe toate: din moarte

izvora viaţă, copacul îşi găsea hrană din putregaiul frunzelor, iar buruiana înflorea sugând mustul morţilor din pământ.

Cuviosul Chiprian slobozi ramura încărcată de boboci, îşi reaminti de altă floare, dar repede, ca să-şi curme ispita, întoarse capul şi privi spre mânăstire. Şi ea crescuse din cenuşă, întruchipată rugă către cer, acoperământ peste morminte. Înlăuntrul ei se adăposteau lespedea crijacului, mormântul Neagăi şi acum în urmă cel al Mariei. Pe Caplea îl astrucase afară, la umbra unui cireş. Dar mânăstirea nu crescuse din mustul pământului. Era rodul sufletului, avântare de credinţă, boltă cerească rezemată doar pe temelie pământească. El, cuviosul Chiprian, o înălţase întru iertarea păcatelor şi spre lauda Domnului.

Trecuseră trei ani şi mai bine de când o astrucase pe Maria. Gândul care îi încolţise atunci în minte era înfăptuit. El, dimpreună cu Pahomie, erau acum slujitorii mânăstirii. Cuviosul îl scosese din calea ispitelor, îl îndrumase să-şi capete iar liniştea, să uite de lume, de farmecele înşelătoare. Ridicase cu îndemnul lui biserică nouă, dar n-ar fi izbutit s-o desăvârşească atât de măreaţă fără ajutorul Voievodului. Seneslau îi trimisese meşteri pietrari, dulgheri, zugravi. Pentru ca să meargă toate după bună rânduială, tocmise şi oameni de dârvală din împrejurimi.

El dăruise mânăstirii jumătate din bunurile pământeşti ce le avea, Ostrovul tot şi parte din Vlăsia. Copiilor le lăsase codrul şi pământul de haznă. Pentru el păstrase numai paloşul, îl agăţase în chilie de perete. Va rămâne acolo până la moarte, să-i folosească de cruce.

Cum sta călugărul sub liliac, adulmecând uşoara lui

mireasmă, zări ieşind pe portiţa mânăstirii două feţe bisericeşti. Erau cei dintâi ciraci, veniţi în viaţa călugărească. Bătrânul Pintea, cel de la rateşul lui Tâncabă, uitat de Dumnezeu şi de moarte, venise să-şi uşureze povara ce o avea de dus pe cealaltă lume. Al doilea era bătrânul Stanciu, vizitiul, care nemaiputând stăpâni caii, nu se mai simţea legat de lume. Şi alţi monahi veniseră de la Tislău, de la Chiojd. Se călugărise şi meşterul care ajutase la ridicarea mânăstirii, legat fiind de înfăptuire, nu mai voise să plece.

Cuviosul Chiprian îşi aminti de copii: Matei şi Mălin erau purtători de scut în oastea domnească. Pe Mioara, deşi în apropiere, arar o vedea, doar când aducea pentru mânăstire daruri de la Sofica sau câte ceva de ale gurii pentru monahi.

Cu un an înainte, primise veşti de la Argeş. Porniseră feciorii Voievodului la vânătoare de mistreţi în codrul Vlăsiei şi Matei, însoţindu-i, se abătuse până la Ostrov, să-l vadă pe tătâne-su, spătarul, care încă nu îmbrăcase haina călugărească. Adusese daruri pentru mânăstire, odoare bisericeşti lucrate de doamna şi de jupânesele de la Curte. De la jupâneasa Năstaca adusese un patrafir cusut de mâna ei şi o icoană a Maicii Domnului pictată pe lemn sfânt, de la Ierusalim. Darurile le însoţise jupâneasa cu carte scrisă, în care mărturisea că udase cusătura cu lacrămi de pocăinţă. Făgăduia că va trimite şi altele, dar mai cu seamă îl ruga să nu împlinească gândul ce-l aflase cu călugăria; să nu uite că îl aşteaptă oastea. Nădăjduia că odată şi odată va izbuti să vină spre a se închina la Sfânta Mânăstire din Ostrovul Snagovului.

Mult îl tulburase cartea jupânesei.

Cu acest prilej, află că Voinea, şubrezit de pe urma

războiului, nu mai avea zile multe de trăit. Costea desluşi gândul ascuns al jupânesei, care, fără înconjur, îl sfătuia să nu se călugărească. Ca să scape de ispită, mai cu râvnă se străduise la înălţarea mânăstirii. După sfatul lui Pahomie, plecaseră până la Chiojdul Mare, unde stareţul schitului îl rânduise monah după legea bisericească. Numai astfel izbuti o vreme să ostoiască patimile. Ruga şi truda îi frângeau trupul, îi limpezeau mintea.

Noaptea, întins pe laviţă, fără paie, să-i fie pedeapsă trupească, nu izbutea să adoarmă. Măcinările inimii îl munceau. Îl frământau dorinţi. Fără vrere, chiar în somn, visa la trupul gingaş al Năstachii, la gură, la ochii ei. Şi când se deştepta, i se părea că simte gustul cel de fragă. Îndată se scula, se despuia de cămaşă şi aşezându-se în dreptul paloşului prins în perete, se izbea cu biciul pe spinare până o făcea numai sânge. Atunci, uşurat prin usturimea pielii de durerea lăuntrică, adormea. Ca să nu se mai gândească la Năstaca, încerca să-şi amintească de Maria, dar chipurile celor două femei se îmbinau şi înfăţişarea Mariei se făcea tot mai ceţoasă, mai ştearsă, de n-o mai putea desprinde din negură. De când sfârşise clădirile, mai tare îl furaseră gândurile pătimaşe. Şi astăzi, mireasma cea de liliac, lumina dulce cernută prin tinerele frunze, toate îl îmbiau către moliciune. O dată cu primăvara, cu mirosul de liliac, chipul Năstachii învia mai aievea.

Năstaca nu avea nicio vină. O osândise el în minte, măcar că toată greşeala era a lui. El îşi călcase jurământul, o amăgise cu vorbe mincinoase şi tot el se lepădase de ea, nu voia s-o mai vadă. Măcar cea care murise era liniştită, sta de-a dreapta Domnului, dar acum gândul se făcuse mai chinuitor pentru

nedreptatea săvârşită faţă de Năstaca. Îl rodeau mustrările.

Uneori îl apuca dor de-i venea să lase toate, să calce legea călugăriei, să fugă până la Argeş, să-i ceară iertare, să-i mulţumească pentru darul dragostei sale, pentru însuşi păcatul ce-l săvârşise, apoi să se întoarcă la mânăstire. Dumnezeu, în nesfârşita lui bunătate, va înţelege, îl va ierta. Dar adesea socotea că toate erau ispite ale diavolului, care se străduia să-l mistuie ca în flăcările iadului. Pahomie, stareţul, căruia îi mărturisise gândul, se mâniase şi îl dojenise cu asprime.

Cu cât trecea vremea, cu atât chipul Năstachii, în loc să se şteargă din minte, mai cu adevărat i se arăta şi mai tare îl cuprindea văpaia. Setea de îmbrăţişare, de gura ei, îi chinuia trupul şi gândul. Ar fi dorit, măcar o clipă, s-o ţină în braţe. Îşi amintea de paşii de pe scară, de umbra ce se arătase în uşă, aducând vestea năprasnică, umbra neagră a lui Pahomie...

Deodată i se păru că umbra străvezie a liliacului se întunecă, se mişcă, se face mai neagră, mai lungă decât fusese. Din spate auzi vorba stareţului.

— Frate Chiprian, să-mi fie iertat că-ţi tulbur liniştea. A venit un olăcar din partea lui Tuhomir şi a fiului tău Mălin; omul doreşte să-ţi vorbească. Îl vei găsi la capătul din sus al Ostrovului.

— Mălin? De ce n-a venit aici în Ostrov?

— O fi aflat de opreliştea să nu calce străinii în Ostrov.

— Mălin este îndrituit să vină să se închine la mormântul maicii sale!

— Fireşte, dar îl însoţeşte pe Tuhomir, vlăstarul domnesc.

— Mă duc, cuvioase Pahomie; pesemne voi întârzia,

voi lipsi de la slujbă. De mult nu l-am văzut pe Mălin, se va fi schimbat.

— Du-te, dar încearcă de uită legăturile pământeşti. Pentru fiul tău, Cerul te va ierta.

Cuprins de o presimţire nedesluşită, Costea grăbi pasul. Când ajunse la capătul de jos, îl găsi pe Gavrilă, caraula satului. El era olăcarul.

— Mărite spătare…

— Nu-s spătar, sunt cuviosul Chiprian! Vorbeşte.

— Pentru mine, orice haină îi pune, tot spătar vei fi. Am luptat în oastea ta, te-am urmat şi aici, dar monah nu mă fac… Nici tu n-ai să rămâi vreme lungă călugăr. Când Voievodul te va chema…

— Când Voievodul va avea nevoie… mă voi ruga pentru izbânda lui… Spune ce ai de spus.

— Stăpâne, jupânul Mălin, feciorul Măriei Tale, îţi cere iertare că nu a venit să te aştepte la mal; îl însoţeşte pe Tuhomir. Ar dori să-ţi sărute mâna.

— Dar unde este?

— Te roagă smerit să te osteneşti până la Poiana Izvoarelor. Fiind loc ferit, au găsit de cuviinţă să întindă masă vânătorească.

— Masă vânătorească? Acolo?

— Da. A poruncit să vină oameni din sat să pregătească prânzul şi să aducă toate de trebuinţă, pită, băutură, frigări, că vânatul îl vor aduce mărimile lor.

— Cine mai este?

— Măria Sa Tuhomir, cu fratele său Vlad şi alte feţe luminate. Nu i-am văzut.

— Desprinde luntrea, eşti sigur că… a vorbit de Poiana Izvoarelor?

— Sigur, Măria Ta.

— Zi, Gavrilă, cunoscut-ai încă pe careva?

— Măriri, vlăstare boiereşti, prea puţin i-am văzut.

Luntrea se izbi de mal şi amândoi săriră pe uscat.

— Leg ciobaca şi fug să dau vorbă la oamenii din sat, după porunca jupânului Mălin. E iute din fire, ca şi Măria Ta. Nu-i place să aştepte.

— Du-te, Gavrilă.

Caraula se îndreptă alergând spre sat, iar cuviosul Chiprian o apucă pe potecă, bucuros la gândul să-şi îmbrăţişeze feciorul. Era vreme lungă de când nu-l mai văzuse. Se va fi făcut flăcăul voinic. Îi semăna la faţă şi poate din acea pricină îi fusese atât de drag Mariei.

Mergea repede, nerăbdător să ajungă, să aibă veste de la Matei, de la… Nu mai călcase pe ceastă potecă dinaintea războiului cu tătarii. Cum de alesese Mălin tocmai Poiana Izvoarelor?

Auzi în depărtare sunând cornul vânătorilor. Asmuţeau câinii. Poate se va fi abătut vreo ciută să se adape la eleşteu şi se luaseră tinerii după ea.

Când ajunse în Poiana Izvoarelor, nu era nimeni, nu văzu nicio vietate. Vânătorii goneau departe, se auzeau câinii lătrând. Rămase cuviosul Chiprian nedumerit. Mălin îl chemase, îl făcuse să vină în grabă, pe el tătâne-său, spătarul, om vârstnic şi nu se învrednicise să-l aştepte!

Înciudat, se rezemă de copac, privi la eleşteu, acelaşi ca în trecut. Peste puţin vor ieşi nuferii. Trestia, înălţându-şi smocurile, va tremura iarăşi şi pe iarbă, la lumina lunii, vor juca lelele. Vor veni mistreţii şi căprioarele să se adape. Mai auzi cornul sunând în depărtare.

Sus, soarele dogorea, să câştige vremea pierdută, cum se întâmplă uneori primăvara. Nori cenuşii se adunau în zare. Un vânt cald, venit de departe, mişca frunza fragedă a copacilor. Jos, la adăpost, între trestii

era linişte. Luciul apei nu se tulburase.

Cuviosul Chiprian se aşează pe un lemn putred, tocmai pe trunchiul cel ce se prăvălise peste piciorul lui Snagu. El însă nu ştia, n-avea de unde să ştie că se născuse alături şi că Neaga îi trecuse apa iazului peste faţă. Cum sta privind la luciul bălţii, ascultând la cântecul păsărilor, îl cuprinse o vrajă. La adăpostul pădurii, poiana înverzise mai timpuriu. Apa era atât de limpede!

Costea se apropie să privească; în adâncul verzui, ierburile unduiau cu mişcări şerpuitoare, iar în luciul iazului vedea crugul cerului, norii fugeau. Zărea totodată fundul şi faţa apei, cerul şi pământul.

Peste crestele copacilor sufla vântul. Printre ramurile abia înfrunzite şuiera subţire Bălţăreţul, venit de la miazăzi.

Se auzea foşnetul trestiei, freamătul frunzelor şi o lişiţă speriată fugind în şovar. Răsuna şi codrul în depărtare. De-abia mai desluşi lătratul câinilor. Cuviosul, în straie întunecate, aplecat peste oglinda eleşteului, îşi zări chipul. Îi păru ciudat, nu se mai văzuse de mult. Purta barbă firavă, roşcată, dar ochii îi erau neschimbaţi, doar ceva mai întunecaţi.

Aci, în Poiană, iar îl cuprinseră dorurile. Îi trecu prin minte jocul Ielelor, al Salomiei, care tot cu Năstaca o asemuia. Rămase nemişcat într-o încordare, într-o chemare a chipului de femeie, al Năstachii. Îi vedea trupul… gura… închise ochii s-o vadă numai pe ea, să şi-o închipuie, să-i fie aproape.

Când îi deschise, avu o nălucire. Alături de faţa lui, în oglinda apei, se ivi un alt chip, cel drag, al ei, parcă izvorât din adâncuri, ieşit la lumină. Era aproape, lipit de obrazul lui, atât de aproape! O iazmă să fie? O închipuire? Şi cum balta îşi încreţea apele, valurile

jucându-şi oglinzile mişcătoare, chipurile se amestecară, se făcură totuna. Costea îşi întoarse capul, să se încredinţeze că nu era decât nălucire.

Jupâniţa Năstaca sta aievea alături. Nu era vedenie. Îi simţi buzele fierbinţi lipindu-se de gura lui. În vine i se revărsă un râu de foc.

— Năstaca!

— Costea!

Atât izbutiră să grăiască şi iar buzele se împreunară cu nesaţ. Pierdură suflarea.

Ca să se încredinţeze că Năstaca era alături, o apucă, o strânse în braţe, apoi o îndepărtă s-o privească. Îi simţise gustul buzelor şi toată văpaia, ce fusese închisă sub obroc, izbucni nestăpânită. Uită de legea monahiei, uită de toate. Gurile lor erau când de foc, când de gheaţă.

Soarele coborâse, cornul vânătorilor se apropia tot mai mult, veneau câinii lătrând, dar ei nu-i auziră. Rezemaţi de un copac, se uitau unul la altul.

— Costea al meu, Costea! Am visat atât la această clipă. Iarăşi al meu!

— Năstaca mea!

— Costea, află, voi fi numai a ta... sunt vădană. Şi tu, fii iarăşi spătarul ţării, vino la Argeş, Voievodul te aşteaptă, te aşteaptă oastea. Vino, Costea! Ai înălţat biserică, ai făcut mânăstirea, ţi-ai răscumpărat păcatele cele care zici că le vei fi având... Lasă grija mânăstirii lui Pahomie. Ţi l-am adus pe Nour. E acolo ascuns în pădure. Vino! Vei da mânăstirii prăzile câştigate asupra duşmanului. Ce înseamnă un monah mai puţin? În timp ce lipsa spătarului o simte întreaga ţară. Gândeşte-te la mine... la cei care te iubim. Vino! Încalecă pe Nour. N-am lăsat pe nimeni să puie şaua pe spinarea lui. Să plecăm.

— Năstaca. Mi se clatină mintea. Ai uitat că sunt monah? Am uitat şi eu!

— Nu mai eşti călugăr, ţi-am adus carte de dezlegare, uric domnesc. Părintele Atanasie al Argeşului, cel care singur are dreptul de a hirotonisi, la cererea Voievodului, a încuviinţat să te dezlege. Ştia că fără tine suferă oştirea. Are nevoie moşia, se zvoneşte că vor veni iar tătarii.

— Năstaca, are nevoie Biserica de mine.

— Costeo, zice Voievodul că are nevoie de paloşul tău, de braţul tău. Ascultă-l!

— Năstaca, are nevoie Domnul cel de Sus de slujitori, de păstori.

— Costeo, zice doamna că suferă Sfatul Ţării de lipsa ta.

— Are nevoie mânăstirea de netrebnicia mea.

— Au nevoie prietenii, are nevoie Voievodul, doamna, apoi Mălin, Matei, copiii… înduplecă-te!

— Au nevoie morţii, cei îngropaţi, care sunt singuri. Nu pot trăi decât prin rugile mele.

— Morţii sunt aproape de Dumnezeu; ei trăiesc viaţa îngerească. Tu eşti pe pământ, vino, Costea, vino!

— Sunt călugăr, mi-e cu neputinţă.

— Ai fost călugăr, azi eşti ostaş. Ascultă porunca Voievodului.

— Sunt legat prin jurământ.

— Te-au dezlegat.

— Năstaca!

— Costea! Am nevoie eu de tine, eu care nu pot trăi decât prin tine.

— Năstaca, ţi-e uşor să mă-nvingi, ai milă de mine!

— Costea, ai tu milă. Am plâns atât, m-a muncit dorul tău! Vino, Costea, nu mai şovăi, îndură-te! Te iubesc.

Năstaca i se lipi de trup şi îl cuprinse într-o îmbrăţişare nestăpânită.

Lătratul câinilor se apropiase.

— Sunt năuc, m-ai înfrânt.

— Abia acum, eşti învingător. Vei ieşi ca soarele dintr-un nor. Scoate-ţi hainele cernite.

— Mă duc să-mi iau paloşul. Ai dreptate, toate mă-ndeamnă, toate mă cheamă. Năstaca mea.

— Du-te de-ţi ia paloşul. Mălin şi feciorii Voievodului te vor sărbători, bucura-se-vor iarăşi de apropierea ta. Du-te, adu-ţi paloşul şi gândeşte-te la mine, care te aştept. Du uricul de dezlegare, lasă-l în chilia mânăstirii şi de-l întâlneşti pe Pahomie, nu-i spune că m-ai văzut. Spune-i că te cheamă Voievodul.

— Va fi la slujbă, nu-l voi întâlni.

— Vino, vino repede. Vezi, s-a înteţit vântul, vine furtună. Nu vom putea face ospăţul în poiană. Trebuie sa căutăm un adăpost… Costea, îţi aminteşti, ziceai că aicea în Poiana Izvoarelor m-ai văzut întâi, m-ai văzut în chipul stăpânei Ielelor, al Salomiei. Îţi sminteşti? Visul tău s-a împlinit.

— S-a împlinit!

— Costea, dacă suflă vântul mai tare. Dacă vine furtună, unde să ne ducem?

— Mergeţi la rateşul lui Tâncabă. Eu voi veni de-a dreptul. Năstaca mea, să te mai sărut, să port gustul buzelor tale, gustul cel de fragă.

— Costea… al meu.

— Alerg să-mi iau paloşul.

XXXII. BALTA

Se schimbase vântul, bătea rău dinspre miazănoapte. În cer, norii se rostogoleau goniţi din urmă. Câte o frunză se ridica în văzduh, dusă de un vârtej.

Cuviosul Chiprian alerga năuc; nu-şi da seama de vijelia care apleca copacii, nu simţea suflarea cea rece. Furtuna din inima lui îl împiedeca să vadă cele de afară. Numai când îi simţi mireasma în treacăt, deşteptat, îşi dădu socoteală de cele din jur. Se aplecă să ridice floarea, dar ea se rostogoli în apă, adâncindu-se. Cuviosul Chiprian îşi duse mâna la cap şi-şi simţi părul vâlvoi. Pierduse culionul. Antereul deschiotorat fâlfâia în lături. Cu grijă pipăi la piept cartea cea de dezlegare. Năstaca le socotise pe toate, îl adusese şi pe Nour, venise cu Mălin, cu Tuhomir.

Năstaca... i se păruse mai frumoasă decât în zămislirile gândului. Subţire ca o trestie în haina îngustă de călărie i se arătase şi mai ispititoare. Iar pusese stăpânire pe sufletul lui. Va lua paloşul şi va merge la rateş... la rateş... ca altădată. Când va ajunge la mânăstire, va cerca să nu vadă pe nimeni, fără doar pe Pintea. El îi fusese slugă credincioasă.

Ajuns la malul ostrovului, fugi până în curtea mânăstirii. În dreptul bisericii îl zări pe stareţul Pahomie. Urca treptele tindei. Prin uşă se vedeau lumânările aprinse. După obicei, Costea se apropie, se închină, dar repede trecu mai departe. Nu se va duce la slujbă, i s-ar muia hotărârea, ar vedea mormintele, al lui Simon, al Neagăi, al Mariei. L-ar chema morţii şi nu s-ar mai putea îndepărta. Zadarnic ar aştepta Năstaca, Voievodul. Stăpânit de furtuna lăuntrică, merse de-a dreptul la chilie.

Aici toate păreau să aibă acum altă înfăţişare: erau mohorâte; doar paloşul sclipea tainic pe un perete. Simţea cum îl cuprind vechi patimi şi noi dorinţi. Năstaca! Numai Năstaca! O clipă îi veni să pună mâna pe cureaua cu care se muncea să izgonească ispita diavolului. Întinse braţul, dar gustul proaspăt de fragă ce-l avea încă pe gură opri mişcarea.

Câtă vreme Pahomie va sta în biserică, avea răgaz să se pregătească.

Afară vijelia se înteţea. Se răzvrătea firea, se auzeau gemând coperişurile, trosnind lemnele, dar el nu le desluşea zgomotul, n-auzea în minte decât vorbele Năstacăi: „Te aşteaptă Ţara, te vrea oastea, te roagă Voievodul... te vreau eu... Vino... încalecă pe Nor”.

Ieşi din chilia lui, merse alături în cea a lui Pintea. Îl găsi ascuţindu-şi un cosor. Nu plecase încă la slujbă.

— Cuvioase Pantelimoane, caută foarfeca cea de tuns oile. Taie-mi barba.

Călugărul rămase nedumerit. Privi cu ochi mari pe Costea.

— Cum jupâne... Iartă-mă, cuvioase Chiprian... cum să-ţi tai barba?

— Să mi-o tai, îţi poruncesc, plec la Argeş, mă cheamă Voievodul.

— Dar... e cu putinţă, cuvioase Chiprian?

— Zi-mi Spătar Costea. Are Voievodul nevoie de mine, să pregătesc oastea împotriva tătarilor. Am dezlegare de la părintele Atanasie al Argeşului, nu te mai îndoi, ia-ţi foarfeca, şi taie.

— Dau ascultare poruncii. De mult gândeam că pentru un viteaz, straiele călugăreşti nu erau potrivite, dar şi mărimile poartă barbă.

— Eu n-am obişnuit.

— Am înţeles.

— Tu, Pintea, adică cuvioase Pantelimoane, până în seară nu pomeni de plecarea mea. Vei găsi în chilie, peste straiele mele, uricul domnesc cu pecete. Hai taie, nu mai şovăi.

— Jupâne, îţi voi da ascultare, după cum sunt învăţat. Iaca tai, păcat de barbă. Alta nu creşte de azi pe mâine.

— Pintea, îţi mai aminteşti, într-o vreme ţi-am dat să-mi arunci sculele de război: coiful, buzduganul, zalele. Buzduganul, am văzut, l-ai făcut ciocan, zalele le-ai întrebuinţat să faci ciur. Îţi mai aminteşti pe unde le-ai fi zvârlit? Gândeşte-te, chiar ruginite, tot vor fi de folos.

— Sunt mai puţin ruginite decât crezi. Aveam o presimţire, le-am păstrat. A fost sortit să le dai iar cuvenita folosinţă. Sunt aici. Bătrânul se aplecă şi scoase de sub pat o legătură cu cele dorite.

— Ai fost înţelept. Îţi mulţumesc Pintea, ce bucurie să le mai văd. Coiful zdrelit poartă urma loviturii lui Sagan. Numai zalele sunt întregi. Vină să te îmbrăţişez şi rămâi cu bine. Dumnezeu să-ţi răsplătească bunătatea.

— Să te aibe Domnul în paza lui. Poate te vei întoarce stăpâne, îţi sărut dreapta. Nu-ţi uita paloşul.

Costea, în chilia lui, îşi scoase rasa, o puse pe masă, apoi desprinse paloşul din perete, scoase oţelul din teaca lui, îl privi, întinzându-l spre lumina ce venea prin ferestruică. Se minună! Nu-l mai scosese de atâta vreme şi tot nu prinsese rugină. Oţelul sclipea, măcar că era nefolosit, dar... de ani înainte... şi îndată îl cuprinse la cingătoare, agăţă şi buzduganul cu căpăţână colţuroasă de aramă. Îşi trecu cămaşa de zale ce-i acoperea pieptul şi spinarea şi apoi prinse pe

sub bărbie cureluşa coifului puţin ţuguiat cu acoperământ peste nas. Îşi puse zeghea albă cusută cu lână roşie şi stătu o clipă nemişcat, răsuflă adânc. Se simţea alt om, mai tânăr, mai puternic. Iar va porni la bătălie, călare pe Nour. O va iubi pe Năstaca. Va învinge pe tătari. Stătea să privească la chilioara unde şezuse anii din urmă şi îi păru că monahia fusese o nălucire, un vis trecător, din care abia acum se deşteptase; nu-i mai înţelegea rostul. Privi la lucrurile aşezate peste buturuga ce-i folosea de masă. Lumina pătrundea galbenă prin pielea de beşică întinsă. Se uită la antereul ce-l purtase. Peste el aşează uricul de dezlegare cu pecetia lui Atanasie. Aici în chilie luptase împotriva firii, împotriva Năstacăi. Îi fusese temniţă. O părăsea fără părere de rău.

Intră alături la Pintea. Nu se îndura să plece fără să lase vorbă pentru fraţi, pentru toţi cei care cu bună credinţă îl ajutaseră. Îi va vedea altă dată, când va veni să se roage de iertare, ca înainte. Astăzi nu era cu putinţă.

— Spune lui Grigore, spune-le la toţi că am fost chemat de Voievod, că e nevoie să apăr Ţara, e zvon de venirea tătarilor. Voi sluji mânăstirea mai temeinic de acolo, de afară. Le cer iertare, iar stareţului spune-i ca nu m-aş îndura să plec, dar că...

Din spate se auzi un glas:

— Iacă-mă sunt aici, frate Chiprian. Îmi pare că am venit la timp. Ce te-a făcut să înlocuieşti rasa cu aste ruginituri?

În zgomotul furtunii care bântuia, nu se auzise pasul cuviosului stareţ, nici uşa deschizându-se. Numai când vorbi, Costea îşi dădu seama că era în prag. Umbra întunecată a lui Pahomie sta împotriva luminii. Vântul, năpustindu-se deodată, îi ridică anteriul, dezgolindu-i

picioarele slăbănoage. Culionul de pe cap îl făcea şi mai înalt. Părea un stâlp de strajă, împiedicând ieşirea. O clipă Costea rămase nedumerit. Vederea lui îi aminti acea noapte de groază, când Pahomie se înfăţişase în prag ca o umbră neagră, aceeaşi umbră. Îi veni să pună mâna pe paloş, dar se opri.

— Cuvioase stareţ, ce veste năprasnică mai aduci?

— Vestea că spătarul Costea l-a ucis pe cuviosul Chiprian.

— Ucis! Doar l-a dezbrăcat de haina cernită.

— Îţi poruncesc să rămâi! Mânăstirea... jurămintele... morţii... se împotrivesc plecării tale.

— Morţii? Le-am dat şi le dau cuvenita cinste. Mă duc, Pahomie. Pentru morţi am înălţat sfânt acoperământ, am făcut mânăstire, am adus ciraci, călugări să-i pomenească. Acum încuviinţează să plec. Voi sluji mânăstirea mai departe, o voi ocroti cu braţul meu.

— Nu, cuvioase Chiprian, nu. Ai jurat la Starichiojd. Au pus stăpânire pe tine ispitele trupului, Necuratul. Rămâi! Ţine-ţi jurământul, nu te lepăda de morţi, ajută-i cu rugile tale. Aici, în cuprinsul mânăstirii, vei găsi adevărata fericire, liniştea.

— E cu neputinţă. Mă aşteaptă Voievodul... oastea... spătăria...

— Te aşteaptă moartea... cu chip de femeie. Chiar de vei trăi, vei fi mort. Aici e adevărata viaţă.

— Smerit rogu-te, dezleagă-mă. Mi-am îndeplinit îndatoririle, am înălţat biserică cu mâinile mele, am făcut mânăstirea, am slujit-o. Acum lasă-mă să plec. Când va sufla urgia, tot cu mâinile mele o voi apăra.

— Vorbe, vorbe. La nevoie Dumnezeu va şti s-o apere. Mărturiseşte! Te cheamă numai ispitele trupului, fala spătăriei. Am luat seama chiar când

înălţai biserica, te stăpânea gândul măreţiei. Şi atuncea păcătuiai. Ai patima trufiei. Ai înălţat mânăstirea de dragul zidirii. Cuvioase Chiprian, frângeţi mândria, inima, trupul, rămâi! Eşti grindă de temelie a bisericii.

— O grindă se înlocuieşte cu altă grindă, mai cu seamă când va s-o întrebuinţezi la palanul de apărare.

— Te rod ispitele…

— … Cu atât mai mult. Lasă-mă să plec!

— Cuvioase Chiprian îţi poruncesc, rămâi! Nu eşti dezlegat de jurământ, îngenunchează în faţa stareţului tău, desprinde-ţi cingătoarea, lasă paloşul, azvârle-ţi coiful, îngenunchează, şi voi da pedeapsă.

— Pahomie, umbră neagră, află că am carte de dezlegare de la părintele Atanasie al Argeşului. Nu mai vorbeşti cu Chiprian călugărul, ci cu spătarul Costea.

— De la părintele Atanasie? Părintele Atanasie ţi-a dat carte de dezlegare?… Chiar de ar fi… dar nu te dezleg eu.

— Nu-mi pasă de dezlegarea ta, Pahomie. Am pe aceea a lui Atanasie, care hirotoniseşte şi poate dezlega pe oricine… Dă-te într-o parte, să trec.

— A pus femeia cea spurcată stăpânire pe tine…

— Păzeşte-ţi gura, Pahomie. Nu mă scoate din fire. Acum ascultă de spătarul ţării, îţi poruncesc eu, spătarul. Lasă-mă să trec. Nu mai ai nicio putere asupra mea.

— Costeo, rămâi, te rog rămâi… gândeşte-te la cei morţi… altcum te va urmări blestemul lor.

— Au nevoie cei vii de mine… Năstaca… Auzi Pahomie… Năstaca.

— Spurcăciunea blestemată!

Costea, fără să mai adaste, ridică, paloşul, dar se opri împingând pe Pahomie, trecu pragul.

Vântul se năpusti din toate părţile asupră-i. Stareţul, încruntat, fără un cuvânt, privi în urma lui. În ochii cuviosului se oglindea greu blestem. Un trăsnet căzu în apropiere, cutremurând pământul.

Când Spătarul ieşi din curtea mânăstirii. Stareţul se întoarse şi zise cuviosului Pantelimon, care, buimăcit, îngenunchease, bolborosind o rugăciune:

— Vino, Pantelimoane. Vom face slujbă, slujba morţilor. A pristăvit cuviosul Chiprian... Să-i cântăm prohodul...

— A pristăvit...

Costea mergea cu paşi îndesaţi. Îi plăcea să simtă sub călcâi tăria pământului. La câte o suflare mai puternică, mantia se umfla, îl trăgea înapoi, de parcă voia vântul să i-o smulgă de pe umeri. Dar el nu lua seama, se apleca mai tare, se opintea şi avea o plăcere nespusă să învingă puterea firii. Nu-i păsa nici de tunete, nici de fulgerele care brăzdau cerul. Câteva picături spulberate îl izbiră în faţă.

Îşi alese dinadins vechea lui ciobacă, cea din tinereţe, cioplită dintr-un trunchi. Cu ea, şuie şi lungă, va străbate repede. De atâtea ori o folosise la vânătoare cu şoimul, la pescuit; cu ea se avântase în tinereţe şi acum tot cu ea...

Vâslea Costea, vâslea repede cu gând s-o vadă, s-ajungă cât mai curând. De-abia îi gustase buzele şi de n-ar fi fost mirosul proaspăt de fragă ce-l simţea, ar crede că a fost o nălucire. Nu! Îi simţea încă trupul cald lipit de al lui.

Vâslea mai tare. Năstaca va fi a lui, numai a lui. Pahomie o ura, poate pentru că era atât de frumoasă, ispititoare, rod de care nu se putea atinge şi călugărul izbutise să-l îndepărteze pe el, semănase îndoială în sufletul lui. Găsise împotriva ei tot felul de pricini. Ca

să-l încătuşeze, îl făcuse monah şi el, netotul, se lăsase ademenit pe o cale nefirească. Pusese Pahomie stăpânire pe viaţa lui. Acum, în sfârşit, se răzvrătise. Năstaca îl dezrobise. Era iarăşi un ostaş, un viteaz. Avea paloşul, coiful, zalele şi buzduganul de spătar. Cu ele va răzbate, va învinge orice.

Vâslea. Înfigea Costea lopata cu voinicie. Răsufla aerul rece în adâncul pieptului. Zbura luntrea, crestând valurile.

Vijelia se dezlănţui şi mai tare: rupea ramurile, ridica apele. Fulgere brăzdau cerul, ploaia nu cădea. Văzuse Costea vânturi multe, dar, ca acestea, schimbătoare, care săreau dintr-o parte într-alta, nu pomenise.

Vâslea. Năstaca va fi a lui. Ce bine că se depărtaseră vânătorii după o ciută şi rămăsese ea singură, stăpâna lelelor în Poiana Izvoarelor.

De atâta vânt, Costea nu se mai putea ţine în picioare. Cu greu îndreptă ciobaca să nu intre în păpuriş. Trecuse de furcitura apelor. Piscul luntrei spinteca valurile, dar Costea nu lua seama la creasta lor, care se arunca peste margini. Vâslea. N-avea decât un singur gând: s-ajungă! Să treacă dincolo de cotitură, de unde va zări rateşul. Nu ţinea seamă de jocul vânturilor care acum săreau, se schimbau, veneau pieziş, când dintr-o parte, când dintr-alta. Se băteau, se răsuceau, în vârteje. Vâltoarea smulgea valurile, le înălţa şi se desfăceau în coroane de stropi străvezii. O clipă, uimit, Costea privi la frământările apelor, la clocotul lor. Din răsputeri încercă să-şi stăpânească ciobaca. Strânse mantia pe trup, să nu i-o smulgă vântul. O margine de vârtej îl atinse într-o parte şi o suflare venită dimpotrivă îl răsuci, îl răsturnă, amestecându-l cu apele.

Lâna pufoasă a zeghii îl ţinu la suprafaţa apei, cât să-şi desprindă buzduganul, să-şi deschiotoreze mantia de la gât, care îngreunată, l-ar fi împiedecat să înoate. Nu-şi pierdu cumpătul. Cu amândouă mâinile încercă să-şi desfacă cingătoarea, care trecea peste cămaşa lui de zale. Trebuia neapărat să-şi scoată împletitura de fier. Şi paloşul se încurcă de picioare. Ducându-se la fund, tot încercă să-şi dea peste cap zalele. Acum zadarnic se muncea să-şi desprindă cureaua şi iar se adânci. Dădu din braţe, din picioare. Dintr-un salt ajunse să prindă aerul de afară. Dar valurile îl izbiră peste faţă. Mai izbuti să răsufle o dată, înghiţi apă. Tras de atâta greutate, coborî iar la fund. Nemaiputându-se stăpâni, pierzând cumpătul, sorbi apă şi o trase în piept. Deodată i se făcu în minte ca o nălucire. Nu-şi mai dădu seama că se îneacă. I se perindă trecutul dinaintea minţii: copilăria, mama... Neaga care îi punea mâncarea deoparte, Snagu cu piciorul de lemn, stareţul Antiohie, cuviosul Timotei cu poveştile lui, zugrăvelile din biserică, Salomia, Poiana Izvoarelor şi prima lui dragoste... Maria. Plimbările pe baltă, şoimul, paloşul, bătălia cu tătarii... Şi acum i se păru că au venit tătarii. Trase paloşul din teacă, trebuia să-i învingă. Zvâcni încă o dată din picioare, lovind fundul bălţii. Ieşi sus la aer, răsuflă adânc şi mânuind spada, izbi faţa apelor, valurile, duşmanul... o dată, de două ori... Ameţit, crezând că a învins, se afundă cu mâinile încleştate pe mânerul paloşului. Ajuns la fund, trase din plin numai apă... într-o nălucire văzu chipul Năstachii, ochi întunecaţi, gura ei... şi îi simţi gustul cel de fragă. Apoi îl orbi o lumină mare, ca un fulger... şi se făcu întuneric...

În zilele de furtună, când porneşte să clocotească

balta zic bătrânii să fi văzut un crijac îmbrăcat în zale umblând pe ape şi izbind cu spada în valuri să le spintece crestele. Purta plete aurii, înverzite de buruiana apelor şi mânuia un paloş cu sclipiri de argint.

Povestesc unii că atunci venea alergând, cu părul despletit, maica Nastasia, cea care a fost stareţă la schitul din Poiana Izvoarelor. Singură se avânta pe o luntre şi-l căta, îl striga. Vorba ei nu se auzea de zgomotul vântului şi al apelor şi pe cuvioasă o podideau lacrimile şi se făcea nevăzută…

Primăvara, la vreme potrivită, când pornesc oamenii la pescuit, găsesc plutind pe baltă cununi de flori, ciorchini de liliac şi nu izbutesc să afle care mână le va fi semănat.

Plutesc până în asfinţit şi, una câte una, se afundă de istov în adâncul apelor.

SFÂRŞIT

CUVINTE LĂMURITOARE

În cuprinsul romanului am folosit fapte istorice din epoca cuprinsă între anii 1211 şi 1266, cum ar fi fost de pildă:

Stabilirea Cavalerilor Teutoni în Ţara Bârsei; trecerea lor, potrivit încuviinţării regelui Andrei, dincolo de munţi, spre locurile stăpânite de brodnici, precum şi izgonirea acestora din Ţara Bârsei de către acelaşi rege, cu trei ani mai târziu, în 1225.

Urgia năvălirii tătarilor din 1241, amintirea înfrângerii oştirii cnezilor ruşi aliaţi cu cumanii în bătălia de la Kalka 1223, fuga cumanilor din sudul Rusiei şi apoi din Cumania Neagră, când poporul lor se puse în mişcare spre apus, căutându-şi adăpost şi oblăduire în cuprinsul Regatului Ungar.

Reîntoarcerea tătarilor lui Batu-Han din Ungaria la vestea morţii lui Ogodai-Han şi în anii următori năvălirile hoardelor lui Batu pe Volga.

De asemenea, amintesc figura prea puţin cunoscută a Voievodului Seneslau, din stânga Oltului, pomenit în *Diploma Cavalerilor Ioaniţi,* şi cea a lui Farcaş.

În cadrul acestor mari evenimente, am căutat să desfăşor acţiunea romanului, al cărui erou este un vlah din Câmpia Dunării cu amestec de sânge transilvan.

M-am folosit în povestire şi de mişcarea către est şi către sud a unor cete de olahi, veniţi de pe plaiurile Ardealului, să se stabilească în părţile subcarpatice şi

în Câmpia Dunării.

Personajele sunt imaginare, afară doar de figura Voievodului Seneslau, pe care am lăsat-o mai puţin precisă, pentru a nu înfăptui un fals istoric.

Ipoteza înfiinţării de către Teutoni a unei cetăţi mânăstireşti în Ostrovul Snagovului, nu se întemeiază pe niciun document. Totuşi, s-ar putea ca aşijderi fapte să se fi petrecut la Snagov, sau într-altă parte. Pare neîndoielnic că vor fi fost ctitorii mai vechi decât acelea pomenite în unele hrisoave ale lui Mircea Voievod.

Am făcut şi oarecare corelaţiuni cu reprezentările iconografice, pictate mult mai târziu la mânăstirea Snagov, înfăţişând Papi în jurul Mântuitorului. Am desluşit semnele unei tradiţii catolice, care răspunde de altfel, în acest început de veac românesc, infiltraţiilor apusene de netăgăduit. Expansiunea ungară de la începutul veacului al XIII-lea, stăvilită de invazia tătărască a adus cu sine misionari catolici, fie purtând zale de cruciaţi, cum erau Cavalerii Teutoni, fie sub îmbrăcămintea monahală, cum erau călugării franciscani şi cistericieni.

În ceea ce priveşte originea numelui „Snagov”, el poate însemna fortăreaţă, ca şi cuvântul de „zamcă” în Moldova; vorba „snagă” are înţeles de putere, tărie.

Romanul se desfăşoară într-o vreme când Mânăstirea Snagovului n-a existat sub forma cea cunoscută de cronicari, de istorici şi de literaţi (cum sunt Radu Popescu, Fotino, Odobescu etc.)

În săpăturile ce s-au făcut în insula Snagov, s-au găsit urmele unei aşezări mai vechi decât aceea a epocii istorice muntene. Din perioada înfiinţării Voievodatului s-au găsit, în morminte călugăreşti, monezi de ale lui Vlad, precum şi de ale urmaşului său,

Mircea.

Am căutat să redau atmosfera, pe cât cu putinţă, corespunzătoare unei epoci care ne este prea puţin cunoscută. Ea mi se înfăţişează cu porniri contradictorii, de senzualism primitiv şi de sentimente de exaltare mistică; se împleteşte un romantism juvenil cu o brutalitate neînfrântă. Suntem în epoca marilor pasiuni, care au stăpânit spiritele Evului Mediu. Apusul, la imboldul Papii, se urnea ca să dezrobească Sfântul Mormânt, şi totodată, ispitit de bogăţiile Bizanţului, se oprea să jefuiască măreaţa cetate a Răsăritului. Cruciaţii luau locul împăraţilor, se închinau în faţa Crucii Mântuitorului şi tot războindu-se cu saracinii, le împrumutau obiceiurile cavalereşti. Trubadurii le cântau faptele şi preamăreau farmecul femeilor.

Ţara noastră era şi pe atunci răscruce de drumuri; se întâlneau curentele venite din Bizanţul ortodox, cu acele ale Occidentului catolic. Era totodată loc de trecere a năvălitorilor răsăriteni, care încercau să distrugă pe rând ceea ce mai fiinţa din organizaţiile de tradiţie romană. În aceste vremuri se desăvârșește închegarea neamului şi se înjghebează cât de cât o viaţă statală. Nevoia de apărare impune formelor de organizare locală şi teritorială mai ample: Cnezatelor, Ţărilor şi Voievodatelor să se unească şi să asculte de un singur stăpân, pentru a putea să se împotrivească mai uşor primejdiilor din afară.

Voievodatul de la Argeş adună în jurul lui elementele răzleţe, fără a fi fost nevoie decât de prea puţine lupte. Imboldul de unire a fost dat de crunta încercare a năvălirii tătarilor. Aceasta a îngăduit înfiriparea statală a Voievodatului muntean, a aşa-zisului „Descălecat”, prin însăşi slăbirea regatului

ungar. Micile înfiripări româneşti erau mai puţin vulnerabile decât organizaţia greoaie a regatului maghiar.

Mai târziu, Ungaria, refăcută, porni din nou spre răsărit, dar de astă dată întâlni în aceste părţi împotrivirea unor organizaţii de sine stătătoare, care au luptat să-şi păstreze o independenţă în cadrul concepţiilor feudale.

În roman am avut prilejul să arăt putinţa de ridicare a unor oameni porniţi de la treptele de jos, care prin fapte de vitejie puteau ajunge până la cele mai înalte ranguri ale ţării. Suntem în vremea când ia fiinţă clasa diriguitoare boierească, ce se organizează după modelul boierimii din fostul Imperiu Româno-Bulgar de la sud de Dunăre, primind totuşi influenţe feudale occidentale. Parte din moşneni, posesori de ohabe sau de ocine, care sărăcesc în urma invaziei sau din alte pricini, încep să treacă la o stare de semiiobăgie, premergătoare rumâniei.

Tot atunci ţiganii robi aduşi de tătari se răspândesc prin părţile noastre.

Ca să redau întrucâtva atmosfera arhaică, am încercat prin stil şi prin folosirea unor cuvinte mai neobişnuite, să dau o impresie de vechime, rămânând totuşi cât mai mult în limitele limbii vorbite, ca să poată fi citită cartea cu uşurinţă. De altfel, limba din acea vreme nu este cunoscută şi chiar dacă am avea îndeajunse izvoare de care să ne folosim, n-aş fi putut să o întrebuinţez. Să ne gândim numai la scrierile de mai târziu, care ne-au rămas, cum ar fi de pildă traducerile lui Coresi şi însăşi cronica lui Ureche, ce se citesc anevoie. Consider că un roman trebuie să fie un prilej de desfătare. M-am mulţumit deci să dau naraţiunii un iz de vechime, fie prin anumite întorsături

de frază, fie prin cuvinte cu un oarecare parfum arhaic. Am căutat să nu mă folosesc, pe cât mi-a fost cu putinţă, de neologisme şi într-o oarecare măsură, de acele cuvinte a căror obârşie prea modernă ar fi dăunat atmosferei. Am considerat şi acele turcisme şi grecisme, introduse în epoca fanariotă, ca fiind prea noi. Am menţinut totuşi unele din ele, ce se găsesc la rădăcina limbii, fie prin legăturile ortodoxe cu Bizanţul grecesc, fie prin contactul cu stăpânitorii cumani, de neam turcesc. În schimb, formele latine şi cuvintele slave sunt curente, deoarece ne aflăm mai aproape de obârșia limbii.

Cu toate că acţiunea se petrece în Muntenia, am întrebuinţat un număr de expresii şi de cuvinte din Transilvania şi chiar din Moldova, căutând să amalgamez toate aceste regionalisme laolaltă. În ceea ce priveşte provincialismele ardeleneşti ele au întâietate, fiind dat că mare parte din personaje sunt olahi, veniţi de dincolo de munţi. De altfel, multe cuvinte, care par moldoveneşti, şi sunt privite ca atare, erau folosite înainte în Ardeal şi au trecut în Moldova, fie pe calea maramureşană (Bogdan şi Dragoş), fie prin legăturile seculare între populaţiile stabilite de o parte şi de alta a Carpaţilor.

În ceea ce priveşte denumirea românilor din această epocă, problema nu este încă bine lămurită. Numele de român era folosit, probabil, de cea mai mare parte a locuitorilor, cărora li se zicea de către streini vlahi, valahi, olahi, brodnici etc. Numele provinciale: moldoveni, munteni, ardeleni, au împiedecat multă vreme înscăunarea noţiunii unitare de *român.*

AUT

ORUL

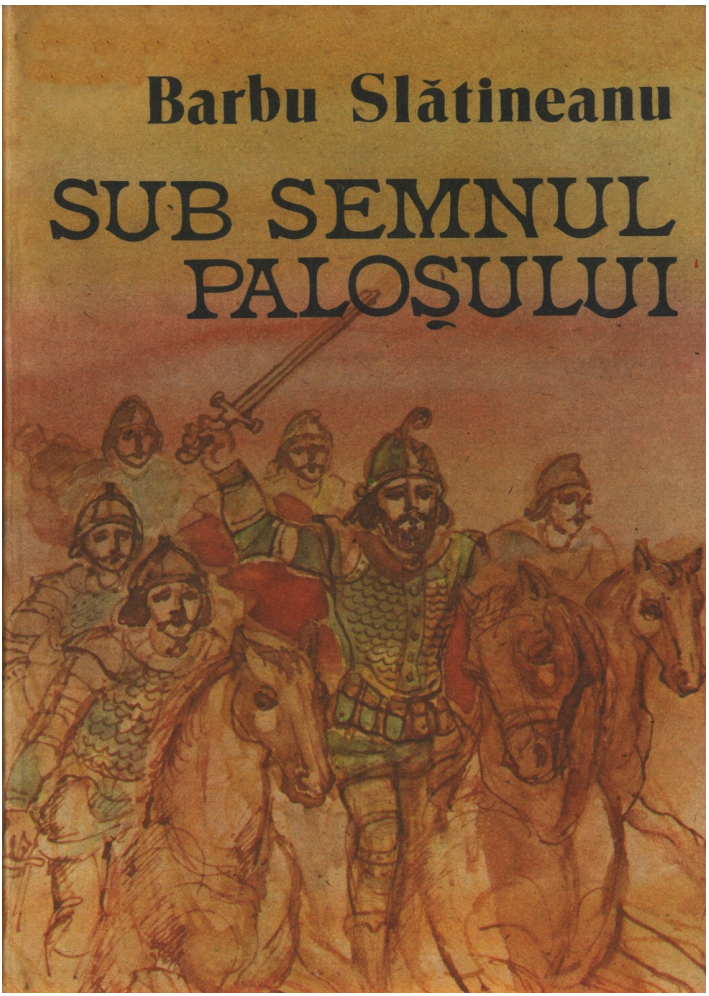
Barbu Slătineanu
SUB SEMNUL
PALOŞULUI